

Doktori (PhD) értekezés

Peti András

2024. április 12.

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

Peti András

Az állami vállalatok kormányzása és felelős társaságirányítása
Az állami tulajdonban levő, tőzsdén jegyzett, stratégiai
jelentőségű vállalatok elemzése

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Prof. Dr. Veress Emőd PhD, egyetemi tanár

.....

Budapest, 2024

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezető rész	9
1.1. A tudományos probléma megfogalmazása	9
1.2. A kutatás hipotézisei	13
1.3. A kutatás céljai	17
1.4. A kutatás módszertana	19
1.5. Az értekezés összefoglalása	24
1.6. Összegzett következtetések	30
1.7. Kutatási eredmények és ajánlások	35
2. Az állami vállalatok jogtörténete a XX. századi Romániában	38
2.1. Bevezető gondolatok. Az állami vállalatok lehetséges vizsgálati szempontjai	38
2.2. Az állami vállalatok szabályozásának kronológiai bemutatása a XX. századi Romániában	40
2.2.1. Az 1912. február 14-én közzétett A nemzeti ipar támogatásáról szóló törvény bemutatása	42
2.2.2. Az 1924. június 7-én közzétett Az állam gazdasági vállalatainak kereskedéséről és ellenőrzéséről szóló 129-es számú törvény bemutatása	45
2.2.2.1. A gazdasági jellegű állami vállalatok kormányzása	47
2.2.2.2. Az állami vállalatok ellenőrzése	48
2.2.3. Az 1929. március 16-án közzétett A köztulajdonban levő vállalatok és vagyon gazdasági alapokon történő szervezéséről és ügykezeléséről szóló 27-es számú törvény bemutatása	49
2.2.3.1. A köztulajdonban levő vállalatok kormányzása és ellenőrzése	51
2.2.3.2. A köztulajdonban levő vállalatok és vagyon ügykezelésének szervezeti formái	52
2.2.3.3. A Nemzeti Parasztpárt gazdasági doktrínájának eredménye	57
2.2.4. Az állam vállalatainak és gazdasági szervezeteinek szervezéséről és működéséről szóló 199/1949. számú rendelet bemutatása	57

2.2.5. Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről szóló 11/1971. számú törvény bemutatása	60
2.2.5.1. A vállalatok és központok szervezése és működése	61
2.2.5.2. A szocialista egységek vezetése	62
2.2.6. Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről, valamint a munkások öngazgatásán és önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitelen alapuló működéséről szóló 5/1978. számú törvény bemutatása	64
2.2.6.1. A vállalatok szervezése és működése	65
2.2.6.2. A központok szervezése és működése	66
2.2.6.3. A gazdasági egységek vezetése	66
2.2.7. Az állami gazdasági egységek önállóan gazdálkodó egységekké és kereskedelmi társaságokká való átszervezéséről szóló 15/1990. számú törvény bemutatása.....	69
2.2.7.1. Az önállóan gazdálkodó egységek.....	69
2.2.7.2. A kereskedelmi társaságok	70
2.3. Összegzés – Következtetések	70
3. A Bukaresti Értéktőzsdén jegyzett stratégiai állami vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítási szabályok	72
3.1. Bevezető gondolatok	72
3.2. A romániai felelős társaságirányítási kodifikáció előzményei	74
3.3. Fogalommagyarázat és rövidítések jelentése	79
3.4. Az elemzett Bukaresti Értéktőzsdén jegyzett stratégiai állami vállalat kiválasztása	83
3.5. A Bukaresti Értéktőzsde és a felelős társaságirányítás.....	84
3.5.1. A vezető- és ellenőrző tanácsok felelősségei.....	87
3.5.1.1. A belső szabályzat	89
3.5.1.2. Érdekellentétek	90
3.5.1.3. A tanács taglétszáma	92
3.5.1.4. A tanács nem végrehajtó és független tagjai.....	93
3.5.1.5. A tanácstagok egyéb szakmai kötelezettségei.....	99

3.5.1.6. A részvényesekkel való kapcsolat	100
3.5.1.7. A tanács titkára	101
3.5.1.8. A tanács kiértékelése	101
3.5.1.9. Tevékenységi beszámolók	103
3.5.1.10. A független tagok száma	104
3.5.1.11. A jelölőbizottság	105
3.5.2. A kockázatkezelési rendszer és belső kontroll.....	108
3.5.2.1. Az auditbizottság összetétele	109
3.5.2.2. Az auditbizottság elnöke	111
3.5.2.3. Az auditbizottság felelősségei.....	112
3.5.2.4. Az éves értékelés tartalma	113
3.5.2.5. Az érdekellentétek értékelése.....	114
3.5.2.6. A belső kontroll- és kockázatkezelési rendszer hatékonysága	115
3.5.2.7. A törvényes szabványok alkalmazásának felügyelete.....	115
3.5.2.8. A rendszeres és eseti jelentések	117
3.5.2.9. Egységes bánásmód a részvényesekkel	117
3.5.2.10. Szoros kapcsolatban levő társaságokkal folytatott ügyletek	118
3.5.2.11. A belső kontroll függetlensége	119
3.5.2.12. A belső kontrollosztály szervezeti helye	122
3.5.3. Igazságos jutalmazás és motiváció	123
3.5.3.1. Átláthatóság	124
3.5.4. Hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által	129
3.5.4.1. A befektetőkkel való kapcsolattartási ügyosztály	132
3.5.4.2. Osztalékpolitika	139
3.5.4.3. Előrejelzési politika.....	139
3.5.4.4. A közgyűlés szabályai.....	140
3.5.4.5. A könyvvizsgálók részvétele	140

3.5.4.6. <i>A belső ellenőrzés és a kockázatkezelési rendszer értékelése</i>	141
3.5.4.7. <i>Meghívottak részvétele a közgyűlésen</i>	141
3.5.4.8. <i>Kulcstényezőkről való informálás</i>	141
3.5.4.9. <i>Gyűlések elemzőkkel és befektetőkkel</i>	142
3.5.4.10. <i>Társadalmi tevékenységek támogatásának politikája</i>	142
3.6. <i>Összegzés – Következtetések</i>	144
4. <i>A stratégiai állami vállalatok meghatározása a romániai jogszabályokban</i>	146
4.1. <i>Bevezető gondolatok</i>	146
4.2. <i>Az állami vállalatok jogi meghatározása Romániában</i>	147
4.3. <i>A stratégiai vállalatok jogszabályi meghatározásának összefoglalása</i>	156
5. <i>A Budapesti Értéktőzsdén jegyzett, stratégiai jelentőségű, köztulajdonban álló, gazdasági társaságokra vonatkozó felelős társaságirányítási ajánlások</i>	158
5.1. <i>Bevezető gondolatok</i>	158
5.2. <i>Fogalommeghatározások</i>	160
5.3. <i>Elemzési módszertan</i>	161
5.4. <i>Az esettanulmány tárgyát képező társaságok kiválasztásának módszertana</i>	164
5.5. <i>A Budapesti Értéktőzsde és a felelős társaságirányítási ajánlások</i>	165
5.5.1. <i>A részvényesek jogai és a közgyűlés</i>	167
5.5.1.1. <i>Általános elvek</i>	167
5.5.1.2. <i>A közgyűlés összehívása</i>	175
5.6. <i>Összegzés, következtetések és javaslatok</i>	178
6. <i>Összehasonlító elemzés a magyar, román és egyesült királysági felelős társaságirányítási gyakorlat között</i>	180
6.1. <i>Kötelező vagy önszabályozás? A láthatatlan határ a felelős társaságirányítás területén</i>	180
6.2. <i>A BÉT FTA szabályozásának jellege</i>	181
6.3. <i>Vissza a fogalom latin eredetéhez</i>	182
6.4. <i>Az európai uniós jogalkotás rendszere</i>	183

6.5. A BÉT FTB Monitoring jelentése	186
6.6. A hazai kutatók álláspontja.....	187
6.7. Az Egyesült Királyság Felelős Társaságirányítási Kódex szabályozás jellege	189
6.8. A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódex szabályozás jellege	194
6.9. Összegzés – Következtetések	195
7. JÁRVÁNY. Kényszer vagy HATÉKONYSÁG?	197
A NYRT. közgyűlésének elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezése a magyar és román jogszabályok TÜKRÉBEN	
7.1. BEVEZETÉS.....	197
7.2. Az Európai Unió és a világszervezetek által kidolgozott irányelvek	199
7.3. A magyarországi szabályozás.....	200
7.3.1. Általános szabályozás	200
7.3.2. A járványügyi intézkedésekkel összefüggő szabályozás	201
7.3.3. A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásai	202
7.4. A romániai szabályozás	206
7.4.1. Az általános szabályozás.....	206
7.4.2. A járványügyi intézkedésekkel összefüggő szabályozás	207
7.4.3. A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe	207
7.5. Összegzés, következtetések és javaslatok	211
8. Az állami vállalatok kontrollja szervezés- és vezetélméletek szemszögéből.....	213
8.1. Bevezetés	213
8.2. Elméleti megalapozás	214
8.3. Az állam kontrollja az OECD irányelvek tükrében.....	215
8.4. Az OECD I. fejezetének ajánlásai az állam kontrolljára vonatkozóan.....	215
8.4.1. Az OECD I. fejezetének A pontja.....	215
8.4.2. Az OECD I. fejezetének B pontja részajánlása	219
8.5. Az OECD ajánlásainak összegzése	222

8.6. Jövőkép és következtetések	224
9. Felhasznált irodalom	226
9.1. Jogszabályok.....	226
9.2. Jelentések, beszámolók.....	232
9.3. Könyvek, Szaklapok, Dokumentumok	233
10. Megjelent publikációk jegyzéke.....	247
11. Tudományos konferencia-előadások.....	249

1. BEVEZETŐ RÉSZ

1.1. A tudományos probléma megfogalmazása

Az elmúlt időszakban – a doktori tanulmányaimat, illetve a kutatásaimat felölelő, hozzávetőleg öt év alatt – nemcsak Európának, hanem a világ gazdasági környezetének is számos kihívással kellett megküzdenie. A 2019 utolsó felében felbukkanó koronavírus az emberiséget újból szembesítette egy világméretű járvánnyal. A XXI. századot jellemző erőteljes globalizáció, illetve az ugrásszerűen megnövekedő mobilitás következtében a világjárvány rövid idő alatt éreztette hatását az egész társadalomban. A gazdasági tevékenység lelassult, az alapanyag- és alkatrészellátási láncok elakadtak, emiatt bizonyos gazdasági ágazatok részlegesen vagy teljesen leálltak.

A világjárvány hatásai még nem múltak el, amikor 2022 februárjában kitört az orosz–ukrán háború, újabb kedvezőtlen hatást gyakorolva a világ, azon belül főleg Európa gazdaságára. Noha a szakemberek körében vita tárgyát képezi az, hogy az energiaválság, illetve az energiaárak robbanásszerű növekedése nem kizárólag a háború következménye, tény, hogy ennek bekövetkezése – az időhorizont szempontjából – a háború kirobbanása, illetve a földgáz szállításával kapcsolatos akadályok után csúcsosodott ki.

A koronavírus-pandémia, a szomszédban dúló háború, az energiaválság, a gazdasági növekedés lassulása, az újabb, 2023 októberében kirobbant közel-keleti háború szükségessé teszi a gazdasági környezet szabályozását olyan mértékben és részletekben, amely képes a gazdaságra kifejtett negatív hatást csökkenteni. Ezekben a válságos időszakokban különös hangsúlyt kap az állami vállalatok szabályozása, hiszen többségükben a gazdaság stratégiai ágazataiban fejtik ki hatásukat, gazdasági szerepük felértékelődik.

Romániában, a különböző válságokkal párhuzamosan, még legalább két fontos célkitűzés alakítja és kényszeríti az állami vállalatokra vonatkozó szabályozás módosítását. Az első és legfontosabb az ország csatlakozási szándéka a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezethez (OECD), a világ fejlett piacgazdaságaival rendelkező országok elit fórumához.

A második, hasonlóan fontos politikai és gazdasági objektum a schengeni övezethez való csatlakozás.¹ Ezek közül az első követett cél közvetlenül kapcsolódik az állami vállalatok szabályozásához, a második inkább közvetett módon, a jogállam és a független igazságügyi rendszer működésének biztosítása által.

Figyelembe véve, hogy kutatásom középpontjába a romániai állami vállalatok kerültek, azon belül is a nemzetgazdaság szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró gazdasági társaságok, ebben az időszakban, azaz az elmúlt öt évben, többször, pontosabban tizenegyszer² módosult és egészült ki az állami vállalatok felelős társaságirányítására vonatkozó jogszabály³. Ezek közül a múlt évben eszközölt módosítás, amelyet a 2023. évi 187-es számú törvény⁴ hagyott jóvá, a legjelentősebb, és sok területen érinti az állami vállalatok kormányzását.

¹ A TANÁCS (EU) 2024/210 HATÁROZATA (2023. december 30.) a schengeni vívmányok rendelkezéseinek a Bolgár Köztársaság és Románia általi teljes körű alkalmazásáról, alapján 2024. március 31-től megszűnik a személyeknek a Bulgáriával és Romániával közös és a közöttük lévő belső légi és tengeri határokon történő ellenőrzése. Forrás: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202400210 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

² O.U.G. nr.51/2013; O.G. nr.26/2013; O.U.G. nr.10/2015; Legea nr.111/2016; O.U.G. nr. 29/2017; O.U.G. nr.73/2018; O.U.G. nr.89/2018 Legea nr.13/2019; Legea nr.187/2023; O.G. nr.24/2023; Legea nr. 296/2023; OUG nr.117/2023. Legea – törvény, O.U.G. – sürgősségi kormányrendelet, O.G. – kormányrendelet.

³ Ordonanța de urgență nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice, az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet. Forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=107455 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

⁴ Legea nr. 187/2023 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice, az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet módosításáról és kiegészítéséről szóló 2023. évi 187-es számú törvény. Forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=195546 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

Ezenkívül a romániai gazdasági fejlődés lassulása és a növekvő költségvetési deficit, amely jelenleg jelentősen meghaladja az Európai Unióval megállapodott célértéket, arra kényszeríti Románia Kormányát, hogy megszorító intézkedéseket vezessen be, amelyek a társadalmi élet nagyon sok területét érintik, beleértve az állami vállalatok szabályozását is. Utólag, Románia hosszú távú pénzügyi fenntarthatóságának biztosítása érdekében, elfogadták a megszorító intézkedési csomagot tartalmazó jogszabályt.⁵

A Pénzügyminisztérium legutóbbi, 2021. december 31-re vonatkozó, hivatalosan közölt adatai⁶ szerint Romániában összesen 2411 állami vállalat működött, amelyekben az állam megközelítőleg 51 milliárd lej, több mint 10 milliárd euró értékű társasági részesedéssel rendelkezett, ami a GDP 4,30%-ával egyenlő. Az állam részesedése az állami vállalatokban a 2021-ben 3,2 milliárd lejjel, azaz körülbelül 600 millió euróval volt több, mint egy évvel azelőtt, vagyis 2020. december 31-én.

Ezen állami részesedéssel rendelkező vállalatok közül 2020. január 14-én a Bukaresti Értéktőzsdén ötvenhét vállalat részvényeit jegyezték, amelyek tőzsdei értéke akkor 26,8 milliárd lej (átszámolva körülbelül 5,62 milliárd euró) volt, közülük nyolc vállalat a Prémium kategóriába sorolt tőzsdei társaság, ezek teszik ki az állami tulajdonban levő részvények 92%-át, azaz 24,7 milliárd lejt (átszámolva körülbelül 5,18 milliárd euró), illetve a két legnagyobb állami részesedéssel rendelkező cég, a ROMGAZ és az OMV Petrom vállalatokban a részesedésének több mint a felét, pontosan 15,2 milliárd lejt (átszámolva körülbelül 3,19 milliárd euró).⁷

⁵ Legea nr. 296/2023 privind unele măsuri fiscal-bugetare pentru asigurarea sustenabilității financiare a României pe termen lung, Románia hosszú távú pénzügyi fenntarthatósága biztosításának érdekében tett adóügyi-költségvetési intézkedésekről szóló 2023.évi 296-os számú törvény. Forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act=198232 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

⁶ Ministerul Finanțelor: Raport anual privind activitatea întreprinderilor publice în anul 2021, Románia Pénzügyminisztériuma: Az állami vállalatok tevékenységéről szóló éves beszámoló a 2021-es évre vonatkozóan. Forrás: https://mfinante.gov.ro/documents/35673/220982/RAPORTANUALIP2021_25082022.pdf (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

⁷ A Ziarul Financiar pénzügyi lap által készített számítások, a Bukaresti Értéktőzsdén 2020. január 14-én érvényes adatok alapján. Forrás: <https://www.zf.ro/burse-fonduri-mutuale/statul->

Jelenleg, 2024. május 9-én, az államnak a ROMGAZ Rt.-ben, egyenként 1 lej névértéken, 269 823 080 részvénye van, ami 70%-os tulajdont jelent. Ennek a tőzsdei értéke részvényenként 53 lej, ami 14,3 milliárd lejt ér, átszámolva az aktuális árfolyamon körülbelül 2,9 milliárd eurót jelent. Az OMV Petrom Rt.-ben az államnak, egyenként 0,10 lej névértéken, 12 897 296 810 részvénye van, ami 20,69%-os tulajdont jelent. Ennek a tőzsdei értéke részvényenként 0,71 lej, ami 9,2 milliárd lejt ér, átszámolva az aktuális árfolyamon körülbelül 1,9 milliárd eurót jelent.

A különböző válságokat megélve és átélve, az az idő alatt végzett kutatás alapján, az egyes kihívások szemszögéből elemzem az állami vállalatok szabályozását és fogalmazok meg ajánlásokat.

A koronavírus-járvány elleni védekezés és az ezzel kapcsolatos intézkedések új megvilágításba helyezik a gazdasági társaságok legfőbb szervének működésére vonatkozó azon jogszabályokat, amelyek lehetővé teszik a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezését. A világjárvány nemkívánatos hatásai elleni védekezés érdekében elfogadott törvényes előírások a gazdasági társaságok, azon belül pedig a legfőbb szerv működését is érintik.

A tanulmányom egyik fejezete a magyar és a román példákon keresztül elemzi a járványidőszakban elfogadott különleges szabályok hatását a közgyűlések működésére vonatkozóan, valamint ajánlást fogalmazok meg a jövőre nézve.

Továbbá megvizsgálom a romániai nemzetgazdaság szempontjából kiemelkedő fontosságú gazdasági társaságok jogszabályi meghatározását, valamint a felelős társaságirányítási szempontokat illető ajánlásokba, versus kódexbe való összefoglalását.

Végül, de nem utolsósorban, szervezés- és vezetélméletek szempontjából értékelem és vizsgálom az állami vállalatokat. Mindezen tanulmányok gazdag könyvészettel, forrásanyaggal és konkrét példákkal kerülnek részletezésre. Értékes következtetéseket fogalmazok meg, és minden esetben többrétű ajánlásokat fogalmazok meg.

[detine-57-de-companii-listate-la-bursa-in-valoare-de-26-8-mld-lei-romgaz-si-petrom-50-din-portofoliu-18712810](#) (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

1.2. A kutatás hipotézisei

1. Romániában az állami vállalatok szabályozása a hagyományokra épül, és a jogi személy szervezési formái visszavezethetők a XX. század elejére. Annak ellenére, hogy az elmúlt közel száz évben a különböző ideológiai rendszerek változtak, az állami vállalatokra vonatkozó jogszabályi gondolkodás minden időt túlélte. Gondolok itt elsősorban a jelenleg működő önállóan gazdálkodó egységekre, amelyeknek elődei már megtalálhatók voltak az állam gazdasági vállalatainak kereskedéséről és ellenőrzéséről szóló 1924. évi 129. törvényben is, mint közérdekű vállalatok, amelyek fontos közszolgáltatásokat végeztek. Ezt a hagyományt követte utóbb a köztulajdonban levő vállalatok és vagyon gazdasági alapokon történő szervezéséről és ügykezeléséről szóló 1929. évi 27. törvény, amelyben kereskedelmi közvállalatokként jelentek meg, a kommunizmus idejében pedig részben az ipari központok vették át ezt a szerepkört.

Az 1990-ben megjelent, állami vállalatokra vonatkozó törvény pedig, félreérthetetlen módon a XX. század eleji hagyományt követve, továbbviszi ezt a sort az önállóan gazdálkodó egységek által, amelyek a meghatározás alapján a nemzetgazdaság stratégiai területein szerveződnek és tevékenykednek, azaz hadi, energetika, bánya- és gázkitermelés, posta és vasúti szállítás iparágakban. De ilyen jellegű hasonlóságok követhetők az igazgatótanácsi tagok megválasztásánál, összetételében és korlátozásaiban is. Már a múlt század elején is az igazgatótanács tagjai között találjuk a Pénzügyminisztérium képviselőjét; a tagok mandátuma négy évre szólt, akiknek a felét két évente ki lehetett cserélni, és a tagok legtöbb két igazgatótanácsban vehettek részt.

2. Romániában az állami vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítási elvek kötelező jellegűek. A 2011-ben elfogadott 109. sürgősségi kormányrendelet, amelyet utólag jóváhagyott a 2016. évi 111. törvény, részletes szabályozást tartalmaz az állami vállalatok felelős társaságirányításáról. Ezek a rendelkezések kitérnek a tulajdonos hatáskörére, a vezetőtanácsok összetételére és működésére, a kis részvényesek védelmére, a belső ellenőrzésre, átláthatósági elvárásokra és jelentési kötelezettségekre, különböző szankciókra.

Ezek kógens (imperatív) jellegű rendelkezések, sem a tulajdonos, sem az állami vállalat még egyező akarattal sem térhetnek el. Az állami vállalatokra, azon belül a részvénytársaságokra érvényes jogszabály különleges előírásokat tartalmaz a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályokhoz képest (a romániai gazdasági társaságokra vonatkozó 1990. évi 31. törvény).

Az elemzés elve a szakjog elsődlegességének szempontján alapul (*lex specialis derogat lex generalis non derogat*), amely szerint az állami vállalatokra vonatkozó jogszabályi előírások felülírják a társasági törvénykezést. Ez az elsődleges jogforrás, ami a részvénytársaságként működő állami vállalatok szervezését és működését szabályozza. Ugyanakkor azon állami vállalatokra – részvénytársaságok esetében –, amelyek részvényeit szabályozott piacon tranzakcionálják, a tőkepiacra vonatkozó jogszabályok érvényesek.

3. A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe nem jogforrás, és a „comply or explain” (azaz „alkalmazd vagy magyarázd”) elve érvényesül, általános elveket és kötelezően tiszteletben tartandó előírásokat tartalmaz, viszont az általános elvek alkalmazásáról nem kell nyilatkozni. Azonban a tőzsdén jegyzett állami vállalatok esetében törvény tartalmazza a felelős társaságirányítási szabályokat, a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexében található kötelező előírások ajánlásnak minősülnek.
4. A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásai nem jogszabályok, azonban a magyar jogi szabályozás kiegészítésének tekinthetők olyan értelemben, hogy „betartás[uk] a jogszabályoknak való megfelelést, továbbá az etikus, a saját felelősséget előtérbe helyező magatartást és üzleti gyakorlatot is megkövetelik”.⁸
A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásai kéttípusú előírást tartalmaznak, egyrészt kötelező jellegű ajánlásokat, másrészt pedig nem kötelező jellegű javaslatokat. „A kibocsátók a kötelező jellegű ajánlásoktól és a nem kötelező jellegű javaslatoktól egyaránt eltérhetnek. Az ajánlásoktól való eltérés esetén a

⁸ Budapesti Értéktőzsde Zrt. Felelős Társaságirányítási Bizottsága: Felelős Társaságirányítási Ajánlások, 2021. január 1., Preambulum, 4. Forrás:

https://www.bet.hu/pfile/file?path=/site/Magyar/Dokumentumok/Kibocsatok/FT_ajanlasok_20210101_HU.pdf1 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

kibocsátók kötelesek az eltérést a felelős társaságirányítási jelentésben nyilvánosságra hozni és megindokolni [...] Javaslatok esetén a kibocsátóknak azt kell feltüntetni, hogy alkalmazzák-e az adott irányelvet, vagy sem, és lehetőségük van arra is, hogy a javaslatoktól való eltérést megindokolják.”⁹

5. Az Egyesült Királyság Felelős Társaságirányítási Kódexe egy sor sajátos jegyet hordoz a magyarországi és romániai gyakorlathoz képest. Az Egyesült Királyságban a törvények és jogszabályok határozzák meg a gazdasági társaságok alapvető kormányzási és átláthatósági szabványait, miközben a nem törvényerejű kódex önszabályozást tartalmaz a hatékony felelős társaságirányítás alkalmazására, ugyanakkor kiegészítő szerepe is van a törvényes rendelkezések mellett.

A kódex alapelveket és rendelkezéseket tartalmaz. Továbbá a tőzsdei jegyzés szabályait tartalmazó kézikönyv alapján a tőzsdén jegyzett társaságoknak nyilatkozniuk kell mind az alapelvek alkalmazásának módjáról, mind az összes vonatkozó rendelkezés teljesítéséről.

6. Mind Magyarországon, mind Romániában biztosított a részvényesek részvétele az állami vállalatok döntéshozatalában, akár távollétükben is, elősegítve ezáltal a kisebbségi részvényesek részvételét a közgyűléseken. Magyarországon, a nyilvánosan működő részvénytársaságok esetében, a személyes jelenlét nélkül szervezett közgyűlésekre vonatkozó szabályok lehetőségként jelennek meg. Romániában a zártkörűen működő részvénytársaságok esetében lehetőség van levelezés által részt venni a közgyűlésen, azonban az állami vállalatok kötelesek megteremteni a levélben vagy elektronikus úton történő szavazás feltételeit. Ezenkívül az állami vállalatoknál a részvényesek szavazhatnak képviselő útján is.

A két országban igazából három különböző módon lehetséges teljesíteni a távollétben történő szavazást: meghatalmazott útján, postán keresztül – hagyományos és elektronikus levélben –, minden esetben fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátva, és konferencia-közgyűlésen, elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével.

A koronavírus-világjárvány jelentette kihívások és korlátozások idején, a hatékony küzdelem érdekében, a gazdasági társaságok működésére, azon belül ezek legfőbb szervének, a közgyűlésnek a távollétben történő szervezésére vonatkozó szabályok jelentős mértékben nem változtak, illetve a veszélyhelyzet idejére korlátozódtak.

⁹ BÉT Zrt. FTB: FTA, 2021., Preambulum, 5.

A koronavírus világméretű kihívásokkal és korlátozásokkal való hatékony küzdelem érdekében, a gazdasági társaságok működésére, azon belül a legfőbb szervének, a közgyűlés távollétben történő szervezésére vonatkozó szabályok jelentős mértékben nem változtak, illetve a veszélyhelyzet idejére korlátozódtak.

7. Romániában a stratégiai (állami) vállalatok meghatározása fellelhető a jogszabályokban, és több összetett feltételt szükséges teljesíteni, hogy egy társaság ebbe a csoportba kerüljön. Kronológiai szabályozás szempontjából a stratégiai gazdasági ágazatok besorolása folyamatosan változik.

Habár a fogalomnak több lehetséges értelmezése van, a többi között politikai, gazdasági, a jogi definíciója nem teljesen egyértelmű, és egy összetett elemzést feltételez, legalábbis Románia esetében.

A romániai jogszabályi környezet, valamint a jogalkotói folyamatok történeti elemzése alapján a stratégiai állami vállalat az a vállalat, amely a törvény által meghatározott egyik stratégiai ágazatban tevékenykedik, valamint természetes monopóliumot képez, vagy országos jelentőségű közérdeket szolgál, vagy az ország védelméhez és biztonságához szükséges alapvető javakat és szolgáltatásokat biztosít.

Magyarországon a stratégiai társaságok egyértelmű jogi meghatározást kapnak, figyelembe véve, illetve kiegészülve európai uniós szabályokkal, konkrétan az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/452. rendelete (2019. március 19.)¹⁰ az Unióba irányuló közvetlen külföldi befektetések átvilágítási keretének létrehozásáról.

¹⁰ Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32019R0452> (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

1.3. A kutatás céljai

Jelen kutatás céljait egyrészt a jogszabályi környezet, illetve a társaságirányításra vonatkozó ajánlásgyűjtemény határozza meg, másrészt a gazdasági társaságokat érintő, kihívásokkal teli változó időszak, a világvjárványtól a háborúig, az energiaválságtól a logisztikai fennakadásokig, és ezekben az időszakokban az állami vállalatok szerepe a gazdasági vérkeringésben.

Ennek megfelelően a kutatásom céljai között szerepelnek a következők:

1. Az első célok között szerepel egy történelmi visszatekintés a gazdasági társaságokra (azon belül is kiemelt hangsúlyt fektetve az állami vállalatokra) a romániai szabályozás kronológiájában. Ezt azért tartom fontosnak, mert az előzmények és a hagyományok tükrében könnyebben meg tudjuk érteni a jelent, és megpróbálhatjuk megjósolni a szabályozás jövőjét, pontosabban annak igényét, hogy ezek továbbfejlesztésre kerüljenek az egyre növekvő társadalmi elvárásoknak való megfelelés érdekében. A XX. század mozgalmas politikai és gazdasági változásainak hatásai a gazdasági társaságok életére érdekes megállapításokat hordoznak magukban, mert egyes jellemvonások például a stratégiai állami vállalatok szabályozása tekintetében nagyon következetesek, és időtállóan bizonyulnak. Történelmi kutatásom során arra is keresem a választ, hogy a gazdasági társaságok szabályozásának célja milyen mértékben követi a vezető politikai ideológiát és az aktuális társadalmi igény megvalósítására való törekvést.
2. Megvizsgálni annak a tényét, hogy Romániában milyen mértékben alkalmazzák a különböző nemzetközi szervezetek, ezen belül is a Gazdasági, Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) felelős társaságirányítási alapelveit.¹¹ Amennyiben eltérés tapasztalható, magyarázatot találni ezen eltérés okára, valamint konkrét példákon, az elemzésre kiválasztott társaságok felelős társaságirányítási magatartása alapján következtetések és javaslatok megfogalmazása.

¹¹ OECD (2015), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264244160-en> (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

Továbbá az is a kutatásom célja között szerepel, hogy rájöjjenek, Romániában milyen igény alapján tartják fontosnak törvénnyel szabályozni az állami vállalatok felelős társaságirányításra vonatkozó elvárásait, míg Magyarországon ajánlásokban kerültek összegyűjtésre, az Egyesült Királyságban viszont a jogszabályokat kiegészítő kódexben fogalmazták meg őket.

3. Körüljárni azt a kérdéskört, hogy a gazdasági társaságok közül a stratégiai társaságok vonatkozásában milyen sajátos jegyek figyelhetők meg, milyen mértékben alkalmazhatók a felelős társaságirányítási elvek és ajánlások. Kutatásom során arra is választ keresek, hogy létezik-e a stratégiai vállalatok jogszabályi meghatározása vagy besorolása, illetve ha nem fellelhető, akkor érdemes lenne-e a jövőre nézve meghatározni vagy sem a kiemelt fontosságú nemzetgazdasági ágazatokban működő társaságok gyűjtőfogalmát.
4. A kutatásom tudományos értékének növelése érdekében a romániai felelős társaságirányítási gyakorlatot összehasonlítom a magyarországi példával, kiemelve mind a közös, mind a megkülönböztető jegyeket. A két kelet-közép-európai ország összehasonlítása az ezen a területen is nagy múlttal rendelkező ország, az Egyesült Királyság szabályozási rendszerével újabb következtetések levonására biztosít lehetőséget. A három ország felelős társaságirányítási szabályrendszereinek összehasonlítása azt a célt szolgálja, hogy nemzetközi összefüggések által is próbálják rávilágítani a romániai példa erősségeire, gyengeségeire úgyszintén.
5. További kutatási célom megvizsgálni, hogy Magyarországon miért nem kódexbe foglalják az ajánlásokat, ezáltal sajátos módon megközelítve és értelmezve a felelős társaságirányítási alapelveket. Célkitűzésem közé tartozik, hogy a kódexet fogalmi szempontból meghatározzam, az ajánlásokban szereplő szakkifejezéseket értelmezzem, illetve azt az uniós fogalomhasználattal összehasonlítsam. Amennyiben szakmailag indokolt, a kutatásom által szeretnék rávilágítani javító és fejlesztő törekvésekre, valamint konkrétan megfogalmazni módosító javaslatokat is.

Ennek a kutatómunkának a célja olyan esettanulmányokon keresztül vizsgálni a stratégiai fontosságú, tőzsdén jegyzett állami vállalatok kormányzását, amelyek által pontosabb képet alkothatunk a felelős társaságirányítás alapelveinek mindennapi alkalmazásáról.

1.4. A kutatás módszertana

A megfelelő kutatási módszerek kiválasztása legalább olyan nehéz feladat, mint egy művészeti alkotás objektív értékelése, pontosabban annak eldöntése, milyen szempontból hasznosabb, fontosabb és célravezetőbb egyik módszer a másikkal, milyen eredményeket rejtegetnek a különböző kvantitatív vagy kvalitatív elemzések, a saját tapasztalatra hagyatkozunk, vagy inkább vegyük górcső alá a létező vizsgálatokat és adatbázisokat. A művészetben egy sor objektív szempont kerül meghatározásra a művészeti alkotások értékelésére, mint például az összbenyomás, művészeti kifejezőmód, kísérletezés, különleges képi hatások, vizuális kifejezés, technikai tudás stb.¹²

Hasonló kihívással kecsegtet meghatározni azt az objektív szempontrendszert, amely alapján lehetségessé válik felmérni az egyes kutatási témához rendelt, ideálisnak tekintett kutatási módszer hatékonyságát, indokoltságát, eredményességét, hasznosíthatóságát, megbízhatóságát stb. Példának okáért a kutatási módszerek típusait a céljuk, a formájuk, a kiindulási pontjuk, a rendeltetésük, a végrehajtásuk, az idődimenzió, az adatforrások és a jellegük szerint lehet csoportosítani.¹³

Létezik olyan elgondolás is, amely szerint a kevert módszer biztosíthatja a kutatás sikerét, azaz a kvalitatív és kvantitatív módszerek együttes használata. A kevert módszer mellett a kutatók öt érvet sorakoztatnak fel, amelyek miatt ezen módszer előnyössé vált: a trianguláció, a kiegészítő jelleg, a kidolgozás, a kezdeményezés és a kiterjesztés.¹⁴

Más szerzők egyenesen a két, a kvantitatív és a kvalitatív kutatási módszer csatájáról értekeznek, értékelve és ütköztetve őket érvényességük, alkalmazhatóságuk és relevanciájuk szempontjából. A kvantitatív kutatási módszerekhez tartozik jellemzően a kérdőíves felmérés,

¹² Kárpáti Andrea, Zempléni András, Norman D. Verhelst, Niels H. Velduijzen, Diederik W. Schönau: *A zsűrizés, mint értékelési módszer a vizuális nevelésben*, MAGYAR PEDAGÓGIA, 97. évf. 3-4. szám 203–234. (1997), 215. oldal.

¹³ Hornyacsek Júlia: *A tudományos kutatás elmélete és módszertana, Szakkönyv tudományos munkát végzők és doktori tanulmányokat folytatók számára*, Nemzetközi Közszolgálati Egyetem, 2014, 46–49. oldal.

¹⁴ Király Gábor – Dén-Nagy Ildikó – Géring Zsuzsanna – Nagy Beáta (2014). *Kevert módszertani megközelítések. Elméletek és módszertani alapok*. KULTÚRA ÉS KÖZÖSSÉG. 2., 95–104. oldal.

a strukturált interjú, a strukturált megfigyelés stb. A kvalitatív kutatási módszerek csoportjába tartozik: a megfigyelés, a kísérlet, a mélyinterjú, a szakértői interjú, a fókuszcsoport, az esettanulmány.¹⁵

Ennek a kutatásnak a tárgyát a társadalomtudományokon belül a közigazgatás-tudomány, a jogtudományok, a magánjogi intézményeihez tartozó polgári jog és ennek keretében a társasági jog, illetve a részterületét képező állami vállalati jog képezi. Ennek megfelelően, a közigazgatás-tudományon belül, egy másik szempontrendszer szerint, a kutatási módszereket az általánostól a különösre osztályozó elmélet alapján alapvető, általános és sajátos kutatási módszerektől függően lehet tipizálni.

Ezek szerint az alapvető kutatási módszerhez tartozik a materialista dialektika és a funkcionalista, az általános módszerhez a történeti-genetikus, a rendszerelméleti és a komparatív, illetve a sajátos módszerekhez tartozik polemikus-kritikai, a fogalomelemző-logikai, a dogmatikai, a szociológiai, a statisztikai és a pszichológiai módszer.¹⁶

A disszertáció tartalmi elemeit tekintve az első fejezetben az általánoshoz tartozó történeti-genetikus módszer kerül felhasználásra. Romániában az állami vállalatok kialakulása történeti fejlődésének megismerése által nemcsak időutazás keretében gazdagodik a kutatás, hanem evolúciós folyamatok kerülnek bemutatásra. A társadalmi-politikai változások tükrében ismertetem a gazdasági élet megszervezését, ennek fényében pedig az általános jóllétet biztosító jogi keretek megalkotásának múlt századra visszatekintő életszerű történetét.

Ennek a bevezetőnek a célja az is, hogy az állami vállalatok történelmi visszapillantása által, az adott körülmények és lehetőségek bemutatása révén, ötvözze a különböző tudományterületeket, és ne csak törvényességi, hanem gazdasági és – miért ne? – üzleti szempontok alapján is elemezzem a folyamatosan változó gazdasági élet jogi szabályozásának körülményeit.

A romániai állami vállalatok története, avagy a román állam mint gazdasági szereplő a XX. században nagyon sok szempontból vizsgálható és értelmezhető, akkor is, ha az elsődleges cél a jogi környezet változásának nyomon követése az első világháború előtti időszaktól az 1989. decemberi forradalom utáni demokratikus jogállam megalakulásának korszakával

¹⁵ Boncz Imre, Lampek Kinga, Horváthné Kívés Zsuzsanna: *Kutatásmódszertani alapismeretek*, 1. fejezet Általános kutatásmódszertani alapok, Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, 2015, 25. oldal.

¹⁶ Szilágyi Péter: *Jogi alaptan*, ELTE Eötvös Kiadó, 2014, 31–33. oldal.

befejezőleg. Azért választottam ezt az időszakot, mert a jelenkori, azaz a XXI. századi változásokat már számos kutató elemezte és értékelte, lásd például Veress Emőd.¹⁷

A disszertáció következő fejezetében a materialista dialektika kutatási módszerét alkalmazom arra vonatkozóan, hogy a társadalom által támasztott elvárás, a közösségi értékek minél hatékonyabb hazai hasznosítása milyen módon jelenik meg a jogszabályokban, az állami vállalatok kérdéskörében.

Ennek keretében az állami vállalatok kormányzása és felelős társaságirányítása egyik lehetséges elemzési szempontja a köztulajdon, mint a közösségi javak, erőforrások és ásványi kincsek kezelésének módja, abból a szempontból vizsgálva, hogy milyen jellegű javak és infrastruktúrák tartoznak állami tulajdonba, és ezt milyen szervezeti és szerkezeti formában hasznosítja az államhatalom. Ennek folytatásaként a kizárólagosságot élvező állami vállalatok milyen jogszabályi, elsősorban vámintézkedések által védhetők meg az egyre erősödő nemzetközi versenyben.

Egy újabb szemszögből lehetne vizsgálni a nemzeti érdek megjelenítését és fejlődését az állami vállalatok szabályozása során, valamint az állami tőke és a helyi humán erőforrás fontosságának folyamatos változását.

Egy következő fejezetben a komparatív vagy összehasonlító módszert alkalmazom, mivel egy nemzetközi összehasonlítás eredményeit is belefoglalom a disszertációmba. A kutatásom elsődleges célja a romániai felelős társaságirányítási szabályozások elemzése, hiszen nagyon sajátos tulajdonsággal rendelkeznek, mert törvénybe foglalták. Továbbá a másik különleges tulajdonsága, hogy a törvény kizárólag az állami vállalatokra vonatkozik.

Nem utolsósorban azokra a romániai állami vállalatokra, amelyek részvényeit jegyzi a tőzsdén, egyszerre vonatkozik a felelős társaságirányítási törvény, a társasági törvény, a Polgári törvénykönyv, a tőkepiaci törvény, a pénzügyi eszközök kibocsátásáról szóló törvény. Azzal a megjegyzéssel, ha a különböző jogszabályok egymásnak ellentmondó szabályozásokat tartalmaznak, akkor elsődlegesen a tőkepiaci törvény előírásai alkalmazandóak.

¹⁷ Veress Emőd: *Az állam szerepe mint vállalatulajdonos: A felelős társaságirányítás kötelező szabályai Romániában*, az eredeti cím: *The state's role as owner of enterprises: mandatory rules of corporate governance in Romania*, PRO PUBLICO BONO – Public Administration, Budapest, Special edition 1, 62–78. 2017.

Természetesen, ezzel párhuzamosan, a Bukaresti Értéktőzsde is elfogadta a Felelős Társaságirányítási Kódexet minden tőzsdén jegyzett társaságra vonatkozóan, beleértve az állami vállalatokat is, ilyen módon tovább bővítve a szabályozás kereteit.

Ehhez képest Magyarországon a felelős társaságirányítási szabályokat nem a parlament, hanem a Budapesti Értéktőzsde Zrt. Felelős Társaságirányítási Bizottságának javaslata alapján az igazgatósága fogadta el. Ugyanakkor, a többi ország gyakorlatával ellentétben, nem kódexbe, hanem ajánlásokba foglalta ezeket a szabályokat. Ezek az ajánlások nem tekinthetők jogszabálynak, viszont ezek alkalmazása biztosítja a jogszabályoknak való megfelelést.

Az Egyesült Királyság példája nemcsak a felelős társaságirányítási szabályok jelentős hagyománya és tapasztalata miatt releváns, hanem a sajátos, megkülönböztető jegyei miatt is. Az Egyesült Királyságban a Felelős Társaságirányítási Kódexben található szabályozás nemcsak a tőzsdén jegyzett társaságokra vonatkozik, hanem minden társaságra, illetve kidolgozása nem a Londoni Értéktőzsde, hanem egy független bizottság hatáskörébe tartozik. Jellemét tekintve elsősorban egy önszabályozás, viszont a társasági törvény kiegészítésének tekinthető. Ezen módszer segítségével sikerül rávilágítani más európai országok állami vállalatai eltérő szabályozásainak egyedi és különleges tulajdonságaira, illetve tartalmi összetevőire is, valamint arra, hogy a nemzetközi gazdasági versenyt milyen mértékben befolyásolta a 2008-ban kezdődő, az egész világot érintő pénzügyi válság, majd a válság utáni megkülönböztetett újraépítkezés.

A disszertáció következő fejezete dogmatikai, pontosabban politikai-ideológiai módszer felhasználásával mutatja be az egyes kormányokat alakító pártok politikai eszméi és alapfilozófiai mentén változó, állami vállalatokra vonatkozó jogi szabályozását, ezek meghatározó cselekvési tervei, céljai és megvalósításai alapján.

Ennek keretében sor kerül az állami vállalatok jogszabályi környezetének vizsgálatára, illetve részletesen áttekintem, milyen mértékben vannak a szakpolitikai célok összhangban a szabályozással. Ugyancsak ebben a fejezetben megvizsgálom, hogy a jelenlegi jogszabályok milyen kérdéseket vetnek fel, és a nem egyértelmű előírások tekintetében milyen bírósági joggyakorlat létezik.

Annak ellenére, hogy a romániai állami vállalatok minden, előbb felsorolt szemszögből való vizsgálata számos érdekfeszítő, tanulságos és izgalmas lehetőséget kínál arra, hogy ismereteinket kibővítsük és értékes következtetéseket tudjunk levonni, a disszertáció hosszabb távú célja az állami vállalatok meghatározásának és kormányzásának szabályozása, valamint a

felelős társaságirányítás gyakorlati alkalmazásának javítása a jogszabályi környezet további fejlesztése által.

A kutatásom során elvégeztem egy empirikus vizsgálatot, azaz a tőzsdén jegyzett állami vállalatok felelős társaságirányítási nyilatkozatainak elemzését. A kutatás legalapvetőbb kérdéscsoportja a felelős társaságirányítás és az OECD erre vonatkozó alapelvei gyakorlati alkalmazásának felmérése. Ezenkívül a kutatás során levéltári, könyvtári és az interneten elérhető adatbázisok feltérképezése és adatgyűjtés által bővíttem és gazdagítom tanulmányomat.

A primer adatok feldolgozásánál a statisztikai módszert választom, hogy az eredmények alapján bemutatásra kerüljenek az állami vállalatok jogi szabályozásának összefüggései a vizsgálatból nyert tényekkel és adatokkal. Figyelembe véve, hogy az állami vállalatok többnyire közérdekű feladatokat látnak el, illetve jelentős gazdasági befolyással rendelkeznek, fontos elemezni a gazdasági teljesítményüket is.

A kutatás egyik módszere mindenképpen a primer adatok beszerzésén alapul majd, amit egyrészt a tulajdonosi jogokat gyakorló, központi állami szervezetek társaságirányításra vonatkozó jelentései fognak képezni. A társaságirányításra vonatkozó jelentések a kutatásom elvégzése időszakában elérhető dokumentumokra támaszkodnak, olyan célból, hogy az adatok elégségesen időszerűek, ugyanakkor aktuális következtetések levonására alkalmasak lehessenek.

Másrészt központi állami szervezetek alárendeltségébe tartozó állami vállalatok által közzétett társaságirányítási adatok képeznek megfelelő információforrást a kutatás elvégzéséhez. A kutatás több stratégiai állami vállalat adatait vizsgálja mind a felelős társaságirányítási jogszabályok által előírt, kötelezően közzétett információk jelenléte, mind a Gazdasági és Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development) felelős társaságirányítási alapelveinek tiszteletben tartásával kapcsolatban.

1.5. Az értekezés összefoglalása

I. fejezet: Bevezető rész

A bevezető rész tartalmazza azokat a kötelező, általános jellegű és összefoglaló elveket és kiindulópontokat, amelyek arra hivatottak, hogy felkeltsék az olvasók érdeklődését egy olyan tanulmány iránt, amely címéből fakadóan esetlegesen első látásra száraznak és kizárólag tudományos-szakmainak tűnhet. Azonban a doktoranduszhallgatónak nem titkolt szándéka, hogy azoknak a kíváncsiságát is felkeltse, akik az üzleti életben vagy a jogi szakmában általánosan már teljesítenek, vagy akik ezekre a pályákra készülnek.

Ennek megfelelően a bevezető részben kitérek a tudományos probléma megfogalmazására, azaz miért tartom indokoltnak ebben a tárgyban további kutatások elvégzését, illetve miért fontos a felelős társaságirányítás egy egészséges gazdasági-jogi környezetben. Ezt követi a kutatási hipotézisek felsorolása és részletes bemutatása. A kutatás céljainak és módszertanának felsorolása a tudományos megalapozottságot hivatott biztosítani.

Az értekezés összefoglalása a könnyebb és hatékonyabb átláthatóságot teszi lehetővé. Az összegzett következtetések, a kutatási eredmények és ajánlások pedig a mintegy hat évig tartó, megfeszített kutatási, dokumentálási munka jól megérdemelt gyümölcse, illetve társadalmi hasznosíthatóságának az összefoglalása.

II. fejezet: A romániai állami vállalatok jogtörténete a XX. században

A romániai állami vállalatok története, avagy a román állam mint gazdasági szereplő a XX. században nagyon sok szempontból vizsgálható és értelmezhető. A jelen fejezet elsődleges célja a jogi környezet változásának nyomon követése az első világháború előtti időszaktól az 1989. decemberi forradalom utáni demokratikus jogállam megalakulásáig.

Romániában az első állami vállalatok a XIX. század közepén jönnek létre, a modern román állam megalakulásával egy időben. Ezek közül néhány a mai napig működik, és az állam tulajdonában van, mint például a Takaré- és Letéti Pénztár, a Román Posta, a Román Vasúti Társaság.

A második fejezet célja elsősorban nem a szabályozás eredetének elemzése, hanem a XX. századra jellemző politikai és gazdasági világválságok által okozott jogtörténeti fejlődés, ezért korlátozódik a múlt században történt változásokra.

A jogszabályi fejlődéstörténet bemutatása logikailag megköveteli, hogy a részletes ismertetés során a legrégebbi, azaz az 1912-es szabályozástól induljak ki, és végigkövessem a romániai állami vállalatok szabályozásának változását a XX. század végéig. Ilyen módon az érdeklődő olvasó sikeresebben képes lesz nyomon követni a bekövetkezett módosításokat, kiemelve az ezeket előidéző társadalmi és politikai történéseket, mindezeket ok-okozati összefüggésben tárva az olvasó elé.

III. fejezet: A Bukaresti Értéktőzsdén jegyzett állami társaságokra vonatkozó felelős társaságirányítási szabályok

Figyelembe véve, hogy a tőzsdén jegyzett állami vállalatok kiemelt közérdekű feladatokat látnak el, az állam szempontjából stratégiai fontosságú gazdasági területeken tevékenykednek, illetve jelentős gazdasági befolyással rendelkeznek, a második fejezetben elemzem a szabályozási keretet, amely szavatolja az állami vállalatok kormányzását a teljesítményközpontú felelős társaságirányítási elvek alapján.

A piacgazdaság versenyfeltételei új kihívások elé helyezték az állami vállalatokat, hiszen a magánszektorba beáramlott külföldi tőke- és tudáshalmaz (know-how), a globalizáció egyre erősebben érzékelhető hatása kihangsúlyozta ezt az igényt, illetve felgyorsította az állami vállalatok versenyképessége biztosítására alkalmas jogkeret megalkotásának fontosságát.

Annak ellenére, hogy az állami vállalatok szervezésének és működésének szabályozása nagyon sokat fejlődött az elmúlt években, továbbra is értékes következtetésekre juthatunk, ha megvizsgáljuk a tőzsdén jegyzett stratégiai állami vállalatok felelős társaságirányításra vonatkozó szabályozásán keresztül ezek kormányzásának körülményeit: döntési jogköreit, javadalmazását, a tanács működését, felelősségeit, teljesítménymérését, a kormányzás felügyeletét, az átláthatósági és jelentési kötelezettségeit.

Ennek megfelelően a jelen tanulmány célja a tőzsdén jegyzett stratégiai állami vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítási szabályok ismertetése és összehasonlítása – kiindulópontként véve a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexét – és ennek magyarázata a társasági törvény, az állami vállalatok felelős társaságirányítására vonatkozó törvény, illetve egyes területek speciális jogszabályi előírásai alapján.

Ezen ismertetési és összehasonlítási tanulmány során végigkísérem és kiértékelem ezen szabályok gyakorlati életbeültetését a legjelentősebb tőzsdén jegyzett stratégiai romániai állami vállalat, a ROMGAZ Részvénytársaság 2019-es évi beszámolóí és jelentései alapján.

IV. fejezet: A stratégiai állami vállalatok meghatározása a romániai jogszabályokban

A stratégiai vállalatok, illetve a stratégiai ágazatok meghatározása, amelyek keretében gazdasági tevékenységet folytat az állam mint a gazdasági szervezetek tulajdonosa, első látásra nem tűnik szakmai kihívásnak. Azonban a történelmi tények, a különböző gazdasági válságokban betöltött szerepük, a nemzetgazdaság és ennek megfelelően a közösségi jólét megőrzésének politikai-ideológiai elemzése árnyalja az egyszerűség feltételezését.

Krízishelyzetekben, függetlenül ennek okától, legyen az pénzügyi vagy természeti katasztrófa következménye, vagy akár rendkívüli egészségügyi állapotok miatt, mint például egy világjárvány, de akár háború kitörése okán is, rendkívüli intézkedéseket szükséges hozni.

A törvényhozó és kormányzati döntéshozó szervek rendelkezésére álló jogi eszköztár szempontjából ezekben a kényes helyzetekben a lakosság jogos elvárása az azonnali és hatékony intézkedés a nemkívánatos következmények enyhítésére, függetlenül ezek dimenziójától, akár helyi, regionális, akár országos vagy globális szinten történik. A közintézmények rendelkezésére álló kézzelfogható és hatékony eszközök a stratégiai vállalatok, amelyek általában véve a nemzeti gazdaság szempontjából kiemelt fontosságú ágazatokban folytatják tevékenységüket. Ezen társaságok, amelyek kulcsfontosságú területeken dolgoznak, biztosítják a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést, és az állam, központi vagy helyi szintű közintézmények ellenőrzése alatt állnak.

Ilyen tekintetben érdeklődésre tarthat számot a nemzetgazdaság szempontjából kiemelten fontos, stratégiai jelentőségű gazdasági társaságok azonosítása és jogi definíciója a romániai jogrendszerben, ennek összehasonlító elemzése a kronológiai változások figyelembevételével. Ezen disszertációrészt tartalmában kiegészül egy történelmi visszatekintéssel is, a romániai jogszabályozás stratégiai vállalatokra vonatkozó hagyományainak feltérképezése által, a múlt századra is vonatkoztatva.

Továbbmenve, a disszertációnak ebben a fejezetében bemutatom az állami vállalatok tevékenységi körének, azaz a nemzetgazdaság szempontjából kiemelten fontos, stratégiai jelentőségű gazdasági ágazatok változását a '89-es romániai forradalomtól napjainkig, amikor már, remélhetőleg, túlvagyunk a Covid-19 okozta világjárványon.

V. fejezet: Járványkényszer vagy hatékonyság? A nyilvánosan működő részvénytársaság közgyűlésének elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezése a magyar és román jogszabályok tükrében

A disszertációm negyedik fejezetében, a nyilvánosan működő részvénytársaságot illetően, feltérképezem az állami tulajdonú gazdasági társaságokra vonatkozó esetleges sajátos követelményeket és előírásokat a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezése tekintetében. Ilyen módon sikerül eljutni a közgyűlés részvényesek távollétében történő szervezésének általános rendelkezéseitől a különlegesig, és pedig a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénytől – a továbbiakban Ptk. – a tőzsdén jegyzett, állami tulajdonú gazdasági társaságokra érvényes szabályokig, beleértve az ajánlásokat is.

Ugyanakkor a tanulmányom célul tűzi ki, hogy a személyes jelenlét nélkül szervezett közgyűlésekre vonatkozó jogszabályokat megvizsgáljam nemcsak az európai és hazai szintű szabályozás, valamint a Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásai – a továbbiakban BÉT FTA – alapján, hanem a járványügyi intézkedések céljából elfogadott jogszabályok szemszögéből is.

Továbbá azért, hogy a tanulmány, az elméleti megközelítés mellett gyakorlati elemekkel is gazdagodjon, a különböző szabályok és ajánlások alkalmazását, valamint gyakorlati életbeültetését két konkrét példán keresztül szemléltetem. A tőzsdén jegyzett, Prémium kategóriába sorolt, stratégiai jelentőségű, állami részesedéssel rendelkező gazdasági társaság, a MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. – a továbbiakban MOL Nyrt. – és a RÁBA Járműipari Holding Nyrt. – a továbbiakban RÁBA Nyrt. – 2020-as évre vonatkozó beszámolóit és jelentéseit alapján mutatom be a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezésére vonatkozó jogszabályok és ajánlások gyakorlati alkalmazását.

Végül, de nem utolsósorban a tanulmány tartalmaz egy kitekintést a szomszédos ország, Románia hasonló tárgyú szabályozására. Ebben az esetben is egy konkrét – üzleti forgalmát tekintve az egyik legjelentősebb, tőzsdén jegyzett – romániai állami vállalat, a ROMGAZ Rt. példáján keresztül szemléltetem a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezésére vonatkozó jogszabályok és a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe – a továbbiakban BUK FTK – előírásai gyakorlati alkalmazásának körülményeit.

VI. fejezet: Kötelező vagy önszabályozás? A láthatatlan határ a felelős társaságirányítás területén

A disszertációnak ebben a részében megvizsgálom és egy összehasonlító elemzést végzek a magyarországi, romániai és egyesült királysági felelős társaságirányítási gyakorlat között, kiemelve mind a hasonlóságokat, mind a különbségeket, választ keresve az eltérések okaira is.

A Budapesti Értéktőzsde (BÉT) a felelős társaságirányítás tekintetében ajánlásokat fogalmaz meg. Ezzel szemben sok más ország értéktőzsdéje kódexbe foglalja az előírásokat, az Európai Bizottság (EB) vállalatirányítási jelentéstétel minőségére vonatkozó ajánlásának megfelelően. A következőkben arra keresem a választ, hogy mi vezérelte és készítette a BÉT Zrt. vezetőségét arra, hogy kivételesen ajánlásokat fogalmazzon meg.

A tanulmány ugyanakkor tartalmaz egy összehasonlító elemzést más országok felelős társaságirányítási szabályozásával. Ennek megfelelően kiválasztottam és megvizsgálom a felelős társaságirányítás szabályozásában legnagyobb múlttal rendelkező országot, az Egyesült Királyság gyakorlatát. Továbbá a szomszédos országot, a romániai példát is elemzem, amely esetében törvénnyel rendelkeznek a felelős társaságirányításról.

VII. Az állami vállalatok kontrollja szervezés- és vezetéselméletek szemszögéből

A szervezés- és vezetéselméletek századok óta foglalkoztatják a filozófusokat, befolyásos gondolkodókat, különböző szakterületek tudósait.

A múlt században három fő irányvonal köré csoportosult a szakma, a modern, szimbolikus és posztmodern perspektíva mutatott általánosan elfogadott jellemzőket. Az állami vállalatok mint gazdasági szereplők, valamint a tulajdonosi jogokat gyakorló állami intézmény kontroll hatáskörének vizsgálata sajátos következtetések levonására szolgálhat a szervezés- és vezetéselméletek összehasonlító elemzése alapján.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development) kidolgozta az állami vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítás irányelveit. Ezek az ajánlások hozzájárulnak egy megbízható, kiszámítható és átlátható gazdasági környezet kialakításához.

A szervezés- és vezetéselméletek alapos elemzése által megismerhetjük a szervezet szerkezetét (struktúráját), műveleteit és vezetési módszereit (menedzsmentjét), ez lehetőséget biztosít arra, hogy az ott dolgozók közötti kölcsönhatásokat kontrasztos perspektívából értékelhessük. A célja ösztönözni a tudatosságot és fejleszteni az elköteleződést a menedzsmentfolyamatok iránt a dolgozók magatartását és teljesítményét befolyásoló szervezeti tényezők megismertetése által.

1.6. Összegzett következtetések

- a. A romániai állami vállalatok szabályozása jogtörténetének áttekintése után is egyértelműen arra lehet következtetni, hogy az elmúlt évszázad során sokat fejlődött a szabályozás technikája és komplexitása. Továbbá annak ellenére, hogy a múlt század során az ideológiai rendszerek változtak, egyes gondolkodási módok minden időt túléltek. Gondolok itt elsősorban a jelenben működő önállóan gazdálkodó egységekre, amelyeknek elődei már megtalálhatók voltak az 1924-es szabályozásban is mint közérdekű vállalatok, és amelyek fontos közszolgáltatásokat végeztek, majd utóbb az 1929-es törvényben mint kereskedelmi közvállalatok jelentek meg, a kommunizmus idejében pedig részben az ipari központok vették át ezt a szerepkört.
- b. A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe „alkalmazd vagy magyarázd” elven alapuló mechanizmust tart fenn, amely által világos, pontos és időszerű tájékoztatást nyújt a piaci szereplőknek arról, hogy a tőzsdén jegyzett társaságoknak milyen felelős társaságirányítási szabályokat kell tiszteletben tartaniuk. Az „alkalmazd vagy magyarázd” elv jogszabályi meghatározást is kapott az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló törvény alkalmazási normáiban, azonban a 2023-as módosítást követően ezt a definíciót eltávolították, viszont ez nem jelenti azt, hogy maga az elv változott volna.

Ennek megfelelően az „alkalmazd vagy magyarázd” elv az állami vállalatok felelős társaságirányítására vonatkozó, kézikönyvekbe és kódexekbe foglalt, elvek és ajánlások alkalmazásának önértékelési mechanizmusa, a törvényeknek és az alapító okiratnak megfelelően. Ezen eljárás megvalósítása érdekében, az igazgatótanács/igazgatóság éves jelentéseiben bemutatásra kerül a felelős társaságirányítási elvek és ajánlások teljesítésének módja és mértéke, valamint a meghozott intézkedések a nem teljes mértékben tiszteletben tartott ajánlások esetében. Ha az előbbi meghatározást és a kódex által a társaságoknak előírt jelentési kötelezettséget összehasonlítjuk, megállapíthatjuk azt a tényt, hogy a két szabályozás teljes mértékben összhangban van egymással. Érdeemes azonban megjegyezni, hogy míg a jogszabály az állami vállalatokra vonatkozik általánosan (beleértve a szabályozott piacon jegyzett részvénytársaságokat is), addig a kódex a tőzsdén jegyzett összes részvénytársaságra vonatkozik (beleértve az állami tulajdonban levő részvénytársaságokat is).

- c. A romániai rendszerváltást követően megjelent, részletesen elemzett, érvényben levő romániai jogszabályoknak – amelyek kiemelten vagy érintőlegesen foglalkoznak a stratégiai jelentőségű állami vállalatok kérdéskörével – csak együttes és párhuzamos értelmezése alapján lehet meghatározni a romániai stratégiai állami vállalat fogalmát. A jogalkotói folyamatok történeti elemzése alapján a stratégiai állami vállalat az a vállalat, amely a törvény által meghatározott egyik stratégiai ágazatban tevékenykedik, valamint természetes monopóliumot képez, vagy országos jelentőségű közérdeket szolgál, vagy az ország védelméhez és biztonságához szükséges alapvető javakat és szolgáltatásokat biztosít.
- Ezzel szemben Magyarországon a jogalkotó különböző módon közelíti meg a nemzeti gazdaság szempontjából különlegesen fontos ágazatok meghatározását és a stratégiai vállalatok definícióját. Elsősorban Magyarországon a törvény névlegesen felsorolja a stratégiai vállalatokat, másodsorban meghatározza az állami tulajdonrész minimális hányadát. Nem utolsósorban a stratégiai vállalatok vagy a nemzetgazdaság szempontjából kiemelt fontosságú vállalatok egyedüli vagy többségi tulajdonosa a magyar állam.
- d. Magyarországon a jogszabályi környezet, a Ptk. előírásai alapján adott, hogy a nyrt.-k részvényesei levélben vagy konferencia-közgyűlésen elektronikus hírközlő eszköz igénybevételel szavazzanak, ha az alapító okirat ezt lehetővé teszi. Azonban ez lehetőségként jelenik meg, nem kötelezettségként, illetve a járványügyi intézkedések sem változtattak ezeken a szabályokon. A BÉT FTA két vonatkozó ajánlása a részvényesek távollétükben történő szavazásáról szól, amit a két vizsgált társaság – a MOL Nyrt. és a RÁBA Nyrt. – olyan módon értelmez és felel meg az elvárásnak, hogy biztosítja a közgyűlésen való részvételt meghatalmazott útján, viszont a Ptk. által előírt lehetőségeket a döntése alapján nem alkalmazza.
- e. Romániában a társasági törvény (a továbbiakban Ttv.) csak a zártkörűen működő társaságok esetében írja elő azt a lehetőséget, hogy a részvényesek levélben szavazhassanak, azonban az állami vállalatokra érvényes felelős társaságirányításról szóló törvény (továbbiakban ÁvFT.) meghatározza, hogy a részvényesek szavazhatnak személyesen, képviselő útján, levélben vagy elektronikus úton, azonban szavazatukat 48 órával a közgyűlés megkezdése előtt szükséges eljuttatniuk a társasághoz.

A járványügyi intézkedések kibővítették a közgyűlés megszervezését és a szavazás módjait, hiszen lehetővé tették a konferencia-közgyűlés tartását és az elektronikus hírközlő eszközök igénybevételével történő szavazást.

A BUK FTK általános elvei nem jelennek meg a megfelelési elvárásoknál, csak átvitt értelemben, ezért a vizsgált állami vállalat – a ROMGAZ Rt. – a törvényes kötelezettségnek eleget tesz, azaz biztosítja a részvényesek számára a levélben vagy elektronikus postán történő szavazást, azonban az erre vonatkozó eljárást még nem hozta nyilvánosságra.

- f. Az előbb említett értelmezések és alkalmazások során megállapítható, hogy a két országban igazából három különböző módon lehetséges teljesíteni a távollétben történő szavazást: meghatalmazott útján, postán keresztül – ebben az esetben hagyományos és elektronikus levélben –, minden esetben fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátva, és konferencia-közgyűlésen elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével.
- g. Az Egyesült Királyságban alkalmazott FTK tekintetében néhány sajátos és megkülönböztető tulajdonság figyelhető meg. Először is a kódexet nem a Londoni Értéktőzsde dolgozza ki, hanem egy független bizottság, a Financial Reporting Council (FRC), azaz a Pénzügyi Jelentési Bizottság mint az Egyesült Királyság audittevékenységet végző illetékes hatósága. A második sajátos jegy, hogy a FTK megnevezése az Egyesült Királyságra vonatkozik, nem a Londoni Értéktőzsdére, valamint alkalmazása nemcsak a Prémium kategóriába sorolt tőzsdén jegyzett társaságokra vonatkozik, hanem az Egyesült Királyságban bejegyzett minden részvénytársaságra.

A harmadik megkülönböztető tulajdonság, hogy az EK FTK alapelveket és rendelkezéseket tartalmaz. Továbbá a tőzsdei jegyzés szabályait tartalmazó kézikönyv alapján a tőzsdén jegyzett társaságoknak nyilatkozniuk kell mind az alapelvek alkalmazásának módjáról, mind az összes vonatkozó rendelkezés teljesítéséről.

Az Egyesült Királyságban alkalmazott FTK egy másik különleges jellemzője – amelyre Auer Ádám hívja fel a figyelmet –: „A felelős társaságirányítási elvek ugyanakkor nem kizárólag önszabályozó ajánlásgyűjteményt jelentenek, ki kell emelni

azok társasági törvénnyel (Companies Act, 2006)¹⁸ való viszonyát is. A kódexnek a törvénnyel szemben kiegészítő funkciója van.”¹⁹

Az EK FTK és a BUK ÉT FTK összehasonlításakor nagyon sok közös jellemző fedezhető fel. A BUK ÉT FTK is általános elveket és kötelezően tiszteletben tartandó előírásokat tartalmaz, viszont utóbbi esetében az általános elvek alkalmazásáról nem kell nyilatkozni. Azonban a romániai példánál mindenképpen megkülönböztető jel az, hogy az állami vállalatok esetében törvény tartalmazza a felelős társaságirányítási szabályokat.

- h. Romániában a tulajdonosi kontroll hatékonyságának növelése érdekében érdemes lenne megalkotni egy részletes alkalmazási szabályozást (végrehajtási rendeletet). Elsősorban nagyon fontos lenne pontosan meghatározni az állam tulajdonosi jogkörét ellátó megbízott személy felelősségeit és hatásköreit, konkrétan meghatározni a célokat és feladatokat, illetve a számonkérést is biztosítani a folyamatban. A felelős társaságirányítással foglalkozó szakigazgatóság esetében, noha nagyon pontosan és részletesen körül van írva minden feladat és hatáskör azért, hogy működőképessé lehessen, biztosítani kellene a szakemberállományt, és felkészíteni akár célorientáltan az illető gazdasági területnek megfelelő szakembereket.

A felelős társaságirányítási szabályok törvénybe, illetve ajánlásokba, versus kódexbe való foglalásának szemléltető összehasonlító táblázata a három ország tekintetében: Magyarország, Románia és Egyesült Királyság:

A felelős társaságirányítási szabályozás jellege

Magyarország	Románia	Egyesült Királyság
	Törvény az állami vállalatokról	
Budapesti Értéktőzsde Ajánlások	Bukaresti Értéktőzsde Kódexe	Egyesült Királyság Kódexe

¹⁸ Az Egyesült Királyság 2006. évi társasági törvény. Forrás:

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

¹⁹ Auer Ádám: *Corporate governance. A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói*. Dialóg Campus, Budapest, 2017, szakmai lektor: Prof. Dr. Papp Tekla egyetemi tanár, 74.

A Felelős Társaságirányítási Kódex/Ajánlások tipológiája

Ország	Tartalom	A kibocsátó eltérhet	Eltérés esetén
Magyarország	Ajánlás	igen	Köteles indokolni
	Javaslat	igen	Nem köteles indokolni
Románia	Elvek	igen	Nem köteles indokolni
	Előírások	igen	Köteles indokolni
Egyesült Királyság	Alapelvek	nem	Kötelező
	Rendelkezések	igen	Köteles indokolni

1.7. Kutatási eredmények és ajánlások

- a. Romániában, a rendszerváltást követően, az 1990-ben megjelent, állami vállalatokra vonatkozó törvény félreérthetetlen módon a XX. század eleji hagyományt követve rögzíti ezen társaságok szükségességét. A jogszabályi meghatározás alapján ezek önállóan gazdálkodó társaságok, és a nemzetgazdaság stratégiai területein, azaz hadi, energetika, bányá- és gázkitermelés, posta és vasúti szállítás iparágakban szerveződnek és tevékenykednek.

Az elmúlt évszázadban további hasonlóságok követhetők az igazgatótanácsi tagok megválasztásánál, összetételében és korlátozásaiban is. Már a múlt század elején is az igazgatótanács tagjai között találjuk a Pénzügyminisztérium képviselőjét; a tagok mandátuma négy évre szólt, akiknek a felét két évente ki lehetett cserélni, és a tagok legtöbb két igazgatótanácsban vehettek részt.

Mivel gazdag szakirodalom, a nemzetközi szakmai szervezetek által kidolgozott ajánlásgyűjtemény, illetve felelős társaságirányítási kódexek állnak rendelkezésre, érdemes lenne az általános elveket átvenni, viszont a sajátos, történelmi, kulturális és geopolitikai helyzetet figyelembe véve megtartani a megkülönböztető jegyeket.

- b. A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe, a vonatkozó általános elvei és megfelelési elvárásai nagyjából összhangban vannak az európai és romániai jogszabályokkal. Bizonyos esetekben azonban indokoltnak tűnik továbbfejleszteni a kódexet, ezt egyértelműbbé és átláthatóbbá téve. Egyrészt javasolt lenne a használt kifejezéseket összhangba hozni a romániai jogszabályokban használt fogalmakkal. Másrészt a kódexnek egyértelműen többlet- vagy részletesebb szabályokat kellene tartalmaznia a jogszabályokhoz képest, és mellőzni kellene a redundáns elemeket, lásd pl. a független tanácsstagok meghatározásának kritériumait.

Továbbá A hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által rész általános elvei közül kettő, és pedig a közgyűlések online módon történő megszervezése, valamint az elektronikus szavazás, beleértve a távolsági elektronikus szavazás lehetőségének biztosítását, nincs a megfelelési elvárások közé sorolva, amit jelentős hiányosságnak találok.

Javaslom, hogy a kódex következő kiadása mindenképpen gazdagodjon erre vonatkozó megfelelési elvárásokkal, nemcsak járványügyi megfontolásból, hanem sokkal inkább a kisebbségi részvényesek közgyűléseken való részvételének elősegítése céljából.

c. A Covid-19 pandémia lecsengése, a fegyveres konfliktusok kirobbanása és az általuk okozott, nemkívánatos gazdasági hatások enyhítésére vonatkozó politikai döntések hatékonysága és észszerűsége, amelyek a stratégiai vállalatokat érintik, elemzés tárgyát képezik. Az elemzés, eredményeinek függvényében, az állami vállalatokra és azon belül a stratégiai vállalatokra vonatkozó szabályozási keret további fejlesztésére kínál lehetőséget.

d. Romániában is, a magyarországi példát figyelembe véve, érdemes lenne átgondolni, egyrészt, hogy a stratégiai vállalat kapjon jogi meghatározást, illetve másrészt és ezzel párhuzamosan, akár megnevezés szerint legyen felsorolva ezek listája. Ezzel a törvényes meghatározással, valamint a stratégiai vállalatok tételes felsorolásával sokkal egyértelműbbé válna, hogy melyek ezek a vállalatok.

Továbbá nem lenne kétséges ezen jogszabályok alkalmazási területe, amikor az ország vezetése különböző, a nemzetgazdaság szempontjából kiemelkedő fontosságú gazdasági társaságokra vonatkozó döntéseket hoz. Az illető stratégiai vállalatok vezetőinek és munkatársainak is egyértelművé válna, hogy stratégiai állami vállalatnál tevékenykednek.

e. A járványügyi kihívásokkal és korlátozásokkal való hatékony küzdelem, a kisebbségi részvényesek közgyűlésen való részvételének elősegítése és a közgyűlések távollétben, ugyanakkor aktív részvétellel való, azaz konferencia-közgyűlés szervezése, a költséghatékonyság növelésének igénye az elkövetkező időszakban a jogszabályi és/vagy a társasági okiratok szabályozásának átgondolását teszi szükségessé.

A járványügyi intézkedések egyértelműen rávilágítottak arra a tényre, hogy az elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével szervezett közgyűlés nemcsak egyszerűen egy alternatíva a személyes jelenléttel feltételező gyűléshez képest, hanem egy sor előnyt hordoz magában, és mint ilyen, inkább párhuzamos vagy kizárólagosságot követelő módszerré fejlődik.

Természetesen elsősorban a kisebbségi részvényesek részvételének biztosítását segíti elő, viszont költséghatékonyabb, és ha a közgyűlés helyszínére való eljutás környezetszennyező járművel történik, az utazás kiiktatása környezetvédelmi szempontból is előnyös megoldás lehet.

Mindenképpen a jövőre nézve érdemes lenne a jogalkotónak szem előtt tartani a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezésének elősegítését, támogatását, akár kedvezmények formájában is.

- f. A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásainak elemzése alapján azt gondolom, hogy az újrakiadása alkalmából érdemes lenne fogalmi szempontból tisztázni, hogy a javaslat vagy az ajánlás a kötelezőbb érvényű, illetve az irányelveket a kötelezőbb érvényű fogalommal együtt használni, esetleg az EU-s jogrendben használt fogalmakkal összhangba hozni.

Véleményem szerint, mivel két elkülönített jellegű, érvényű és kötelező előírásról van szó, külön kellene szerkeszteni, először az ajánlásokat, majd a javaslatokat. Annak ellenére, hogy a logikai vezérfonal és a megválaszolandó kérdések szempontjából indokoltnak tűnik a kéttípusú előírás váltakozó megjelenítése, úgy gondolom, hogy sokkal átláthatóbb és követhetőbb a két kategória szerves elválasztása. Az ajánlások vagy kódex kérdésköre vonatkozásában addig, amíg a piaci szereplők nem érzik szükségét annak, hogy ezt a kérdést rendezni kell, valószínűleg elméleti fontossággal fog bírni ez a különbség.

- g. A szervezés- és vezetéselméletek megismerése az állami vállalatok keretében is számos előnnyel kecsegtet, hiszen általános célok megfogalmazását és elérését teszik lehetővé. Célját tekintve „(1) egyéni szinten a vezető munkájának segítése, (2) csoportszinten a szinergikus működések hatékonyság- és kreativitásnövelő, a vezetővé válást elősegítő folyamatainak megismer(tet)ése és támogatása, illetve a vezetői csoportkultúra terjesztése, (3) szervezeti szinten a versenyelőny növelése a vezéregyeniségek kifejlesztése, (4) társadalmi szinten pedig a demokrácia fennmaradási esélyeinek növelése minél több, minél jobban képzett vezető előállításával”.²⁰

²⁰ Koronváry Péter: *Gondolatok a vezetésstudomány feladatáról*, Hadmérnök, III. évfolyam 2. szám, 161–168, 2008. június, 168. oldal.

2. AZ ÁLLAMI VÁLLALATOK JOGTÖRTÉNETE A XX. SZÁZADI ROMÁNIÁBAN

2.1. Bevezető gondolatok. Az állami vállalatok lehetséges vizsgálati szempontjai

A romániai állami vállalatok története, avagy a román állam mint gazdasági szereplő a XX. században nagyon sok szempontból vizsgálható és értelmezhető. A jelen tanulmány elsődleges célja a jogi környezet változásának nyomon követése az első világháború kezdete előtti időszaktól kezdődően az 1989. decemberi forradalom utáni demokratikus és jogállam megalakulásának korszakával befejezőleg. Azért választottam ezt az időszakot, mert a jelenkori, azaz a XXI. századi változásokat számos kutató elemezte és értékelte már, lásd például Veress Emőd.²¹

Ugyanakkor nagyon sok forrásanyag létezik a gazdasági társaságok eredetéről, valamint a társasági jog kialakulásának előzményeiről. Ezen belül lehet azonosítani az első állami jellegű vállalatok megjelenését is, mint például a XVII. században egyre inkább részvénytársaság jellemzőit magába foglaló Brit Kelet-indiai Társaságot, amely állami monopóliummal rendelkezett.²²

Romániában az első állami vállalatok a XIX. század közepén jönnek létre, a modern román állam megalakulásával egy időben. Ezek közül néhány a mai napig működik és az állam tulajdonában vannak, mint például a Takaré- és Letéti Pénztár, amelyet Alexandru Ioan Cuza fejedelem alapított 1864. november 24-én.²³

²¹ Veress Emőd: *Az állam szerepe mint vállalatulajdonos: A felelős társaságirányítás kötelező szabályai Romániában*, az eredeti cím: *The state's role as owner of enterprises: mandatory rules of corporate governance in Romania*, PRO PUBLICO BONO – Public Administration, Budapest, Special edition 1, 62–78. 2017.

²² Veress Emőd, Fegyveresi Zsolt, Pál Előd: *Román társasági jog*, Budapest–Kolozsvár, Forum Iuris Könyvkiadó, 2019, 38. oldal.

²³ A CEC Bank Rt. hivatalos honlapja, forrás: <https://www.cec.ro/despre-noi/istoric-cec-bank> (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

Jelenleg a pénzügyintézet megnevezése CEC Bank Rt., illetve a román állam a Pénzügyminisztériumon keresztül egyedüli részvénytulajdonos.²⁴ 2019. december 31-én a társaság törzstőkéje 2,3 milliárd lej volt (kb. 480 millió euró).²⁵

Ugyancsak 1864-ben alapították a Román Posta társaságot, amikor a postai szolgáltatásokat egyesítették a távirattal.²⁶ 2019. december 31-én a társaság törzstőkéje 229 milliárd lej volt (kb. 48 milliárd euró), az állam, a Szállításiügyi, Infrastruktúra és Kommunikációs Minisztérium által a részvények 93,52%-kal, a Tulajdon Alap pedig 6,48%-kal rendelkezett.²⁷

Az állami vállalatok történetének egyik lehetséges elemzése a köztulajdon mint közösségi javak, erőforrások és ásványi kincsek kezelésének módja, abból a szempontból vizsgálva, hogy a XX. század folyamán milyen jellegű javak és infrastruktúrák tartoztak állami tulajdonba, és ezt milyen szervezeti és szerkezeti formában hasznosította az államhatalom.

Egy másik lehetséges megközelítés az állam, illetve annak vállalatainak viszonyulása a külföldi tőkéhez, a külföldi befektetőkhez a XX. századot jellemző iparosodási folyamat felerősödése során, valamint az állami monopóliumok megjelenése és alakulása viszonylatában. Ennek folytatásaként a kizárólagosságot élvező állami vállalatok milyen jogszabályi, elsősorban vámintézkedések által kerültek megvédésre a nemzetközi verseny fejlődése során.

Egy újabb vizsgálati szemszög lehetne a nemzeti érdek megjelenítése és fejlődése az állami vállalatok szabályozása során, valamint az állami tőke és a helyi humán erőforrás fontosságának folyamatos változása az elmúlt évszázadban.

²⁴ A CEC Bank Rt. hivatalos honlapja, forrás: <https://www.cec.ro/despre-noi> (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

²⁵ A romániai Pénzügyminisztérium állami vállalatokra vonatkozó 2019. évi jelentése, forrás: https://www.mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/guvernanta/rapanual2019_26082020.doc (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

²⁶ A Román Posta Nemzeti Vállalat Rt. hivatalos honlapja, forrás: <https://www.posta-romana.ro/cnpr-data/editor/files/2015-10/Raport%20Anual%202010.pdf> (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

²⁷ A romániai Pénzügyminisztérium gazdasági társaságokra vonatkozó tájékoztatója, forrás: <http://www.mfinante.gov.ro/infocodfiscal.html> (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

Hasznosnak mutatkozhat egy nemzetközi összehasonlítás elvégzése is az elmúlt évszázad tekintetében, amely során sikerülne rávilágítani más európai országok állami vállalatai eltérő szabályozásainak egyedi és különleges tulajdonságaira, illetve tartalmi összetevőire is, valamint arra, hogy a nemzetközi gazdasági versenyt milyen mértékben befolyásolta a két világháború, a közöttük történt, az egész világot érintő gazdasági válság, majd a második világháború utáni megkülönböztetett újraépítkezés.

Nem utolsósorban érdekes lehet az állami vállalatok kérdéskörét politikai-ideológiai szempontból is megközelíteni, az egyes kormányokat alakító pártok politikai eszmék és alapfilozófiák mentén változó jogi szabályozása és ezek meghatározó cselekvési tervei, céljai és megvalósításai alapján.

Annak ellenére, hogy a romániai állami vállalatok minden, előbb felsorolt szemszögből való vizsgálata során számos érdekfeszítő, tanulságos és izgalmas lehetőséget rejteget annak érdekében, hogy ismereteinket kibővítsük és értékes következtetéseket tudjunk levonni önmagunknak, a téma iránt érdeklődőknek és a szakembereknek, akik a jogszabályi környezet további fejlesztésére törekednek, jelen tanulmánynak a célja inkább a történeti áttekintés az állami vállalatok meghatározásának és kormányzásának szabályozása szemszögéből.

A további elemzési szempontok fontossága és összetettsége indokolja külön-külön tanulmány elkészítését, amely egymást kiegészítve és összhangban biztosíthatja az állami vállalatok kérdéskörének általános átvilágítását és megértését.

Természetesen a következő lépés is adott, hiszen az állami vállalatok indokoltsága a jövőre nézve hasznos tanulságok és következtetések levonására biztosíthat lehetőséget.

2.2. Az állami vállalatok szabályozásának kronológiai bemutatása a XX. századi Romániában

Az állami vállalatok szabályozásának története a jelenkori szabályozástól kezdve az éppen érvényes jogszabály által hatályon kívül helyezett jogszabályra való visszacsatolás által került feltérképezésre. A múlt század elején, pontosabban az 1912-ben megjelent törvény is hatályon kívül helyezett egy előző szabályozást, ami 1887-ben jelent meg. Azonban mivel a jelen tanulmány célja elsősorban nem a szabályozás eredetének elemzése, hanem a XX. századra jellemző politikai és gazdasági világválságok által okozott jogtörténeti fejlődés, ezért korlátozódtunk a múlt században történt változásokra.

Ennek megfelelően az állami vállalatok tekintetében fordított időrendi sorrendben kerültek felsorolásra a jogszabályok, a jelenkortól kiindulva és visszamenve az időbe, pontosabban a múlt század elejéig. Ez szerint a következő jogszabályok kerültek elemzésre, fordított időrendi sorrendben:

1990 – Az állami gazdasági egységek önállóan gazdálkodó egységekké és kereskedelmi társaságokká való átszervezéséről szóló 1990. évi 15. számú törvény;²⁸

1978 – Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről, valamint a munkások öngazgatásán és önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitelen alapuló működéséről szóló 1978. évi 5. számú törvény;²⁹

1971 – Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről szóló 1971. évi 11. számú törvény;³⁰

1949 – Az állam vállalatainak és gazdasági szervezeteinek szervezéséről és működéséről szóló 1949. évi 199. számú rendelet;³¹

²⁸ Románia Hivatalos Közlönye, 1990. augusztus 8-án jelent meg a 98. szám alatt, Az állami gazdasági egységek önállóan gazdálkodó egységekké és kereskedelmi társaságokká való átszervezéséről szóló 1990. évi 15. számú törvény. Az eredeti cím: Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale.

²⁹ Románia Hivatalos Közlönye, 1978. július 7-én jelent meg az 56. szám alatt, Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről, valamint a munkások öngazgatásán és önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitelen alapuló működéséről szóló 1978. évi 5. számú törvény. A törvényt újraközlötték 1982. január 27-én a 11-es számú 1982. január 27-i Hivatalos Közlönyben. Az eredeti cím: Legea nr. 5 din 06.07.1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, precum și la funcționarea acestora pe baza autoconducerii muncitorești și autogestiunii economico-financiare.

³⁰ Románia Hivatalos Közlönye, 1971. október 21-én jelent meg a 130. szám alatt, Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről szóló 1971. évi 11. számú törvény, amelyet a Nagy Nemzettanács fogadott el 1971. október 21-én. Az eredeti cím: Legea nr. 11 din 21.10.1971 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat.

³¹ Románia Hivatalos Közlönye, 1949. május 14-én jelent meg a 29. szám alatt, Az állam vállalatainak és gazdasági szervezeteinek szervezéséről és működéséről szóló 1949. évi 199. számú rendelet, amelyet a Nagy Nemzettanács fogadott el, a Miniszteri Tanács 449-es számú

1929 – A köztulajdonban levő vállalatok és vagyon gazdasági alapokon történő szervezéséről és ügykezeléséről szóló 1929. évi 27. számú törvény;³²

1924 – Az állam gazdasági vállalatainak kereskedéséről és ellenőrzéséről szóló 1924. évi 129. számú törvény;³³

1912 – Törvény és szabályozások a nemzeti ipar támogatására 1912. február 14-én.³⁴

A jogszabályi fejlődéstörténet bemutatása viszont logikailag megköveteli, hogy a részletes ismertetés során, a legrégebbi, azaz az 1912-es szabályozástól induljunk ki és végigkövessük az állami vállalatok szabályozásának változását a XX. század végéig. Ilyen módon az olvasó sikeresebben képes lesz nyomon követni a bekövetkezett módosításokat, kiemelve az ezeket előidéző társadalmi és politikai történéseket, mindezt ok-okozati összefüggésben tárva az olvasó elé.

2.2.1. Az 1912. február 14-én közzétett A nemzeti ipar támogatásáról szóló törvény bemutatása

A múlt század elején megjelent törvény hatályon kívül helyezte az előző, 1887. május 12-én megjelent, A nemzeti ipar támogatásáról szóló törvényt, valamint ennek 1899. október 28-án közzétett végrehajtási szabályzatát.

1949. május 11-i döntése alapján. Az eredeti cím: Decret nr. 199/1949 pentru organizarea și funcționarea întreprinderilor și organizațiilor economice ale Statului.

³² Románia Hivatalos Közlönye, 1929. március 16-án jelent meg a 62. szám alatt, A köztulajdonban levő vállalatok és vagyon gazdasági alapokon történő szervezéséről és ügykezeléséről szóló 1929. évi 27. számú törvény, amelyet az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium, valamint a Pénzügyminisztérium kezdeményezett, 1929. március 15-én hagyták jóvá a 806-os számú rendelettel. Az eredeti cím: Legea nr. 27/1929 pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice.

³³ Románia Hivatalos Közlönye, 1924. június 7-én jelent meg a 121. szám alatt, Az állam gazdasági vállalatainak kereskedéséről és ellenőrzéséről szóló 1924. évi 129. számú törvény, amelyet 1924. június 24-én hagyták jóvá az 1769-es számú rendelettel. Az eredeti cím: Legea nr. 129/1924 privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului.

³⁴ Románia Hivatalos Közlönye, 1912. február 14-én jelent meg a 249. szám alatt, Törvény és szabályozások a nemzeti ipar támogatására, a képviselőház 1912. január 30-i, majd a szenátus 1912. február 10-én gyűlésén fogadta el. Az eredeti cím: Lege și reglementări pentru încurajarea industriei naționale din 14 februarie 1912.

A törvény az 1907-es parasztfelkelés és annak véres leverése utáni korszakban került kidolgozásra, amikor a kiéhezett tömegek a létbizonytalanság súlya alatt a kilátástalanságtól fűtött dühvel felvértezve, iszonyatos erővel fordultak a kapitalizmust megtestesítő uzsorások és kizsákmányolók és „a régi elmaradottságot leginkább reprezentáló nagybirtok ellen”.³⁵

A múlt század első felében, a második világháború befejezéséig, Romániában a különböző gazdaságpolitikai felfogások ütközése mind azt a célt szolgálta, hogy „az ország megtalálja a rá legjobban jellemző társadalmi-gazdasági fejlesztés sajátos útját, valamint a nemzetközi szinten minél erőteljesebb jelenlétet biztosítson számára”.³⁶

Az ipari fejlődés korlátai és az iparosodás alulfejlettsége óriási lemaradást mutatott a nyugat-európai országokhoz képest. Az 1907-ben regisztrált adatok alapján „1000 lakosra számolt motorikus erő a Román Királyságban 10-15-ször volt kisebb, mint Angliában, és 5-8-szor kisebb, mint Franciaországban”.³⁷

Ugyanakkor „423 000 falusi gazdálkodó legtöbb 3 hektár földet birtokolt, 300 000 pedig egyáltalán nem rendelkezett termőfölddel. Ezzel ellentétben 7800 nagy földesúr, akik számbelileg 0,9%-át képviselték az összes földbirtokosnak, 2 977 000 hektárral rendelkeztek, vagyis az ország összes termőföldjének 43,7%-ával”.³⁸

Ilyen körülmények között az országnak halaszthatatlanul szüksége volt olyan jogszabályi keretre, amely elősegítette a gazdasági fellendülés biztosítását, valamint olyan előnyös feltételek és kedvezmények biztosítását, amelyek kedveznek az új vállalatok létesítésének, illetve a működő gyárak fejlődésének. A szabályozásban megjelenik a nemzeti érdek meghonosítása is, hiszen a kedvezményeket a cég vezetőségében és összes munkatársának számarányában minimálisan előírt helyi lakos számától tette függővé.

³⁵ Berend T. Iván: *Válságos évtizedek. Közép- és Kelet-Európa a két világháború között*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1982, 107. oldal.

³⁶ Ionescu Toader: *A gazdasági gondolkodás története Romániában (1900–1944)*, az eredeti cím: *Istoria gândirii economice din România (1900–1944)*, Editura Economică Könyvkiadó, Bukarest, 1996. III.

³⁷ Totu Ioan V.: *A gazdasági fejlődés Romániában 1877–1977*, az eredeti cím: *Progresul economic în România 1877–1977*, Bukarest, Editura Politică Könyvkiadó, 1977, 112. oldal.

³⁸ Totu Ioan V.: *A gazdasági fejlődés Romániában 1877–1977*, az eredeti cím: *Progresul economic în România 1877–1977*, Editura Politică Könyvkiadó, Bukarest, 1977, 169–179. oldal.

A törvény részletesen szabályozta azokat a juttatásokat és kedvezményeket, amelyeket az állam biztosított mind a létező, mind az újonnan alapított gyáraknak. Külön érdekesség, hogy a jogszabály kísérletet tett a cégek fogalmának meghatározására, mint „olyan intézmény vagy ipari vállalat, amely a műszaki és ügyviteli személyzeten kívül 20 alkalmazottat foglalkoztat vagy legalább 5 lóerő teljesítményű bármilyen motorral meghajtott gépet üzemeltet”.

A cégeknek szükséges területeket a belföldi vállalatok számára 5 éves türelmi idő után éves részletfizetési lehetőséggel biztosította, a külföldi vállalatok részére pedig 90 évre szóló bérleti lehetőség után biztosította a megvásárlás lehetőségét.

A törvény által biztosított kedvezményeket igénybe vehették azok az iparosok is, akik legalább 4 segédet vagy mestert foglalkoztattak, azok az iparos szövetkezetek, amelyek legalább 2000 lej törzstőkével rendelkeztek és legalább 10 dolgozót vagy tagot foglalkoztattak, a falusi szövetkezetek, valamint azok a vállalatok, amelyek 20 háztartási alkalmazottat foglalkoztattak.

A törvény előírta, hogy állami közbeszerzéseknél a belföldi gyárak előnnyel rendelkeznek a külföldi gyárakkal szemben, akkor is, ha 5%-kal nagyobb árajánlatot nyújtottak be. Azonos árajánlat esetén előnyt élveztek a falusi szövetkezetek, az iparosok és az iparos szövetkezetek. Azért, hogy egy gyár a törvény által biztosított kedvezményekben részesüljön, az összes alkalmazott legalább 75%-a, az ügyviteli személyzet legalább 75%-a és a műszaki személyzet legalább 25%-a helyi lakos kellett legyen.

A törvény végrendekezéseiben előírta, hogy a törvény, valamint az ebben előírt kedvezmények 21, valamint 30 évig lesznek érvényben, attól függően, hogy az illető gyár az ipar mely területén tevékenykedett.

A törvény megjelenése utáni időszakban, pontosabban 1916-ban a romániai gazdaság a következőképpen állt: „1916-ban, az ipari vállalatok tőkéje, amelynek értéke 636,6 millió arany lej volt, 80%-a vagy 511 millió arany lej, külföldi társaságok tulajdonában volt... A legfontosabb pozícióval az angol és holland cégek rendelkeztek, az összes külföldi beruházás több mint 38%-kal, valamint a német és osztrák cégek az összes tőke 36%-ával.”³⁹

³⁹ Axenciuc Victor: *Románia gazdaságának alakulása, Statisztikai-történelmi kutatások, 1859–1947, I. kötet, Az ipar*, az eredeti cím: Axenciuc Victor – *Evoluția economică a României, cercetări statistice-istorice 1859–1947, vol. I. Industria*, Bukarest, 1992, 592. oldal.

2.2.2. Az 1924. június 7-én közzétett Az állam gazdasági vállalatainak kereskedéséről és ellenőrzéséről szóló 129-es számú törvény bemutatása

Az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium által kezdeményezett törvény szabályozta az állami vállalatok ügyét Romániában. A törvényt 1924. június 6-án, az 1769-es számú rendelettel hagyták jóvá.

Ebben az időszakban, az első világháború után, Románia a háború sújtotta országokhoz hasonlóan nagyon nehéz gazdasági helyzetben találta magát. Egyrészt a strukturális átalakulás kényszere, a mezőgazdaság termelékenységének növelése, másrészt az ország iparának fellendítéséhez szükséges pénzügyi alapok mind-mind óriási nyomás alá helyezték a költségvetést. Továbbá az esetleges háborús kártérítések megfizetésének kényszere, illetve az államadósság aggasztó mérete még jobban megnehezítette a költségvetés tervezését.

1923-ban Románia költségvetése, óvatossági szempontok miatt, csak 9 hónapra került megtervezésre, mérlegfőösszege 15 és fél milliárd lej volt, olyan körülmények között, hogy az ország 2 milliárd lej deficittel zárta az előző évet. Az 1924-es év költségvetését már 24 milliárd lejre becsülték, amelybe már belefoglaltak 288 millió lejt külföldi hiteltörlesztésre és 590 millió lejt a kisajátított területek utáni járadékkamatok kifizetésére is. Ugyanebben az évben az államadósság 65 milliárd lej volt, amelyből a belföldi adósság 35 és fél milliárd lej, valamint a külföldi adósság 30 milliárd lej.⁴⁰

Egyértelműen következik a fenti körülményekből, hogy az államnak kiemelt és elsődleges célja volt ebben az időszakban, hogy a gazdag természeti erőforrásokat minél nagyobb hatékonysággal hasznosítsa, az állam tulajdonában levő vállalatok kormányzása biztosítsa az eredményesség maximalizálását, valamint a gazdasági jellegű vállalatok jövedelmezőségének növelése érdekében a magántőke bevonását is elősegítse.

Az 1924-es törvényes szabályozás mindezeknek a célkitűzéseknek a megvalósítását hivatott szavatolni a megfelelő jogi és szervezeti keret biztosításával, ugyanakkor a nemzeti érdek és a

⁴⁰ Tașcă Gheorghe: *A háború utáni nemzetközi pénzügyi helyzet*, in Mircea Djuvara, Dem. Negulescu, D. Iancovici, V. N. Madgearu, Gr. L. Trancu-Iași, Gh. Tașcă, Gr. L. Antipa, Vintilă Brătianu, A. Corteanu, Eugen P. Botez, C. Diamandy, Iuliu Maniu, Erik Colban, N. Iorga, Al. Vaida-Voevod, Dr. G. Marinescu, E. Pangrati, Albert Thomas, D. Gusti, *Románia külpolitikája, 19 nyilvános előadás*, Bukarest, az eredeti cím: *Situația financiară internațională de după război*, Institutul Social Român, *Politica externă a României*, Cultura Națională, 1924, 121. oldal.

helyi munkavállalók jogainak kiemelt és megkülönböztetett védelmével, előjogok biztosítása által.

A gazdasági és társadalmi-politikai helyzet rányomta a bélyegét ezen korszak gazdasági gondolkodására. „A gazdaság átalakulása okozta kihívások megoldására tett javaslatok erőteljesebben összefüggtek, mint bármikor, az uralkodó osztály álláspontjával, akik érdekeit a politikai pártok képviselték.”⁴¹ Az 1921–1928 közötti liberális kormányzás, az „*agresszív gazdasági nacionalizmus*”⁴² jegyében képzelte el a gazdasági kérdésekre a megoldást, a „*magunk által*” politikai elv alapján, „a Nemzeti Bank és a Román Bank köré csoportosult nagy burzsoázia és a helyi nagyiparosok tőkepozíciójának megerősítése érdekében”.⁴³

Azonban a hangzatos, nemzeti eszméket hirdető gazdaságpolitikai program, ami összhangban volt a nemzetállamok szerepének megerősödésével, nem társult a gazdasági élet fejlődésének sikeréhez.

A Nemzeti Liberális Párt kudarcot vallott mind a földügyek kérdésének megoldásában, mind a gazdaság fellendítésében, ugyanakkor a korrupció melegágya lett a kivételezett osztályok számára. Ilyen körülmények között jött létre a parasztpártok és több politikai szervezetet és csoportosulást összefogó Nemzeti Parasztpárt, amely a liberálisok sikertelensége után az alternatívát jelentette az ország kormányzására.⁴⁴

A kornak és a vezető politikai törekvéseknek megfelelően a jogi szabályozás követte az előbb említett alapelveket. Ennek következtében a törvény különbséget tett az állami vállalatok között, attól függően, hogy a gazdaság melyik ágazatában tevékenykedett, illetve hogy az

⁴¹ Bogdan Constanța, Platon Adrian: *A külföldi tőke a romániai részvénytársaságokban az interbellumban*, Bukarest, az eredeti cím: *Capitalul străin în societățile anonime din România în perioada interbelică*, Editura Academiei Republicii Socialiste România Könyvkiadó, 1981, 26. oldal.

⁴² Madgearu Virgil Traian N.: *Az új gazdaságpolitika alapjai*, az eredeti cím: *Bazele noiei politici economice*, Atelierele Grafice Socec and Co. Könyvkiadó, Bukarest, 1929, 5–6. oldal.

⁴³ Bogdan Constanța, Platon Adrian: *A külföldi tőke a romániai részvénytársaságokban az interbellumban*, Bukarest, az eredeti cím: *Capitalul străin în societățile anonime din România în perioada interbelică*, Editura Academiei Republicii Socialiste România Könyvkiadó, 1981, 28. oldal.

⁴⁴ Berend T. Iván: *Válságos évtizedek. Közép- és Kelet-Európa a két világháború között*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1982, 320. oldal.

illető ágazat milyen fontossággal bír a nemzeti stratégiai ügyekben. Ennek következtében két nagy elkülönült kategóriába sorolta az állam gazdasági vállalatait:

a) *Közérdekű vállalatok*, amelyek *fontos közszolgáltatásokat végeztek* és amelyektől függött az ország gazdasági működése, vagy azok a vállalatok, amelyek *állami monopóliumot* képeznek, valamint azok, amelyek a *haza védelmét szolgálták*.

Idetartoztak: a román vasúti társaság, a posta-, távirat- és telefontársaság, az állam monopolvállalata, a hadsereg különleges műhelyei, lőfegyver- és lőszergyárai. A közérdekű vállalatok kizárólag állami tőkével rendelkeztek és külön törvények alapján vezették őket.

b) *Kizárólag gazdasági jellegű vállalatok*, amelyek azonban nem képeztek állami monopóliumot. Ebbe a kategóriába sorolták:

- a. az ásványi kincsek kitermelése és kohászat;
- b. műhelyek, amelyek nem tartoznak a közérdekű vállalatok sorába;
- c. folyóvízi és tengerészeti vállalatok;
- d. az erdők, halastavak, vágóhidak és hűtőkamrák működtetése;
- e. az energiatermelő alapanyagok kitermelése;
- f. a kőolajszármazékok értékesítése.

2.2.2.1. A gazdasági jellegű állami vállalatok kormányzása

A gazdasági jellegű állami vállalatok működtetésébe és vezetésébe magántőkét is be lehetett vonni, elsősorban együttműködésben. Minden vállalatot egy legtöbb 12 tagból álló igazgatótanács vezetett, amelynek egyharmadát a kormány nevezte ki, a többieket pedig a részvényesek közgyűlése választotta meg. A kormány által kinevezett igazgatótanácsi tagok közül 2 tag a munkavállalók érdekeit képviselte.

A vállalat irányító bizottságát a vállalat igazgatója és az igazgatótanács által választott 2 tag alkotta, amely közül az egyiket a kormány nevezte ki. A vállalat vezetését egy 3-5 tagból álló cenzorbizottság ellenőrizte, amelyek közül a többséget a kormány nevezte ki, a fennmaradó tagokat pedig a részvényesek közgyűlése választotta meg.

Az állam érdekeit képviselő igazgatótanácsi tagok 4 évre kaptak megbízatást, és királyi rendelet alapján kerültek kinevezésre. A részvényesek közgyűlése által megválasztott tagok fele az első két év után sorshúzás útján kicserélődött.

A törvény összeférhetlenségi szabályokat is meghatározott. A parlament tagjai mandátumuk idején nem voltak kinevezhetők az állami vállalatok igazgatótanácsába vagy felügyelőbizottságába. Az igazgatótanács elnökét a kormány nevezte ki az igazgatótanácsi

tagok közül. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata volt a döntő. Az igazgatót az igazgatótanács nevezte ki.

Az állammal közös cégekbe kormánybiztos került kinevezésre, akinek a szavazata konzultatív jellegű volt. Abban az esetben, ha a kormánybiztos úgy gondolta, hogy egy igazgatótanácsi döntés törvénytelen vagy az állam érdekeivel ellentétes, kérhette a döntés felfüggesztését. A kormánynak 15 napon belül szükséges volt véleményt nyilvánítania, elfogadva vagy elutasítva az igazgatótanács döntését. Ha a kormány 15 napon belül nem döntött, akkor az igazgatótanács döntése végrehajthatóvá vált.

2.2.2.2. Az állami vállalatok ellenőrzése

Az állami vállalatok ellenőrzése céljából létrejött az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium mellett egy legfelsőbb tanács. A tanács összetétele a következő volt: a szenátus által választott egy szenátor, a képviselőház által választott egy képviselő, a számvevőszék elnöke, a Nemzeti Bank vezetőtanácsának egy kijelölt tagja, az ipari hitelintézet igazgatótanácsának egy küldöttje, az Ipari és Kereskedelmi Kamara Szövetségének egy küldöttje, a munkások legfelsőbb tanácsának, illetve a szövetkezetek legfelsőbb tanácsának egy-egy kijelölt küldöttje, a miniszteri tanács által kijelölt három szakember.

Az elnököt a miniszteri tanács jelölte ki a tanács tagjai közül, az alelnököt pedig a legfelsőbb tanács választotta meg. Nem lehetett a legfelsőbb tanács tagja az a személy, aki valamelyik állami vállalat igazgatótanácsának tagja volt.

A legfelsőbb tanács tagjait királyi rendelettel erősítették meg és a mandátumuk öt évre szólt. A legfelsőbb tanács működési, valamint a munkásság műszaki és szakmai képzésére szolgáló oktatási, kutatási és tudományos irányítására alkalmas iroda létrehozási költségének finanszírozására minden állami vállalat a nettó jövedelmének 1%-ával járult hozzá.

Ezenkívül az év végén minden állami vállalat átutalta a nettó jövedelmének 1%-át lakások, egyetemi bentlakások és laboratóriumok építésére és karbantartására létrehozott alapnak.

Az igazgatótanács és a vezetőtanács tagjainak legalább kétharmada helyi állampolgár kellett legyen, illetve az igazgatótanács elnöke és a vezérigazgató úgyszintén. Legtöbb 7 év alatt a román állampolgárságú személyzet minden kategóriában el kellett érje a 75%-os arányt mind számbelileg, mind pedig fizetésben, juttatásokban stb.

A törvény végrendekezéseiben előírta, hogy az állami vállalatok futamideje nem lehet több mint 50 év, amely után érvényességüket meg lehetett hosszabbítani. A munkavállalók alkalmazását és javadalmazását a vezetőtanács végezte az igazgatótanács jóváhagyásával.

Az alkalmazottak hozzájárultak betegség, munkaképtelenség, öregség és elhalálozás esetén kárpótló társadalombiztosítási alaphoz. Az alkalmazottak részesültek az állami vállalatok nyereségéből, amely nem lehetett kevesebb, mint a nettó nyereség 15%-a.

2.2.3. Az 1929. március 16-án közzétett A köztulajdonban levő vállalatok és vagyon gazdasági alapokon történő szervezéséről és ügykezeléséről szóló 27-es számú törvény bemutatása

1928-ban Romániában politikai változás következik be, amikor az ország vezetését átvette a Nemzeti Paraszt Párt. Az ország új politikai elitje szakítani kívánt az előző, liberálisok által hirdetett gazdaságpolitikai eszmékkel, és felavatta a külföldi tőke befogadásának elősegítésére alkalmas „nyitott kapuk” elvét.⁴⁵

A liberális kormányzás idején, 1924–1928 között, tovább erősödött a nagyvállalatok befolyása és szerepe a gazdaságban, elsősorban a megtermelt profit visszafektetése által, valamint hangsúlyosabbá vált a monopóliumra való törekvés. Ilyen körülmények között „1928-ban az összesen 1230 ipari társaság közül 85 társaság, azaz 7,6% koncentráta az ipar saját tőkéjének 72%-át. A mezőgazdaság túlnyomó részben gabona alapú maradt.

A paraszti gazdaságok háromnegyede kisméretű, átlagban 2,2 hektár területű volt és az összes szántóföld 2%-át képezte. Ugyanakkor 0,8%-át kitevő kapitalista birtokosok birtokolták az ország mezőgazdasági területeinek 32,2%-át.”⁴⁶

A Nemzeti Parasztpárt egyik kiemelkedő tagja és legfontosabb elmélkedője, Virgil Traian N. Madgearu, több időszakban a kormány pénzügyminisztere, foglalkozását tekintve közgazdász és szociológus, a Lipcsei Egyetem végzőse, úgy gondolta, hogy a romániai vállalatok egyik legfontosabb kihívása, hogy egy olyan vállalatvezetési struktúra jöjjön létre, amely

⁴⁵ Bogdan Constanța, Platon Adrian: *A külföldi tőke a romániai részvénytársaságokban az interbellumban*, Bukarest, az eredeti cím: *Capitalul străin în societățile anonime din România în perioada interbelică*, Editura Academiei Republicii Socialiste România Könyvkiadó, 1981, 28. oldal.

⁴⁶ Ionescu Toader: *A gazdasági gondolkodás története Romániában (1900–1944)*, az eredeti cím: *Istoria gândirii economice din România (1900–1944)*, Editura Economică Könyvkiadó, Bukarest, 1996, 12. oldal.

alkalmazható és adaptálható a romániai viszonyokhoz.⁴⁷ Madgearu a gazdasági élet legsúlyosabb problémájának tekintette azt a kérdést, hogyan fejlődik ki a vállalatvezetés romániai eleme.⁴⁸

Amint köztudott, a törvény megjelenésének évében robbant ki a nagy gazdasági világválság is, pontosabban sokak szerint 1929. október 24-én, az úgynevezett „fekete csütörtökön”, amikor a New York-i tőzsdén, eladási láz kitörése következtében, világméretű csődhullám seprert végig a nemzetgazdaságokban. Ugyanakkor a világválság készítette és kikényszerítette az állam szerepének újraértékelését a gazdaságban. Ez az időszak, a 30-as évek eleje, amikor az állami vállalatok szerepe jelentősen megnő, mivel szükségessé vált a piacgazdaság hiányosságainak kiküszöbölése, a magas arányú munkanélküliség csökkentése és az állam gazdaságirányítási és kontroll szerepének megerősítése.⁴⁹

Ilyen politikai és gazdasági körülmények között került kidolgozásra és elfogadásra a törvény, amely szabályozta az állami vállalatok, valamint az állami vagyon köz- és magántulajdonának hasznosítását. Egyértelműen az új szabályozás a külföldi tőke beáramlását kívánta előmozdítani, a gazdasági együttműködés elősegítését, ugyanakkor az állami vállalatok és vagyontárgyak hasznosításának megkönnyítését hivatott biztosítani.

⁴⁷ Nicolescu Ovidiu: *Virgil Madgearu profesor – Felidézések. Tanulmányok*. Az eredeti cím: Profesorul Virgil Madgearu – Evocări. Studii. Bukarest, Editura Academiei Republicii Socialiste România Könyvkiadó, 1987, 265–268. oldal.

⁴⁸ Madgearu Virgil Traian N.: *Gazdaságpolitikai tárgy. A kereskedelmi és ipari társaságok gyakorlati elemzése*, az eredeti cím: Curs de economie politică. Studiul practic al întreprinderilor comerciale și industriale, Institutul de cercetări economice, Bukarest, 1944, 435. oldal.

⁴⁹ Zaharioaie Marina: *Az állami vállalatok szerepe a közép- és kelet-európai országok gazdaságának fejlődésében*, az eredeti cím: Rolul întreprinderilor publice în dezvoltarea economică a statelor din centrul și estul Europei (*The role of public enterprises in the economic development of the countries of Central and Eastern Europe*) MPRA Paper 41458, University Library of Munich, Németország, 2012. 2. oldal. Forrás:

https://mpra.ub.uni-muenchen.de/41458/3/Rolul_intreprinderilor_publice_in_dezvoltarea_economica_a_statelor_din_Centrul_si_Estul_Europei.pdf (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

Gazdasági elemzők szerint Romániában 1929–1933 között voltak érezhetőek a nagy gazdasági világválság hatásai, 1934–1939 között újra gazdasági lendületet vett az ország.⁵⁰ A Romániára jellemző agrárállami forma esetében keletkezett a legnagyobb kár, a világméretű válság következtében, hiszen a piac összeszűkülte, az árak jelentősen csökkentek, az export soha nem regisztrált módon zuhant. Romániában, a harmincas évek elején, a válság következtében, az állatexport 45%-kal, a búzakivitel pedig 55%-kal csökkent, az összes export mennyisége 42%-kal, az exportbevételek viszont 73%-kal csökkentek.⁵¹

2.2.3.1. A köztulajdonban levő vállalatok kormányzása és ellenőrzése

Az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium mellett létrejön a köztulajdonban levő vállalatok és vagyon ügykezeléséért felelős legfelsőbb tanács. A tanács összetétele a következő volt: a Nemzeti Bank vezetőtanácsának, a Bankok Szövetségének, az Ipari és Kereskedelmi Kamara Szövetségének, a Mezőgazdasági Kamara Szövetségének, a Pénzügyminisztérium, a munkások legfelsőbb tanácsának egy küldötte, a szövetkezetek központjának vezérigazgatója, az erdők házának ügyvezetője, az állami halásztavak ügyvezetője, a városok szövetségének elnöke, a miniszteri tanács által kijelölt négy gazdasági és pénzügyi szakember, két jogtanácsos és hat mérnök szakember a következő területekről: bányászat, villamosság, építkezés, vízműtan, automatizálás és erdőszet.

Az elnököt a miniszteri tanács jelölte ki a tanács tagjai közül. Összeférhetetlenségi esetek is meghatározásra kerültek, hiszen nem lehetett a legfelsőbb tanács tagja az a személy, aki valamelyik állami vállalat igazgatótanácsának tagja volt.

A köztulajdonban levő vállalatok és vagyon ügykezeléséért felelős legfelsőbb tanács tagjait királyi rendelettel erősítették meg, és a mandátumuk öt évre szólt. A köztulajdonban levő vállalatok és vagyon ügykezeléséért felelős legfelsőbb tanács szervezési és működési költségének finanszírozásához minden állami vállalat a koncesszió árának 0,50%-ával, az éves koncessziós díj 0,50%-ával, valamint a nettó nyereségének 1%-ával járult hozzá.

⁵⁰ Axenciuc Victor: *Románia gazdaságának alakulása, Statisztikai-történelmi kutatások, 1859–1947, I. kötet Az ipar*, az eredeti cím: Axenciuc Victor – Evoluția economică a României, cercetări statistice-istorice 1859–1947, vol. I. Industria, Bukarest, 1992.

⁵¹ Berend T. Iván: *Válságos évtizedek. Közép- és Kelet-Európa a két világháború között*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1982, 244. oldal.

2.2.3.2. A köztulajdonban levő vállalatok és vagyon ügykezelésének szervezeti formái

A hatékonyabb üzemeltetés érdekében a következő szervezeti formák voltak lehetségesek: haszonbér vagy bérbeadás, koncesszió, kereskedelmi közvállalat, vegyesvállalat, szövetkezeti vállalat, két vagy több működési forma kombinációja. Kivételt képeztek: a román vasúti társaság, a posta, távirat- és telefontársaság, az állam monopolvállalata, a hadsereg létesítményei, fegyverraktárak, lőfegyver- és lőszergyárak, valamint a hadsereg műhelyei, amelyek kereskedelmi közvállalat formában működtek. Ugyancsak az állam monopóliumjogai koncesszióba vagy ügykezelésbe adhatóak voltak vegyesvállalat vagy szövetkezeti vállalat keretében.

Az állami javak hasznosítása haszonbér vagy bérbeadás által vált lehetővé. A haszonbér maximális futamideje 5 év volt, különleges esetekben 10 év is lehetett. A haszonbér ára nem lehetett kevesebb, mint az illető vagyontárgyból származó bevétel, azaz az elmúlt 5 év átlagos nyeresége.

Az állam tulajdonában levő vállalatok, intézmények, kitermelések, javak és jogok koncesszióba is adhatók voltak. A koncesszióból származó jövedelem nem lehetett kevesebb, mint az illető vagyontárgyból származó, az elmúlt 5 év átlagos nyeresége. A koncesszióba adás kizárólag versenytárgyalás útján történhetett. A versenytárgyalási felhívást közzé kellett tenni a Hivatalos Közlönyben, valamint legalább a két legelterjedtebb országos napilapban, legalább egy hónappal a versenytárgyalás kitűzött napja előtt. A fontos koncessziók esetében a felhívást a külföldi sajtóban is meg lehetett jelentetni.

A kereskedelmi közvállalatok jogi személyiséggel és önálló ügyvitellel rendelkeztek. Ezeket a vállalatokat a kereskedelem alapelvei szerint kellett működtetni olyan módon, hogy a bevételek fedezzék az összes költséget, beleértve a befektetett tőke és hitel kamatát és amortizációját is.

A kereskedelmi közvállalat által az állam közigazgatási intézményeinek nyújtott szolgáltatások, termékek és munkálatok árának meghatározásánál az anyag- és személyköltségek, valamint az általános költségek és kamatok számítottak. A közvállalat javainak értékesítése, valamint a 10 millió lejnél nagyobb értékű tranzakciók csak törvény alapján és csak árverés útján volt lehetséges.

Általános szabályként a kereskedelmi közvállalat soros kifizetéseit csak a pénzügyi igazgatóságok és a Román Nemzeti Bank fiókegységein keresztül végezheték. Szükség esetén ezeket a kifizetéseket el lehetett végezni közvetlenül a vállalat pénztárán keresztül is. A külföldi kifizetéseket kizárólag a Román Nemzeti Bankon keresztül lehetett eszközölni.

A kereskedelmi közvállalatok útmutatása és ellenőrzése azt az intézetet vagy közszolgálatot illette meg, amelynek hatáskörébe tartozott. A kereskedelmi közvállalatot egy igazgatótanács vezette, a műszaki, kereskedelmi és pénzügyi vezetést egy főigazgatóság és több különleges igazgatóság látta el. Az állam tulajdonában levő kereskedelmi közvállalatoknál az igazgatótanács 5–9 közötti tagból állt, akik közül egyik a vezérigazgató, illetve az igazgató.

A többi igazgatótanács tagot a következő intézmények nevezték ki: egyet a Pénzügyminisztérium saját tisztviselői közül, a többieket az illetékes minisztérium saját tisztviselői vagy más központi közigazgatási intézmény tisztviselői közül, illetve a tagok legalább egyharmadát elismert szakemberek közül, akik nem tartoztak a tisztviselők csoportjába. Az igazgatótanács elnökét az illetékes minisztérium nevezte ki.

A községek, megyék és az ellenőrzésük alatt álló intézmények tulajdonában levő kereskedelmi közvállalatoknál az igazgatótanács ugyancsak 5–9 közötti tagból állt, akik közül egyik a vezérigazgató, illetve az igazgató. Az igazgatótanács tagja kötelező módon a vezérigazgató, illetve az igazgató, a megye pénzügyi ügyvezetője vagy a pénzügyi igazgatóság főtanácsadója, legalább egyharmada szakember, akik nem tartoztak a tisztviselők csoportjába, a többieket pedig a köztisztviselők közül nevezték ki. Minden egyes tagot a községi vagy megyei közgyűlés nevezett ki, beleértve az igazgatótanács elnökét is.

Az állami, a községi, a megyei és az ellenőrzésük alatt álló intézmények tulajdonában levő kereskedelmi közvállalatoknál egyaránt az igazgatótanács tagjait négy évre nevezték ki. Két év után az igazgatótanács tagjainak felét a minisztérium vagy az illetékes hatóság kicserélhette. A tisztviselők pluszfeladatként látták el az igazgatótanács tagot és nem vehettek részt több mint két igazgatótanácsban. Az igazgatótanács tagjai nem vehettek részt egy konkurens, beszállító vagy ellentétes érdekekkel rendelkező vállalat tevékenységében vagy ügyvezetésében.

Az igazgatótanács tagjai visszahívhatóak voltak, ha nem bizonyították, hogy kellőképpen védik a közvagyon és a közérdeket. Az igazgatótanács dönthetett minden olyan ügyben, amelyik nem tartozik törvény vagy rendelet szabályozása alá, a miniszteri tanács, az illetékes minisztérium vagy a központi közigazgatási intézmény hatáskörébe.

Az igazgatótanács minden pénzügyi év végén köteles volt elküldeni mind az illetékes minisztériumnak, mind a köztulajdonban levő vállalatok és vagyon ügykezeléséért felelős legfelsőbb tanácsnak a műszaki, adminisztratív és pénzügyi teljesítményről szóló jelentést, valamint a következő évre vonatkozó javasolt programtervet. Az igazgatótanács tagjait részvételi zsetonokkal fizették. Az igazgatótanács és a vezetőtanács jogosult volt osztalékra.

A vezetőtanács alakulhatott az igazgatótanács által delegált 2 tagból, a vezérigazgató, illetve az igazgató részvételével.

Az igazgatóság vezette a vállalatot, végrehajtotta az igazgatótanács határozatait és minden más hatáskörébe utalt feladatot. Sürgős esetben, veszteségek megelőzésére, az illetékes vezetők saját felelősségre, időszakosan, hozhattak olyan intézkedéseket, amelyek felsőbb döntéshozó szervek illetékességébe tartoztak, azzal a feltétellel, hogy azonnal tudomásukra hozza ezeket.

Az igazgató személyesen felelt a vállalat vezetéséért. Az igazgató bármikor leváltható volt, súlyos hibák vagy szabálytalanság esetén, az igazgatótanács megkérdezésével. Az igazgató az illetékes minisztérium beleegyezése nélkül semmilyen minőségben nem vehetett részt más vállalatokban. Az igazgatót az igazgatótanács véleményezése után királyi rendelettel nevezték ki. Az igazgatót alkalmazni is lehetett. Egy nagyobb szabású vállalatnál vagy több hasonló kategóriájú vállalat esetében létrehozható volt egy vezérigazgatóság, amit egy vezérigazgató vezetett. A vállalat igazgatósága köteles volt az éves leltár és a mérleg alapján, legkésőbb az év végét követő 3 hónapon belül, a számadást elvégezni és lezárni az évet. Az év lezárását jóvá kellett hagyja az igazgatótanács, amit el kellett küldjön az illetékes minisztériumnak, valamint a Pénzügyminisztériumnak és a köztulajdonban levő vállalatok és vagyon ügykezeléséért felelős legfelsőbb tanácsnak.

A könyvelés és a pénztár ellenőrzését egy ellenőrző bizottság végezte. Ezt a bizottságot 3 tag alkotta: az illetékes minisztérium egy képviselője, a Pénzügyminisztérium tisztviselőinek egy képviselője és az illetékes minisztérium által kinevezett egy könyvvizsgáló. Az ellenőrző bizottságnak legalább félévente egyszer kötelessége volt ellenőrizni minden vállalat könyvvitelét és leltárát, az év végén pedig a pénzügyi év zárását.

Minden időszakos ellenőrzés eredményét átadták az igazgatótanácsnak, a köztulajdonban levő vállalatok és vagyon ügykezeléséért felelős legfelsőbb tanácsnak, az illetékes minisztériumnak, valamint a Pénzügyminisztériumnak. A kereskedelmi köztulajdonban levő vállalatok az Országos Számvevőszék ellenőrzése alatt maradtak.

A vegyesvállalat formában működő vállalatok, intézmények, kitermelések, a közösségi tulajdonban (állami, megyei vagy községi) levő vagyontárgyak vagy jogok részvénytársaságként történő ügykezelése volt, úgy ahogy a kereskedelmi törvénykönyv és az alábbi előírások szabályozták. Az intézet vagy közigazgatás, amelynek a vegyesvállalat az alárendeltségébe tartozott, összeállította az alapszabályt és a részvénykibocsátási ismertetőt.

Ha a vegyesvállalat koncesszióban is részesült, a feladatfüzet kötelező módon az alapszabály része volt.

A részvénykibocsátási ismertető tartalmazta a társaság célját és tőkéjét, a részvényjegyzés kezdetét és végét, feltételeit, a bankokat és közintézményeket, ahol jegyezni lehetett a részvényeket.

A vegyesvállalat megalakulását követően a részvénykibocsátási ismertetőben megjelölt illetékes minisztérium megbízottja összehívta az első közgyűlést, amelynek célja a magántőkét képviselő ügyvezetők és cenzorok megválasztása volt. A köztulajdont képviselő igazgatótanácsi tagok és cenzorok kinevezése 4 évre szólt. Az állami tulajdon esetében az illetékes minisztérium javaslatára királyi rendelettel, a községi és megyei tulajdon esetében a polgármester, illetve főispán javaslatára a községi, illetve megyei tanács nevezte ki. A vegyesvállalatok létrejöhetnek részvénykibocsátás nélkül is abban az esetben, ha a köztulajdonnal rendelkező intézmény társult egy jól ismert műszaki vagy pénzügyi hírnévvel bíró egy vagy több vállalattal.

Az igazgatótanács 6 vagy 12 tagból állt, akik közül egyharmadát a köztulajdonnal rendelkező intézmények, a többieket a magántőkét képviselő részvényesek közgyűlése nevezte ki. A parlament tagjai mandátumuk alatt nem vehettek részt az igazgatótanácsokban. Senkit nem lehetett kinevezni vagy megválasztani több mint 3 igazgatótanácsba. Az igazgatótanács köztulajdonnal rendelkező intézmények által kinevezett tagjai visszahívhatóak voltak, ha nem bizonyították, hogy kellőképpen védik a közvagyonot és a közérdeket. Az elnököt az igazgatótanács választotta meg.

A vezetőtanács az igazgatótanács által megbízott 2 tagból állt, akik közül az egyik a köztulajdonnal rendelkező intézmények képviselője, a másik a vezérigazgató. A vezérigazgatót az igazgatótanács nevezte ki.

A vállalat adminisztratív vezetését ellenőrző bizottság 3–5 tagból állt, akik közül a többséget a kormány nevezte ki a Pénzügyminisztérium javaslatára, a köztulajdonban levő vállalatok és vagyon ügykezeléséért felelős legfelsőbb tanács véleményezésével.

A községek és megyék esetében a cenzorok többségét a községi és megyei tanácsok nevezték ki, azonos véleményezéssel. Nem lehettek cenzorok a köztulajdon részéről mandátumuk alatt a parlament tagjai. Legalább egy cenzor könyvszakértő kellett legyen a Gazdaságtudományi Akadémia végzősei közül, a többi állam, megye vagy község által kinevezett cenzornak pedig ugyanolyan végzettsége kellett legyen, mint a többi igazgatótanácsi tagnak. A kinevezett és

választott cenzoroknak a mandátuma a közgyűlés által elfogadott mérleg időpontjától a következő jelentés elfogadásáig tartott.

Egy kormánybiztost lehetett kinevezni a miniszteri tanács által az illetékes intézet javaslata alapján. A biztos részt vett az igazgatótanács gyűlésein, a szavazata konzultatív jellegű volt. Abban az esetben, ha a kormánybiztos úgy gondolta, hogy egy igazgatótanácsi döntés az alapszabállyal vagy az állam érdekeivel ellentétes, elrendelte a döntés felfüggesztését. A miniszteri tanács 15 napon belül kellett véleményt mondjon, elfogadva vagy elutasítva az igazgatótanács döntését. Ha 15 napon belül nem döntött, akkor az igazgatótanács döntése végrehajthatóvá vált.

A községeknek és megyéknek is lehetett biztosuk, akit a községi, illetve a megyei tanács nevezett ki a polgármester, illetve a főispán javaslatára. A helyi érdekű vegyesvállalatokban az igazgatótanács döntésének felfüggesztése vagy érvénytelenítése ugyanúgy történt, azzal a különbséggel, hogy a miniszteri tanács helyett a községi, illetve a megyei tanács döntött. A biztos nem lehetett a törvényhozás tagja.

A közgyűlés szavazati jogát az alapszabály tartalmazta. Minden esetben a köztulajdonnal rendelkező intézmények szavazata nem lehetett kevesebb, mint az összes szavazat egynegyede, sem több, mint az egyharmada. A köztulajdonnal rendelkező intézmények megbízottjai nem vehettek részt az igazgatótanács tagjainak és a cenzoroknak a megválasztásában.

A szövetkezeti vállalat formában működő vállalatok, intézmények, kitermelések, a közösségi tulajdonban (állami, megyei vagy községi) levő vagyontárgyak vagy jogok ügykezelése részvénytársaságként történt, úgy ahogy a kereskedelmi törvénykönyv és az alábbi előírások szabályozták. A szövetkezeti vállalat három esetben jöhetett létre:

1. amikor a köztulajdonnal rendelkező intézmények társultak bármilyen más szövetkezettel, koncesszióba adással;
2. amikor a köztulajdonnal rendelkező intézmények társultak bármilyen más szövetkezettel, koncesszióba adás nélkül;
3. amikor a köztulajdonnal rendelkező intézmények társultak anélkül, hogy magánjellegű szövetkezeteket bevonjanak.

A szövetkezeti vállalatok esetében a kormányzás és ellenőrzés tekintetében is ugyanazok a szabályok voltak érvényesek, mint a vegyesvállalat esetében.

2.2.3.3. A Nemzeti Parasztpárt gazdasági doktrínájának eredménye

Annak ellenére, hogy „a nyitott kapuk” elvét hirdették meg, valamint a nevükben a parasztság érdekeit kellett volna előtérbe helyezték, kormányzásuk során elsősorban az általuk képviselt burzsoázia érdekeit tartották szem előtt, akiknek hátrányos helyzetét a liberálisokkal szimpatizáló burzsoáziához képest megpróbálták enyhíteni.

Az állami vállalatok és a köztulajdonban levő vagyon ügykezelése szervezeti formáinak meghatározásánál azt a célt követték, hogy a nemzeti parasztpárti képviselők jól fizető és jelentős előnyöket magukban hordozó kulcspozíciókat foglaljanak el az állami, magán- és vegyesvállalatok vezetésében. A kormányzásuk idején bekövetkezett pénzügyi és gazdasági világválság nem kedvezett az általuk meghirdetett gazdasági programnak. Lehetséges, hogy ha a válság nem következett volna be, más eredményt hozott volna „a nyitott kapuk” elve.⁵²

2.2.4. Az állam vállalatainak és gazdasági szervezeteinek szervezéséről és működéséről szóló 199/1949. számú rendelet bemutatása

A román királyi család, II. Károly politikai ambíciói és sikeresen végrehajtott stratégiája révén sikerült megosztani és több pártra szakítani az egységes Nemzeti Parasztpártot, egyszersmind a szélsőjobboldal megerősödése által megtörni a Liberális Párt hegemoniáját. Ilyen módon sikerült egy patthelyzetet kialakítani a román parlamentáris politikában, majd felosztatni azt, utóbb pedig királyi diktatúrát bevezetni és a miniszterelnöki tisztségre a patriarchát kinevezni.⁵³

Ilyen politikai körülmények között a második világháború kirobbanása és az új kommunista politikai berendezkedés kiteljesítése időpontjáig terjedő időszak nem kedvezett az állami vállalatok szabályozásának.

Ennek megfelelően a Nemzeti Parasztpárt kormányra kerülése után rögtön napvilágot látott 1929. évi szabályozás és a kommunista diktatúra meghonosítása, azaz 1949. év között nem történt jogszabály-módosítás.

⁵² Ionescu Toader: *A gazdasági gondolkodás története Romániában (1900–1944)*, az eredeti cím: *Istoria gândirii economice din România (1900–1944)*, Editura Economică Könyvkiadó, Bukarest, 1996, 278–279. oldal.

⁵³ Berend T. Iván: *Válságos évtizedek. Közép- és Kelet-Európa a két világháború között*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1982, 326. oldal.

A kommunista rendszer berendezkedése Petru Groza, a kommunistákkal szimpatizáló, baloldali parasztpolitikus miniszterelnökké való kinevezésével valósult meg. Groza miniszterelnök koordinációjával létrejött egy látszatkoalíció a kommunisták, szocialisták és liberálisok között. „A kommunista vezetésű koalíciók sajátos népi demokratikus rendszert deklaráltak, amely gondosan kitervelt átmenetet jelentett a szovjet típusú rendszer bevezetéséhez.”⁵⁴

A látszatkoalíciókat és a mesterségesen életben tartott többpárti rendszert nagyon rövid idő alatt teljesen felszámolták, a koalíciós partnerek vezéregyéniségeit börtönbe vetették, Mihály királyt lemondatták és hagyták elhagyni az országot, ilyen módon a kommunista politikai hatalomátvétel megtörtént.

A második világháború utáni nehéz gazdasági helyzet elősegítette a népi forradalom kiteljesítését, és indokoltá tette az állam gazdaságba való nagymértékű beavatkozásának szükségességét. Az új társadalmi berendezkedés elősegítette az állam szerepének növelését és az államosítás, központosítás és tervgazdaság bevezetését. „Az államszocializmus az elmaradottabb országok pragmatikus modernizációs modelljének és egy utópikus társadalmi programnak a sajátos keveréke volt”⁵⁵ – jellemezte nagyon találóan ezt a kort Berend T. Iván. Ilyen körülmények között került elfogadásra az állami vállalatok szervezésének és működésének 1949. évi új szabályozása.

Itt érdemes megjegyezni, hogy az állam szerepe a gazdaságban nemcsak a vasfüggöny mögé szorult országokban, ezen belül Romániában erősödött meg, hanem a nyugat-európai országokban is.

Természetesen méreteiben és arányaiban nem lehet összehasonlítani, viszont azt meg lehet állapítani, hogy „az állami szektort Nyugaton jelentősen megerősítették, és ezáltal annak gazdasági szerepe jóval nagyobb lett, mint volt korábban”.⁵⁶

A nyugat-európai országokban működő állami vállalatok létrejöttének és megerősítésének teljes mértékben más okai voltak, mint a szocialista országokban. A második világháború

⁵⁴ Berend T. Iván: *Terelőúton. Szocialista modernizációs kísérlet Közép- és Kelet-Európában 1944–1990*, Budapest, Vince Kiadó, 1999, 47. oldal.

⁵⁵ Uo., 1999, 223. oldal.

⁵⁶ Sárközy Tamás, Sólyom László: *Az állami vállalat a fejlett tőkés államokban*, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának közleményei. X. kötet 1–2. szám, 1976, 136. oldal.

utáni szállítási és közmű-infrastruktúra újjáépítése, a nyersanyagok hatékonyabb kitermelése, a nemzetközi piacon való versenyképesség növelése, néhány esetben pedig politikai indíttatásból (például Franciaországban a Renault-t a németekkel való kollaboráció miatt) vették állami tulajdonba.⁵⁷

Hasonlóképpen, az Egyesült Államokban belpolitikai megfontolásból hozták létre az első szövetségi bankot mint a szövetségi állam hatalma megerősítésének eszközét az államokkal szemben.⁵⁸ Ugyancsak sajátossága volt az Egyesült Államokban az állami vállalatokról kialakult általános kép, amely szerint „olyan alternatívaként szerepel, amely az USA egyik alapvető társadalmi problémájává vált (mágán) korporatív hatalom egyik ellenszere lehet”.⁵⁹

A romániai szabályozásnak megfelelően a közérdekű gazdasági vállalatok és szervezetek irányítása és ellenőrzése a minisztériumok hatáskörébe került. A helyi érdekeltségű gazdasági vállalatok és szervezetek irányítása és ellenőrzése az államhatalom helyi intézményei alárendeltségébe jutott. A gazdasági tervekben megszabott feladatok végrehajtása érdekében a vállalatok gazdálkodó kezdeményező minőségben működtek.

Ilyen módon az állami vállalatoknak pénzügyileg érdekükben állt a tervek haladéktalan és hiánytalan megvalósítása. Az állami vállalat ilyen értelemben az egész népgazdaságra kiterjedő egységes állami közhatalmi és tulajdonosi minőségben irányított szocialista gazdálkodó szerv.⁶⁰

Az állam gazdasági vállalatainak és szervezeteinek vezetése egységes volt. Az igazgatók a felettes hatóságok (közintézmények) alkalmazottai voltak. Alkalmazásuk által az igazgatók teljes körű hatalommal voltak felruházva a gazdasági vállalatok és szervezetek ügykezelésébe. Az igazgatók élvezték az állam bizalmát, és ebben a minőségben feleltek az irányításuk alá helyezett vállalatok vagy szervezetek jó gazdálkodásáért, sikeres tevékenységéért, a munka fegyelmezettségéért, a munka termelékenységének, a termékek minőségének folyamatos növeléséért és a tervek megvalósításáért.

⁵⁷ Sárközy Tamás, Sólyom László: *Az állami vállalat a fejlett tőkés államokban*, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának közleményei. X. kötet 1-2. szám, 1976, 139. oldal.

⁵⁸ Uo., 181. oldal.

⁵⁹ Uo., 196. oldal.

⁶⁰ Sárközy Tamás: *Vállalati önállóság, vállalatirányítás, társulások*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972, 418. oldal.

Az igazgató munkáját aligazgatók, műszaki vezetők és a könyvelőség vezetői segítették. A kiegészítő vezetőségi személyzet felelt a gazdasági vállalatok és szervezetek jó működéséért, mindenki a saját tevékenységi területének megfelelően. Az aligazgatókat, a műszaki vezetőket és a könyvelőség vezetőit az igazgató javaslata alapján a felettes intézmény alkalmazta. A személyzet többi részét az igazgató alkalmazta.

Az igazgató képviselte az állam gazdasági vállalatait és szervezeteit, aláírási jogát átruházhatta az alárendeltségébe tartozó alkalmazottaknak. Az állam gazdasági vállalatainak és szervezeteinek vagyonkezelése ellenőrzését a belső ellenőrző szervek, a felettes hatóságok és a Pénzügyminisztérium végezték.

Ez a rövid és tömör törvényi szabályozás, az események sodrában, csak és kizárólag a szovjet típusú tervgazdaságra való áttérés felületes és elvi jellegű megközelítése volt. A Szovjetunióban már 1930-ban kialakult „ágazati termelési-területi rendszer elve” hatékonynak bizonyult a szocialista rendszer megerősítését szolgáló erőltetett iramú iparosítás és kollektivizálás folyamata során.⁶¹ Ezen elv mentén a szabályozás közvetlen célja az volt, hogy a vállalatokat besorolja az állami apparátus közvetlen alárendeltségébe és előkészítse a terepet a Központi Állami Tervbizottság által meghatározott pénzügyi és gazdasági tervek végrehajtására.

2.2.5. Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről szóló 11/1971. számú törvény bemutatása

Az 1965-ben, a Román Kommunista Pártban bekövetkezett hatalomátvétel után, az addigi vezető Gheorghe Gheorghiu-Dej hirtelen halála következtében Nicolae Ceaușescu vált az első számú vezetővé. A második világháború után a Szovjetunió a Marshall-terv felváltása elképzeléseként kidolgozott egy központilag szabályozott munkamegosztást a térség országaira vonatkozó és a saját birodalmi gazdasági pozíciója konszolidálásának érdekében. A cél egyértelműen a gazdasági függőség további mélyítése, a kommunista államok erőforrásainak kizsákmányolása volt. Ennek a keretét a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa biztosította. Gheorghiu-Dej, habár árnyaltan, de próbálta megakadályozni a Szovjetunió ezen nagyhatalmi ambícióit, és elkezdett egy függetlenségi folyamatot.

⁶¹ Sárközy Tamás: *A gazdaságirányítás és a vállalatok*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1979, 9. oldal.

Ceaușescu folytatta az elődje által meghirdetett nemzeti érdekek előtérbe helyezését, és az 1965-ben megjelent új alkotmányban⁶² már szocialista köztársaságként határozta meg az ország politikai berendezkedését, és a párt újból felvette a kommunista jelzöt.⁶³

Az állam és a pártpolitika párhuzamosan két vonalat követett, az erőteljes iparosítás és a mezőgazdaság kollektivizálása a Szovjetunióval való közösség bizonyítása végett, másfelől a nemzeti érdek előtérbe helyezése a Szovjetuniótól való függetlenedése által.

Az új törvény megjelenése az 1965-ös alkotmány, az új kommunista pártvezér, Ceaușescu által meghirdetett szocialista állam reformjainak életbeültetését kívánta megvalósítani.

2.2.5.1. A vállalatok és központok szervezése és működése

Ennek alapján az állami vállalatot olyan alapegységként határozta meg, amelyben a gazdasági-társadalmi tevékenység folyt, és ahol a munkások közvetlen módon gyakorolhatták előjogaikat, amely kettős minőségükből fakadt, mint az anyagi javak tulajdonosai és termelői. Minden munkás alkalmazva volt egy állami szocialista vállalat közösségében, részesévé vált a rendelkezésére bocsátott vagyon ügykezelésének, és elkötelezte magát az illető vállalat közösségével és a társadalommal szemben, miszerint minden erőfeszítést megtesz a közösségi vagyon hatékony felhasználásáért és folyamatos bővítéséért, hogy minden tehetségét és alkotási képességét az általános érdek szolgálatába állítja, hogy teljes erővel részt vesz az egység gazdasági és társadalmi tevékenységében.

A gazdasági tevékenység szervezése a demokratikus központosítás elvén alapult, amely szervesen összekapcsolta a gazdaság egységes vezetését minden egyes egység működési önállóságával. A vállalat felelős volt azzal az intézménnyel szemben, amelynek alárendeltségébe tartozott a terv megvalósításáért, a műszaki, gazdasági és pénzügyi mutatók teljesítéséért.

Az ipari központok vagy ezzel hasonló egységek – kombinátok, trösztök, vállalatok, gyárak vagy üzemcsoportok – általában egy nagyvállalat struktúráján jöttek létre a termékek és gyártási technológiák hasonlósága, az együttműködés, a végtermék beillesztése vagy az alkotó egységek földrajzi elhelyezése alapján. A központ egy önálló gazdasági egység volt, amelyet több vállalat, gyár, üzem, kitermelés, építkezési munkatelep, osztály alkotott.

⁶² A Román Szocialista Köztársaság Alkotmánya 1965.

⁶³ Berend T. Iván: *Terelőúton. Szocialista modernizációs kísérlet Közép- és Kelet-Európában 1944–1990*, Vince Kiadó, Budapest, 1999, 167. oldal.

Ezen gazdasági nagyszervezeti forma egyfelől a gazdaságirányítás decentralizálását, másfelől a termelés, illetve a gazdálkodás centralizálását jelentette.⁶⁴

Ideológiai szempontból Romániában a decentralizált tervgazdálkodás került meghonosításra (szemben a Magyarországon alkalmazott tervszerű piacsabályozással), amely a nagyvállalati struktúra (ipari központok vagy ezzel hasonló egységek – kombinátok, trösztök, vállalatok, gyárak vagy üzemcsoportok) gazdasági szerepére épült, ahol a tervezett szakosítás (gyártási technológiák hasonlósága), illetve a kooperációs együttműködés dominált.⁶⁵

2.2.5.2. A szocialista egységek vezetése

Az állam szocialista egységeinek kollektív vezetését a gazdasági és szociális tevékenység vezetését ellátó munkásemberek bizottsága és a gazdasági és szociális tevékenység vezetését ellátó munkásemberek tanácsa, valamint a munkásemberek közgyűlése látta el. A munkásemberek bizottságai és tanácsai a munkásemberek által választott, felelős munkakört ellátó, tapasztalattal rendelkező szakemberekből álltak. Azokban az egységekben, ahol az együtt élő nemzetiségek sorából munkásemberek dolgoztak, a bizottságokban és tanácsokban ők is részt vettek.

A Románia Szocialista Köztársaság Alkotmánya szentesítette a Román Kommunista Párt szerepét mint az egész társadalom vezető politikai erejét. A párt minden szervezete saját tevékenységi körében ellátta a gazdasági-társadalmi élet politikai vezetését. A párt szervezeteinek titkárai tagjai voltak a munkásemberek bizottságainak.

A munkásemberek bizottságai a vállalatoknál és a központok egyes egységeiben, a munkásemberek tanácsai pedig a központoknál szerveződtek. A munkásemberek bizottságának az elnöke az igazgató vagy az egység vezetője, a munkásemberek tanácsának pedig a vezérigazgató volt.

A szocialista egységek tevékenységének operatív vezetésére a munkásemberek bizottsága létrehozhatott operatív vezetési közösséget, a munkásemberek tanácsa pedig végrehajtó irodát. A munkásemberek közgyűlése mind a vállalatoknál, mind a központoknál működött.

A kollektív vezetőségi szervek tanácskozó jellegűek voltak, tagjaik kétharmadának jelenlétében működtek, és az összes tag legalább fele plusz egy szavazatával hoztak

⁶⁴ Sárközy Tamás: *A gazdaságirányítás és a vállalatok*, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1979, 119. oldal.

⁶⁵ Sárközy Tamás: *A szocialista vállalatelmélet jogtudományi alapjaihoz*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1981, 228. oldal.

döntéseket. A munkásemberek tanácsa legalább negyedévente, a munkásemberek bizottsága havonta egyszer, a végrehajtó iroda és az operatív vezetési közösség tíznaponta tartott gyűlést. Ezekre a gyűlésekre sor kerülhetett bármikor az elnök vagy a tagok egyharmadának kezdeményezésére. A munkásemberek bizottsága 9 és 25 közötti tagból állt az állandó alkalmazottak száma, a termelés mennyisége, összetettsége és a tevékenység szétszóródása alapján. A munkásemberek bizottságának tagjai voltak:

- a) az igazgató, a főmérnök és a főkönyvelő;
- b) a műszaki minőségellenőrzés főnöke;
- c) a legfontosabb részlegvezetők, magasan képzett szakemberek és tudósok;
- d) a munkásemberek által 2 évre választott 3–11 közötti képviselők, a munkások, mesterek és más szakmunkások közül;
- e) az illető egység Román Kommunista Párt szervezetének titkára;
- f) a szakszervezet elnöke;
- g) az illető egység Kommunista Ifjúság Szövetsége szervezetének titkára.

Az operatív vezetési közösség 3–7 közötti tagból állt, és az igazgató, a főmérnök, a főkönyvelő, más, a munkásemberek által kinevezett vezetők és szakemberek alkották. A legfontosabb ügyek megbeszélésénél részt vett a szakszervezet elnöke is.

A vállalat igazgatója ellátta a mindennapi vezetést és végrehajtotta a munkásemberek bizottságának, az operatív vezetési közösségnek és a munkásemberek közgyűlésének határozatait, valamint a felsőbbrendű szerv által meghatározott feladatokat. A vállalat igazgatója képviselte az egységet, ugyanakkor átruházhatott képviselési jogköröket más alkalmazottaknak.

A munkásemberek tanácsa legtöbb 35 személyből állt, és tagjai voltak:

- a) a központ vezérigazgatója és igazgatói;
- b) a tagegységek igazgatói és vezetői;
- c) a központ és azon kívüli 3–10 közötti tag, szakemberek, tudósok, pénzügyi szervek képviselői és más nagy tapasztalattal és magas képzettséggel rendelkező személyek;
- d) a szakszervezetek egy képviselője.

A végrehajtó iroda 5–9 közötti tagból állt, és a vezérigazgató, a központ igazgatói, más, a munkásemberek tanácsa által kinevezett vezetők és szakemberek, valamint a szakszervezet képviselője alkották. A központ vezérigazgatója ellátta a mindennapi vezetést és végrehajtotta a munkásemberek tanácsának, a végrehajtó irodának és a munkásemberek közgyűlésének

határozatait, valamint a felsőbbrendű szerv által meghatározott feladatokat. A vezérigazgató képviselte a központot, és átruházhatott képviseleti jogköröket más alkalmazottaknak.

A munkásemberek közgyűlésében a kollektív vezetés legfőbb formája volt az a hatóság, amelyen keresztül a munkásosztály, a munkásság széles tömegei szervezett formában részt vettek a gazdasági-szociális tevékenység vezetésében, a termelési tervek megvalósításával kapcsolatos gondok megbeszélésében és megoldásában, gyakorolták a vezetőség ellenőrzését. A szocialista rendszer demokratikus kifejezése volt a közgyűlés, a munkásemberek szocialista öntudata fejlesztésének egy eszköze, a társadalmi felelősségük és fegyelmeztségük megerősítése, a közvagyonnal való jó gazdálkodás kreatív kezdeményezésének elősegítése.

A közgyűlést félévente hívták össze rendes gyűlésre a szakszervezet bizottsága egyetértésben a munkásemberek bizottságával vagy a munkások egyharmadának a kérésére. A közgyűlés érvényes volt, ha az összes alkalmazott vagy a megválasztott képviselők legalább kétharmada részt vett.

A központ munkásembereinek közgyűlése a munkásemberek tanácsának és bizottságainak vagy a vállalatok operatív vezetési közösségének képviselőiből, a központ munkásainak képviselőiből állt. A központ közgyűlését egyszer egy évben hívták össze, és akkor volt érvényes, ha a tagok legalább kétharmada részt vett.

A munkásemberek tanácsai és bizottságai kötelesek voltak elemezni a közgyűlés alkalmával elhangzott javaslatokat, végrehajtani azokat az intézkedéseket, amelyek hatékonyak minősültek, a megoldás módjáról pedig a tanácsoknak értesíteniük kellett a bizottságokat 30 napon belül, valamint az utóbbiak az egész személyzetet. A közgyűlés gyakorolta a tanácsok és bizottságok tevékenységének ellenőrzését. Amennyiben a közgyűlés nem tartotta megfelelőnek a tanács, bizottság vagy egyes tagjainak tevékenységét, a felsőbbrendű hatóságnak kötelessége volt megvizsgálni az okokat, és 15 napon belül meghozni a szükséges intézkedéseket.

2.2.6. Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről, valamint a munkások önigazgatásán és önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitelen alapuló működéséről szóló 5/1978. számú törvény bemutatása

Nemzetközi viszonylatban a gazdasági fejlődést az 1973–1983 között bekövetkezett két olajválság nehezítette, azonban ez kevésbé érezte hatását az elszigetelt és a Szovjetunió

érdekszférájába tartozó Romániában. Az ország ezekben az években is haladt az erőltetett iparosítás és központosítás útján, s összes beruházásának 48-49 százalékát fektette az iparba.⁶⁶ Az új törvény az 1971-es szabályozás továbbfejlesztett változata, amely az indoklási részben a szocialista egységek vezetése minőségének felsőbb szintre emelését tűzte ki céljának. Ezt úgy kívánta megvalósítani, hogy harmonikusan összehangolta a vállalatoknak biztosított nagyobb függetlenséget, kibővítve a hatásköreit és felelősségét a központilag meghatározott, az egész gazdaságra vonatkozó egységes vezetéssel.

Ugyanakkor különbségként megjelenik a vállalatok pártszervezeteinek hangsúlyosabb részvétele a vállalat vezetésében azáltal, hogy a párt titkára a munkás emberek tanácsának elnöki tisztségét is betöltötte. Ennek az intézkedésnek az volt a célja, hogy egyrészt kibővítse a helyi pártszervezet hatáskörét, másodsorban és ezzel egyidejűleg pedig a felelőssége is megnövekedett a központi tervek végrehajtása kapcsán.

Mindezen módosításokkal hatékonyabb végrehajtást, ellenőrzést és felelősségérzetet terveztek elérni. Az ország egyszemélyes vezetése a pártérdeket a nemzeti érdekekkel kombinálva még nagyobb politikai és gazdasági befolyást, valójában uralmat kívánt elérni a központosítással egy időben.

2.2.6.1. A vállalatok szervezése és működése

Ennek megfelelően az állami vállalat meghatározása nagyban hasonlít az 1971-es meghatározással, viszont azzal a kiegészítéssel, hogy a gazdasági-társadalmi tevékenység a munkások önigazgatásának elvén önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitel alapult. Ugyanúgy a szocialista egység központi eleme, a munkások is, az előző szabályozás meghatározásához képest még több hatáskörrel rendelkeztek. A munkások a demokrácia elvének megfelelően közvetlenül részt vettek a vállalat vezetésében és aktívan hozzájárultak a vállalat tevékenységének tökéletesítéséhez, véleményt mondtak minden kérdésben, amely a vállalat tevékenységét érintette azért, hogy az egész tevékenységet minőségileg magasabb szintre emeljék, minden dolgozó anyagi és lelki életszínvonalát folyamatos javításának előfeltételeként.

A munkások önigazgatásának felsőbb szintre való emelése és az önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitel megerősítése biztosította a munkásközösségek szerepének növelését a gazdasági és szociális élet vezetésében, megnövelte mindenkinek a felelősségét a feladatok példaértékű

⁶⁶ Berend T. Iván: *Terelőúton. Szocialista modernizációs kísérlet Közép- és Kelet-Európában 1944–1990*, Vince Kiadó, Budapest, 1999, 225. oldal.

teljesítésében, az ügykezelésbe kapott tárgyak maximális hatékonysággal való kezelésében, a kreatív kezdeményezés fejlesztésében és egy harcias, forradalmi és szigorú szellem érvényesítésére minden tevékenységében. A gazdasági élet szervezése ugyanakkor a központosítás demokrácia elvén alapult, amely szervesen összekapcsolta a gazdaság egységes vezetését minden egyes egység működési önállóságával. A vállalat volt a terv tulajdonosa, és felelősséggel tartozott a terv megvalósításáért, a műszaki, gazdasági és pénzügyi mutatók teljesítéséért annak az intézménynek, amelynek alárendeltségébe szerveződött.

A vállalatok pénzügyi tevékenysége a költségvetés alapján került végrehajtásra. Az önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitel megerősítése arra kötelezte a vállalatokat, hogy fedezzék a termelési és forgalmazási költségeiket, jövedelmet termeljenek, a saját fejlesztésüket biztosítsák, járuljanak hozzá az egész társadalom fejlődéséhez, biztosítsák a munkás emberek számára a nyereség elosztását, valamint társadalmi-kulturális igényeiket teljesítsék a párt és az állam által meghatározott általános életminőség-javítási program alapján.

2.2.6.2. A központok szervezése és működése

A központ egy önálló termelési, építkezési, áruforgalmazási, szállítási és más szolgáltatást végző gazdasági egység volt, amelyet több vállalat, gyár, üzem, kitermelés, építkezési munkatelep, gépkocsitelep, osztály, műhely és más hasonló egységek alkottak.

Általában egy nagy és reprezentatív vállalat struktúráján jöttek létre a termékek és gyártási technológiák hasonlósága, az együttműködés, a végtermék beillesztése vagy az alkotó egységek földrajzi elhelyezése alapján. Az ipari központok, az állami vasutak, vállalatcsoportok vagy ezzel hasonló egységek az önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitel elvén szerveződtek és működtek.

2.2.6.3. A gazdasági egységek vezetése

Az állam szocialista egységeinek vezetése a kollektív vezetés és munka elvén szerveződött, a munkás emberek közgyűlése, a munkás emberek tanácsa és a munkás emberek tanácsának végrehajtó bizottsága látta el.

A Románia Szocialista Köztársaság Alkotmánya szentesítette a Román Kommunista Párt szerepét mint az egész társadalom vezető politikai ereje. A párt minden egységben található szervezete ellátta a gazdasági-társadalmi élet politikai vezetését, követte és ellenőrizte a gazdasági és szociális fejlesztési programok végrehajtását.

A párt és az állam felelős alkalmazottjaiból, nagy tapasztalattal rendelkező szakemberekből és a munkás emberek által választott képviselőkből állt. Azokban az egységekben, ahol az együtt

élő nemzetiségek sorából munkásemberek dolgoztak, a tanácsokban részt vettek ők is. A munkásemberek tanácsa 15–35 közötti tagból állt a vállalat mérete és összetettsége függvényében, és tagjai voltak:

- a) elnök, a tisztségre kijelölt személy a vállalat pártszervezetének titkára;
- b) első-alelnök, a tisztségre kijelölt személy a vállalat igazgatója;
- c) alelnök, a tisztségre kijelölt személy a szakszervezet elnöke;
- d) alelnök, a tisztségre a munkásemberek választott képviselője, aki közvetlenül a termelésben dolgozott;
- e) alelnök, a tisztségre kijelölt személy a Kommunista Ifjúság Szövetsége szervezetének titkára;
- f) tagok: az aligazgatók vagy a főmérnök és a főkönyvelő, a műszaki minőség-ellenőrzés főnöke, a vállalat nőbizottságának elnöke, a legfontosabb részlegvezetők, valamint magasan képzett szakemberek és tudósok, a munkásemberek által 2 évre választott 7–17 közötti képviselő, a munkások, mesterek és más szakmunkások közül, a választott munkásembereknek legkevesebb 75%-a a termelésben közvetlenül dolgozó munkások és mesterek kellett legyenek.

Azokban az egységekben, ahol a női munkások száma jelentős volt, a vállalat munkásemberek tanácsa alelnöki tisztségére a nőbizottság elnöke került kinevezésre.

Az operatív vezetést ellátó kollektív vezetőtestület 5–11 közötti tagból állt, és az igazgató, a központok esetében a vezérigazgató, aki ellátta az elnöki tisztséget is, az aligazgatók vagy a főmérnök, a főkönyvelő, valamint más, a munkásemberek által kinevezett vezetők és szakemberek alkották. A végrehajtó bizottság gyűlésein rendszerint részt vett a pártszervezet titkára is.

A legfontosabb ügyek megbeszélésénél részt vett a szakszervezet elnöke, a Kommunista Ifjúság Szövetsége szervezetének titkára és a nőbizottság elnöke is. A vállalat anyagi és pénzügyi vállalásait kizárólag az igazgató és főkönyvelő tehetette meg. A vállalat igazgatója ellátta a mindennapi vezetést és végrehajtotta a munkásemberek tanácsa és a végrehajtó bizottság határozatait, valamint a felsőbbrendű szerv által meghatározott feladatokat. A vállalat igazgatója képviselte az egységet és átruházhatott képviseleti jogköröket más alkalmazottaknak.

A munkások öniszervezésének legfőbb formája az a hatóság, amelyen keresztül a munkásosztály ellátta a gazdasági-szociális tevékenység vezetését, biztosította az összes munkásember részvételét az országos egységes gazdasági-szociális tervek kialakításával és

megvalósításával kapcsolatos gondok megbeszélését és megoldását, valamint a társadalmi-kulturális igényeik teljesítését, az önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitel megerősítését a párt és az állam által meghatározott folyamatos életminőség-javítási program alapján.

A szocialista rendszer demokratikus kifejezése a közgyűlés volt, amely gyakorolta a vezető szervek ellenőrzését, ugyanakkor a munkásemberek szocialista öntudata fejlesztésének volt az eszköze, a társadalmi felelősségük és fegyelmezettységük megerősítése, a közvagyonnal való jó gazdálkodás kreatív kezdeményezésének elősegítése.

A közgyűlés érvényes volt, ha az összes munkás vagy a képviselőik legalább kétharmada részt vett. A vállalatok munkásembereinek közgyűlésén részt vettek a munkásemberek tanácsának, a felsőbbrendű szerv, valamint a pártszervezet és a tömegszervezet képviselői. A közgyűlést félévente hívták össze rendes gyűlésre a szakszervezet bizottságának, a munkásemberek bizottságának vagy a munkások legalább egyharmadának a kérésére.

A központ közgyűlésén részt vettek a központ munkásemberek tanácsának tagjai, az alárendelt vállalatok munkásemberek tanácsainak vagy a végrehajtó bizottságnak a tagjai, valamint a központ munkásembereinek képviselői. A központ közgyűlését egyszer egy évben hívták össze a szakszervezet bizottságával és a munkásemberek bizottságával egyeztetve.

A munkásemberek tanácsai kötelesek voltak elemezni a közgyűlés alkalmával elhangzott javaslatokat és végrehajtani azokat az intézkedéseket, amelyek hatékonyak minősültek, a megoldás módjáról pedig a tanácsok 30 napon belül értesítették a vállalatok kollektív vezetőit, valamint az utóbbiak az egész személyzetet. A közgyűlés központi és vállalati szinten gyakorolta a tanácsok tevékenységének ellenőrzését. Amennyiben a közgyűlés nem tartotta megfelelőnek a tanács vagy egyes tagjainak tevékenységét, a felsőbbrendű hatóságnak kötelessége volt megvizsgálni az okokat és 15 napon belül meghozni a szükséges intézkedéseket.

Abban az esetben, ha egy munkás felmondott az egyik egységben, azért hogy egy másik egységben dolgozhasson, akkor kötelező módon szükséges volt igényelnie a kollektív vezető szervtől és a szakszervezettől a tevékenysége kiértékelését. Az új egységben történő alkalmazás csak a kiértékelésben szereplő jellemzés alapján történhetett.

A nagyarányú iparosítás, a gazdaság szerkezeti átalakulása és a szocialista vállalati modell kezdeti sikere, amely nemcsak egy bizonyos társadalmi kiegyensúlyozott jólétet, hanem gazdasági növekedést is eredményezett, hosszú távon nem bizonyult fenntarthatónak. A nyugati szabadpiaci körülmények, az egyéni kezdeményezés és a vállalkozói szabadság jelentős versenyelőnyt biztosítottak a fejlett országok gazdaságai számára. A nemzetközi

kereskedelmi kapcsolatokban nettó hátrányba szorult közép- és kelet-európai országok csak külföldi hitelekbe tudták tartani a nagyon képlékeny egyensúlyt.

Románia, sajátos módon, a hitelcsapdát úgy próbálta meg elkerülni, hogy visszafizette a kölcsönöket, a lakosság viszont jókora árat fizetett érte súlyos nélkülözések és megszorítások által. Ennek megfelelően a hidegháború befejezése, a nemzetközi politikai helyzet és a belföldi elégedetlenség, a diktátor közeli bizalmasainak peremre való szorulása mind közrejátszott és előrevetítette a szocializmus végét és egy új társadalmi-gazdasági berendezkedés elkezdését.

2.2.7. Az állami gazdasági egységek önállóan gazdálkodó egységekké és kereskedelmi társaságokká való átszervezéséről szóló 15/1990. számú törvény bemutatása

Az állami gazdasági egységek, függetlenül attól, hogy milyen intézmény alárendeltségében tevékenykedtek, önállóan gazdálkodó egységként és kereskedelmi társaságként szerveződtek és működtek.

A gazdasági egységek, javak vagy tevékenységek koncesszióba vagy bérbe adhatóak voltak. Az önállóan gazdálkodó egységek és kereskedelmi társaságok társulhattak azért, hogy közösen végezzenek termelési és forgalmazási tevékenységeket.

2.2.7.1. Az önállóan gazdálkodó egységek

A nemzetgazdaság stratégiai területein szerveződtek és tevékenykedtek – fegyver, energetika, bánya és gázkitermelés, posta és vasútszállítás iparágakban –, valamint más, a kormány által meghatározott területeken. Az önállóan gazdálkodó egységek struktúrájukban létrehozhattak: üzemeket, gyárakat, műhelyeket, szolgáltatásokat, kirendeltségeket és más hasonló alegységeket tevékenységük elvégzésére.

Az önállóan gazdálkodó egységek vezetését egy 7–15 tagból álló igazgatótanács látta el, akik közül az egyik az igazgató vagy vezérigazgató volt. Az igazgatótanács az illetékes minisztérium rendelete vagy a helyi területi közigazgatási intézmény vezetőjének döntése által került kinevezésre. Az igazgatótanácsban kötelező módon helyet kapott a Pénzügyminisztérium egy képviselője, esetenként pedig az Ipari Minisztérium, a Kereskedelmi és Turisztikai Minisztérium és az illetékes minisztérium képviselői is. A többi tag az egység tevékenységi területén szakosodott mérnökök, technikusok, közgazdászok és jogászok közül került kinevezésre.

Az igazgatótanács tagjait:

- a) 4 évre nevezték ki, felét pedig két évente ki lehetett cserélni;
- b) nem lehettek tagjai több mint 2 igazgatótanácsnak és nem vehettek részt üzleti kapcsolatban levő vagy ellentétes érdekekkel rendelkező kereskedelmi társaságban;
- c) megtartották alkalmazotti státuszukat azoknál az intézményeknél, ahonnan érkeztek, illetve az ebből származó minden jogukat és kötelezettségüket;
- d) az igazgatótanács által meghatározott járandóságban részesültek.

Minden év első hónapjában az igazgatótanács bemutatott az illetékes minisztériumnak vagy a helyi közigazgatási intézménynek egy jelentést az előző évben folytatott tevékenységről, valamint a folyó évre tervezett célokat. A folyó tevékenységet a vezérigazgató vagy az igazgató vezette, akit az igazgatótanács nevezett ki az illetékes minisztérium vagy a helyi területi közigazgatási intézmény vezetője beleegyezésével.

2.2.7.2. A kereskedelmi társaságok

Minden állami gazdasági egység, amely nem önállóan gazdálkodó egységként alakult meg, kereskedelmi társasággá változott, részvénytársaság vagy korlátolt felelősségű társaság formájában. A köztársasági érdekeltségű gazdasági egységek a kormány határozata, a helyi érdekeltségűek pedig a helyi területi közigazgatási intézmény vezetője döntése alapján váltak kereskedelmi társasággá.

Kezdetben a kereskedelmi társaságok összes részvénye vagy társasági része a román állam tulajdona volt, amíg egészben vagy részben átszálltak állami vagy magán, belföldi vagy külföldi harmadik fél részére. Ezen tevékenység előkészítése, szervezése és összehangolása céljából létrejött a privatizációs állami ügynökség. Minden kereskedelmi társaság törzstőkéjének 30%-át átutalta a privatizációs állami ügynökségnek, amely egyenlő módon és ingyenesen kiosztotta minden felnőtt korú román állampolgárnak.

2.3. Összegzés – Következtetések

A jelen tanulmány, amely visszatekintés az állami vállalatok szabályozásának jogtörténetére, újból megerősít bennünket abban a hitben, hogy nem lehet a jelent megérteni a múlt ismerete nélkül.⁶⁷ A jövőbeni szabályozás sem lehet sikeres anélkül, hogy ne ismerjük a jelenkori

⁶⁷ Veress Emőd: *A kapitalizmustól az utópiáig – Közép- és kelet-európai vállalatok kommunista államosítása*, az eredeti cím: *From Capitalism to Utopia – Communist*

szabályozás minden előfeltételét, kialakulásának előzményeit, politikai és társadalmi vetületeit. Ahhoz, hogy még mélyebben megismerhessük az előzményeket, mindenképpen szükséges a jelen elemzést folytatni és kiegészíteni a megfelelő kor politikai-ideológiai rendszerével, valamint nemzetközi összehasonlításban értelmezni a jogszabályok fejlődését és alakulását.

Már egy elsődleges és felületes áttekintés után is egyértelműen lehet következtetni, hogy az elmúlt évszázad során sokat fejlődött a szabályozás technikája, összetettsége és komplexitása. Másrészt annak ellenére, hogy különböző ideológiai rendszerek váltakoztak, egyes gondolkodások minden időt túléltek.

Gondolok itt elsősorban a jelenben működő önállóan gazdálkodó egységekre, amelyeknek elődjai már megtalálhatóak voltak az 1924-es szabályozásban is mint közérdekű vállalatok, amelyek fontos közszolgáltatásokat végeztek, majd utóbb az 1929-es törvényben mint kereskedelmi közvállalatok jelentek meg, a kommunizmus idejében pedig részben az ipari központok vették át ezt a szerepkört.

Az 1990-ben megjelent törvény pedig félreérthetetlen módon a XX. század elejei hagyományt követve továbbviszi ezt a sort az önállóan gazdálkodó egységek által, amelyek a meghatározás alapján, a nemzetgazdaság stratégiai területein szerveződnek és tevékenykednek, azaz fegyver, energetika, bánya és gázkitermelés, posta és vasúti szállítás iparágakban. De ilyen jellegű hasonlóságok követhetőek az igazgatótanácsi tagok megválasztásánál, összetételében és korlátozásaiban is. Már a múlt század elején is az igazgatótanács tagjai között találjuk a Pénzügyminisztérium képviselőjét, a tagok mandátuma négy évre szólt, akik közül a felét két évente ki lehetett cserélni, valamint hogy a tagok legtöbb két igazgatótanácsban vehettek részt.

Leszámítva az 1949–1990 közötti időszakot, amikor az állami vállalatok inkább a pártpolitika (ötéves) terveinek megvalósításáért felelős közintézmény szerepét töltötték be, azonban nagyon részletesen körülírt tevékenységi feladatkörrel, a XX. század során tetten érhető az a jellegű szabályozásfejlődés, amely megteremtheti az állami vállalatok versenyképességének növelését és lehetővé teszi a globalizáció által generált új kihívások sikeres megoldását a romániai piacgazdaság szabálykeretének bővítése által.

Nationalization of Companies in Central and Eastern Europe, Romania Acta Universitatis Sapientiae, Legal Studies, 4, 1 (2015) (125–137).

3. A BUKARESTI ÉRTÉKTŐZSDÉN JEGYZETT STRATÉGIAI ÁLLAMI VÁLLALATOKRA VONATKOZÓ FELELŐS TÁRSASÁGIRÁNYÍTÁSI SZABÁLYOK

3.1. Bevezető gondolatok

A felelős társaságirányítás (corporate governance) mind szabályozási rendszer már egy ideje elindult egy önállósodási úton, ami előbb vagy utóbb egy külön tudományágban fog kiteljesedni. Ezt a folyamatot nemcsak transzdiszciplináris jellege segíti elő, amely nemcsak a jogtudományt ötvözi a közgazdaságtudománnyal, azon belül a polgári jog, a társasági jog, a vállalatgazdaságtan, vezetés és szervezés tudományágakkal, hanem az állami vállalatok esetében a közigazgatási és a közigazgatási eljárási joggal.⁶⁸ Sőt, egyes kutatók azt állítják, „hogy a felelős társaságirányítás ma a társasági jog egyik központi kérdésköre, a piaci visszaélésekre adott válaszreakció, amely a társaságok működése során a jogalkotás hatókörébe korábban nem vont, új jogi tények/érdekek jogi szabályozását jelenti”.⁶⁹

Az új különálló tudományág megszületésének indokoltságát a téma aktualitása, a téma iránti érdeklődés és kutatások tengernyi közleménye támasztja alá. A jelen tanulmány elkészítése időpontjában a Scopus keresőmotor, corporate governance kulcsszó megjelölése esetén 2089 eredményt, 1063 honlapot, 955 könyvet és 71 folyóiratot talál.⁷⁰ Ha a jelen tanulmány főszereplőjét, az állami vállalatokat is elemezzük ugyanazon módszerrel, akkor további 17 017 összes eredményt, 4753 honlapot, 11 859 könyvet és 405 folyóiratot fedezünk fel.⁷¹

⁶⁸ A Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa által összeállított új, korszerűsített tudományági nomenklatúrát lásd: <https://mta.hu/doktori-tanacs/tudomanyagi-nomenklatura-106809> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

⁶⁹ Auer Ádám: *Corporate governance. A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017, szakmai lektor: Prof. Dr. Papp Tekla egyetemi tanár, 15–16. oldal.

⁷⁰ A Scopus hivatalos honlapja, forrás: <https://www.elsevier.com/search-results?query=corporate%20governance> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

⁷¹ A Scopus hivatalos honlapja, forrás: <https://www.elsevier.com/search-results?query=state-owned%20enterprises&page=1> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

Természetesen a tudományos tevékenységet, a tárggyal kapcsolatos kutatásokat tovább gazdagítja az egyes országok saját nyelvükön megjelent eredményei, például magyar nyelvterületen a felelős társaságirányítás és a köztulajdonban álló gazdasági társaság, román nyelvterületen „guvernanta corporativă” és az „întreprindere publică”.

A téma aktualitását ugyanakkor a '89-es rendszerváltást követő, a piacgazdaságra való áttérés elhúzódása és sajátos véghezvitele, a gazdasági élet szabályozásának felületes tiszteletben tartása, sok kihívással és csapdával színesített üzleti környezet, a privatizációs botrányok és jelentős vállalkozások csődbe jutása,⁷² az egyes nagy állami vállalatok üzleti eredményeinek alapján jelentős veszteségek okozása,⁷³ a nemzetközi pénzintézetekkel szembeni kötelezettségvállalások hozzájárultak a felelős társaságirányítás iránti jogalkotói és szabályozási érdeklődés felkeltéséhez.

Mivel a fenti érvek alapján is a tudományterület nehezen áttekinthető, a nagy érdeklődést figyelembe véve, ezért jelen tanulmány a vizsgálat tárgyát képező, a Bukaresti Értéktőzsdén jegyzett stratégiai állami vállalatok felelős társaságirányítási szabályozására korlátozódik, és célul tűzi ki, hogy egy konkrét példán (a legjelentősebb romániai állami vállalat, a ROMGAZ Rt.) keresztül szemléltessem a tisztelt olvasóval ezek gyakorlati életbeültetésének körülményeit.

⁷² Példának okáért az Oltchim Rt. vállalat hivatalos honlapját, lásd bővebben:

http://www.oltchim.ro/uploaded/2019/RC24092019_procedura%20faliment+Sentinta_sgn.pdf
(a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

⁷³ A romániai Pénzügyminisztérium által az állami vállalatokról szóló 2018-as évre vonatkozó jelentése alapján, a 10 legnagyobb értékű veszteséggel záró állami vállalat összesen 3 462 864 ezer lej veszteséget termelt (a Román Nemzeti Bank által közölt a 2018. december 31-én érvényes 1 euró = 4,6535 lej árfolyam <https://www.bnr.ro/Cursul-de-schimb-3544.aspx> alapján átszámolva kb. 744 millió euró). A jelentés elérhető a következő honlapcímen: https://www.mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/guvernanta/rapactivintreppub2018_120920198.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

3.2. A romániai felelős társaságirányítási kodifikáció előzményei

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development) kidolgozta az állami vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítási irányelveket.⁷⁴ Ezek az ajánlások hozzájárulnak egy megbízható, kiszámítható és átlátható gazdasági környezet kialakításához. Ennek következtében biztosítva lesz a hosszú távú beruházások megtérülése, a pénzügyi stabilitás és egy egészséges üzleti szemlélet, hozzájárulva egy erőteljesebb gazdasági növekedéshez és egy jóval befogadóbb társadalomhoz.

A társasági jog a piacgazdaság legfontosabb szereplőjének, a gazdasági társaságnak az elemzési anyaga. Mi sem tükrözi jobban ennek a területnek a döntő fontosságát, mint a jelenlegi statisztikai adatok. Ezek szerint 2019. június 30-án, Romániában összesen 1 339 526 (374 779 engedélyezett természetes személy és 964 747 jogi személy),⁷⁵ jogi szempontból aktív vállalkozót⁷⁶ tartanak nyilván, ami 3,89%-kal magasabb, mint az egy évvel ezelőtti, azaz 2018-as szám, ami 1 289 402 (393 761 engedélyezett természetes személy és 895 641 jogi személy) volt. A vállalkozók számának megítélése szempontjából még egy érdekes adat: a 2011. október 20-i romániai népszámlálási eredmények alapján az állandó lakosok száma

⁷⁴ OECD (2015), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244160-en> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

⁷⁵ A fenti adat a Romániai Cégjegyzék Országos Hivatala (Oficiul Național al Registrului Comerțului) hivatalos honlapján elérhető statisztikai tájékoztatásra támaszkodik, forrás: <https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici?id=242> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

⁷⁶ Vállalkozó (profesionist) az Rptk. 3. cikk 2. bek. értelmében. Jogi szempontból aktív vállalkozónak tekintendő mindenki, aki a Cégjegyzékben szerepel és nem kérte a tevékenysége felfüggesztését, valamint nincsen olyan helyzetben, amely veszélyezteti jogi személyiségének elvesztését. A fenti adatban nem szerepelnek azok a vállalkozók, akik a tevékenységüket felfüggesztették, kitörlésre kerültek, felosztatás, felszámolás, újjászervezés, csőd, fizetésektelenség stb., eljárás alatt állnak.

20 121 641.⁷⁷ A tíz évvel azelőtti, azaz a 2002. március 18-i népszámlálási adathoz képest, amely szerint Románia állandó lakossága 21 680 974 fő volt, jelentős népességfogyást mutat.

Az állami vállalatok mint gazdasági szereplők ugyanazokkal a kihívásokkal és versenyhelyezettel küszködnek, mint a magáncégek. Viszont esetükben az állami tulajdonosi háttér miatt a közvagyon felhasználásának észszerűsége és hatékonysága a tét. Az állami vállalatok kormányzásának kontrollja hozzájárul ahhoz, hogy az előbb említett közösségi elvárásokat sikerüljön haladéktalanul teljesíteni.

A romániai Pénzügyminisztérium 2018-ra vonatkozó jelentése⁷⁸ szerint Romániában az államnak 2505 vállalatban volt részesedése közvetett vagy közvetlen módon, amelynek összértéke elérte a 43 382 756 ezer lejt (átszámolva körülbelül 9 milliárd euró), amely a bruttó hazai össztermék 4,57%-ával egyenlő arány volt. Ezek közül 919 vállalatnál a központi állami intézmények, 1586 vállalatnál pedig az önkormányzatok rendelkeztek részesedéssel. Összehasonlítás szempontjából 2016-ban az államnak 2712 vállalatban volt részesedése. Ezek összértéke elérte a 45 140 892 ezer lejt (átszámolva több mint 10 milliárd euró), amely a bruttó hazai össztermék 5,91%-át képezte. Ezek közül 1178 vállalatnál a központi állami intézmények, 1534 vállalatnál pedig az önkormányzatok rendelkeztek részesedéssel.

Ezen állami részesedéssel rendelkező vállalatok közül 2020. január 14-én a Bukaresti Értéktőzsdén ötvenhét vállalat részvényeit jegyezték, amelyek tőzsdei értéke akkor 26,8 milliárd lej (átszámolva körülbelül 5,62 milliárd euró) volt, közülük nyolc vállalat a Prémium kategóriába sorolt tőzsdei társaság, ezek teszik ki az állami tulajdonban levő részvények 92%-át, azaz 24,7 milliárd lejt (átszámolva körülbelül 5,18 milliárd euró), illetve a két legnagyobb állami részesedéssel rendelkező cég, a Romgaz és az OMV Petrom vállalatokban a

⁷⁷ A Romániai Országos Statisztikai Hivatal (Institutul Național de Statistică) hivatalos honlapján elérhető 2011. október 20-i romániai népszámlálási adatok a lakosság számának tekintetében:

<http://www.recensamantromania.ro/noutati/volumul/> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

⁷⁸ http://discutii.mfinante.ro/static/10/Mfp/guvernanta/rapactivintreppub2018_120920198.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

részesedésének több mint a felét, pontosan 15,2 milliárd lejt (átszámolva körülbelül 3,19 milliárd euró).⁷⁹

Természetesen nem minden állami részesedéssel rendelkező vállalat teljesíti az állami vállalatok meghatározására vonatkozó jogszabályi kritériumrendszert, és ennek megfelelően nem tartozik az állami vállalatokra vonatkozó különleges jogszabályok hatálya alá.

Romániában az állami vállalatok két szervezeti formája lehetséges, önállóan gazdálkodó vállalat és a kereskedelmi társaság, az állami gazdasági egységek önállóan gazdálkodó vállalatokká és kereskedelmi társaságokká való átszervezéséről szóló 15/1990. számú törvény alapján.⁸⁰

Minden állami gazdasági egység, amely nem önállóan gazdálkodó vállalattá alakult át, kereskedelmi társasággá változott részvénytársaság vagy korlátolt felelősségű társaság formájában. Kezdetben a kereskedelmi társaságok összes részvénye vagy társasági része a román állam tulajdona volt, amíg egészben vagy részben átszálltak állami vagy magán, belföldi vagy külföldi harmadik fél részére. Ezen tevékenység előkészítése, szervezése és összehangolása céljából létrejött a privatizációs állami ügynökség.

Egy újabb fordulatért újabb huszonegy évet kellett várni az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet megjelenéséig, amelyet utólag a parlament jóváhagyott a 2016. évi 111-es számú törvény által. Ez a jogszabály megteremtette az alapvető keretét és feltételeit az állami vállalatok szakszerű és profitorientált kormányzásának, viszont az életbeültetése (kivitelezése) még akadozik bizonyos hiányosságok, illetve következetesség mellőzése miatt.⁸¹

⁷⁹ A Ziarul Financiar pénzügyi lap által készített számítások, a Bukaresti Értéktőzsdén 2020. január 14-én érvényes adatok alapján: <https://www.zf.ro/burse-fonduri-mutuale/statul-detine-57-de-companii-listate-la-bursa-in-valoare-de-26-8-mld-lei-romgaz-si-petrom-50-din-portofoliu-18712810> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

⁸⁰ Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale (Az állami gazdasági egységek önállóan gazdálkodó egységekké és kereskedelmi társaságokká való átszervezéséről szóló 1990. évi 15. számú törvény).

⁸¹ Veress Emőd: *The state's role as owner of enterprises: mandatory rules of corporate governance in Romania* (Az állam szerepe mint a vállalkozások tulajdonosa: a felelős

A 2015-ben készített, az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet alkalmazása értékelésének végleges jelentése alapján⁸² kilenc (valójában nyolc, hiszen az Electrica vállalatban 48,78%-kal rendelkezett) állami vállalat részvényeit jegyezték a Bukaresti Értéktőzsdén, ezen társaságokban az állam többségi részvénytársasággal rendelkezett és mind stratégiai területeken tevékenykedett. Időközben, 2018-ban, az egyik tőzsdén jegyzett stratégiai állami vállalat, az OLTCHIM Rt. ellen csődeljárás indult, 2019. november 7-től kezdődően pedig a részvénytársaságokkal való kereskedését felfüggesztették.⁸³

Az állami vállalatokra érvényes jogszabály különleges előírásokat tartalmaz a gazdasági társaságokra vonatkozó szabályokhoz képest (1990. évi 31-as számú törvény). Az elemzés elve, a szakjog elsődlegességének szempontja alapján (*lex specialis derogat lex generalis non derogat*) az állami vállalatokra vonatkozó jogszabály előírásai felülírják a társasági törvénykezést és az elsődleges jogforrás a részvénytársaságként működő állami vállalatok szervezése és működése szabályozásának tekintetében. Ugyanakkor azon állami vállalatokra – részvénytársaságok esetében –, amelyek részvényeit szabályozott piacon tranzakcionálják, a tőkepiacra vonatkozó jogszabályok érvényesek.⁸⁴

A tanulmány ennek megfelelően tovább kívánja szűkíteni az elemzés tárgyát, az általánostól haladva a speciális keretig, a társaságok közül a részvénytársaságok, ezek közül az állami vállalatok kategóriájába sorolt, azon belül a tőzsdén jegyzett és azok közül is a stratégiai állami vállalatok kerülnek célkeresztbe.

társaságirányítás kötelező szabályai Romániában), Pro publico bono – Public Administration, 2017/ Special edition 1, 62–78.

⁸² Dochia Aurelian, Necula Dan Paulopol, Nichita Georgiana: *Evaluarea implementării Ordonanței de Urgență nr. 109/2011, Raport final* (Az állami vállalatok felelős társaságirányítására vonatkozó 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet életbeültetésének kiértékelése, Végleges jelentés), forrás:

<https://www.mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/guvernanta/Finalreport10919feb2015.doc>

43. oldal (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

⁸³ A Bukaresti Értéktőzsde hivatalos honlapja, forrás:

<https://www.bvb.ro/infocont/infocont19/OLT051119.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

⁸⁴ Az ÁvFT 41. cikkelye 1–3. bekezdése.

Mivel ezek a vállalatok kiemelt közérdekű feladatokat látnak el, az állam szempontjából stratégiai fontosságú gazdasági területeken tevékenykednek, illetve jelentős gazdasági befolyással rendelkeznek, hasznos elemezni a szabályozási keretet, amely szavatolja az állami vállalatok kormányzását a teljesítményközpontú felelős társaságirányítási elvek alapján.

A piacgazdaság versenyfeltételei új kihívások elé helyezték az állami vállalatokat, hiszen a magánszektorba beáramlott külföldi tőke és tudáshalmaz (know-how), a globalizáció egyre erősebben érzékelhető hatása kihangsúlyozta azt az igényt, illetve felgyorsította az állami vállalatok versenyképessége biztosítására alkalmas jogkeret megalkotásának fontosságát.

Annak ellenére, hogy az állami vállalatok szervezésének és működésének szabályozása nagyon sokat fejlődött az elmúlt években, továbbra is értékes következtetésekre juthatunk, ha elemezzük a tőzsdén jegyzett stratégiai állami vállalatok felelős társaságirányításra vonatkozó szabályozásán keresztül ezek kormányzásának körülményeit: döntési jogköreit, javadalmazását, a tanács működését, felelősségeit, teljesítménymérését, a kormányzás felügyeletét, az átláthatósági és jelentési kötelezettségeit.

Ennek megfelelően a jelen tanulmány célja a tőzsdén jegyzett stratégiai állami vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítási szabályok ismertetése és összehasonlítása, kiindulópontként a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexet tekintve és ennek magyarázata a társasági törvény, az állami vállalatok felelős társaságirányítására vonatkozó törvény, illetve egyes területek speciális jogszabályi előírásai alapján.

Ezen ismertetési és összehasonlítási tanulmány során végigkísérem és kiértékelem ezen szabályok gyakorlati életbeültetését, a legjelentősebb tőzsdén jegyzett stratégiai romániai állami vállalat, a ROMGAZ Részvénytársaság 2019-es beszámolóit és jelentéseit alapján.

Végül, de nem utolsósorban, az elemzett adatok alapján, a jelen tanulmány célja egy jövőkép felvázolása jogszabályi módosításokra, illetve a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexének további fejlesztésére vonatkozó javaslatok megfogalmazása által, amely lehetőséget biztosíthat a felelős társaságirányítási célkitűzések minél eredményesebb életbeültetésében.

Magyarországon a 2010–2012 időszak tekintetében elkészült a Budapesti Értéktőzsde felelős társaságirányításra vonatkozó ajánlásgyűjtemény 39 jegyzett társaság nyilatkozatának

elemzése alapján.⁸⁵ A könyv részletesen ismerteti az olvasóval elsősorban Magyarország példájából kiindulva és ebből a nézőpontból vizsgálva a felelős társaságirányítás alkalmazását a gazdasági társaságokon belül. A könyv elemzési módszertana kiterjed a dogmatikai eszköztár felhasználására is, a szabályozás jellegének meghatározására, a különböző felsőbbrendű jogszabályokkal való logikai kapcsolatára. A könyv, illetve a benne felhasznált könyvészet jó kiindulási alapot, sőt referenciát jelent jelen kutatásom tárgyában.

Romániában 2020-ban megjelent egy kutatás⁸⁶ az energetikai szektorban tevékenykedő, tőzsdén jegyzett állami vállalat felelős társaságirányítási gyakorlatáról. Az öt kiválasztott állami vállalat 2018. év végi pénzügyi beszámolóit alapján kerültek vizsgálatra elsősorban a pénzügyi ellenőrzés szempontjait figyelembe vevő felelős társaságirányítási ajánlások megvilágításából. A tanulmány érdekes összehasonlítás és fejlődési tendenciák megfigyelésére alkalmas jelen kutatásom szempontjából.

3.3. Fogalommagyarázat és rövidítések jelentése

Állami vállalat⁸⁷ (szó szerinti fordításban közvállalat) – a romániai jogszabályi meghatározás⁸⁸ szerint a) az állam vagy egy területi-közigazgatási egység által alapított

⁸⁵ Auer Ádám: *Corporate governance, A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói*, szakmai lektor: Prof. Dr. Papp Tekla egyetemi tanár, 2017, Dialóg Campus Kiadó; Nordex Kft., 99–145. oldal.

⁸⁶ Bătae Oana-Marina, Feleagă Liliana: Guvernanța corporativă în societățile listate și controlate de stat din sistemul energetic românesc, *Corporate Governance in Listed and State-Controlled Companies in the Romanian Energy System*, Audit Financiar, vol. XVIII, no. (158) 2/2020, pp. 395–410, DOI: 10.20869/AUDITF/2020/158/014.

⁸⁷ Dúl János, Lehoczki Zóra Zsófia, Papp Tekla, Veress Emőd: *Társasági jogi lexikon*, Dialóg Campus Kiadó, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2019, 61. oldal, Papp Tekla által jegyzett meghatározásnak megfelelően: „A köztulajdonban álló gazdasági társaság az a gazdasági társaság, amelyben a Magyar Állam, helyi önkormányzat, a helyi önkormányzat jogi személyiséggel rendelkező társulása, többcélú kistérségi társulás, fejlesztési tanács, nemzetiségi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat jogi személyiségű társulása, költségvetési szerv vagy közalapítvány külön-külön vagy együttesen számítva többségi befolyással rendelkezik.”

⁸⁸ Az ÁvFT 2. cikkelye 2. pontja.

önállóan gazdálkodó vállalata, b) az állam vagy egy területi-közigazgatási egység kizárólagos, többségi részvénytársasággal rendelkezik, vagy ellenőrzése alatt tartja az országos vállalatot vagy társaságot, c) az előbbi állami vállalatok, egyedül vagy közösen, többségi vagy ellenőrzést biztosító részesedéssel rendelkeznek a társaságban.

Állami vállalatok felelős társaságirányítása⁸⁹ – az állami vállalatok irányítási és ellenőrzési rendszer működése, a közintézmény tulajdonos és az állami vállalat vezető szervei, az igazgatótanács vagy a felügyelőbizottság, igazgatók vagy igazgatóság, részvényesek és egyéb érdekelt személyek közötti kapcsolatok szabályainak összessége.

Független tanácsstag – az a tanácsstag, aki teljesíti a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexében felsorolt függetlenségi kritériumokat.

Igazgató⁹⁰ – az a személy, akire átruházták a társaság ügyvezetésének felelősségét, a Ttv. 143. cikkelyének megfelelően, a pénzügyi/gazdasági igazgató asszimiláció alapján ügyvezető igazgatónak minősül.

Jelentős részvényes – az a személy, aki közvetlenül és egyedül, vagy más természetes és jogi személyek által, vagy kapcsolatban, minősített részesedéssel rendelkezik.⁹¹ Minősített részesedés, a szavazati jogok vagy részvények közvetlen vagy közvetett birtoklása, amely kumuláltan egy társaság alaptőkéjének legalább 10%-kal egyenlő vagy a közgyűlésen az összes szavazati jogok legalább 10%-kal rendelkezik.⁹²

⁸⁹ Dúl János, Lehoczki Zóra Zsófia, Papp Tekla, Veress Emőd: *Társasági jogi lexikon*, Dialóg Campus Kiadó, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2019, 119. oldal, Auer Ádám által jegyzett meghatározásnak megfelelően: „A felelős társaságirányítás (corporate governance) jogi definícióját a Cadbury Report adta meg 1991-ben: a felelős társaságirányítás egy társaság irányítására és ellenőrzésére vonatkozó követelmények összességét jelenti.”

⁹⁰ ÁvFT. 2. cikkely 5. pontja szerinti meghatározás.

⁹¹ A biztosítások értékesítéséről szóló 2018. évi 236-os számú törvény 3. cikkelye 1. bekezdése 1. pontja meghatározása szerint (Legea nr. 236/2018 privind distribuția de asigurări). Forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act=153640 (a letöltés dátuma: 2024. január 27.).

⁹² A biztosítások értékesítéséről szóló 2018. évi 236-os számú törvény 3. cikkelye 1. bekezdése 18. pontja meghatározása szerint (Legea nr. 236/2018 privind distribuția de

Kapcsolt fél – az IAS 24 a Kapcsolt felekre vonatkozó közzétételek nemzetközi számviteli standard szerinti magánszemély vagy gazdálkodó egység.⁹³

Leányvállalat⁹⁴ – egy anyavállalat által ellenőrzött társaság, beleértve az anyavállalat által vezetett leányvállalatokat, valamint bármely leányvállalata az anyavállalat leányvállalatának.

Nem ügyvezető igazgatótanácsi tag – azok a tagok, akiket nem neveztek ki ügyvezető igazgatónak azon egységes vezetésű társaságok esetén, amikor a vezetői jogosítványokat átruházták az ügyvezető igazgatókra.

Önállóan gazdálkodó állami vállalat – a romániai jogrendszer által szabályozott két állami vállalatszervezési forma közül az egyik, amelyek a nemzetgazdaság stratégiai területein szerveződnek és tevékenykednek – fegyver, energetika, bányá és gázkitermelés, posta és vasútszállítás iparágakban –, valamint más, a kormány által meghatározott területeken.

Stratégiai vállalat⁹⁵ – állami vállalat, amely a törvény által meghatározott egyik stratégiai ágazatban tevékenykedik, valamint természetes monopol képez, vagy országos jelentőségű közérdeket szolgál, vagy az ország védelméhez és biztonságához szükséges alapvető javakat és szolgáltatásokat biztosít.

asigurări). Forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act?ida=153640 (a letöltés dátuma: 2024. január 27.).

⁹³ A Bizottság 1126/2008/EK rendelete (2008. november 3.) az 1606/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel összhangban egyes nemzetközi számviteli standardok elfogadásáról, forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32008R1126> (a letöltés dátuma: 2020. november 23.).

⁹⁴ A pénzügyi eszközök piacáról szóló 2018. évi 126-os számú törvény, 3. cikkely 25. pontja meghatározása szerint (Legea nr. 126/2018 privind pietele de instrumente financiare), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act?ida=151700 (a letöltés dátuma: 2024. január 27.).

⁹⁵ Dúl János, Lehoczki Zóra Zsófia, Papp Tekla, Veress Emőd: *Társasági jogi lexikon*, Dialóg Campus Kiadó, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2019, 144. oldalon található Auer Ádám által jegyzett meghatározásnak megfelelően, a nemzetgazdasági szempontból kiemelkedő jelentőségű gazdasági társaság.

Szoros kapcsolat – A tőkepiacról szóló 2004. évi 297-es számú törvény⁹⁶ meghatározása alapján az a helyzet, amelyben két vagy több természetes vagy jogi személy között a következő kapcsolat áll fenn: a) részvétel, ami azt jelenti, hogy közvetve vagy közvetlenül birtokol 20% vagy annál több szavazati jogot vagy alaptőkét egy kereskedelmi társaságban, b) ellenőrzés, ami azt a kapcsolatot feltételezi, amelyben az anya- és leányvállalata, vagy egy hasonló kapcsolatban levő természetes vagy jogi személy és egy kereskedelmi társaság, vagy egy leányvállalat leányvállalata, amelyben valójában az anyavállalat leányvállalata található. Továbbá az a helyzet is, amelyben két vagy több természetes vagy jogi személy állandó jelleggel össze van kapcsolva egy és ugyanazon személlyel, és ellenőrzési viszonyban állnak.

Tanács – a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe meghatározása alapján, mint gyűjtőfogalom az Igazgatótanács, illetve az Igazgatóság/Felügyelőbizottság, attól függően, hogy egységes (monista) vagy kétszintes (dualista) irányítási rendszerben működik a részvénytársaság.

Ügyvezető igazgatótanácsai tag – az igazgatótanácsai tag, akit kineveztek a társaság ügyvezető igazgatójának.

ÁvFT. – az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet,⁹⁷ amelyet utólag a parlament jóváhagyott a 2016. évi 111-es számú törvény által.

⁹⁶ A tőkepiacról szóló 2004. évi 297-es számú törvény 2. cikkely, 1. bekezdés 16. pontja (Legea nr. 297/2004 privind piața de capital), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act?ida=50285 (a letöltés dátuma: 2024. január 27.).

⁹⁷ A Romániai Alkotmánybíróság 2013. évi 44-es számú döntése, amelyben elutasításra került a jogszabály alkotmányelleneségi kifogása. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a kisebbségi részvényesek érdekeinek megvédése érdekében a jogszabály tartalmaz egy külön fejezetet erre vonatkozóan, valamint a jogszabály 46. cikkelye tartalmazza azt az előírást, miszerint az állami vállalatok részvényeseinek jogaira vonatkozó szabályozás kiegészül az 1990. évi 31-es számú társasági törvény hasonló tárgyú rendelkezéseivel, lásd: Románia Alkotmánybíróságának hivatalos honlapja, forrás: <https://dosare.ccr.ro/#/CautareDosare> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

BET FTK – a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe.

BET FT JóGyaK – a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítás Jó Gyakorlatainak Kompendiuma.

BET FTJK – a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányításról szóló Jelentés Kézikönyve.

SNG FTK – a Romgaz állami vállalat (SNG – a Bukaresti Értéktőzsdén használt kijelzés módja – ticker) Felelős Társaságirányítási Kódexe.

Ttv. – az 1990. évi 31-es számú romániai társasági törvény.

3.4. Az elemzett Bukaresti Értéktőzsdén jegyzett stratégiai állami vállalat kiválasztása

A vizsgálat tárgyát képező alany a törvényi meghatározásnak megfelelően állami vállalat kategóriába sorolt, stratégiai területen működő, tőzsdén jegyzett részvénytársaság. Azért, hogy minél átfogóbb képet kapjunk erről a vállalatról, az elemzett társaság kiválasztásánál figyelembe vettem a tulajdonosi jogokat gyakorló közintézményt és azt, hogy melyik csoportba, Prémium vagy Standard kategóriába sorolt tőzsdei társaság, továbbá az állam tulajdonosi részarányát, valamint a társaság tőzstőkéjét és piaci értékét. Ezen kritériumok alapján kiválasztottam a legjelentősebb tőzsdén jegyzett stratégiai jelentőségű állami vállalat kategóriába tartozó részvénytársaságot.

Ennek megfelelően a tőzsdén jegyzett, a tőzstőkéjét és az állami tulajdon értékét tekintve, a Prémium kategóriába tartozó, legjelentősebb állami vállalat a Romgaz,⁹⁸ amelynél az állam a Gazdasági, Energetikai és Üzleti környezet Minisztériuma révén gyakorolja a tulajdonosi jogokat, összesen 269 823 080 számú részvénnyel rendelkezik, amely az összes részvény 70,0071%-át teszi ki.⁹⁹

A céloom ezzel a kutatással az, hogy a stratégiai ágazatokban működő társaságokról minél átfogóbb képet tudjak bemutatni a romániai állami vállalatok felelős társaságirányítási

⁹⁸ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapja elérhető a következő címen: <https://www.romgaz.ro/> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

⁹⁹ A Depozitarul Central Rt. (a Bukaresti Értéktőzsde tagja, a tőzsdén jegyzett társaságok részvényesek jegyzékének nyilvántartója) által közölt, 2020. 06. 30-án érvényes adatok alapján, forrás: <https://www.roclear.ro/Emitenti/Emisiuni/DetaliiEmitent?simbol=SNG> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

tevékenységével kapcsolatosan, ilyen módon értékes következtetések és javaslatok megfogalmazására nyílik lehetőségem.

3.5. A Bukaresti Értéktőzsde és a felelős társaságirányítás

A Bukaresti Értéktőzsde hivatalos honlapján, a Rólunk és a Felelős vezetéséről szóló menüpontban tájékoztatja az érdeklődőket a szervezet küldetéséről, víziójáról és stratégiájáról.¹⁰⁰ Ezek szerint a stratégiai célok között szerepel az állami vállalatok részvénykibocsátási nyilvános ajánlattételének sikeres lezárása is.

A Bukaresti Értéktőzsde hivatalos honlapján, a Szabályozások menüpont alatt található a jogszabályok fejezet, ezen belül pedig a Bukaresti Értéktőzsde (Bucharest Exchange Trading – BET) szabályozása alfejezetnél, a szabályozott piac esetében, az egyéb dokumentumok részénél olvasható három dokumentum a felelős társaságirányítási elvárásokkal kapcsolatban:

1. A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe, a továbbiakban: BET FTK;
2. A Felelős Társaságirányítás Jó Gyakorlatainak Kompendiuma, a továbbiakban: BET FT JóGyaK;
3. A Felelős Társaságirányításról szóló Jelentés Kézikönyve, a továbbiakban: BET FTJK.

Az általam elemzett Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe¹⁰¹ (BET FTK) 2016. január 4-én lépett hatályba, és a kezdeti 2001-es, majd a 2008-ban megjelent javított kiadást helyettesíti. Az új kódex a Felelős Társaságirányítás Kódex felülvizsgálata és megvalósítása Romániában című projekt keretében, a Bukaresti Értéktőzsde és az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) társfinanszírozása révén, a Nestors Advisors,¹⁰²

¹⁰⁰ A Bukaresti Értéktőzsde hivatalos honlapja, forrás: <http://www.bvb.ro/AboutUs/Overview> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁰¹ A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe elérhetősége, az intézmény hivatalos honlapján, forrás:

http://www.bvb.ro/info/Rapoarte/Diverse/RO_Cod%20Guvernanta%20Corporativa_WEB_si_ngle.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁰² A Nestors Advisors cég hivatalos honlapja, forrás: <https://www.nestoradvisors.com/> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.)

Nestor Nestor Diculescu Kingston Peterson¹⁰³ és a Concept S.R.L. közreműködésével készült el.

A BET „alkalmazd vagy magyarázd” elven működő mechanizmust tart fenn, amely által világos, pontos és időszerű tájékoztatást nyújt a piaci szereplőknek a felelős társaságirányítási szabályok tiszteletben tartásáról a tőzsdén jegyzett társaságok részéről. Az „alkalmazd vagy magyarázd” elv jogszabályi meghatározást is kapott az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló törvény alkalmazási normáiban.¹⁰⁴

A jogszabályi meghatározás alapján az „alkalmazd vagy magyarázd” elv az állami vállalatok felelős társaságirányítására vonatkozó, kézikönyvekbe és kódexekbe foglalt elvek és ajánlások alkalmazásának önértékelési mechanizmusa, a törvényeknek és az alapító okiratnak megfelelően. Ezen eljárás megvalósítása érdekében az igazgatótanács/igazgatóság éves jelentéseiben bemutatásra kerül a felelős társaságirányítási elvek és ajánlások teljesítésének módja és mértéke, valamint a meghozott intézkedések a nem teljes mértékben tiszteletben tartott ajánlások esetében.

Amint a fenti meghatározás és a kódex által a társaságoknak előírt jelentési kötelezettségét összehasonlítjuk, megállapítást nyer az a tény, hogy e két szabályozás teljes mértékben összhangban van egymással. Érdemes azonban megjegyezni, hogy míg a jogszabály az állami vállalatokra vonatkozik általánosan (beleértve a szabályozott piacon jegyzett

¹⁰³ A Nestor Nestor Diculescu Kingston Peterson cég hivatalos honlapja, forrás:

<https://www.ndkp.ro/> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁰⁴ Az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtási szabályairól szóló 2016. évi 722. számú kormányrendelet 1. melléklete 1. cikkely 1. pont, forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/182501> (a letöltés dátuma: 2024. február 10.). Utólag hatályon kívül helyezte és helyettesítette az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet rendelkezéseinek végrehajtási szabályairól szóló 2023. évi 639. számú kormányrendelet, amelyből kikerült ez a jogszabályi meghatározás, forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/273381> (a letöltés dátuma: 2024. február 10.).

részvénytársaságokat is), addig a kódex a tőzsdén jegyzett összes részvénytársaságra vonatkozik (beleértve az állami tulajdonban levő részvénytársaságokat is).

A BET FTK is az „alkalmazd vagy magyarázd” elv alapján a társaságoknak előírja, hogy az éves jelentésükben egy külön fejezetben nyilatkozniuk szükséges a felelős társaságirányításról, amelynek tartalmaznia kell egy önértékelést az alkalmazandó előírások teljesítésével kapcsolatban, valamint a meghozott intézkedéseket a nem teljes mértékben alkalmazott előírások tekintetében. Minden egyes eset, amelyben egy társaság nem teljesíti a kódex kötelezően alkalmazandó előírásokra vonatkozó rész egyes kitételeit, jelentésre kerül a BET – Piacműködtető kódexe alapján.¹⁰⁵

A BET – Piacműködtető kódexe II. fejezet 94. szakasza előírja, hogy a tőzsdén jegyzett társaságok kötelesek éves jelentéseikbe belefoglalni a BET FTK előírásainak megfeleléséről szóló nyilatkozatot. A 99. szakasz b¹ rendelkezik arról, hogy a társaságok folyamatosan szükséges tájékoztatást nyújtsanak bármilyen, a BET FTK előírásainak megfelelését / nem megfelelését előidéző eseményről. A tájékoztatást a lehető legkorábban, de nem később, mint 24 órával az esemény megtörténte után szükséges megtenni, közlemény vagy folyó jelentés formájában, a 76. és 77. szakasznak megfelelően.

A BET FTK 4 fejezetből áll, mindegyik fejezet tartalmaz általános elveket és megfelelési előírásokat. A négy fejezet a felelősségek, a kockázatkezelési rendszer és belső kontroll, az igazságos jutalmazás és motiváció, valamint a hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által témakörökhöz kapcsolódik.

¹⁰⁵ A Bukaresti Értéktőzsde Piacműködtető kódexe (Rulebook of the Bucharest Stock Exchange Market Operator) 2019. október 21-től lépett érvénybe, forrás: http://www.bvb.ro/Juridic/files/Cod%20BVB%20-OPR_in%20vigoare%2021102019.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódex összefoglalása			
Fejezet	Cím	Általános elvek	Megfelelési előírások
A	Felelőségek	7	11
B	Kockázatkezelési rendszer és belső kontroll	3	12
C	Igazságos jutalmazás és motiváció	2	1
D	Hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által	3	10

Forrás: saját szerkesztés

3.5.1. A vezető- és ellenőrző tanácsok felelőségei

a. Az általános elvek kijelentéséből kikövetkeztethető, hogy az első fejezetben valójában a vezető- és ellenőrző tanácsok és nem a részvénytársaság, valamint nem csak általános jellegű felelőségek meghatározásáról van szó.

Az általános elvek részben 7 elvárás kerül megfogalmazásra az igazgatótanács, illetve az igazgatóság/felügyelőbizottság szerepe és felelősége tekintetében, attól függően, hogy egységes (monista) vagy kétszintes (dualista) irányítási rendszerben működik a részvénytársaság. A vezető- és ellenőrző tanácsok felelőségére vonatkozóan a következő általános elvek kerültek meghatározásra.

A vezető- és ellenőrző tanácsok Felelőségére vonatkozó Általános elvek	
1.	Hatáskör
2.	Összetétel
3.	Kiválasztás
4.	Szétválasztás
5.	Egyensúly

6.	Tájékoztatás
7.	Titoktartás

Forrás: saját szerkesztés

A tanácsok hatáskörének világos meghatározása és dokumentálása a társaság alapító és működését szabályozó dokumentumaiban található, valamint ezek elkülönítése a taggyűlés, a tanács és az ügyvezetés között.

A tanács összetételének biztosítania szükséges a feladatok kellő gondossággal és hatékonysággal való végrehajtását elegendő gyakorisággal történő gyűlések által. A tanács új tagjainak kiválasztására vonatkozóan elfogadásra kerül egy formális, szigorú és átlátható eljárás, valamint a hatáskörök egyértelmű szétválasztása a tanács és az ügyvezetés között.

A tanácsok és a bizottságok összetétele megfelelő egyensúlyban kell legyen a szaktudás, tapasztalat, nem, ismeretek és függetlenség tekintetében. Javasolt, hogy a nem végrehajtó tanács tagok többsége független legyen, illetve minden tag elegendő időt tudjon fordítani feladatainak elvégzésére.

A tanácsnak szükséges meggyőződnie arról, hogy megfelelő módon tájékoztatva van feladatainak teljesítése érdekében. A tanács tagjai szigorúan bizalmasan kell kezeljék a munka, viták és döntések során tudomásul vett információkat.

b. A megfelelési elvárások olyan előírások, amelyeket a társaságoknak tiszteletben szükséges tartaniuk a tanácsok felelősségével kapcsolatban. A 11 megfelelési elvárás a következő:

A vezető- és ellenőrző tanácsok Felelősségére vonatkozó Megfelelési elvárások	
1.	Belső szabályzat
2.	Érdekellentétek
3.	Taglétszám
4.	Nem végrehajtó és független tagok
5.	Egyéb szakmai kötődések

6.	Részvényesekkel való kapcsolat
7.	Titkár
8.	Kiértékelés
9.	Tevékenységi beszámolók
10.	Független tagok száma
11.	Jelölőbizottság

Forrás: saját szerkesztés

3.5.1.1. A belső szabályzat

Az A fejezet – Felelőségek, első megfelelési elvárás a belső szabályzat létezése. Noha a BET FTK a belső szabályzat fogalmat használja tartalmi elvárás szempontjából, ez valójában az igazgatótanács szervezési és működési szabályzatára (ügyrendjére)¹⁰⁶ vonatkozik. Minden társaságnak rendelkeznie kell a tanácsra vonatkozó belső szabályzattal, amely kitér a tanács feladat-meghatározására és a hatásköreire, a társaság vezetésének kulcspozícióira, valamint amely tartalmazza az előbb felsorolt általános elveket. Erre az elvárásra vonatkozóan a Ttv. nem tartalmaz konkrét előírásokat, az ÁvFT. pedig csak általánosságban rendelkezik arról, hogy az állami vállalatok alapító okirataiban vagy belső szabályzataiban határozzák meg a tanács keretén belül létrehozott konzultatív bizottságok működésére és döntéshozatali eljárásra vonatkozó előírásait.¹⁰⁷

Ezen szabály azért érdekes, mert nem rendelkezik a felsőbbrendű, maga a tanács működési szabályzatáról, viszont ezen belül működő, három kötelezően megalakuló (a kiválasztás és javadalmazási, a kockázatkezelési és az auditbizottság), valamint a fakultatív jelleggel

¹⁰⁶ A BÉT FTA által használt fogalomnak megfelelően.

¹⁰⁷ Az ÁvFT. 34. cikkely 5. bekezdése. Érdekességként érdemes megjegyezni, hogy a kezdeti, 2011-ben elfogadott jogszabályi változatban csak az alapító okirat szerepelt, a belső szabályzati lehetőség csak utólag, a 2016-os módosítást követően került be, az ÁvFT. jóváhagyásáról szóló 2016. évi 111. számú törvény elfogadása alkalmával, forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=137404 (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

létrehozott bizottságok tekintetében előírja ennek kötelező jellegű teljesítését. A szabályozásra talán az alapító okirat nem annyira helytálló, hiszen a tanács, illetve az azon belül működő bizottságok sokkal hatékonyabban és eljárási szempontból egyszerűbben képesek meghatározni saját munkamódszerüket és döntéshozatali mechanizmusait, saját belső szabályzatuk alapján. Ilyen értelemben *de lege ferenda*, hogy a jövőben az ÁvFT. szabályozza a tanács belső szabályzata elkészítésének kötelezettségét is.

Az elemzett, tőzsdén jegyzett állami vállalat, a Romgaz részvénytársaság 2019-es éves igazgatótanácsi beszámoló¹⁰⁸ VIII. fejezetében található meg a felelős társaságirányításra vonatkozó nyilatkozat, illetve az 1-es számú mellékletben található a BET FTK előírásaival való megfelelésről szóló jelentés, formanyomtatvány alapján. A nyilatkozatban a következő szerepel: „Napirendre hozták az igazgatótanács belső szabályzatát a felelős társaságirányításra vonatkozó jogszabályi módosításoknak megfelelően. A belső szabályzatot az igazgatótanács jóváhagyta a 2017. március 23-i ülésén, majd utóbb kiegészítette 2018. januárban, illetve 2019. februárban.”

Az 1-es számú mellékletben a társaság jelentése szerint „tisztelőben tartja” az elvárást. A társaság honlapján, a Befektetőkkel való kapcsolattartás menüpont keretében, a felelős társaságirányítás, a vonatkozó dokumentumok részénél található meg a belső szabályzata.¹⁰⁹

3.5.1.2. Érdekellentétek

A második megfelelési elvárás az érdekellentét kérdéskörét érinti. Ez alapján a belső szabályzatnak tartalmaznia kell érdekellentétek kezelésére vonatkozó rendelkezéseket, valamint a tagok kötelesek jelezni bármilyen lehetséges vagy észlelt érdekellentétet, és ilyen esetekben kötelesek tartózkodni a döntéshozattól.

Amint megállapítható, a Ttv. szabályozása az irányadó a BET FTK tekintetében. A Ttv. szabályozza az igazgatótanácsi tagokra vonatkozó érdekellentéteket, rendelkezve arról, hogy

¹⁰⁸ A Romgaz Rt. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója, forrás:

https://www.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf

(a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁰⁹ A Romgaz Rt. igazgatótanácsi belső szabályzata, forrás:

https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Regulament%20Intern%20al%20Consiliului%20de%20Administratie_1.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

ha egy bizonyos műveletben, közvetlenül vagy közvetve, a társaság érdekeivel ellentétes érdeke van, erről köteles tájékoztassa a többi tagot, a belső könyvvizsgálót vagy a belső kontrollt, és tartózkodnia kell a döntéshozataltól. Hasonló kötelezettsége van azon tanácsstagnak is, akinek tudomása van arról, hogy férje vagy felesége, vagy a negyedik fokú rokonig (beleértve házasságon keresztül is) érdeke fűződik bizonyos művelethez. Ha az alapító okirat nem rendelkezik másképpen, az előző tiltások nem érvényesek részvény- vagy kötvényjegyzési ajánlattételre a felsorolt személyek részére, valamint ezen személyek által a társaság számára biztosított hitelek vagy jótállási garanciák létesítése esetén.¹¹⁰

Az ÁvFt. az önálló ügyvitelű vállalatok esetében rendelkezik az érdekellentétről, hasonlóan a Ttv. előírásaihoz, két különbséggel. Egyrészt ez az állami vállalat különleges szervezeti formája nem részvénytársaságként működik, ennek következtében nem vonatkoznak rá az előbb említett kivételek, másrészt az ÁvFT. kötelezi a tanácsot, hogy érdekellentétre vonatkozó politikát és ennek életbeültetéséről szóló rendszert határozzon meg. Ennek megvalósítására, kinevezésétől számított 90 napon belül, az állami vállalatnak szükséges elfogadnia egy etikai kódexet, majd ha indokolt, évente újravizsgálja ezt, minden esetben a belső kontroll véleményezése után.¹¹¹

Noha az ÁvFT. a részvénytársaságokra vonatkozó részben nem szabályozza külön az érdekellentétet megfogalmazó előírásokat, azonban az etikai kódex elfogadására vonatkozó elvárások ugyanazok.¹¹² Ebből arra lehet következtetni, hogy az állami vállalatokra, amelyek részvénytársaságok formájában működnek, hasonló rendelkezések érvényesek, mint az önálló ügyvitelű vállalatok esetében.

Az elemzett, tőzsdén jegyzett állami vállalatok közül a Romgaz jelentése alapján tiszteletben tartja ezt az elvárást, belső szabályzata 13. cikkelye tartalmazza ezen szabályokat, átemelve a Ttv. erre vonatkozó előírásait, valamint rendelkezik arról, hogy az auditbizottság évente, a tanácsstagok nyilatkozatai, a gyűlések jegyzőkönyvei és egyéb lényeges adatok és információk

¹¹⁰ A Ttv. 144³. cikkely 1–3. bekezdése.

¹¹¹ Az ÁvFT. 15. cikkely 1–4. bekezdése.

¹¹² Az ÁvFT. 29. cikkely 13. bekezdése.

alján elkészít egy jelentést, amit továbbít a tanácsnak.¹¹³ Továbbá a vállalat 2013-ban elfogadta az etikai kódexet, majd 2018-ban újraközltek, ez a dokumentum többek között szabályozza az érdekellentétek kérdéskörét.¹¹⁴

3.5.1.3. A tanács taglétszáma

A harmadik megfelelési elvárás a tanács taglétszámára vonatkozik. Ilyen tekintetben a tanács összetétele legalább öt tagból kell álljon. A Ttv. 137. cikkelye 1. bekezdése értelmében az egységes irányítású részvénytársaságok esetében az ügyvezetést legalább egy vezető tisztségviselő, vezérigazgató látja el, azonban ha több tagja van, akkor igazgatótanácsot alkotnak, és a taglétszámuk mindig páratlan kell legyen. A Ttv. 153⁶ cikkelye 3. bekezdése értelmében a dualista irányítású részvénytársaságok esetében a felügyelőbizottság legkevesebb három, legtöbb tizenegy tagot kell számláljon. A Ttv. 137. cikkelye 2. bekezdése értelmében az egységes vezetésnél azonban azon társaságok esetében, amelyeknél a törvény szerint éves pénzügyi beszámolóit tekintetben könyvvizsgálat végzése szükséges, legkevesebb három ügyvezetővel kell rendelkezniük.

Az állami tulajdonban levő (kizárólagos vagy többségi) részvénytársaságokra sajátos (szigorúbb) szabályok érvényesek.¹¹⁵ Az egységes irányítási rendszerű rt. esetében nincs lehetőség egyedüli ügyvezető kinevezésére, az igazgatótanács legalább három-, legtöbb héttagú lehet. Azon állami vállalatok esetében, amelyek legalább 7,3 millió eurós üzleti forgalommal és legalább 50 alkalmazottal rendelkeznek a megelőző pénzügyi évben, az igazgatótanács legalább öt-, legtöbb kilenctagú lehet.¹¹⁶

113

https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Regulament%20Intern%20al%20Consiliului%20de%20Administratie_1.pdf (a letöltés ideje: 2021. február 11.).

¹¹⁴ A Romgaz S.A. Etikai és Feddhetetlenségi Kódexe, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/COD%20DE%20ETICA%20SI%20INTEGRITATE_0.pdf 12–13. oldal (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹¹⁵ Az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet, amelyet utólag a parlament jóváhagyott a 2016. évi 111-es számú törvény által (Ordonanța de urgență nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice, aprobată ulterior prin Legea nr. 111/2016).

¹¹⁶ Az ÁvFT. 28. cikkely 1–2. bekezdése.

Utólag, 2023. év végén, Románia hosszú távú pénzügyi stabilitásának biztosítása érdekében életbe léptetett általános megszorító intézkedések, valamint a teljes állami szektort érintő csomag keretében az állami vállalatok sem képeztek kivételt.¹¹⁷ Ennek alapján a tanács taglétszáma tekintetében is változtak a szabályok. Ennek megfelelően az egységes irányítási rendszerű rt. esetében az igazgatótanács legalább három-, legtöbb héttagú lehet. Azon állami vállalatok esetében, amelyek legalább 7,3 millió eurós üzleti forgalommal és legalább 50 alkalmazottal rendelkeznek a megelőző pénzügyi évben, az igazgatótanács legalább öt-, és legtöbb héttagú lehet.¹¹⁸

Az elemzett, tőzsdén jegyzett állami vállalatok közül a Romgaz jelentése alapján tiszteletben tartja ezt az elvárást, hiszen héttagú tanáccsal rendelkezik az 2019-es év folyamán, két teljes jogú taggal (akiket a 2018-ban megszervezett versenyvizsgával választottak ki négyéves mandátumra) és öt tag ideiglenes megbízással (négy hónapra, majd utólag meghosszabbították további két hónapra, utólag újabb öt tagot bíztak meg ideiglenesen négy hónapra).¹¹⁹

3.5.1.4. A tanács nem végrehajtó és független tagjai

A negyedik megfelelési elvárás a nem végrehajtó és független tanácstagokról szól. Az igazgatótanács többsége nem rendelkezhet végrehajtó, ügyvezető igazgatói hatáskörrel, és a Standard kategóriában legalább egy taggal, a Prémium kategóriában pedig legalább két független taggal kell rendelkezzen. A Ttv. 138² cikkely 1. bekezdése előírja azt a lehetőséget, hogy az alapító okiratban, vagy a részvényesek közgyűlésének határozata alapján az igazgatótanács egy vagy több tagja független legyen. Az állami vállalatok esetében az ÁvFT. jogszabály 28. cikkelye alapján az igazgatótanács többsége nem rendelkezhet végrehajtó,

¹¹⁷ A Románia hosszú távú pénzügyi stabilitásának biztosítása érdekében hozott adóügyi-költségvetési intézkedésekről szóló 2023. évi 296-os számú törvény (Legea nr. 296/2023 privind unele măsuri fiscal-bugetare pentru asigurarea sustenabilității financiare a României pe termen lung).

¹¹⁸ A 2023. évi 296 sz. tv. 28. cikkely 1. és 2. bekezdése.

¹¹⁹ A Romgaz S.A. 2019. évi igazgatótanácsi beszámolója, forrás: http://m.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf 7-8. oldal (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

ügyvezető igazgatói hatáskörrel és független kell legyen a Ttv. 138² cikkely 2. bekezdése meghatározása szerint.

A BET FTK a független tanácsstagokra vonatkozóan megfogalmazza azt az elvárást, miszerint minden tagnak nyilatkoznia kell azokról az indokokról, amelyeknek megfelelően függetlennek tartja magát a jelleme és ítélőképessége szempontjából, valamint egy sor függetlenségi kritérium teljesítése alapján. Az ÁvFT. a független tanácsstagok meghatározásakor a romániai társasági törvényre hivatkozik. Az 1990. évi 31-es számú romániai társasági törvény nem tartalmazza a fogalom meghatározását, csupán azokra a feltételekre korlátozódik, amelyeket szükséges teljesíteni egy tanácsstagnak, hogy függetlennek lehessen nyilvánítani.¹²⁰ Azonban a BET FTK és a Ttv. 138² cikkely 2. bekezdése által meghatározott függetlenségi kritériumok között léteznek árnyalatbéli különbségek. Ezek a következők:

a) a BET FTK alapján: a társaságban vagy az általa ellenőrzött más társaságban nem tölt be ügyvezető vezérigazgatói / ügyvezető igazgatói tisztséget, és nem is töltött be ilyen tisztséget az elmúlt öt évben. A Ttv. előírása szerint: nem lehet a társaság vagy az általa ellenőrzött más társaság igazgatója, illetve az elmúlt öt évben nem töltött be ilyen tisztséget. A 2005/162/EK ajánlásnak megfelelően: a társaságnál vagy egy társult vállalkozásnál nem tölt be ügyvezető igazgatói vagy vezetőségi tagi tisztséget, és nem töltött be ilyen pozíciót az előző öt évben.

A három szabályozás között kizárólag terminológiai eltérés van, hiszen ugyanarra a tisztségre utalnak mindháromban, azzal a különbséggel, hogy a Ttv. meghatározása szerint az igazgató az a személy, akire átruháznak ügyvezetői feladatokat, tehát ügyvezető vezérigazgató / ügyvezető igazgató pozíciót látnak el, attól függetlenül, hogy a vezető tisztségviselő az igazgatótanács tagja vagy sem. Azt gondolom, hogy a félreértések elkerülése érdekében érdemes lenne a BET FTK-t kiegészíteni egy fogalommagyarázattal vagy esetleg áttérni a Ttv. által meghatározott fogalomhasználatra.

¹²⁰ A bizottság 2005/162/EK ajánlása a jegyzett társaságok nem ügyvezető igazgatói, illetve felügyelőbizottsági tagjai szerepéről és az igazgatóság (felügyelőbizottság) által létrehozott bizottságokról II. számú melléklete L52/63, forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005H0162&from=HU> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

b) a BET FTK alapján: a társaságnak vagy az általa ellenőrzött más társaságnak nem alkalmazottja, valamint az elmúlt öt évben nem töltött be ilyen tisztséget. A Ttv. előírása szerint: nem lehet a társaság vagy az általa ellenőrzött más társaság alkalmazottja, illetve az elmúlt öt évben nem volt ilyen jellegű munkaviszonya. A bizottság 2005/162/EK ajánlásának megfelelően: nem alkalmazottja a társaságnak vagy egy társult vállalkozásnak, és nem töltött be ilyen pozíciót az előző három évben, kivéve, ha a nem ügyvezető igazgatói vagy felügyelőbizottsági tag nem tartozik a felső vezetéshez, és az igazgatóságba (felügyelőbizottságba) a jogilag elismert és visszaéléssel történő elbocsátások és más tisztességtelen bánásmód elleni védelmet szolgáló munkavállalói érdekképviselő rendszerének keretében került be.

Amint megállapítható, ebben az esetben a Ttv. szigorúbb előírást tartalmaz, mint az ajánlás, hiszen egyrészt három év helyett öt évre toltta ki a tilalmi időszakot, másrészt pedig minden munkaviszonyra érvényes tilalmat vezetett be, nem csak a felső vezetésben való részvételt. Továbbá a BET FTK és a Ttv. szabályai között létezik egy szakkifejezési különbség is, amíg a BET FTK alkalmazott és betöltött tisztségre utal, addig a Ttv. fizetett munkavállalóról és munkaviszony létezéséről tesz említést. Azt hiszem, hogy a BET FTK fogalom használata nem egyértelmű, és szükséges lenne átvenni a Ttv. előírásait.

c) a BET FTK alapján: nem részesül vagy részesült egyéb többletjuttatásban vagy más előnyökben a társaság vagy az általa ellenőrzött más társaság részéről, nem végrehajtó tanácstagi tisztségéből fakadó javadalmazáson kívül. A Ttv. előírása szerint: nem részesül vagy részesült a társaság vagy az általa ellenőrzött más társaság részéről, nem végrehajtó tanácstagi tisztségéből fakadó javadalmazáson kívül, egyéb többletjuttatásban vagy más előnyökben. A bizottság 2005/162/EK ajánlásának megfelelően: nem kap vagy kapott jelentős kiegészítő díjazást a társaságtól vagy egy társult vállalkozástól azon a díjon kívül, amelyben részesül nem ügyvezető igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tagként. Az ilyen kiegészítő díjazásba beletartozik, különösen bármely részvétel egy részvényopciós vagy bármely más teljesítményhez kötődő fizetési rendszerben; nem tartalmazza a fix összegű járandóságokban való részesülést egy nyugdíjtakarékossági programban (beleértve a halasztott járandóságokat) a társaságnál korábban teljesített munkaviszonyért (feltéve, hogy ez a járandóság nem függvénye semmilyen módon a folyamatos munkaviszonynak).

Észrevehető, hogy a bizottság ajánlása sokkal pontosabb és részletezi az esetleges kivételeket is. A BET FTK és a Ttv. előírásai között csak mondatszerkezeti különbség van, amire nem

igazán találni logikus magyarázatot, hiszen sokkal egyszerűbb lett volna a BET FTK-ba átemelni szó szerint a Ttv. erre vonatkozó előírásait.

d) a BET FTK alapján: jelenleg nem alkalmazottja vagy a múltban nem volt alkalmazottja, vagy jelenleg nincsen vagy a múltban nem volt üzleti kapcsolata a társaság egy jelentős részvényesével, egy olyan részvényessel, aki a szavazatok több mint 10%-át ellenőrzi, vagy az általa ellenőrzött más vállalattal. A Ttv. előírása szerint: nem lehet a társaság jelentős részvényese. A bizottság 2005/162/EK ajánlásának megfelelően: nem ellenőrző befolyást gyakorló részvényes vagy annak (azoknak) a képviselője (a 83/349/EGK tanácsi irányelv¹²¹ 1. cikk (1) bekezdése szerinti esetekre való hivatkozással kell megállapítani).

Noha a Ttv. hivatkozik a társaság jelentős részvényesére, meghatározást nem tartalmaz erre vonatkozóan. Ugyanakkor sem az ÁvFT., sem a pénzügyi eszközök piacáról szóló 2018. évi 126-os számú törvény nem nyújt segítséget, ezért egy speciális, a biztosítási piacot szabályozó törvényben találtam ezen fogalom meghatározását. Ez a BET FTK eltérően nemcsak a szavazatok számát, hanem a társasági alaptőke tekintetében is meghatároz egy alsó értékhatárt, amelyet véleményem szerint a BET FTK-ba is szükséges lenne belefoglalni. Azt gondolom, hogy általános elvként kellene érvényesíteni a BET FTK keretében, hogy többletelvárást megfogalmazhat, de kevesebbet mint a jogszabályok nem, hiszen először a jogszabályi kötelezettség, majd az elvárások kerülnek életbeültetésre.

e) a BET FTK alapján: nincsen és az előző évben nem is volt üzleti vagy szakmai kapcsolata a társasággal vagy a társaság által ellenőrzött más társasággal, sem közvetlenül, sem mint ügyfél, partner, részvényes, a társaság tanácstagja, ügyvezető vezérigazgatója/igazgatója, ha a

¹²¹ A tanács hetedik irányelve (1983. június 13.) a szerződés 54. cikke (3) bekezdésének g) pontja alapján az összevont (konszolidált) éves beszámolóról (83/349/EGK). Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A31983L0349> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.). Utólag hatályon kívül helyezte az Európai Parlament és a Tanács 2013/34/EU irányelve (2013. június 26.) a meghatározott típusú vállalkozások éves pénzügyi kimutatásairól, összevont (konszolidált) éves pénzügyi kimutatásairól és a kapcsolódó beszámolókról, a 2006/43/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 78/660/EGK és a 83/349/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről EGT-vonatkozású szöveg. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0034> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

kapcsolat jellegéből fakadóan tárgyilagossága befolyásolhatóvá válhatna. A Ttv. előírása szerint: nem lehet vagy nem lehetett az elmúlt évben üzleti kapcsolata a társasággal vagy egy általa ellenőrzött más társasággal, személyesen, társként, részvényesként, ügyvezetőként, igazgatóként vagy alkalmazottként egy ilyen társaságban, ha a jellegéből fakadóan tárgyilagossága befolyásolhatóvá válhatna. A bizottság 2005/162/EK ajánlásának megfelelően: nincs, illetve az elmúlt év folyamán nem volt jelentős üzleti kapcsolata a társasággal vagy egy társult vállalkozással, akár közvetlenül, akár partneri, részvényesi, igazgatósági tagi vagy felsőszintű alkalmazotti minőségben egy olyan testületnél, amelynek volt ilyen kapcsolata. Az üzleti kapcsolatok magukban foglalják a jelentős áruértékesítést vagy szolgáltatásnyújtást (ezen belül pénzügyi, jogi, tanácsadói vagy konzultációs szolgáltató), a jelentős ügyfél és azoknak a szervezeteknek a helyzetét, amelyek jelentős hozzájárulásokat kaptak a társaságtól vagy annak csoportjától.

Megállapítható, hogy ebben az esetben is a Ttv. többletkritériumokat tartalmaz, mint például az alkalmazotti státusz, ezért szükség lenne a BET FTK függetlenségi kritériumai meghatározása szempontjából elsősorban egy jogharmonizációra, másrészt a minimális elvárásokon felül esetleg különleges, pluszkritériumokat meghatározni a megfelelési elvárásoknál. Másrészt a bizottság 2005/162/EK ajánlása többletinformációt, egyéb meghatározást tartalmaz, amit mind a jogszabályba, mind pedig a BET FTK-ba érdemes lenne a következő időszakban átvenni és adaptálni.

f) a BET FTK alapján: jelenleg nem, és az elmúlt három évben nem volt külső könyvvizsgálója, vagy belső ellenőre, vagy alkalmazott partnere, vagy társult tagja a társaságnak vagy az általa ellenőrzött másik társaságnak, a jelenlegi külső pénzügyi könyvvizsgálójának vagy a belső ellenőrzést végző társaságnak. A Ttv. előírása szerint: nem lehet, és az elmúlt három évben nem volt a társaságnak vagy az általa ellenőrzött más társaságnak pénzügyi könyvvizsgálója vagy a jelenlegi pénzügyi könyvvizsgáló alkalmazott társa. A bizottság 2005/162/EK ajánlásának megfelelően: nem partnere vagy alkalmazottja, és az elmúlt három évben nem volt ilyen minősége a társaság vagy egy társult vállalkozás jelenlegi vagy előző külső könyvvizsgálójánál.

Ebben az esetben harmóniában vannak a szabályozások, csak a használt fogalmak térnek el egymástól, viszont ugyanarra a tevékenységre vonatkoznak, vagyis a társaság belső ellenőrzést végző pénzügyi ellenőr, illetve a külső (pénzügyi) könyvvizsgáló tekintetében.

g) a BET FTK alapján: nem ügyvezető vezérigazgató / igazgató egy másik társaságban, ahol a társaság egy másik ügyvezető vezérigazgatója / igazgatója nem ügyvezető tanácstag. A Ttv. előírása szerint: (nem) lehet igazgató egy másik társaságnál, amelyben a társaság egy másik igazgatója nem végrehajtó ügyvezető.¹²² A bizottság 2005/162/EK ajánlásának megfelelően: nem ügyvezető igazgatósági vagy vezetőségi tagja egy másik társaságnak, amelyben a társaság ügyvezető igazgatósági vagy vezetőségi tagja nem ügyvezető igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tag, és nincs más jelentős kapcsolata a társaság ügyvezető igazgatósági tagjaival más társaságokban vagy testületekben való részvétel folytán.

Ebben az esetben is a különböző szabályok összhangban vannak, azzal a megjegyzéssel, hogy a Ttv. által használt igazgatói fogalom valójában egyaránt vonatkozik az ügyvezető tanácstagokra és az ügyvezető igazgatókra. Természetesen a Ttv. jogalkotási következetlensége is egyértelmű mind a bizottsági 2005/162/EK-ajánlás, mind a BET FTK elvei és logikai következetesség szempontjából.

h) a BET FTK alapján: nem volt a társaság nem ügyvezető tanácstagja több mint tizenkét éves időszaknál. A Ttv. előírása szerint: nem lehet a társaság nem végrehajtó igazgatója több mint három megbízás futamideiég. A bizottság 2005/162/EK ajánlásnak megfelelően: nem volt az igazgatóság (felügyelőbizottság) nem ügyvezető igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tagja háromnál több időszakra (vagy ehelyett tizenkét évnél tovább, ha a nemzeti jog nagyon rövid hosszúságú normál időszakokat ír elő).

Mivel a Ttv. a tanácsstagok számára legtöbb négyéves, illetve a társaság alapítása esetében az első tanácsstagok számára legtöbb kétéves megbízási időszakot ír elő, természetesen a közgyűlés ennél rövidebbet is meghatározhat, a három megbízás időtartama biztosan nem haladhatja meg a BET FTK által meghatározott tizenkét évet, illetve ilyen módon a bizottság 2005/162/EK ajánlása kombinált kritériuma is teljesülni bizonyul.

i) a BET FTK alapján: nincsen családi kapcsolata az a) és d) esetekben meghatározott személyekkel. A Ttv. előírása szerint: a családjának tagjai nem lehetnek az a) és d) esetekben.

¹²² Veress Emőd, Fegyveresi Zsolt, Pál Előd: *Román társasági jog*, Forum Iuris Könyvkiadó, Budapest–Kolozsvár, 2019, 258. oldal. A jogalkotási hibára vonatkozó észrevétel: logikailag hiányzik a tagadó szó, azaz a nem előjel.

A bizottság 2005/162/EK ajánlásának megfelelően: nem közeli családtagja az egyik ügyvezető igazgatósági vagy vezetőségi tagnak, vagy olyan személyeknek, akik a fenti a) – h) pontok egyikébe tartoznak. Ebben az esetben a három szabályozás összhangban van.

Az elemzett, tőzsdén jegyzett állami vállalatok közül a Romgaz a Prémium kategóriába tartozik. A 2019-es évre vonatkozó jelentése alapján tiszteletben tartja ezt az elvárást, hiszen az év elején hatályban levő tanács hét tagja közül hat nem végrehajtó volt, a 2019. júniusban bekövetkezett változások után mind a hét tag nem végrehajtó volt, illetve a 2019. decemberi változások után is minden tag nem végrehajtó volt. Ami a függetlenségi elvárást illeti, az év elején hat tag a hétből, júniusban öt tag a hétből, majd decemberben négy tag a hétből függetlennek vallotta magát.¹²³

3.5.1.5. A tanácsstagok egyéb szakmai kötelezettségei

Az ötödik megfelelési elvárás a tájékoztatás a tanácsstagok más, állandó jellegű szakmai kötelezettségvállalásaira vonatkozik, kinevezés előtt és mandátum alatt. Itt érdemes megjegyezni, hogy a Ttv. 153¹⁶ cikkely 1. bekezdése a részvénytársaságok esetében ötre korlátozza a különböző társaságokban tanácsi tagsági minőség egyidejű betöltését, az állami vállalatok esetében pedig hogy az ÁvFT. jogszabályban a 33. cikkely alapján egy természetes személy egyszerre hány társaságban tölthet be tanácstagsági tisztséget.

Az állami vállalatok esetében az eredeti, 2011-ben elfogadott ÁvFT. még ötben határozta meg azon társaságok számát, amelyben egyidejűleg egy természetes személy elfoglalhat tanácsági minőséget, teljes összhangban a Ttv. előírásával. Utólag ez a lehetőség folyamatosan szűkült, először 2016-ban, a 111. számú törvény által, amikor háromra korlátozták ezt a lehetőséget. Majd utólag 2023-ban, a 187. számú törvény által, amikor kettőre csökkentették, azzal a kikötéssel, hogy a tulajdonosi jogokat gyakorló közintézmény akár egyben is meghatározhatja a tanácsági minőséget, azaz az illető állami vállalatban tanácsági minőséget elvállaló személyek nem tölthetnek be más állami vállalatban hasonló tisztséget.

A Ttv. nem rendelkezik a tagok önéletrajzainak a közzétételéről, azonban ha a gyűlések összehívójában a napirendi pontok között szerepel új tagok kinevezése a tanácsba, akkor a

¹²³ http://m.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf

(a letöltés dátuma: 2021. február 11.) 50–52. oldal.

részvényesek számára szükséges elérhetővé tenni a jelöltek nevét, lakhelyét és szakmai képzettségét.¹²⁴

Annak ellenére, hogy a Ttv. nem tér ki különösképpen a jelöltek egyéb elfoglaltságaira is, figyelembe véve a különböző tanácsokban betöltött tagság számának korlátozását, illetve, hogy a szakmai képzettségek felsorolásánál feltételezhetően a jelöltek beszámolnak más szakmai kötelezettségeikről is, a megfelelési elvárás teljes mértékben beleillik a jogszabályi környezetbe.

Hasonlóképpen, az ÁvFT. részvénytársaságokra vonatkozó rendelkezései két helyen is előírják a tanács elnöke számára, hogy a tagok önéletrajzeit közölje az állami vállalat honlapján, egyszer a társaság működését szabályozó részben,¹²⁵ másrészt az átláthatósági elveknél.¹²⁶

Noha a jogszabály *expressis verbis* nem rendelkezik a tanácstagok állandó jellegű szakmai kötelezettségvállalásainak közzétételéről, azáltal hogy egyrészt kötelezővé teszi az önéletrajzok nyilvánosságra hozatalát, és joggal feltételezhető, hogy általában az önéletrajz tartalmazza a hivatkozott személy minden szakmai elfoglaltságát, másrészt korlátozza egy tag által egyszerre betöltött tanácstagság számát, úgy is értelmezhető, hogy a megfelelési elvárás az állami vállalatokra vonatkozó jogszabályi előírással összhangban van.

A Romgaz vállalat igazgatótanácsi tagjaira vonatkozó adatokra érvényes elvárások tekintetében, a 2019-es évre vonatkozó jelentése alapján, tiszteletben tartja ezt az elvárást, hiszen a vállalat honlapján található önéletrajzok tartalmazzák a szükséges információkat.

3.5.1.6. A részvényesekkel való kapcsolat

A hatodik megfelelési elvárás a részvényesekkel való kapcsolatra vonatkozik. Ennek alapján a tanács tagjai kötelesek jelenteni a tanácsnak a társaságban legalább 5%-kal rendelkező részvényessel való bármilyen kapcsolatot. Erre a kötelezettségre vonatkozóan sem a Ttv., sem az ÁvFT. nem tartalmaz semmilyen szabályt.

¹²⁴ A Ttv. 117. cikkely 6. bekezdése.

¹²⁵ Az ÁvFT. 29. cikkely 12. bekezdése.

¹²⁶ Az ÁvFT. 51. cikkely 1. bekezdés e) pont.

A 2019-es évre vonatkozó jelentése alapján a Romgaz tiszteletben tartja ezt az elvárást, azonban konkrét nyilatkozatot vagy dokumentumot nem találtam ezzel kapcsolatban sem az éves jelentésben, sem a vállalat honlapján.

3.5.1.7. A tanács titkára

A hetedik megfelelési elvárás a tanács titkári tisztségének létesítésére utal. Ilyen tekintetben a tanács meg kell nevezzen egy titkárt, aki segíti a tanács munkáját. Erre a tisztségre vonatkozóan sem a Ttv., sem az ÁvFT. nem tartalmaz semmilyen szabályt, szabad kezet biztosítva a tanács számára, hogy saját maga határozza meg a belső működését.

A Romgaz a 2019-es jelentése alapján tiszteletben tartja ezt az elvárást, a tanács belső rendszabálya tartalmazza az erre a tisztségre vonatkozó hatásköröket, illetve hogy az elnök javaslatára a tanács dönt a személyről,¹²⁷ viszont sem a jelentés, sem a honlap igazgatótanács-tagjaira vonatkozó rész nem tartalmaz erre vonatkozó adatot, azaz nem tűnik ki, hogy a 2019-es évben ki töltötte be a társaságban ezt a tisztséget.

3.5.1.8. A tanács kiértékelése

A nyolcadik megfelelési elvárás a tanács kiértékeléséről szól. Az FT vonatkozó nyilatkozatnak tartalmazni kell, ha a tanács kiértékelése az elnök vagy a javadalmazási bizottság által megtörtént, valamint ha ez elkészült, milyen intézkedéseket és változtatásokat hoztak, valamint a társaságnak rendelkezni kell a tanács kiértékelésére vonatkozó szabályzattal/útmutatóval.

Az ÁvFT. szabályozza a tanács munkája értékelésének módjait és gyakoriságát, amely 4 különböző módon valósulhat meg:

- a) évente, a közgyűlés által, vagy esetleg kiértékelésben jártas szakértők segítségével, és amely mind a megbízási szerződés végrehajtását, mind az üzleti tervet érinti;¹²⁸
- b) a tanácstagok megbízási szerződésének végén, amennyiben megfelelően teljesítették a célkitűzéseket, illetve az alapító okirat lehetővé teszi, a kiértékelést követően, megbízatásukat meg lehet hosszabbítani egy újabb mandátumra;¹²⁹

¹²⁷ A Romgaz S.A. igazgatótanácsi belső szabályzata, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Regulament%20Intern%20al%20Consiliului%20de%20Administratie_1.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.) 13–14. oldal.

¹²⁸ Az ÁvFT. 30. cikkely 7. bekezdés.

- c) évente a tanács elvégzi saját értékelését a Pénzügyminisztérium által kidolgozott, a felelős társaságirányításra vonatkozó útmutatókban előírt elvek és javaslatok tiszteletben tartásáról, belefoglalva a következtetéseit is, az „alkalmazd vagy magyarázd elv” alapján;¹³⁰
- d) a tanácson belül működő minden bizottság és egyenként minden egyes tag belső önértékelésének elvégzése által, annak érdekében, hogy azonosítsa az erősségeket és lehetőségeket a kollektív és egyéni fejlődésre, a segítő feltételeket, az eljárásokat és szükséges kompetenciákat a feladatok elvégzése érdekében.¹³¹

Az előbbi jogszabályok tükrében kijelenthető, hogy a négy kiértékelési eljárást valójában egymást nem kizárva, sőt ellenkezőleg, erősítve, párhuzamosan szükséges véghezvinni. Természetesen a második kiértékelés csak abban az esetben történik, ha az illető tanács tag meg szeretné pályázni egy újabb időszakra ezt a tisztséget. Viszont a jogszabály nem rendelkezik ennek módjáról, és nem kötelezi a vállalatokat, hogy az önértékelési eljárásra egy szabályzatot dolgozzon ki.

A Romgaz a 2019-es jelentése alapján csak részben teljesíti ezt az elvárást, a nem megfelelési oknál / a magyarázatnál a vállalat a következőket közli: „Az éves jelentés felelős társaságirányításra vonatkozó nyilatkozatban említésre kerül a tanács kiértékelése. A tanács kiértékelésére vonatkozó szabályzat kidolgozása megtörtént és 2019-ben elfogadásra került, majd közzétették a honlapon.”¹³² A kiértékelés nem történt meg, mert 2019-ben három

¹²⁹ Az ÁvFT. 28. cikkely 7. bekezdés.

¹³⁰ Az ÁvFT. végrehajtási rendeletéről szóló 2016. évi 722. számú kormányhatározat 3. cikkely 1-2. bekezdése.

¹³¹ Az ÁvFT. végrehajtási rendeletéről szóló 2016. évi 722. számú kormányhatározat 1. cikkely, a kiválasztási kritériumok megállapításáról, minden tisztségre legtöbb öt jelöltet tartalmazó rövid lista összeállításáról, ezek sorrendjéről, a végző kinevezés eljárásról, valamint az ÁvFT. más rendelkezéseinek életbeültetéséhez szükséges intézkedésekről, az 1-es számú melléklet, a megbízási szerződés kötelező elemei 1b melléklete 14. pont a) betűje.

¹³² A Romgaz S.A. igazgatótanácsi kiértékelésének szabályzata, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20evaluarea%20Consiliului%20Ode%20Administratie.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

különböző tanács működött, kettő ezek közül ideiglenes tagokkal rendelkezett, akiket nem az ÁvFT. által meghatározott eljárás alapján választottak ki.”

Érdemes megjegyezni, hogy a Romgaz vállalat önértékelésre vonatkozó szabályzata a Nagy-Britanniai Audithatóság,¹³³ az ICAEW – az Angliai és Walesi Mérlegképes Könyvvizsgálók Intézete¹³⁴ és a Mazars LLP cég¹³⁵ által kidolgozott kérdőívmodell, az „Unlocking your board’s full potential: Board evaluation questionnaire” (A tanács felmérésének kérdőíve: Feloldani a tanácsod minden képességét) adaptálásán alapszik.¹³⁶

3.5.1.9. Tevékenységi beszámolók

A kilencedik megfelelési elvárás a tanács és a keretében működő bizottságok tevékenységi beszámolóira vonatkozik. Ilyen irányban a nyilatkozatnak tartalmaznia kell a tanácsok és bizottsági gyűlések számát, a tagok részvételét, valamint a tevékenységi beszámolóit.

A Ttv. előírja a tanács számára az éves beszámoló elkészítésének kötelezettségét,¹³⁷ azonban nem tér ki ennek tartalmára, illetve a konzultatív bizottságokra nézve, ha ezeket létrehozták, akkor ezek feladata közé tartozik különböző vizsgálatok végzése és javaslatok megfogalmazása a tanács számára, valamint rendszeresen kell jelentéseket készítsenek a tanács felé.¹³⁸

Az ÁvFT. kötelezi a tanácsot, hogy félévente készítse el a beszámolóját, aminek tartalmaznia kell az igazgatók megbízási szerződéseinek végrehajtására, az operatív tevékenységre, a társaság gazdasági eredményeire és a féléves pénzügyi eredményeire vonatkozó

¹³³ A Nagy-Britanniai Audithatóság hivatalos honlapja, forrás: www.nao.org.uk (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹³⁴ Az ICAEW – az Angliai és Walesi Mérlegképes Könyvvizsgálók Intézete hivatalos honlapja, forrás: www.icaew.com (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹³⁵ A Mazars LLP cég hivatalos honlapja, forrás: <https://www.mazars.co.uk/> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹³⁶ A tanács felmérésének kérdőíve: Feloldani a tanácsod minden képességét, forrás: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2013/02/Board-Evaluation-questionnaire.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹³⁷ A Ttv. 117². cikkely 1. bekezdés.

¹³⁸ A Ttv. 140². cikkely 1. bekezdés.

információkat. Továbbá a jelölő- és javadalmazási bizottság köteles évente készíteni egy beszámolót, ami kitér a tanácsstagok jövedelmeire és egyéb juttatásaira, külön az állandó és változó részére, a teljesítmény-kritériumokra, esetleges nyugdíjbiztosítási hozzájárulásokra és a megbízási szerződés feltételeire.¹³⁹

A 2019-es jelentés alapján a Romgaz tiszteletben tartja ezt az elvárást, hiszen ennek a VIII. fejezetében, a felelős társaságirányításra vonatkozó nyilatkozat tartalmazza azt, hogy a 35 tanácsgyűlésen, illetve a konzultatív bizottságok, ezen belül a jelölő- és javadalmazási bizottság 9 gyűlésén, az auditbizottság 8 gyűlésén, valamint a stratégiai bizottság 2 gyűlésén hányszor vettek részt a tagok. Továbbá tartalmaz egy rövid leírást a konzultatív bizottságok fontosabb feladatköreiről.¹⁴⁰

A tanács keretében működő bizottságok feladat- és hatásköreinek részletes bemutatása a társaság honlapján található meg minden egyes bizottság belső szabályzatába foglalva.¹⁴¹ Ugyanitt megtalálható a tanács keretében működő jelölő- és javadalmazási bizottság 2019-es évre vonatkozó beszámolója.¹⁴²

3.5.1.10. A független tagok száma

A tizedik megfelelési elvárás a független tagok pontos számának közléséről szól. Ilyen módon a nyilatkozatnak tartalmazni kell a tanácsok független tagjainak pontos számát.

A Ttv. a független tagok esetében előírja, hogy lehet egy vagy több, az alapító okirat vagy a közgyűlés határozata értelmében, valamint amennyiben a tanácson belül létrehozásra kerül egy konzultatív bizottság, akkor ezen belül legalább egy tag független kell legyen. A tagok

¹³⁹ Az ÁvFT. 55. cikkely 1–3. bekezdése.

¹⁴⁰ A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója, forrás: http://m.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.) 66–69. oldal.

¹⁴¹ A Romgaz S.A. tanács keretében működő bizottságok belső szabályzatai, forrás: <https://www.romgaz.ro/documente-de-referinta> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁴² A Romgaz S.A. tanács keretében működő jelölő- és javadalmazási bizottság 2019-es évre vonatkozó beszámolója, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raport%20anual%202019%20al%20Comitetului%20de%20Nominalizare%20si%20Remunerare.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

jelölésénél szükséges megadni a szakmai képesítésüket, azonban nem rendelkezik arról, hogy nyilatkoznuk kell a függetlenségükről, vagy arról, hogy a tanácsnak nyilatkozni kellene a független tagok pontos számáról.

Az ÁvFT. is szabályozza a független tagok számát a tanácsban, valamint a tanácson belül létrehozott konzultatív bizottságokon belül. Az állami vállalatok kötelesek a tanács elnöke gondoskodása alapján közzétenni a vállalat honlapján a tanácstagok önéletrajzát, anélkül, hogy kitérne a függetlenség minőségének kinyilatkoztatására vagy ennek a belefoglalására az éves jelentésbe.

Noha egyértelműen sem a Ttv., sem az ÁvFT. nem tér ki a független tanácstagok számának közlésére, közvetve értelmezhető lenne úgy is, hogy esetleg a szakmai képzettség, valamint az önéletrajz tartalmazhatja az erre a minőségre vonatkozó nyilatkozatot. Azonban azt gondolom, hogy az esetleges értelmezések elkerülése végett érdemes lenne kiegészíteni mind a két jogszabályt, hogy kötelező legyen a tanácstagoknak nyilatkozni, hogy függetlenek vagy sem, és ezt a nyilatkozatot a nagy nyilvánosság tudomására hozni.

A Romgaz vállalat tiszteletben tartja ezt az elvárást, a 2019-es évre vonatkozó beszámolójában¹⁴³ pontosan meg van határozva, hány független tag volt, az év elején 6 tag a 7-ből, júniusban 5 tag a 7-ből, majd decemberben 4 tag a 7-ből függetlennek vallotta magát.

Megjegyzés: mivel a 8–10. elvárás az FT vonatkozó nyilatkozat tartalmi elemeire tartozik, ezeket akár csoportosíthatni is lehetne a jövőben, az egyszerűsítés és a könnyebb átláthatóság érdekében.

3.5.1.11. A jelölőbizottság

A tizenegyedik megfelelési elvárás a jelölőbizottság létrehozásáról szól. A Prémium kategóriás társaságok tanácsai kötelesek jelölőbizottságot létrehozni a nem végrehajtó tagok közül, a bizottság többsége pedig független kell legyen.

A Ttv. lehetőségként írja elő konzultatív bizottságok létrehozását a tanács keretén belül, és példaként sorolja fel az audit, az ügyvezetők, igazgatók, pénzügyi ellenőrök és a személyzet javadalmazása vagy különböző vezető tisztségekre jelölési tevékenységeket.¹⁴⁴

¹⁴³ A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója, forrás:

http://m.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf (a

letöltés dátuma: 2021. február 11.) 66. oldal.

Az ÁvFT. az önállóan gazdálkodó társaságok esetében nem, azonban a részvénytársaságok részére kötelezően előírja, hogy a tanácson belül létre kell hozni a jelölő- és javadalmazási bizottságot, a jelölőbizottságot nem végrehajtó tagok alkotják, akik közül legalább egy független.¹⁴⁵ Érdekes, hogy ugyanez az elvárás, redundáns módon, megjelenik ugyanabban a jogszabályban, 5 cikkelyel később.¹⁴⁶

Azt javaslom, hogy *de lege ferenda*, a jogszabályok egyszerűsítése és a fölösleges ismétlések elkerülése, az esetleges utóbbi módosítások alkalmával esetleg, ezen előírás nem következetes és egységes módosítását elkerülendő, a szabályozás egyszeri megjelenítése és az ismétlés mellőzése. A fenti, különböző szabályok alapján, a jelölőbizottságra vonatkozó előírások, létrehozás, összetétel a következőképpen fest:

Szabályozás / Kritérium	BET FTK	Ttv.	ÁvFT.
Létrehozás	Prémium rt. esetében kötelező	Fakultatív	Kötelező
Taglétszám	-	min. 2	-
Nem végrehajtó tagok	Prémium rt. esetében összes tag	min. 1	Összes tag
Független tagok	Prémium rt. esetében a többség	min. 1	min. 1

Forrás: saját szerkesztés

Továbbá a BET FTK előírásai és a jogszabályok együttes értelmezése alapján, valamint az állami vállalatokra vonatkozó különleges szabályok alapján, érdemes lenne ezt a megfelelési elvárást átcsoportosítani, a C fejezet – Igazságos jutalmazás és motiváció – keretei közé foglalni. A javaslatom arra a tényre támaszkodik, hogy az ÁvFT. szerint a jelölő- és javadalmazási tevékenység egy bizottságba szerveződik, illetve a BET FTK a tanácson belül létrehozott auditbizottságra vonatkozó megfelelési előírások külön, a B fejezet – A kockázatkezelési rendszer és belső kontroll – keretében kerülnek részletezésre.

¹⁴⁴ A Ttv. 140². cikkely 1. bekezdése.

¹⁴⁵ Az ÁvFT. 29. cikkely 2. bekezdése.

¹⁴⁶ Az ÁvFT. 34. cikkely 4. bekezdése.

Az elemzett, tőzsdén jegyzett állami vállalatok közül a Romgaz részvénytársaság a Prémium kategóriába tartozik. A 2019-es évre vonatkozó jelentése alapján tiszteletben tartja ezt az elvárást, hiszen ezen belül található, a felelős társaságirányításra vonatkozó nyilatkozat tartalmazza a jelölő- és javadalmazási bizottság létrehozására és működésére vonatkozó információkat.¹⁴⁷

A jelölő- és javadalmazási bizottság mindhárom tagja nem végrehajtó, azonban csak egy független közülük, illetve kettő nem független, ilyen módon a társaság nem tartja tiszteletben a megfelelési elvárásnak azt a részét, amely arra vonatkozik, hogy a bizottság többsége független kell legyen. Ugyanakkor a bizottság összetétele esetében figyelmen kívül hagy a jelölő- és javadalmazási bizottság saját belső szabályzatában¹⁴⁸ található kritériumok közül kettőt: a bizottság többsége nem végrehajtó tanácsstag, valamint a bizottság elnöke független. Ennek megfelelően a helyes nyilatkozat a részleges teljesítés lett volna, illetve szükséges lett volna egy magyarázat is a BET FTK-val való nem megfelelésről.

A fejezet – Felelőségek egységes bemutatása

A vezető- és ellenőrző tanácsok Felelőségei		
Általános elvek		Megfelelési elvárások
1.	Hatáskör	Belső szabályzat
2.	Összetétel	Érdekellentétek
3.	Kiválasztás	Taglétszám
4.	Szétválasztás	Nem végrehajtó és független tagok

¹⁴⁷ A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója, forrás: http://m.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.) 50–52. és 66–69. oldal.

¹⁴⁸ A Romgaz S.A. igazgatótanácsán belül működő jelölő és javadalmazási bizottság saját belső szabályzata, forrás:

<https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Regulamet%20Intern%20al%20Comitetului%20de%20Nominalizare%20si%20Remunerare.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

5.	Egyensúly	Egyéb szakmai kötődések
6.	Tájékoztatás	Részvényesekkel való kapcsolat
7.	Titoktartás	Titkár
8.		Kiértékelés
9.		Tevékenységi beszámolók
10.		Független tagok száma
11.		Jelölőbizottság

Forrás: saját szerkesztés

3.5.2. A kockázatkezelési rendszer és belső kontroll

A B fejezet általános alapelvek alapján a tanács szükséges meghatározzon hatékony kockázatkezelési rendszert és belső kontrollt szavatoló elveket és módszereket. A belső kontroll feladata időközönként függetlenként felmérni a kockázatkezelési rendszer és belső kontroll hatékonyságát és biztonságos működését, valamint a felelős társaságirányítási gyakorlatot. A tanácsnak létre kell hoznia egy független auditbizottságot, amelyik biztosítja a pénzügyi beszámolók, a belső kontrollrendszer, valamint a belső és külső auditeljárások valódiságát. A társaság biztosítja, hogy a cégcsoporton belül történő tranzakciók tárgyilagosan kerülnek eldöntésre.

B. A kockázatkezelési rendszerre és belső kontrollra vonatkozó Általános elvek	
1.	Módszertan
2.	Auditbizottság
3.	Cégcsoport

Forrás: saját szerkesztés

b. A megfelelési elvárások olyan előírások, amelyeket a társaságoknak tiszteletben kell tartaniuk a tanácsok felelősségével kapcsolatban. A 12 megfelelési elvárás a következő:

B. A kockázatkezelési rendszerre és belső kontrollra vonatkozó Megfelelési elvárások	
1.	Az auditbizottság összetétele
2.	Az auditbizottság elnöke
3.	Az auditbizottság felelősségei
4.	Az éves értékelés tartalma
5.	Érdekellentétek értékelése
6.	A belső kontroll- és kockázatkezelési rendszer hatékonysága
7.	A törvényes szabványok alkalmazásának felügyelete
8.	Rendszeres és eseti jelentések
9.	Egységes bánásmód a részvényesekkel
10.	Szoros kapcsolatban levő társaságokkal folytatott ügyletek
11.	A belső kontroll függetlensége
12.	A belső kontrollosztály szervezeti helye

Forrás: saját szerkesztés

3.5.2.1. Az auditbizottság összetétele

A B fejezet – A kockázatkezelési rendszer és belső kontroll első megfelelési elvárása az auditbizottság összetétele. A tanács létre kell hozzon egy auditbizottságot, amelynek legalább egy tagja független, nem végrehajtó ügyvezető kell legyen. Az auditbizottság legalább egy tagja audit- vagy könyvviteli tapasztalattal kell rendelkezzen. A Prémium kategóriás társaságok esetében a bizottságnak legalább 3 taggal kell rendelkeznie, akik közül a többség független kell legyen.

Az első megfelelési elváráshoz képest az általános rendelkezést tartalmazó Ttv. 140² cikkely 2. bekezdése előírja, hogy az auditbizottság minden tagja nem végrehajtó, illetve legalább egy független kell legyen és legalább 2 taggal kell rendelkezzen. Az auditbizottság legalább egy tagja tapasztalattal kell rendelkezzen a könyvvitel vagy pénzügyi ellenőrzés területén.

Az állami vállalatok esetében az ÁvFT.-jogsabály a 34. cikkelye alapján az auditbizottság tagjai mind nem végrehajtók, közülük legalább egy független kell legyen. Annak ellenére, hogy a romániai állami vállalatok sajátos jogi struktúrájú vállalata, az önállóan gazdálkodó vállalat a tőzsdén nem értékesíthető, a jogszabályi elemzés szempontjából fontosnak tartom megemlíteni, hogy az ÁvFT. 10. cikkelye ezek esetében előírja, hogy az auditbizottság 3 nem végrehajtó és független ügyvezetőből áll.

Egy további szabályozás ugyanebben a tekintetben az éves pénzügyi jelentések könyvvizsgálatáról szóló 2017. évi 162-es számú törvény. Az ÁvFT. hivatkozik erre a különleges törvényre, amely keretében külön szabályozás létezik az auditbizottsággal kapcsolatban. Ennek megfelelően minden közérdekű intézménynek (beleértve az állami vállalatokat is) rendelkeznie kell egy auditbizottsággal. Ennek többségét nem végrehajtó tagok alkotják, valamint legalább egyikük rendelkezik könyvviteli és könyvvizsgálati tapasztalattal. A többségnek, valamint az elnöknek függetlennek kell lennie.

A fenti különböző szabályok alapján az auditbizottságra vonatkozó előírások, létrehozás, összetétel, szakmai elvárás a következőképpen alakul:

Szabályozás / Kritérium	BET FTK	Ttv.	ÁvFT.	2017. évi 162. tv.
Létrehozás	Kötelező	Fakultatív	Kötelező	tőzsdén jegyzett rt. esetében kötelező
Taglétszám	Prémium rt. esetében min. 3	min. 2	-	-
Nem végrehajtó tagok	min. 1	Összes tag	Összes tag	Összes tag
Független tagok	min. 1	min. 1	min. 1	A többség

	Prémium rt. esetében a többség			
Elnök	Nem végrehajtó és független	-	-	Nem végrehajtó és független
Képesítés	Többség és az elnök	-	-	Összes tag
Tapasztalat	min. 1	min. 1	-	min. 1

Forrás: saját szerkesztés

Az elemzett, tőzsdén jegyzett állami vállalatok közül a Romgaz részvénytársaság a Prémium kategóriába tartozik. A 2019-es évre vonatkozó jelentése alapján tiszteletben tartja ezt az elvárást, hiszen ezen belül található, a felelős társaságirányításra vonatkozó nyilatkozat tartalmazza az auditbizottság létrehozására és működésére vonatkozó adatokat.¹⁴⁹

A 2019-es év végén az auditbizottságnak 5 tagja volt, mind az öten nem végrehajtók, ezek közül a többség, 4 független és 1 nem független tag, illetve az 5 tagból 2-nek közgazdasági végzettsége van.¹⁵⁰

3.5.2.2. Az auditbizottság elnöke

A második megfelelési elvárás az auditbizottság elnökére vonatkozik. Az auditbizottság elnöke a tanács nem végrehajtó és független tagja kell legyen. Erre a tisztségre vonatkozóan sem a Ttv., sem az ÁvFT. nem tartalmaz semmilyen szabályt, azonban mindkét jogszabály előírja, hogy minden tag nem végrehajtó tag minőséggel kell rendelkezzen, valamint közülük legalább egynek függetlennek is kell lennie.

¹⁴⁹ A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója, forrás:

https://www.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf

(a letöltés dátuma: 2021. február 11.), 51–52. és 67. oldal.

¹⁵⁰ A Romgaz S.A. igazgatótanácsának és az igazgatótanácson belül működő konzultatív bizottságok összetétele, forrás: <https://www.romgaz.ro/consiliu-administratie> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Az első két megfelelési elvárás, az egyszerűsítés és átláthatóság szempontjából, főleg amiatt, hogy mindkét elvárás az auditbizottság tagjainak minőségét érinti, érdemes lenne egyben kezelni. Ennek figyelembevételével, az első és második megfelelési elvárás egy közös pontban lehetne integrálni.

A Romgaz 2019-es évre vonatkozó beszámoló alapján az auditbizottság elnöke teljesíti a feltételeket az elvárásnak megfelelően, hiszen nem végrehajtó és független tanácsstag.

3.5.2.3. Az auditbizottság felelősségei

A harmadik megfelelési elvárás az auditbizottság felelősségeire vonatkoznak. Ilyen tekintetben az auditbizottság felelősségei közé tartozik évente elkészíteni a belső kontrollrendszer értékelését. A Ttv. nem tartalmaz különleges előírásokat az auditbizottság felelősségeivel kapcsolatban. Az ÁvFT. azonban a felelősség körénél hivatkozik az éves pénzügyi jelentések és a konszolidált éves pénzügyi jelentések könyvvizsgálataról szóló 2008. évi 90-es számú sürgősségi kormányrendeletre, amit utólag módosításokkal és kiegészítésekkel jóváhagyott a 2008. évi 278-as számú törvény. Azonban mint annyi más esetben, amikor egyik jogszabályban hivatkoznak egy másik jogszabályra, amelyet közben hatályon kívül helyeztek, ebben az esetben sem került sor a jogszabályi harmonizációra. Tudniillik, a 2008. évi 90-es számú sürgősségi kormányrendeletet hatályon kívül helyezte az éves pénzügyi jelentések könyvvizsgálataról szóló 2017. évi 162-es számú törvény. *De lege ferenda*, hogy az ÁvFT. kerüljön összhangba az új, érvényben levő jogszabály előírásaival.

Ennek a törvénynek megfelelően az auditbizottság felelősségeihez tartozik a belső kontrollrendszer felügyelete anélkül, hogy rendelkezne ennek módjáról és rendszerességéről. Igaz az is, hogy a Ttv. előírja, hogy az auditbizottság rendszeresen beszámol tevékenységéről a tanácsnak. Azt gondolom, hogy ebben az esetben, *de lege ferenda*, az elvárásban megfogalmazott követelményt érdemes lenne beemelni a jogszabályba is, mert máskülönben egy nagyon általános megfogalmazás marad a felügyelet mint hatáskör, amely egyéb rendelkezés hiányában akár tartalommentes is maradhat.

A Romgaz a 2019-es jelentése alapján csak részben teljesíti ezt az elvárás, a nem megfelelési oknál / a magyarázatnál a vállalat a következőket közli: „A vállalaton belüli belső ellenőrzési, a kontrollrendszer, a kockázatkezelési rendszer hatékonyságának ellenőrzésére vonatkozó

felelősséget az auditbizottság belső szabályzata rögzíti.¹⁵¹ A 2019-es évre az auditbizottság elkészítette a belső ellenőrzési rendszer értékelését.”

A 2019-es éves jelentés tartalmazza a belső ellenőrzésre vonatkozó adatokat, illetve az elvégzett tevékenységeket, azonban nem derül ki egyértelműen, hogy ezt az auditbizottság végezte, illetve nem jelenik meg külön, a jelölő- és javadalmazási bizottsághoz hasonlóan, egy éves beszámoló keretében.

3.5.2.4. Az éves értékelés tartalma

A negyedik megfelelési elvárás az éves értékelés tartalmára vonatkozik. Ennek megfelelően a belső kontrollrendszer értékelésekor figyelembe kell venni a rendszer hatékonyságát és teljesítését, a beszámoló megfelelőségét, a végrehajtó ügyvezetés gyorsaságát és hatékonyságát a jelzett hiányosságok vagy gyengeségek orvoslásánál, és lényegre törő jelentések bemutatását a tanács számára. Az éves jelentés tartalmi elemeire vonatkozó elvárások tekintetében a jogszabályok nem tartalmaznak semmilyen részletes útmutatót.

A Romgaz a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, noha a magyarázatoknál hivatkozik a harmadik megfelelési elváraásra: „lásd az előző pontnál található magyarázatokat.”¹⁵² Ebben az esetben ellentmondás feltételezhető, hiszen a harmadik megfelelési elvárást saját nyilatkozata alapján csak részben teljesíti, de a hivatkozás ellenére is megfelelőnek tartja a negyedik elvárás esetében. Nem beszélve arról, hogy ebben az esetben sem található meg külön ebben a témában az auditbizottság által készített éves jelentés.

¹⁵¹ A Romgaz S.A. tanács keretében működő auditbizottság belső szabályzata, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Regulament%20Intern%20al%20Comitetului%20de%20Audit%20Intern_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁵² A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója 1-es számú melléklete a BET FTK-val való megfelelés táblázata, 3. oldal, forrás: https://www.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

3.5.2.5. Az érdekellentétek értékelése

Az ötödik megfelelési elvárás az érdekellentétek értékelése. Az auditbizottságnak szükséges értékelnie az érdekellentéteket a társaság és leányvállalatai, valamint a kapcsolt felekkel folytatott ügyleteket illetően. Ebben a tekintetben sincsenek jogszabályi elvárások.

A Romgaz a 2019-es jelentése alapján csak részben teljesíti ezt az elvárást, a nem megfelelési oknál / a magyarázatnál a vállalat a következőket közli: „Ezt az előírást már tartalmazza a Romgaz vállalat saját felelős társaságirányítási kódexe¹⁵³ 8. cikkely 2. bekezdése. A 2018. május 14-én tartott igazgatótanácsi gyűlésen elfogadott, az auditbizottság belső szabályzata¹⁵⁴ tartalmaz erre vonatkozó kötelezettséget. Ugyanakkor az 2019. március 20-i igazgatótanácsi gyűlésen elfogadásra került, a Romgaz vállalat szintjén kidolgozott a leányvállalataival való ügyleteit érintő politikát.¹⁵⁵ Az elfogadást követően a társaság honlapján közzétették. A 2019-es évre vonatkozóan az auditbizottság elkészítette az érdekellentétek értékelését, amikor erre szükség volt.”

Érdeemes aláhúzni, hogy a társaság kidolgozott és elfogadott egy saját, a vállalatra vonatkozó felelős társaságirányítási kódexet, noha erre semmilyen jogszabályi kötelezettség, sem elvárás nem fogalmazódott meg. A megfelelési elvárásban megfogalmazott érdekellentétre vonatkozó értékelést illetően, azonkívül, hogy az erre vonatkozó hatáskör több belső szabályzatban megjelenik, nem található konkrét jelentés vagy beszámoló. Továbbá, amint már említettem, az auditbizottság esetében nem lehetséges, a jelölő- és javadalmazási bizottsághoz hasonlóan, a tevékenységére vonatkozó éves beszámoló. Valószínűleg emiatt is, a társaság úgy nyilatkozott, hogy ezt az elvárást csak részben teljesítette.

¹⁵³ A Romgaz S.A. vállalat saját felelős társaságirányítási kódexe, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Cod%20de%20guvernanta%20corporativa%20ROMGAZ_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.) 8–9. oldal.

¹⁵⁴ A Romgaz S.A. tanács keretében működő auditbizottság belső szabályzata, 17. oldal forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Regulament%20Intern%20al%20Comitetului%20de%20Audit%20Intern_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁵⁵ A Romgaz S.A. leányvállalataival való ügyleteit érintő politikája, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20tranzactiile%20cu%20partile%20afiliate.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

3.5.2.6. A belső kontroll- és kockázatkezelési rendszer hatékonysága

A hatodik megfelelési elvárás a belső kontroll- és kockázatkezelési rendszer hatékonyságát illeti. Ennek figyelembevételével, az auditbizottságnak szükséges értékelnie a belső kontroll- és a kockázatkezelési rendszer hatékonyságát. A Ttv. nem tartalmaz különleges előírásokat az auditbizottság felelősségeivel kapcsolatban. Az ÁvFT. azonban a felelősség körénél hivatkozik az éves pénzügyi jelentések könyvvizsgálatáról szóló a 2017. évi 162-es számú törvényre. Ennek a törvénynek az alapján az auditbizottság felügyeli a belső kontroll- és kockázatkezelési rendszer hatékonyságát anélkül, hogy kitérne, milyen módon valósul meg ez.

A Romgaz a 2019-es jelentése alapján csak részben teljesíti ezt az elvárást, a nem megfelelési oknál / a magyarázatnál, a vállalat a következőket közli: „A társaság, a belső kontroll-, audit- és kockázatkezelési rendszer hatékonysága felügyeletének felelősségét az auditbizottság belső szabályzata tartalmazza. A 2019-es évre az auditbizottság elkészítette a belső kontroll- és kockázatkezelési rendszer hatékonyságának értékelését.”¹⁵⁶

Hasonlóan az előzőekben megfogalmazott észrevételekhez, ebben az esetben sem találtam konkrétan erre a tárgyra vonatkozó, az auditbizottság által elkészített éves jelentést, emiatt feltételezhető, hogy a társaság részben teljesítettként tünteti fel ezt a megfelelési elvárást.

3.5.2.7. A törvényes szabványok alkalmazásának felügyelete

A hetedik megfelelési elvárás a törvényes szabványok alkalmazásának felügyeletét érinti. Ilyen módon az auditbizottság felügyeli a törvényes előírások és az általánosan elfogadott belső kontrollra vonatkozó szabványok alkalmazását. Ilyen tekintetben értékeli a belső kontrollt végző osztály jelentéseit. Erre konkrét jogszabályi előírások nincsenek, a Ttv., valamint az ÁvFT. arra korlátozódik, hogy a belső kontrollra vonatkozó jelentéseket a vállalat vezetőjének, illetve igazgatótanácsának szükséges benyújtani. Ezenkívül a felelőségek tekintetében az ÁvFT hivatkozik az éves pénzügyi jelentések könyvvizsgálatáról szóló 2017. évi 162-es számú törvényre.

¹⁵⁶ A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója 1-es számú melléklet a BET FTK-val való megfelelés táblázata, 3–4. oldal, forrás: https://www.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A törvény többek között az auditbizottság hatáskörébe utalja a belső kontrollrendszer hatékonyságának felügyeletét anélkül, hogy figyelmen kívül hagyná ennek függetlenségét.¹⁵⁷

Véleményem szerint a BET FTK ezen megfelelési elvárása nem világos, egyrészt nem egyértelmű, hogy mi a konkrét elvárás, ez pontosan hogyan valósul meg, mi az elvárt eredmény stb. Azt gondolom, hogy mindahányszor a törvény előír egy jelentési kötelezettséget, mint például a belső kontrollcsoport éves jelentésének elkészítésére vonatkozóan, ezzel párhuzamosan az illetékes testület számára is hasonló kötelezettséget kell életbeléptetni.

Jelen esetben a tanácson belül működő auditbizottsággal szembeni elvárás szabályozása, éspedig az értékelés, írásban történő elemzése, melynek keretében megállapítások, következtetések és javaslatok járulnak hozzá e fontos ellenőrzési mechanizmus további fejlesztéséhez.

Másodsorban a következő kifejezések: *felügyeli*, *átveszi* és *értékeli*, amelyek az auditbizottság feladatköreit jellemzik, nem váltják be a tevékenységhez fűzött reményeket, amennyiben nem társul konkrét módszertan ezek elvégzésére, illetve a tevékenység eredménye nem mutatkozik meg egy kézzelfogható dokumentumban. Ezen indokok alapján javasolnám, hogy a BET FTK következő kiadása tartalmazzon bővebb útmutatást ezen elvárással kapcsolatban.

A Romgaz 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, noha mint erről már említést tettem, az auditbizottság konkrét tevékenységéről éves beszámolót nem sikerült megtalálni (valószínűleg azért, mert hiányzik), illetve nem azonosítottam a belső kontrollcsoport jelentései kiértékelésére vonatkozó adatokat és információkat. A tanács éves beszámolójában azonban létezik a belső kontroll tevékenységéről egy jelentés, amely tartalmazza, hogy 2019-ben hat betervezett és három *ad hoc* jellegű küldetést teljesített.

¹⁵⁷ Az éves pénzügyi jelentések könyvvizsgálatáról szóló 2017. évi 162-es számú törvény 65. cikkely, 6. bekezdés c) pontja (Legea nr. 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative), forrás:

https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.frame (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

3.5.2.8. A rendszeres és eseti jelentések

A nyolcadik megfelelési elvárás a rendszeres és eseti jelentésekre vonatkozik. Minden esetben, amikor a kódex az auditbizottság által kezdeményezett jelentésekre vagy elemzésekre hivatkozik, ezeket rendszeres (legalább évente egyszer) vagy eseti jelentések követik, amelyeket a tanácsnak szükséges benyújtani. A Ttv. előírja, hogy az auditbizottság rendszeresen beszámol tevékenységéről a tanácsnak, viszont nem rendelkezik arról, hogy milyen rendszerességgel vagy milyen tartalommal szükséges elkészíteni ezeket a jelentéseket.

Amint a hetedik megfelelési elvárásnál részletesen indokoltam, pontosan az auditbizottság hatásköreinek elvégzése során, szükséges meghatározni a munkamódszert. Ebben az esetben annyi pluszinformációval gazdagodhatunk, hogy az auditbizottságnak rendszeresen jelentéseket szükséges készíteni, és ezt a tanácsnak kell címezni.

A Romgaz 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, azonban arról, hogy léteznek-e az auditbizottság által készített rendszeres vagy eseti jelentések, nekem nem sikerült megbizonyosodnom sem a vállalat honlapján való tájékozódás, sem a BET honlapján elérhető információk elemzése után sem.

3.5.2.9. Egységes bánásmód a részvényesekkel

A kilencedik megfelelési elvárás az egységes bánásmód a részvényesekkel. Ilyen tekintetben egyik részvényest sem lehet hátrányosan megkülönböztetni a társaság és a részvényesek, valamint a kapcsolt felekkel folytatott ügyletek esetében. A részvényesek megkülönböztetése és kedvezményezése tekintetében a jogszabályok (a Ttv. és az ÁvFT.) nem tartalmaznak útmutatót. Azonban az ÁvFT. egy külön fejezetet¹⁵⁸ szentel a kisebbségi részvényesek védelmére, amely előírások kiegészülnek a Ttv. erre vonatkozó szabályaival.¹⁵⁹

A B fejezetet elemezve, ez a megfelelési elvárás nem illeszkedik a logikai sémába, csak feltételezhető, de nem egyértelmű, hogy valójában az auditbizottság egy másik feladatköréről szól. Talán érdemes lenne a következő kódex kiadásában tisztázni ezt a kérdést.

Továbbá, véleményem szerint, amennyiben az elvárás a részvényesekkel való egyenlő bánásmód és a korrekt üzletvitellel kapcsolatos általános elvet tartalmazza, és elég nehéz ennek az életbeültetést más módszerrel ellenőrizni, mint az auditbizottság hatáskörébe tartozó

¹⁵⁸ Az ÁvFT. III. fejezetének 3. része a kisebbségi részvényesek védelméről, 40–46. cikkely.

¹⁵⁹ Az ÁvFT. 46. cikkelye.

egyéb eszközök segítségével (például a belső kontroll és kockázatkezelési rendszer felügyelete), akkor sokkal inkább az általános elvekhez tartozik, mint a megfelelési elvárásokhoz. Javaslatom alapján ennek az előírásnak az általános alapelvek részben lenne a helye, hiszen logikailag és életbeültetése alapján ebbe illeszkedik jobban.

A Romgaz 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, de erre vonatkozóan nem található semmilyen értékelés, beszámoló vagy ellenőrzés eredménye, így kényszerülünk hitelt adni a nyilatkozó jóhiszeműségének.

3.5.2.10. Szoros kapcsolatban levő társaságokkal folytatott ügyletek

A tizedik megfelelési elvárás a szoros kapcsolatban levő társaságokkal folytatott ügyleteket illeti. A tanácsnak olyan politikát kell folytatnia, amely biztosítja, hogy a társaság és a szoros kapcsolatban levő társaságokkal folytatott ügyletek, amelyek a társaság aktív vagyonának 5%-kal egyenlő vagy azt meghaladó, a tanács csak az auditbizottság kötelező véleménynyilvánítása és a részvényesek értesítése után hagyja jóvá.

A Ttv. alapján a tanácstagok saját nevükben elidegeníthetnek, illetve vásárolhatnak javakat a társaság aktív vagyonának 10%-át meghaladó értékben, kizárólag a különleges közgyűlés jóváhagyása után. Ezen szabály a bérbeadásra és a leasingszerződésekre is érvényes. Ezen szabályok érvényesek abban az esetben is, ha a tranzakciót a tanácstag házastársával, vagy negyedik fokig terjedő rokonaival, vagy sógorsággal létrejött rokonsággal köti, vagy olyan társasággal, amelyben az előbb említett személyek tanácstagok vagy igazgatók, vagy a törzstőke legalább 20%-ával rendelkeznek, kivétel, ha az egyik társaság kirendeltsége a másiknak.¹⁶⁰

Az állami vállalatok esetében az ÁvFT. előírja, hogy a tanácsnak össze kell hívnia a közgyűlést minden olyan tranzakció jóváhagyására, amely egyedül vagy több egymást követő tranzakció által eléri az állami vállalat aktív vagyonának nettó 10%-át vagy az éves üzleti forgalom 10%-át, amelyet a tanácstagokkal, vagy az igazgatókkal, vagy az alkalmazottakkal, vagy a társaságot ellenőrző részvényesekkel, vagy az általuk ellenőrzött társasággal kötnek. A közgyűlés összehívása kötelező az előbb említett személyek házastársával, illetve negyedik

¹⁶⁰ A Ttv. 150. cikkely 1–4. bekezdése.

fokig terjedő rokonaival, vagy sógorsággal létrejött rokonsággal kötött tranzakciók esetében is.¹⁶¹

A Romgaz 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a nem megfelelési oknál / a megfelelés magyarázatnál, a vállalat a következőket közli: „Az előírás megjelenik a Romgaz vállalat Felelős társaságirányítási kódexe 9. cikkelyében,¹⁶² és a kapcsolt felekkel folytatott ügyletekre vonatkozó politika¹⁶³ által kerül életbeültetésre, amelyet a tanács elfogadott a 2019. március 20-i gyűlésén, és amely közlésre került a vállalat honlapján.”

A Romgaz vállalat Felelős társaságirányítási kódexe 9. cikkelye a tanács egyéb belső szabályzatairól szól, és amely keretében rendelkezik arról, hogy a tanács meghatározza az üzleti etikai magatartásra, a társasággal szoros kapcsolatban levő személyekkel folytatott ügyletekre, a kiváltságos információkat birtokló személyekkel folytatott ügyletekre, valamint a nem megfelelések jelentésére vonatkozó szabályokat, valamint más szabályokat, amelyek hatást gyakorolnak a társaság részvényeseire, tanácstagjaira és/vagy igazgatóira.

3.5.2.11. A belső kontroll függetlensége

A tizenegyedik megfelelési elvárás a belső kontroll függetlenségét érinti. Ilyen értelemben a belső kontrollt a társaságon belül egy szervezetileg különálló (belső kontrollosztály) vagy egy harmadik, független, szerződött szervezet szükséges elvégezze. A könyvvizsgálói tevékenységet általánosságban az 1999. évi 75-ös számú sürgősségi kormányrendelet szabályozza. Ennek megfelelően ezt a tevékenységet, amely többek között magába foglalja a

¹⁶¹ Az ÁvFT. 52. cikkely 1. és 2. bekezdése.

¹⁶² A Romgaz S.A. vállalat saját felelős társaságirányítási kódexe, 9. oldal, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Cod%20de%20guvernanta%20corporativa%20ROMGAZ_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁶³ A Romgaz S.A. leányvállalataival való ügyleteit érintő politikája, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20tranzactiile%20cu%20partile%20afiliate.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

belső kontroll tevékenységet is, gyakorolhatja egy engedélyezett könyvvizsgáló vagy egy könyvvizsgáló cég.¹⁶⁴

A belső kontrollt irányító, az erre vonatkozó tevékenység egybehangolásáért felelős, valamint a belső kontroll jelentéseit aláíró személy aktív engedélyezett könyvvizsgáló kell legyen. A jogszabály viszont nem rendelkezik az állami vállalatokon belül működő közérdekű¹⁶⁵ belső kontrollról, amelyet egy másik, különleges jogszabály tartalmaz.¹⁶⁶

Az állami vállalatok esetében a közérdekű belső kontrollt egy különálló szervezeti egységben, egy osztály keretében szükséges létrehozni, a vezető közvetlen alárendeltségében.¹⁶⁷

Noha a törvény egyértelműen nem tiltja, azonban az értelmezésből az derül ki, hogy állami vállalatok esetében külső, szerződöttetett könyvvizsgáló cég nem láthatja el a közérdekű belső kontroll tevékenységet, ezt csakis és kizárólag alkalmazott végezheti. Külső cég szerződtetése csak kivételes esetben lehetséges, a közérdekű belső kontrollosztály vezetőjének döntése alapján, és csak akkor, ha különleges szakmai ismeretek szükségesek a tevékenység elvégzéséhez.¹⁶⁸

A törvény arról is rendelkezik, ha az alárendelt, irányított vagy hatáskörébe tartozó közérdekű egység (idetartoznak az állami vállalatok is) nem kap jóváhagyást a közérdekű belső

¹⁶⁴ A könyvvizsgálói tevékenységről szóló 1999. évi 75-ös számú sürgősségi kormányrendelet (Ordonanța de urgență nr. 75/1999 privind activitatea de audit financiar), forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/18351> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

¹⁶⁵ A jogszabály az „audit public intern” fogalmat használja, ami valójában a belső kontrollt jelenti az állami vállalatok esetében, és ebben az esetben úgy gondoltam, hogy a „public” szó a közérdekű jelentéshez áll legközelebb, noha jelenthet államit és nyilvánost is.

¹⁶⁶ A közérdekű belső kontrollról szóló 2002. évi 672-es számú törvény (Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern), forrás: cdep.ro/pls/legis/legis_pck.frame (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

¹⁶⁷ A közérdekű belső kontrollról szóló 2002. évi 672-es számú törvény 12. cikkely 1. bekezdése.

¹⁶⁸ A közérdekű belső kontrollról szóló 2002. évi 672-es számú törvény 18. cikkely 6. bekezdése.

kontrollosztály létrehozására, akkor ezt a tevékenységet az irányító (az állami vállalatok esetében a tulajdonosi jogokat gyakorló) közintézmény keretén belül működő közérdekű belső kontrollosztály látja el.¹⁶⁹

Ez azt jelenti, hogy az állami vállalatok esetében a közérdekű belső kontrolltevékenységet a tulajdonosi jogokat gyakorló közintézmény keretében működő közérdekű belső kontrollosztály látja el. Továbbá ebből az is következik, hogy az osztály nem az állami vállalat vezetőjének közvetlen alárendeltségébe, hanem a tulajdonosi jogokat gyakorló közintézmény vezetőjének alárendeltségében működik, illetve ennek tartozik közvetlenül jelenteni és beszámolni tevékenységéről. Azonban ez ellentmondásosnak tűnik a törvényben rögzített első szabállyal, amely szerint a közérdekű belső kontrollosztály a vezető közvetlen alárendeltségébe kell tartozzon. Ebből arra lehet következtetni, hogy a jogszabály szempontjából a vezető egy gyűjtőfogalom, és egyszerre jelenti az állami vállalat vezetőjét és a tulajdonosi jogokat gyakorló közintézmény vezetőjét is.

Érdekes kérdés az lehet, hogy a tulajdonosi jogokat gyakorló közintézmény jóváhagyja az irányítása alatt álló állami vállalat keretein belül a közérdekű belső kontrollosztály létrehozását, azonban ez különböző objektív okok miatt (például nem sikerül szakképesített személyzetet találni) mégsem működik. A véleményem az, hogy *de lege ferenda*, a törvényt ki kellene egészíteni azzal az esettel is, ha az állami vállalaton belül megalakul az osztály, viszont különböző okok, elsősorban személyzeti hiány miatt ez mégsem működik, a közérdekű belső kontrolltevékenységet a tulajdonosi jogokat gyakorló közintézmény keretében működő közérdekű belső kontrollosztály lássa el.

A Romgaz a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, egyrészt az éves beszámolóban szerepel, hogy a közérdekű belső kontrollosztály a vezérigazgató alárendeltségébe tartozik, másrészt, hogy az auditbizottságon keresztül jelent a tanácsnak.¹⁷⁰ Másrészt, a vállalat honlapján megtalálható a 2019. október 1-től érvényben

¹⁶⁹ A közérdekű belső kontrollról szóló 2002. évi 672-es számú törvény 11. cikkely f) bekezdése.

¹⁷⁰ A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója, 71. oldal, forrás:

https://www.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf

(a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

levő szervezeti ábra,¹⁷¹ amely keretében a vezérigazgató közvetlen alárendeltségébe tartozik a közérdekű belső kontrollosztály. Mivel a Romgaz állami vállalat, ezért ennek a tevékenységnek a kiszervezése az előbb bemutatott, romániai hatályos törvényeknek megfelelően nem lehetséges.

3.5.2.12. A belső kontrollosztály szervezeti helye

A tizenkettedik megfelelési elvárás a belső kontrollosztály szervezeti helyét érinti. Ennek megfelelően, működési szempontból, a belső kontrollosztálynak a tanács felé való jelentései az auditbizottságon keresztül szükséges történjen. Ügyvezetési szempontból, a kockázatok felügyelete és csökkentése céljából, az osztály közvetlenül a vezérigazgatónak kell jelentsen.

A Ttv. nem, azonban az ÁvFT. tartalmaz erre vonatkozóan szabályokat, éspedig az állami vállalatok a közérdekű belső kontrollról szóló 2002. évi 672-es számú törvény alapján kötelesek megszervezni a belső kontrollt, valamint a belső kontrollosztály közvetlenül az igazgatótanácsnak számol be,¹⁷² azonban nem tér ki arra, hogy az igazgatótanácson belül esetleg az auditbizottságnak közvetlenül tegye meg ezt, a kódexhez hasonlóan. A közérdekű belső kontrollról szóló 2002. évi 672-es számú törvény arról rendelkezik, hogy az auditjelentést a belső vizsgálatot elrendelő közérdekű szervezet (állami vállalat vagy a tulajdonosi jogokat gyakorló közintézmény) vezetőjének kell benyújtani.¹⁷³

Itt az a kérdés tevődik fel, hogy amennyiben a részvénytársaságot egységes irányítási rendszerben vezetik, és az ügyvezető vezérigazgató nem tagja az igazgatótanácsnak, akkor az ÁvFT. alapján a belső kontrollosztály az igazgatótanácsnak számol be, azonban a közérdekű belső kontrollt szabályozó törvény szerint az állami vállalat vezetőjének számol be, ami akár

¹⁷¹ A Romgaz S.A. 2019. október 1-től érvényben levő szervezeti ábrája, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/ORGANIGRAMA%2001.10.2019.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁷² Az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet jóváhagyásáról szóló 2016. évi 111. számú törvény, 50. cikkely, forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act?ida=137404 (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁷³ A közérdekű belső kontrollról szóló 2002. évi 672-es számú törvény 19. cikkely 4. bekezdése.

ellentmondásnak is tekinthető. *De lege ferenda*, az ÁvFT. előírásait érdemes lenne pontosítani, és megkülönböztetni a beszámolóit eljárást attól függően, hogy egységes vagy dualista irányítási rendszerben működik, illetve az állami vállalat vezetője tagja vagy sem az igazgatótanácsnak.

A Romgaz a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, az éves beszámolóban szerepel, hogy a közérdekű belső kontrollosztály a vezérigazgató alárendeltségébe tartozik, és az auditbizottságon keresztül jelent a tanácsnak.

B fejezet – Kockázatkezelési rendszer és belső kontroll egységes bemutatása

Kockázatkezelési rendszer és belső kontroll		
Általános elvek		Megfelelési elvárások
1.	Hatáskör	Az auditbizottság összetétele
2.	Összetétel	Az auditbizottság elnöke
3.	Kiválasztás	Az auditbizottság felelősségei
4.	Szétválasztás	Az éves értékelés tartalma
5.	Egyensúly	Érdekellentétek értékelése
6.	Tájékoztatás	A belső kontroll- és kockázatkezelési rendszer hatékonysága
7.	Titoktartás	A törvényes szabványok alkalmazásának felügyelete
8.		Rendszeres és eseti jelentések
9.		Egységes bánásmód a részvényesekkel
10.		Szoros kapcsolatban levő társaságokkal folytatott ügyletek
11.		A belső kontroll függetlensége
12.		A belső kontrollosztály szervezeti helye

Forrás: saját szerkesztés

3.5.3. Igazságos jutalmazás és motiváció

A C fejezet – Igazságos jutalmazás és motivációra vonatkozó általános elvek alapján a javadalmazás szintje elégséges kell legyen ahhoz, hogy vonzzon, megtartsa és motiválja felkészült és tapasztalt tanács- és vezetőségi tagokat. A tanácsnak biztosítania kell a javadalmazás átláthatóságát. A részvényesek lényeges információkat kell kapjanak a társaság javadalmazási politikájának megértéséhez, az igazságos jutalmazás és motiváció biztosítására.

A társaságnak rendelkezni kell javadalmazási politikával és szabályokkal, amelyek meghatározzák ezt. Ezen belül szükséges lenne meghatározni a jutalmazás formáját, összetételét és szintjét az igazgatótanács, a vezérigazgató és az igazgatóság tekintetében.

C. Az igazságos jutalmazásra és motivációra vonatkozó	
Általános elvek	
1.	Átláthatóság
2.	Javadalmazási politika és szabályok

Forrás: saját szerkesztés

b. A megfelelési elvárások olyan előírások, amelyeket a társaságok tiszteletben kell tartsanak az igazságos jutalmazással és motivációval kapcsolatban.

C. Az igazságos jutalmazásra és motivációra vonatkozó	
Megfelelési elvárások	
1.	Átláthatóság

Forrás: saját szerkesztés

Forrás: saját szerkesztés

3.5.3.1. Átláthatóság

Az egyedüli megfelelési elvárás az, hogy a társaság tegye közzé a saját honlapján a javadalmazási politikáját, és az éves jelentésébe foglaljon egy nyilatkozatot ennek életbeültetéséről. A politikának tartalmaznia kell a vezető tisztségviselők javadalmazásának elveit és érveit, részletezve ennek összetevőit (mint például fizetések, éves jutalom, hosszú távú ösztönzés a részvények értékét tekintve, természetbeni juttatások, nyugdíj és egyebek), valamint a változó, teljesítményarányos juttatások szempontjait.

A javadalmazási politikának részét kell képezze az ügyvezető igazgató szerződésének időtartama, a felmondási idő, valamint az esetleges végkielégítés jogtalan jogcímen való visszahívás miatt.

A javadalmazásról szóló jelentés be kell mutassa a javadalmazási politikában foglalt személyek javadalmazását. Bármilyen lényeges változás esetén a társaság honlapján kellő időben közzé kell tenni az új javadalmazási politikát.

A Ttv. csak általános elvet tartalmaz a vezető tisztségviselők javadalmazásának meghatározásánál, éspedig: a juttatások és egyéb előnyök indokoltak kell legyenek az illető személy sajátos feladatköre és a társaság pénzügyi helyzete szempontjából.¹⁷⁴

Az ÁvFT. sokkal részletesebben szabályozza az állami vállalatok vezető tisztségviselőinek javadalmazási szabályait. Pontosabban: az ÁvFT. alapján a Pénzügyminisztérium kidolgozott egy végrehajtási rendeletet a pénzügyi és nem pénzügyi teljesítményindikátorok és a javadalmazás változó összetevőjének meghatározása módszertanáról.¹⁷⁵

Az ÁvFT. megkülönbözteti az önállóan gazdálkodó vállalatok és a részvénytársaságok vezető tisztségviselőinek javadalmazási elveit. Az állami vállalatok esetében az igazgatótanács nem végrehajtó tagjainak a juttatása egy állandó (nem haladhatja meg a fő tevékenységi kör szerinti, a legutóbbi 12 hónapra vonatkozó, átlagos országos bruttó átlagbér dupláját) és egy változó részből (nem lehet több mint 12 havi állandó juttatás) áll.

Ezzel szemben az ügyvezetői (végrehajtói) minőséggel is rendelkező igazgatótanácsi tagok havi állandó juttatása nem haladhatja meg a fő tevékenységi kör szerinti, a legutóbbi 12 hónapra vonatkozó, átlagos országos bruttó átlagbér hatszorosát. Érdekes módon, noha az ügyvezető igazgatótanácsi tagok is ugyanúgy részesülnek változó juttatásból is, ennek mértéke nem került meghatározásra. Azonban a párhuzamosság alapján arra lehet következtetni, hogy rájuk is vonatkozik a változó juttatás 12 havi állandó juttatásban

¹⁷⁴ A Ttv. 153¹⁸ cikkely 4. bekezdése.

¹⁷⁵ Az ÁvFT. végrehajtási rendeletéről szóló 2016. évi 722. számú kormányhatározat 2. cikkely, a pénzügyi és nem pénzügyi teljesítményindikátorok és a javadalmazás változó összetevőjének megállapításáról, a tanácstagok vagy a felügyelőbizottság tagjai, valamint az igazgatók, illetve az igazgatóság tagjai részére, a 2-es számú melléklete.

meghatározott felső határa. Valószínűleg, hogy *de lege ferenda*, érdemes lenne ezt a kérdést konkrétan tisztázni.

A vezető tisztségviselők javadalmazására vonatkozó információkat az éves pénzügyi beszámoló és az igazgatótanácson belül működő javadalmazási bizottság éves jelentése tartalmazza, amely kitér más juttatásokra is, mint például képviseleti, utazási, napidíj stb. költségek fedezése. A javadalmazási bizottság éves jelentését a részvényesek közgyűlésén, az éves pénzügyi beszámoló elfogadásakor kell bemutatni.

Ennek tartalmaznia kell a javadalmazás szerkezetét, az állandó és változó összetevő arányának magyarázatát, a változó juttatást megalapozó teljesítménykritériumok indokolását, valamint az elért eredmények és juttatások közötti arányt, egyéb jutalmak és nem pénzügyi előnyök biztosításának érveit, esetleges kiegészítő vagy előrehozott nyugdíjbiztosítási járulékokat, a szerződés időtartamát, a kialakított felmondási időt, a végkielégítés mértékét jogtalan visszahívás miatt.¹⁷⁶

A szakmai felelősségbiztosítás díját az állami vállalat átvállalhatja, ez viszont nem képezi a javadalmazás részét, azonban a megbízási szerződésnek tartalmaznia kell ezt a jogot.¹⁷⁷ Az állami vállalat vezető tisztségviselőinek javadalmazási politikája és kritériumai, valamint ennek mértéke és egyéb juttatások biztosítása a vállalat hivatalos honlapján kerülnek közlésre, az igazgatótanács vagy a felügyelőbizottság elnökének felelőségére.¹⁷⁸ Minden évben az állami vállalat honlapján közzé kell tenni a vezető tisztségviselőknek biztosított javadalmazás mértékét és egyéb juttatásokat.

A Romgaz a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a nem megfelelési oknál / a megfelelés magyarázatnál, a vállalat a következőket közli: „Az előírás már szerepel a Romgaz vállalat Felelős Társaságirányítási Kódexe 11. cikkely 5. bekezdésénél.¹⁷⁹ A tanácstagok éves beszámolójának keretében a felelős társaságirányításra

¹⁷⁶ Az ÁvFt. 55. cikkely 2–3. bekezdése.

¹⁷⁷ Az ÁvFt. 39. cikkely 1–2. bekezdése.

¹⁷⁸ Az ÁvFt. 39. cikkely 3. bekezdése.

¹⁷⁹ A Romgaz S.A. vállalat saját felelős társaságirányítási kódexe, 10. oldal, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Cod%20de%20guvernanta%20corporativa%20ROMGAZ_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

vonatkozó nyilatkozat része tartalmazza mind a javadalmazási politika életbeültetését, mind a tanácsstagok és igazgatók javadalmazását érintő adatokat.¹⁸⁰ A javadalmazási politika tárgyú külön dokumentum elkészült már, és 2019. március 12-én a tanács jóváhagyta. Elfogadását követően a társaság honlapján közlésre került.¹⁸¹

A javadalmazást tekintő éves jelentés¹⁸² a tanácsstagok éves jelentésével együtt kerül bemutatásra. Ez részletezi a tanácsstagok és igazgatók javadalmazását meghatározó elveket is.”

Az első észrevétel ezzel kapcsolatban, hogy a nyilatkozatban tévesen szerepel a 11. cikkely 5. bekezdésére való hivatkozás, hiszen csak 4 bekezdést tartalmaz, illetve a 11. cikkely 4. bekezdése utal a javadalmazási politika tartalmára vonatkozó elvárásokra.

A második észrevétel, hogy a tanácsstagok éves beszámolójának keretében a felelős társaságirányításra vonatkozó nyilatkozat része tartalmazza a törvényes előírásokat, amelyek szabályozzák ezt a témakört, valamint a végrehajtó és nem végrehajtó tanácsstagok javadalmazását. 2019-ben csak állandó javadalmazásban részesültek, változó rész nem került meghatározásra, ami azonban nem teljesíti az ÁvFt. által meghatározott követelményt, miszerint az állami vállalatok javadalmazása egy állandó és egy változó részből áll.

¹⁸⁰ A tanácsstagok 2019-es évre vonatkozó éves beszámolója, felelős társaságirányításra vonatkozó nyilatkozat, forrás:

https://www.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf

(a letöltés dátuma: 2021. február 11.), 78–80. oldal.

¹⁸¹ A Romgaz S.A. vállalat javadalmazási politikája, amelyet a tanács a 2019. március 12-i gyűlésén fogadott el, forrás:

<https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20remunerarea.pdf> (a letöltés

dátuma: 2021. február 11.).

¹⁸² A Romgaz S.A. tanács keretében működő jelölő- és javadalmazási bizottság 2019-es évre vonatkozó beszámolója a tanácsstagok és az igazgatók részére biztosított javadalmazásról és egyéb juttatásairól, forrás:

<https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raport%20anual%202019%20al%20Comitetului%20de%20Nominalizare%20si%20Remunerare.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Azt gondolom, hogy a juttatás változó részének, teljesítményarányos meghatározásának különös jelentősége van, hiszen elősegíti a motivációt és az elköteleződést a kulcs teljesítményindikátorok elérése, esetleg túlteljesítése céljából.

Továbbá a jogszabály meghatározza a megbízási szerződés kötelező tartalmi elemeit, ezen belül a megbízott tanácstag jogai és kötelezettségei részénél külön szabályozza a juttatás állandó és változó részére való jogosultságot.¹⁸³ Azt gondolom, hogy a jogalkotó egyértelmű célja és szándéka az volt, hogy a tulajdonost kötelezze, miszerint olyan teljesítményindikátorokat állapítson meg, amelyek által arra sarkallja a tanácstagokat, hogy a legjobb tudásuk szerint mindent megtegyenek a tulajdonosi célok elérése érdekében.

Úgy hiszem, ebben az esetben egyértelműen kógens normáról van szó, és a tulajdonosnak, illetve a megbízott tanácstagoknak nincsen megadva az a választási lehetőség, hogy saját hatáskörben eldöntsék, hogy csak állandó, esetleg csak változó juttatásban részesítik a tanácstagokat. A jogszabályi előírásnak megfelelően az állami vállalatok esetében a juttatásnak mindkét elemet szükséges tartalmaznia. Természetesen mivel a jogszabály szankciót nem ír elő, valamint ha a szerződő felek elfogadják a juttatás részbeni elírását, akkor ebben az esetben a jogszabályi elvárás figyelmen kívül hagyása a gyakorlatban nem jár semmilyen következménnyel.

2019-ben a Romgaz vállalatnál a nem végrehajtó tanácstagok a törvény által rögzített maximális értékű (a fő tevékenységi kör szerinti, a legutóbbi 12 hónapra vonatkozó, átlagos országos bruttó átlagbér duplája) juttatásban részesültek. Ugyanúgy a végrehajtó (ügyvezető) tanácstagok is a törvény által rögzített maximális értékű (a fő tevékenységi kör szerinti, a legutóbbi 12 hónapra vonatkozó, átlagos országos bruttó átlagbér hatszorosa) juttatást kaptak.

¹⁸³ Az ÁvFT. végrehajtási rendeletéről szóló 2016. évi 722. számú kormányhatározat 1. cikkely, a kiválasztási kritériumok megállapításáról, minden tisztségre legtöbb öt jelöltet tartalmazó rövid lista összeállításáról, ezek sorrendjéről, a végső kinevezés eljárásról, valamint az ÁvFT. más rendelkezéseinek életbeültetéséhez szükséges intézkedésekről, az 1-es számú melléklet, a megbízási szerződés kötelező elemei 1b melléklete 4. pont a) – b) betűje, 9. és 11. pont.

A harmadik megállapítás, hogy a Romgaz vállalat a tanácsstagok és az igazgatók részére biztosított javadalmazására és egyéb juttatásaira vonatkozó 2019-es jelentése¹⁸⁴ tartalmazza mind a jogszabályban, mind a megfelelési elvárásban megfogalmazott, a tartalmi elemekkel kapcsolatos elvárásokat, azaz a javadalmazás szerkezetét (csak állandó juttatás), egyéb jutalmak és nem pénzügyi előnyök mértékét, külön a végrehajtó és nem végrehajtó tanácsstagok, valamint az igazgatók részére.

C fejezet – Az igazságos jutalmazás és motiváció egységes bemutatása

Az igazságos jutalmazás és motiváció		
Általános elvek		Megfelelési elvárások
1.	Átláthatóság	Átláthatóság
2.	Javadalmazási politika és szabályok	

Forrás: saját szerkesztés

3.5.4. Hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által

A D fejezet – Hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által általános elvek alapján a társaság román és angol nyelven kell tájékoztatni a hazai és külföldi befektetőket, biztosítva ezáltal, hogy ugyanazokhoz a legfontosabb információkhoz és ugyanabban az időben jutnak hozzá.

A Ttv. a kétnyelvű kommunikációra vonatkozóan nem tartalmaz előírásokat, illetve az ÁvFT. az állami vállalatok vonatkozásában is egyetlenegy esetben, a nagyvállalatok (éves forgalma 2010-ben meghaladta az 1 milliárd lejt, kb. 240 millió euró és az 1000 fő alkalmazottat foglalkoztattak) igazgatótanácsi tagjainak kiválasztására szóló felhívást szükséges

¹⁸⁴ A Romgaz vállalat a tanácsstagok és az igazgatók részére biztosított javadalmazására és egyéb juttatásaira, 2019-es évre vonatkozó jelentése, forrás:

<https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raport%20anual%202019%20al%20Comitetului%20de%20Nominalizare%20si%20Remunerare.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

megjelentetni román és angol nyelven, legalább két, széles körben elterjedt, gazdasági és/vagy pénzügyi napilapban.¹⁸⁵

Néhány megjegyzés ezzel az előírással kapcsolatban. A jogszabály ebben az esetben is, érthetetlen módon, csak a 2010-es év eredményeire hivatkozik, noha a jogszabály életbelépése óta bizonyára többször szerveztek versenyvizsgát igazgatótanácsi tagságra, illetve az elmúlt majdnem 10 évben lehet, hogy közben részvénytársaságok ki- és bekerültek ebbe a kategóriába. *De lege ferenda* javaslat, hogy a jogszabály az előző pénzügyi év eredményei, és nem egy bizonyos adott év alapján határozza meg azt, hogy az állami vállalatra kötelező vagy sem a kétnyelvű felhívás közzététele.

A második észrevétel, hogy a jogalkotó akarata szerint az igazgatótanácsi tagságra jelentkező lehetséges érdeklődők akár külföldiek is lehetnek, hiszen ez lehet az oka a jogszabályi kitételnek, amely szerint nemzetközi szinten általánosan elfogadott idegen nyelven, azaz angolul is meg kell hirdetni a versenyvizsga-felhívást. Azonban az esetleges külföldi szakemberek érdeklődése felkeltésének biztosítása érdekében, ha már a hirdetés megjelenik angol nyelven, akkor ezt akár nemzetközi szaklapokban is közzé lehetne tenni.

A harmadik elemzésre váró téma, hogy mi az értelme az üzleti forgalom és alkalmazottság szerint meghatározni azokat az állami vállalatokat, ahol akár külföldi igazgatótanácsi tagot is kiválasztana az állam mint tulajdonos. Talán sokkal fontosabb szempont lehetne, hogy az állami vállalat stratégiai vállalat, esetleg részvényeit a tőzsdén jegyzik, országos vagy helyi jelentőségű, a tulajdonosi jogokat a minisztérium, egy másik központi államigazgatási hivatal vagy az önkormányzat gyakorolja.

A hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által című fejezet második általános elve szerint a társaság szükséges megtegyen minden erőfeszítést, amely által biztosítani tudja a részvényesek számára a közgyűlésen való részvételt, ösztönözve az elektronikus kommunikációs eszközöket, a) élőben közvetítve a közgyűlést és/vagy b) a közvetlen kommunikációt, amely által a részvényesek hozzászólhatnak egy másik helyszínről, mint ahol folyik a közgyűlés.

¹⁸⁵ Az ÁvFT. 61. cikkely 7. bekezdés.

Ez az elv megjelenik a Ttv. szabályozásában is, azonban csak a zártkörűen működő részvénytársaságok esetén lehet rögzíteni az alapító okiratban, hogy a közgyűlésen való részvétel levelezés által történjen.¹⁸⁶

A társaságnak biztosítania kell a közgyűléseken az elektronikus szavazás, beleértve a távolsági elektronikus szavazás lehetőségét. A Ttv. nem tartalmaz az elektronikus szavazás módjára vonatkozóan szabályokat, viszont az ÁvFT. már egyértelműen előírja, hogy az állami vállalatok esetében a közgyűlésen a részvényesek szavazhatnak személyesen, képviselő által, levélben vagy elektronikus eszközök segítségével.¹⁸⁷ A részvényesek szavazhatnak a közgyűlés előtt is legalább 48 órával, levélben vagy elektronikus úton, ennek feltételeit az állami vállalatok kötelező módon meg kell teremtsék.¹⁸⁸

D. A hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által vonatkozó Általános elvek	
1.	Kétnyelvű tájékoztatás (román és angol)
2.	Online közgyűlés
3.	Elektronikus szavazás

Forrás: saját szerkesztés

b. A megfelelési elvárások olyan előírások, amelyeket a társaságok tiszteletben kell tartsanak a hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által vonatkozásában. A 10 megfelelési elvárás a következő:

¹⁸⁶ A Ttv. 122. cikkelye.

¹⁸⁷ Az ÁvFT. 44. cikkelye.

¹⁸⁸ Az ÁvFT. 45. cikkely 5–6. bekezdése.

D. A hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által vonatkozó Megfelelési elvárások	
1.	A befektetőkkel való kapcsolattartás ügyosztály
2.	Osztalékpolitika
3.	Előrejelzési politika
4.	A közgyűlés szabályai
5.	A könyvvizsgálók részvétele
6.	A belső ellenőrzés és a kockázatkezelés értékelése
7.	Meghívottak részvétele a közgyűlésen
8.	Kulcstényezőkről való informálás
9.	Gyűlések elemzőkkel és befektetőkkel
10.	Társadalmi tevékenységek támogatásának politikája

Forrás: saját szerkesztés

3.5.4.1. A befektetőkkel való kapcsolattartás ügyosztály

Az első megfelelési elvárásnak megfelelően a társaság létre kell hozzon befektetőkkel való kapcsolattartásért felelős ügyosztályt, megjelölve a tevékenység tekintetében a felelős személyeket vagy szervezeti egységet.

A Romgaz vállalat 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a vállalat honlapján megtalálható a 2019. október 1-től érvényben levő szervezeti ábra,¹⁸⁹ amely keretében a vezérigazgató közvetlen alárendeltségébe tartozik a részvényesekkel való kapcsolattartásért felelős osztály.

¹⁸⁹ A Romgaz S.A. 2019. október 1-től érvényben levő szervezeti ábrája, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/ORGANIGRAMA%2001.10.2019.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Az első megfelelési elvárás tartalmaz további hét átláthatósági kritériumot, amelyeket a társaságok kötelesek éves jelentéseikbe belefoglalni a BET FTK előírásainak megfeleléséről szóló nyilatkozatba, külön-külön alfejezetben. Ilyen tekintetben a törvény által előírt információkon kívül a társaság honlapján létre kell hozni egy külön részt – a Befektetőkkel való kapcsolattartásról –, és ahol román és angol nyelven közzé kell tenni a részvényesek számára lényeges információkat, beleértve a következő 7 átláthatósági adatot és információt:

- a) a legfontosabb korporatív szabályozásokat: alapító okirat, a közgyűlésekre vonatkozó eljárások,

A Romgaz 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően csak részben teljesíti ezt az elvárást, a nem megfelelési oknál / a megfelelés magyarázatnál, a vállalat a következőket közli: „Minden gyűlés alkalmával a közgyűlés szervezését érintő elemek bemutatásra kerülnek a részvényesek számára. A közgyűlés szabályaira és eljárásaira vonatkozó különálló dokumentum kidolgozásra került, és a tanács jóváhagyására előterjesztésre fog kerülni a nyilatkozattételt követő egyik gyűlésen.”

A Romgaz vállalat létrehozta hivatalos honlapján¹⁹⁰ a Befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontot,¹⁹¹ illetve minden információ elérhető román¹⁹² és angol¹⁹³ nyelven. Az alapidokumentumok részénél letölthető a vállalat alapító okirata, 2017. augusztus 9-i

¹⁹⁰ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapja elérhető a következő címen: <https://www.romgaz.ro/> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁹¹ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/relatia-cu-investitorii> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁹² A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontja román nyelven, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/relatia-cu-investitorii> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁹³ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontja angol nyelven, forrás: <https://www.romgaz.ro/en/content/investor-relations> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

keltezéssel.¹⁹⁴ A jelen tanulmány készítése időpontjában a vállalat honlapján nem találtam meg a közgyűlésekre vonatkozó eljárásokat.

- b) a vezető tisztségviselők önéletrajzait, a tanácsstagok egyéb szakmai elköteleződéseit, beleértve végrehajtó és nem végrehajtó tanácsi tagságot, más társaságokban vagy nem profitorientált intézményekben,

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a tanácsstagok önéletrajzai megtalálhatók a vállalat honlapján,¹⁹⁵ illetve ezek tartalmazzák az elvárt információkat.

- c) a folyó és rendszeres jelentéseket (negyedévi, félévi és évi), beleértve a jelen kódexszel való nem megfelelésre vonatkozó folyó jelentéseket is,

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a negyedéves és féléves jelentések elérhetők a vállalat honlapján, az éves jelentések is megtalálhatók egy külön pontban,¹⁹⁶ valamint a BET FTK-val való megfelelésre vonatkozó jelentések is fellelhetők a vállalat honlapján.¹⁹⁷

- d) a közgyűlésre vonatkozó adatokat: a napirendi pontokat, a tanácsstagok megválasztásának eljárását, a jelöltekre vonatkozó javaslatok indokolását az önéletrajzukkal együtt, a részvényesek kérdéseit és a társaság válaszait a napirenddel kapcsolatban, valamint a meghozott határozatokat,

¹⁹⁴ A Romgaz S.A. vállalat alapító okirata, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Act%20Constitutiv%20SNGN%20ROMGAZ%20SA%20actualizat%20la%20data%20de%209%20august%202017_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.)

¹⁹⁵ A Romgaz S.A. vállalat igazgatótanácsának és az igazgatótanácson belül működő konzultatív bizottságok összetétele, forrás: <https://www.romgaz.ro/consiliu-administratie> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁹⁶ A Romgaz S.A. vállalat éves jelentései, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/rapoarte-anuale> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁹⁷ A Romgaz S.A. vállalat a BET FTK-val való megfelelésre vonatkozó jelentése, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/conformare-cu-codul-de-gv-al-bvb> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a közgyűlésre vonatkozó adatok mind elérhetők a honlapon, az erre vonatkozó menüpont alatt.¹⁹⁸

- e) a korporatív eseményekről szóló információkat, mint például az osztalék kifizetése, vagy más események, amelyek a részvényesek jogainak keletkezéséhez vagy szűkítéséhez vezetnek, beleértve a határidőket és az alkalmazott elveket,

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, az osztalék kifizetésével kapcsolatos információk, valamint a határidőkre és az alkalmazott elvekre vonatkozó tájékoztatás mind elérhetők a vállalat honlapján.¹⁹⁹

- f) a lényeges információk szolgáltatására illetékes személy nevét és elérhetőségeit,

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, az információszolgáltatásra illetékes személy neve és elérhetőségei megtalálhatók a vállalat honlapján.²⁰⁰

- g) a társaság bemutatóit, mint például befektetők számára készített bemutatók, negyedéves eredmények prezentálása stb., a könyvvizsgálói jelentést és az éves jelentéseket.

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a részvényeseknek szánt bemutatók elérhetők a vállalat honlapján.²⁰¹

¹⁹⁸ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a közgyűlésekre vonatkozó adatok menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/aga> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

¹⁹⁹ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának az osztalék kifizetésével kapcsolatos információk, valamint a határidőkre és az alkalmazott elvekre vonatkozó tájékoztatás menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/dividende-romgaz-0> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

²⁰⁰ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának befektetőkkel való kapcsolattartásért felelős osztály elérhetőségei, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/contact-relatia-cu-investitorii> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Érdeemes aláhúzni, hogy az első rész b) pontjában megtalálható megfelelési elvárás, amely arra vonatkozik, hogy a társaság honlapján közölni kell a tanács tagjainak egyéb elköteleződéseit, már megtalálható a BET FTK A fejezet – Felelőségek ötödik megfelelési elvárásánál, a tájékoztatás a tanácstagok más, állandó jellegű szakmai kötelezettségvállalásainak közzétételére vonatkozóan, azonban az utóbbi esetben az előírt információkat nem feltétlenül szükséges az önéletrajzba belefoglalni, noha így a legkézenfekvőbb.

A BET FTK következő kiadásánál talán érdemes lenne az egyszerűsítés és a redundancia elkerülése végett mellőzni az A fejezetből az 5. megfelelési elvárást, és csak a D fejezet átláthatóságra vonatkozó kötelezettségeknél megtartani, mert logikailag is sokkal jobban kapcsolódik ehhez a részhez.

Az átláthatósági elvek csak pontszerűn találhatók meg a Ttv. idevonatkozó előírásaiban. A fenti d) pontban előírt információk közzétételét a Ttv. is szabályozza a közgyűlés összehívásának módjáról szóló részben. A közgyűlés összehívása lehetséges többek között elektronikus úton küldött levélben is, amennyiben ezt az alapító okirat lehetővé teszi.²⁰²

Ugyanakkor a részvényesek a közgyűlést megelőzően írásban tehetik fel kérdéseiket. Amennyiben a társaságnak van saját honlapja, valamint az alapító okirat lehetővé teszi, a válasz érvényes, ha az a társaság honlapján, a – Gyakori kérdések – menüpontban elérhetővé válik.²⁰³

Az első észrevételem, hogy a Ttv. nem írja elő kötelező jelleggel, miszerint a részvénytársaságoknak legyen honlapjuk, azonban ha rendelkeznek ezzel, akkor eszközként kell használni a részvényesek közvetlen tájékoztatására. Azt gondolom, hogy a mai digitalizált világban szükséges lenne, illetve a részvénytársaságok gazdasági ereje megbírja azt a minimális költséget, amit egy saját honlap beüzemeltetése jelent, annál is inkább, hogy ilyen módon a transzparencia elve még hatékonyabban érvényesülhetne, ugyanakkor az IT-

²⁰¹ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a részvényeseknek szánt bemutatók összefoglalása menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/sumar-rezultate-prezentari-investitori> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

²⁰² A Ttv. 117. cikkely 4. bekezdése.

²⁰³ A Ttv. 117². cikkely 3. bekezdése.

szektor újabb támogatásban részesülhetne egy új honlap elkészítésének és üzemeltetési megrendelésének köszönhetően. Ennek megfelelően értelmesebb látnám, hogy a Ttv. kötelezővé tegye minden részvénytársaság számára, hogy saját honlappal rendelkezzen, hasonlóan az ÁvFT. által az állami vállalatokra vonatkozó rendelkezéseikhez.

A második észrevételem, hogy míg a Ttv. a Gyakori kérdések, addig a BET FTK a Befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontjára rendelkezik. A Romgaz vállalat a Ttv. előírásának tiszteletben tartásának érdekében a Befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontjában belül kialakított egy Gyakori kérdések²⁰⁴ alpontot is, ahol kérdések és válaszok szerepelnek anélkül, hogy meg lehetne győződni arról, hogy ezeket a részvényesek fogalmazták meg, illetve a közgyűlés napirendi pontjával kapcsolatosak.

Noha egy honlap tekintetében nem jelent gondot, hogy hány menüponttal rendelkezik, illetve a Ttv. csak a napirendi pontokkal kapcsolatos kérdések és válaszok esetében rendelkezik az információk elérhetőségének helyéről, mivel a BET FTK d) pontja részben épp ezeket az információkat egy másik menüpontban helyezi el, indokoltnak találom, hogy a BET FTK következő módosítása során ezek a rendelkezések összhangba kerüljenek.

A Ttv. szabályozza a d) pontban megjelölt tájékoztatást, a közgyűlés határozatait is illetően. Amennyiben a társaság rendelkezik saját honlappal, akkor a közgyűlés határozatai és a szavazások eredményei közzé kerülnek a honlapon, a közgyűlés időpontjától számított legkésőbb 15 napon belül.²⁰⁵

Továbbá a fenti d) és részben e) pontban kötelező közzététel tárgyát képező információk tekintetében, a Ttv. alapján, amennyiben a társaság rendelkezik saját honlappal, az összehívó, a napirendi pontok, valamint az éves pénzügyi beszámoló, az igazgatótanács éves beszámolója, valamint az osztalékkiosztással kapcsolatos javaslatot közzé kell tenni a honlapon is, a részvényesek szabad hozzáféréseinek biztosítása céljából.²⁰⁶

²⁰⁴ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a Befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontjában belül kialakított Gyakori kérdések alpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/intrebari-frecvente> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

²⁰⁵ A Ttv. 131. cikkely 5. bekezdése.

²⁰⁶ A Ttv. 117². cikkely 1–2. bekezdése.

Az első megfelelési elvárás hangsúlyosan az ÁvFT. keretén belül kerül szabályozásra, ahol a kereskedelmi társaságokról szóló fejezetben egy külön részt szentelnek a kisebbségi részvényesek megvédése címszó alatt. A jogszabály az állami vállalatok számára kötelezően előírja, hogy rendelkezniük kell egy saját honlappal, amely lehetővé teszi a hozzáférést a részvényesek és a közvélemény számára a törvény által szabályozott nyilvános információkhoz.²⁰⁷

Az ÁvFT. előírja, hogy az állami vállalat szükséges közzétegye a saját honlapján a közgyűlés összehívóját, valamint a részvényesek számára bemutatásra kerülő anyagokat, valamint a Ttv. keretében előbb felsorolt információkat. Ugyanakkor azon állami vállalatokra – részvénytársaságok esetében –, amelyeknek részvényeit szabályozott piacon tranzakcionálják, a tőkepiacra vonatkozó jogszabályok érvényesek.²⁰⁸

Az ÁvFT. továbbá meghatározza, hogy milyen adatokat, információkat és iratokat szükséges kötelező módon közzétenni az állami vállalatok saját honlapján. Ennek megfelelően a honlapon szükséges elérhetővé váljanak a következők:

- a) a közgyűlés határozatai, a határozat elfogadásától számított 48 órán belül;
- b) az éves pénzügyi beszámolók, a jóváhagyástól számított 48 órán belül;
- c) a féléves pénzügyi beszámolók, a félév lejárta utáni 45 napon belül;
- d) az éves könyvvizsgálói jelentés;
- e) a vezető tisztségviselők nevét és önéletrajzeit, valamint javadalmazásuk mértéke;
- f) a tanács beszámolója;
- g) a vezető tisztségviselők javadalmazásáról és egyéb juttatásokról szóló éves jelentés;
- h) az etikai kódex, az elfogadástól számított 48 órán belül, illetve minden év május 31-én, amennyiben módosítására kerül sor.²⁰⁹

²⁰⁷ Az ÁvFT 40. cikkelye.

²⁰⁸ Az ÁvFT 41. cikkelye 1–3. bekezdése.

²⁰⁹ Az ÁvFT 51. cikkelye 1. bekezdése.

Amint megállapítható, a Ttv. csak nagy általánosságban, az ÁvFT. viszont már sokkal konkrétan szabályozza az átláthatósági elvárásokat, azonban a BET FTK 4. fejezete, a hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által, első megfelelési elvárás, az átláthatóságra vonatkozó előírásai sokkal több információ és adat közzétételére kötelezik a tőzsdén jegyzett részvénytársaságokat. Ez érvényes abban az esetben is, ha állami vállalatról van szó, hiszen az ÁvFT. utal arra, hogy amennyiben részvényeit szabályozott piacon tranzakcionálják, a tőkepiacra vonatkozó jogszabályok érvényesek.

3.5.4.2. Osztalékpolitika

A második megfelelési elvárás alapján a társaságnak szükséges rendelkeznie az éves osztalék és egyéb juttatások kiosztásáról szóló politikával, amely tartalmazza az éves nettó profit elosztásának irányvonalait. Ezt a politikát közzé kell tenni a társaság honlapján.

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a vállalat elfogadta a 2017. augusztus 23-i tanácsgyűlésen az 5-ös számú határozattal az osztalékra vonatkozó politikáját, illetve ezt közzétette a honlapján.²¹⁰

3.5.4.3. Előrejelzési politika

A harmadik megfelelési elvárás szerint a társaság szükséges elfogadja az előrejelzésekre vonatkozó politikát, amely egyes tanulmányok számszerűsíthető következtetéseire vonatkozik. Ennek a politikának tartalmaznia kell az előrejelzések gyakoriságát, a vonatkozó időtartamot és a tartalmát. Amennyiben az előrejelzéseket a társaság közzéteszi, ezeket csak és kizárólag a negyed-, fél- és éves jelentésbe szükséges foglalni. Az előrejelzésekre vonatkozó politikát meg kell jeleníteni a társaság honlapján.

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a vállalat elfogadta a 2017. augusztus 23-i tanácsgyűlésen az 5-ös számú határozattal az előrejelzésekre vonatkozó politikáját, illetve ezt közzétette a honlapján.²¹¹

²¹⁰ A Romgaz S.A. vállalat osztalékra vonatkozó politikája, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20dividendele_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

²¹¹ A Romgaz S.A. vállalat előrejelzésekre vonatkozó politikája, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20previziunile_0_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

3.5.4.4. A közgyűlés szabályai

A negyedik megfelelési elvárás meghatározza azt a tilalmat, miszerint a közgyűlés szabályai nem korlátozhatják a részvényesek részvételét és jogaiknak gyakorlását. A szabályok módosításai leghamarabb a következő közgyűléstől léphetnek érvénybe. A véleményem szerint ez a megfelelési elvárás az első elvárás a) pontjában meghatározott követelmény, a közgyűlés szabályaira és eljárásaira vonatkozó különálló dokumentum kidolgozása által kerülhet megvalósításra. Ennek értelmében én oda csoportosítanám át ez az elvárást, illetve összevonnám az a) pontban megfogalmazott elvárással.

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatának megfelelően teljesíti ezt az elvárást. Mivel a társaság saját bevallása szerint egyelőre nem rendelkezik a közgyűlés szabályaira és eljárásaira vonatkozó különálló dokumentummal, illetve ez jelenleg kidolgozás alatt áll, ezt a megfelelési elvárást nem igazán lehet leellenőrizni.

3.5.4.5. A könyvvizsgálók részvétele

Az ötödik megfelelési elvárás előírja, hogy a könyvvizsgálók jelen kell legyenek azokon a közgyűléseken, ahol bemutatásra kerülnek az ő jelentéseik. Ez a megfelelési elvárás is az első megfelelési elvárás a) pontjában kellene szabályozásra kerüljön, a közgyűlés szabályaira és eljárásaira vonatkozó különálló dokumentumban. Ha és amennyiben a könyvvizsgálók jelenléte a felelős társaságirányítás szempontjából életbevágóan fontos, akkor azt javasolnám, hogy az éves felelős társaságirányítás jelentésbe foglalják bele annak a tényét, hogy a könyvvizsgáló részt vett vagy sem a közgyűlésen, illetve ismertetni a neki feltett kérdésekről és válaszokról egy rövid beszámolót, a részvényesek hatékony tájékoztatása érdekében.

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatának megfelelően teljesíti ezt az elvárást, a nem megfelelési oknál / a megfelelés magyarázatnál a vállalat a következőket közli: „A könyvvizsgálók meghívásra kerülnek azokra a közgyűlésekre, amelyeken bemutatásra kerülnek az ő jelentéseik.” Egyrészt a megfelelési elvárást nem lehet leellenőrizni, szükséges hitelt adni a nyilatkozónak, másrészt a vállalat magyarázata nincsen teljes mértékben összhangban a megfelelési elvárással. Az elvárás szerint a könyvvizsgálók jelen kell legyenek a közgyűlésen, viszont a magyarázat szerint meghívást kapnak a közgyűlésre.

Véleményem szerint ebben az esetben nem elégséges a meghívás ténye, hanem minden kommunikációs eszközt fel kell használni a könyvvizsgálók akár távolságról való

bekapcsolódására, illetve a megfelelési elvárás csak akkor teljesített, ha a könyvvizsgálók ténylegesen részt vettek a közgyűlésen.

3.5.4.6. A belső ellenőrzés és a kockázatkezelési rendszer értékelése

A hatodik megfelelési elvárás alapján az éves közgyűlésen a tanács szükséges bemutatson egy rövid értékelést a belső ellenőrzés és a kockázatkezelési rendszerről, valamint véleményét kifejezni a közgyűlés elé terjesztett ügyekről.

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatának megfelelően teljesíti ezt az elvárást. A tanács éves jelentésében értékeli a belső ellenőrzés és a kockázatkezelési rendszert.²¹²

3.5.4.7. Meghívottak részvétele a közgyűlésen

A hetedik megfelelési elvárásnak megfelelően bárki szakember, tanácsadó, szakértő és elemző részt vehet a közgyűlésen, a tanács előzetes meghívása alapján. Az akkreditált sajtó képviselői is részt vehetnek a közgyűlésen, kivétel, amikor az igazgatótanács elnöke másként dönt.

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatának megfelelően teljesíti ezt az elvárást. Mivel a társaság saját bevallása szerint egyelőre nem rendelkezik a közgyűlés szabályaira és eljárásaira vonatkozó különálló dokumentummal, valamint a közgyűlések jegyzőkönyve nem található meg, ezért ezt a megfelelési elvárást nem igazán lehet leellenőrizni.

3.5.4.8. Kulcstényezőkről való informálás

A nyolcadik megfelelési elvárás megszabja, hogy a negyed- és féléves jelentéseknek mind románul és mind angolul tartalmazniuk kell információkat a kulcstényezőkről, amelyek befolyásolják az eladási szintet, profitot és egyéb lényeges pénzügyi mutatókat.

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatának megfelelően teljesíti ezt az elvárást. A negyed- és féléves jelentéseknek mind románul és mind angolul tartalmazniuk kell információkat a kulcstényezőkről, amelyek befolyásolják az eladási szintet, profitot és egyéb lényeges pénzügyi mutatókat. Példának okáért, a legutóbbi, 2020. 09. 30-i negyedéves

²¹² A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója, 73–77. oldal, forrás: https://www.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

beszámoló elérhető mind románul,²¹³ mind angolul,²¹⁴ és tartalmazza az elvárásnak megfelelő információkat.

3.5.4.9. Gyűlések elemzőkkel és befektetőkkel

A kilencedik megfelelési elvárásnak megfelelően a társaságnak kötelezően évente kétszer meg kell szervezni egy gyűlést/telekonferenciát az elemzőkkel és befektetőkkel. Ezen alkalmak keretében bemutatott információkat közzé kell tenni a társaság honlapján, a Befektetőkkel való kapcsolattartás résznél.

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatának megfelelően teljesíti ezt az elvárást. A vállalat honlapján, a Befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontban megtalálható egy külön rész, Az eredmények összefoglalása és bemutatók a részvényesek számára.²¹⁵

A 2019-es év vonatkozásában a vállalat a minimálisan évi kétszeri alkalomhoz képest négyszer szervezett bemutató előadást az elemzőknek és befektetőknek: 2019. február 15-én, május 15-én, augusztus 14-én és november 14-én.

3.5.4.10. Társadalmi tevékenységek támogatásának politikája

A tizedik megfelelési elvárás szerint, ha a társaság különböző művészi és kulturális megnyilvánulásokat, sport-, oktatási vagy tudományos tevékenységeket támogat, és úgy ítéli meg, hogy ennek a társaság innovációjára és a versenyképességre gyakorolt hatása a küldetésének és fejlesztési stratégiájának része, akkor közzéteszi e tevékenységére vonatkozó politikáját.

²¹³ A Romgaz S.A. vállalat negyed- és féléves jelentései a kulcstényezőkről, román nyelven, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raport%20trimestrial%20%28T3-2020%29%20si%20Situatii%20financiare%20la%2030%20septembrie%202020.pdf> (a letöltés ideje: 2021. február 11.).

²¹⁴ A Romgaz S.A. vállalat negyed- és féléves jelentései a kulcstényezőkről, angol nyelven, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Quarterly%20Report%20%28Q3-2020%29%20and%20Financial%20Statements%20at%20September%2030%2C%202020.pdf> (a letöltés ideje: 2021. február 11.).

²¹⁵ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a részvényeseknek szánt bemutatók összefoglalása menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/sumar-rezultate-prezentari-investitori> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz vállalat a 2019-es jelentése alapján a nyilatkozatának megfelelően teljesíti ezt az elvárást. A vállalat honlapján található egy menüpont CSR²¹⁶ név alatt, amely tartalmának elemzését követően arra lehet következtetni, hogy valójában a Társadalmi felelősségvállalásra (Corporate Social Responsibility) vonatkozik. A társadalmi felelősségvállalás kihívásairól és főbb irányzatairól általában, lásd bővebben a Harvard Business Review 2015. január–februári számában megjelent, a CSR kapcsolatos igazságról szóló cikket, amelynek szerzői V. Kasturi Rangan, Lisa Chase és Sohel Karim.²¹⁷

A Romgaz vállalat honlapján, a Társadalmi felelősségvállalás menüponton belül elérhető a támogatási politika alpont, amely keretében megtalálható a társaság támogatási politikája,²¹⁸ valamint pályázati útmutatója.²¹⁹

Érdekes módon a hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által rész általános elvei közül kettő, és pedig a közgyűlések online módon történő megszervezése, valamint az elektronikus szavazás, beleértve a távolsági elektronikus szavazás lehetőségének biztosítását, nem kerül kifejezésre a megfelelési elvárásoknál, amit jelentős hiányosságnak találok. Javaslom, hogy a BET FTK következő kiadása mindenképpen gazdagodjon erre vonatkozó megfelelési elvárásokkal, nem beszélve a téma járványügyi szempontból is aktualitásnak tekintendő jellegéből fakadóan. A másodiktól a tizedikig terjedő megfelelési elvárásokkal kapcsolatban sem a Ttv., sem pedig az ÁvFT. nem tartalmaz különleges szabályokat.

²¹⁶ A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a Társadalmi felelősségvállalásra (Corporate Social Responsibility) vonatkozó menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/responsabilitate-sociala> (a letöltés ideje: 2021. február 11.).

²¹⁷ V. Kasturi Rangan, Lisa Chase and Sohel Karim: The Truth About CSR – Most of these programs aren't strategic – and that's OK, Harvard Business Review Magazine, January-February 2015, forrás: <https://hbr.org/2015/01/the-truth-about-csr> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

²¹⁸ A Romgaz S.A. vállalat támogatási politikája, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica-sponsorizari-Romgaz_0_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

²¹⁹ A Romgaz S.A. vállalat támogatási pályázati útmutatója, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Ghid%20privind%20sponsorizarile_martie%202017_0.pdf (a letöltés ideje: 2021. február 11.).

Hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által		
Általános elvek		Megfelelési elvárások
1.	Kétnyelvű tájékoztatás	A befektetőkkel való kapcsolattartás ügyosztály
2.	Online közgyűlés	Osztalékpolitika
3.	Elektronikus szavazás	Előrejelzési politika
4.		A közgyűlés szabályai
5.		A könyvvizsgálók részvétele
6.		A belső ellenőrzés és a kockázatkezelés értékelése
7.		Meghívottak részvétele a közgyűlésen
8.		Kulcstényezőkről való informálás
9.		Gyűlések elemzőkkel és befektetőkkel
10.		Társadalmi tevékenységek támogatásának politikája

Forrás: saját szerkesztés

3.6. Összegzés – Következtetések

Amint a fent felsorolt érvek bizonyítják, a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódex vonatkozó általános elvei és megfelelési elvárások nagyjából összhangban vannak az európai és romániai jogszabályokkal. Bizonyos esetekben azonban indokoltnak tűnik továbbfejleszteni a kódexet, egyértelműbbé és átláthatóbbá téve ezt. Egyrészt javasolt lenne a használt kifejezéseket összhangba hozni a jogszabályokban használt fogalmakkal. Másrészt a kódexnek egyértelműen többlet- vagy részletesebb szabályokat kellene tartalmaznia a jogszabályokhoz képest, és mellőzni kellene a redundáns elemeket, lásd például a független tanácsstagok meghatározásának kritériumait.

Ami az esettanulmányra kiválasztott állami vállalatot, a Romgaz részvénytársaságot illeti, a 2019-es évi beszámolója, a felelős társaságirányítási nyilatkozata és a honlapján elérhető

többi dokumentuma alapján megállapítható, hogy majdnem teljes mértékben tiszteletben tartja mind az általános elveket, mind a megfelelési elvárásokat.

Végül, de nem utolsósorban, a tanulmányban bemutatott elemzett adatok alapján a jelen tanulmány nem titkolt célja egy jövőkép felvázolása volt. Ennek megfelelően konkrét jogszabályi módosításokra, illetve a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexének további fejlesztésére vonatkozó javaslatokat fogalmaztam meg. Mindezen javaslatok továbbgondolása és fejlesztése lehetőséget biztosíthat a felelős társaságirányítási célkitűzések minél eredményesebb életbeültetésére.

4. A STRATÉGIAI ÁLLAMI VÁLLALATOK MEGHATÁROZÁSA A ROMÁNIAI JOGSZABÁLYOKBAN

4.1. Bevezető gondolatok

A stratégiai vállalatok, illetve a stratégiai ágazatok meghatározása, amelyek keretében gazdasági tevékenységet folytat az állam mint a gazdasági szervezetek tulajdonosa, első látásra nem tűnik szakmai kihívásnak. Azonban a történelmi elemek, a különböző gazdasági válságokban betöltött szerepük, a nemzetgazdaság és ennek megfelelően a közösségi jólét megvédésének politikai-ideológiai elemzése árnyalja az egyszerűség feltételezését.

A stratégiai szót egyes kutatók nem is tekintik tudományos igényűnek, sokkal inkább a politikai nyelvezet környezetébe illesztik.²²⁰ A nemzetgazdaság stratégiai ágazatainak megjelölésére vonatkozóan a feltételezések szerint Lenin 1922-ben, a szovjet új gazdaságpolitika terve vagy gondolata, vagy értelme leírásakor hivatkozott először. A NEP²²¹ egyrészt a földterületek, valamint a legfelsőbb irányítású, termelési eszközökkel kapcsolatos gazdasági ágazatok (szállítás stb.) állami kézben tartásáról szól.²²²

Magyarországon, az 1990-es években a stratégiai ágazatokkal rokon értelmű szó, a kemény mag a nemzetbiztonságra és a lakossági ellátásra utalt.²²³

²²⁰ Voszka Éva: *Az állami tulajdon pillanatai, Gazdaságtörténeti és tudománytörténeti nézőpontok*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2018, 63. oldal.

²²¹ Oroszul: novaja ekonomiceszkaja polityika (NEP), magyarul: új gazdaságpolitika.

²²² 7. What is the plan or idea or essence of *NEP*? (α) Retention of the land in the hands of the state; (β) *the same* for all commanding heights in the sphere of *means* of production (*transport*, etc.); Vlagyimir Iljics Uljanov – Lenin: Notes for a Report „Five years of the Russian Revolution and the prospects of the World Revolution” at the 4-th Congress of the Comintern <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1922/nov/13b.htm> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

²²³ Voszka Éva: *Az állami tulajdon pillanatai, Gazdaságtörténeti és tudománytörténeti nézőpontok*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2018, 63. oldal.

4.2. Az állami vállalatok jogi meghatározása Romániában

Romániában, az 1989-es forradalmat követően a gazdasági tudományos élet képviselői elemzéseket végeztek és stratégiákra vonatkozó javaslatokat fogalmaztak meg a tervgazdaságról a piacgazdaságra való áttérés elősegítése céljából. A rövid távú célok megfogalmazásánál az állam beruházásainak elsősorban a műszaki technológia fejlődési lehetőségekkel rendelkező iparágak irányába történő koncentrálását javasolták. Példaként említésre kerültek az Amerikai Egyesült Államok, Japán, a Német Szövetségi Köztársaság, amely országok a nemzetgazdaság fejlődése stratégiai ágazatainak tekintett elektronika és mikroelektronika technológiában hajtanak végre jelentős állami beruházásokat.²²⁴

A rendszerváltást követően, 1990-ben, Romániában az állami vállalatokat újjászervezték mint önállóan gazdálkodó vállalatok²²⁵ és kereskedelmi társaságok. Az előbbieket a nemzetgazdaság stratégiai ágazatában jöttek létre és működnek. A jogszabály előírása²²⁶ értelmében stratégiai ágazatnak minősül a hadi-, energetikai, a bányá- és gázkitermelési, postai és vasúti szállítási ipar, valamint más, a kormány által meghatározott terület.

²²⁴ Costin C. Kirişescu Országos Kutatóintézet, Kincstár, 1990, I. rész, A Román Akadémia Gazdasági tájékoztató és adatgyűjtő Központja, Bukarest, 1990 (Institutul Naţional de Cercetări Economice „Costin C. Kirişescu”, Tezaur, 1990, Volumul I, Academia Română, Centrul de Informare și Documentare Economică, Bucureşti, 1990), 29. oldal, forrás: <http://www.cide.ro/tezaur%20I.pdf> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

²²⁵ Az 1990-ben megjelent törvény félreérthetetlen módon a XX. század eleji hagyományt követve továbbviszi a közérdekű állami vállalatok hagyományát, amelyek a meghatározás alapján fontos közszolgáltatásokat végeznek, és amelyektől függ az ország gazdasági működése, vagy azok a vállalatok, amelyek állami monopóliumot képeznek, valamint azok, amelyek a haza védelmét szolgálják, az 1924. június 7-én közzétett Az állam gazdasági vállalatainak kereskedéséről és ellenőrzéséről szóló 129-es számú törvénynek megfelelően.

²²⁶ Az állami gazdasági egységek önállóan gazdálkodó vállalatokká és kereskedelmi társaságokká való átszervezéséről szóló 1990. évi 15. számú törvény 2. cikkelye (art. 2 din Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităţilor economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act_text?id=7755 (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

Az előző jogszabályi felhatalmazás alapján, 1993-ban a kormány²²⁷ kijelölte azokat az ágazatokat és területeket, amelyekben az országos jelentőségű önálló ügyvitelű vállalatok tevékenykedhetnek. Ennek megfelelően két csoportba sorolta a lehetséges tevékenységi köröket: a nemzetgazdaság stratégiai, valamint más ágazatokba tartozó tevékenységek.

A kormány döntése értelmében a nemzetgazdaság stratégiai ágazatai a következők: a villamos- és hőenergia termelése és szállítása, a hasznos ásványi anyagok kitermelése és szállítása, feldolgozása, posta és távközlés, vasúti szállítás és metró, fegyver, lőszer, robbanóanyag és katonai felszerelések gyártása. A stratégiai ágazatok felsorolásán kívül a kormányhatározat pontosítja azokat a feltételeket, amelyeket az ezekben az ágazatokban tevékenykedő állami vállalatoknak teljesíteniük kell.

A nemzetgazdaság stratégiai ágazataiban működő önállóan gazdálkodó állami vállalatoknak teljesíteniük szükséges legalább egyet a következő feltételek közül: természetes monopolt képeznek, vagy országos jelentőségű közérdeket szolgálnak, vagy az ország védelmére és biztonságára alapvető javakat és szolgáltatásokat biztosítanak.

A két jogszabály felületes elemzése esetén is meg lehet állapítani, hogy a kormányhatározat nem feltétlenül sorol fel egyéb ágazatokat, mint amit a törvény meghatároz. Azaz a törvény már megállapította, hogy a hadi-, energetikai, a bánya- és gázkitermelési, postai és vasúti szállítási ipar a stratégiai ágazatokhoz tartozik, illetve a kormány meghatározhat ezen felül más területeket is. Ennek ellenére a kormányhatározatban, úgy tűnik, inkább egy pontosítás vagy éppenséggel egyszerű részletezése történt a stratégiai ágazatoknak, anélkül, hogy újabb ágazatokat sorolt volna fel ebbe a kategóriába.

A második észrevétel az, hogy a jogszabály mindvégig az állami vállalat egyik különleges jogi formájáról beszél, azaz az önállóan gazdálkodó ügyvitelű vállalatról, noha utólag, a

²²⁷ A gazdasági ágazatok és területek meghatározása, amelyben az országos jelentőségű önálló ügyvitelű vállalatok működhetnek szóló 1993. évi 266. számú kormányhatározat (Hotărâre de Guvern nr. 266/1993 privind ramurile și domeniile în care funcționează regiile autonome de interes național), forrás:

https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm_act_text?id=6532 (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

jogszabályok megjelenése után, egyes, stratégiai területen működő állami vállalatok átalakultak részvénytársaságokká.²²⁸

Összehasonlító elemzés a jogszabályok által meghatározott gazdasági ágazatokról	
1990. évi 15. számú törvény	1993. évi 266. számú kormányhatározat
hadiipar	fegyver, lőszer, robbanóanyag és katonai felszerelések gyártása
energetikai ágazat	villamos- és hőenergia termelése és szállítása
bánya- és gázkitermelés	ásványi anyagok kitermelése és szállítása, feldolgozása
posta	posta és távközlés
vasúti szállítás	vasúti szállítás és metró

Forrás: saját szerkesztés

Ilyen tekintetben nem tűnik helytelennek az a megközelítés, amely szerint nem az állami vállalat jogi formája határozza meg, hogy a vállalat stratégiai fontosságú vállalat, hanem sokkal inkább az a tény, hogy a tevékenységi köre beletartozik vagy sem a stratégiai ágazatok közé.

A harmadik megállapítás, hogy a kormányhatározat mindenképpen többletkritériumot pontosít, azaz nem elegendő, hogy az állami vállalat egy stratégiai ágazatban tevékenykedjen, hanem szükséges ugyanakkor legalább egy kritériumot teljesítenie a felsoroltak közül, azaz monopolt képez, vagy országos közérdekű, vagy az ország biztonságát szolgálja azért, hogy stratégiai fontosságú állami vállalatnak lehessen tekinteni.

²²⁸ Példának okáért az országos villamosenergia-termelő, -szállító és -elosztó állami vállalat a rendszerváltást követően, 1990-ben önálló ügyvitelű vállalattá alakul, RENEL név alatt, 1998-ban pedig újjászervezés után 3 gazdasági társaság jön létre: ELECTRICA részvénytársaság, NUCLEARELECTRICA részvénytársaság (nukleáris energiatermelés) és NUKLEÁRIS TEVÉKENYSÉGEK önálló ügyvitelű vállalat (nehéztvízgyártás). Bővebb felvilágosítás található a cég honlapján: <https://www.electrica.ro/en/the-group/about/hystory/> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

Utólag, 1997-től kezdődően, az ország vezetőinek vállalása alapján a kormány elfogadott több, az állami vállalatok privatizációjának megkönnyítésére és felgyorsítására vonatkozó jogszabályt. A sürgősségi kormányrendelet²²⁹ a nemzetgazdaság stratégiai ágazataiban működő vállalatokra vonatkozó különleges privatizációs eljárási szabályainak keretében újból felsorolja ezeket a területeket. Ezek a stratégiai ágazatok a következők: a villamos-, hő- és nukleáris energia termelése és szállítása, a bányászat és a földgáz-, kőolajfeldolgozás, posta, távközlés és vasúti szállítás.

Összehasonlító elemzés a jogszabályok által meghatározott gazdasági ágazatokról	
1993. évi 266. számú kormányhatározat	1997. évi 88-as számú sürgősségi kormányrendelet
fegyver, lőszer, robbanóanyag és katonai felszerelések gyártása	-
villamos- és hőenergia termelése és szállítása	a villamos-, hő- és nukleáris energia termelése és szállítása
ásványi anyagok kitermelése és szállítása, feldolgozása	a bányászat és a földgáz-, kőolajfeldolgozás
posta és távközlés	posta és távközlés
vasúti szállítás és metró	vasúti szállítás

Forrás: saját szerkesztés

2002-ben Románia Parlamentje elfogadta a privatizáció felgyorsítását célzó törvényt,²³⁰ amely megkülönbözteti a privatizációs eljárások során a stratégiai jelentőségű kereskedelmi társaságokra és a közszolgáltatásokat biztosító kereskedelmi társaságokra érvényes

²²⁹ A kereskedelmi társaságok privatizációjáról szóló 1997. évi 88-as számú sürgősségi kormányrendelet (Ordonanță de urgență a Guvernului nr. 88/1997 privind privatizarea societăților comerciale), forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/64756> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.)

²³⁰ A privatizáció felgyorsítását elősegítő néhány intézkedésről szóló 2002. évi 137-es számú törvény (Legea nr. 137/2002 privind unele măsuri pentru accelerarea privatizării), forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/45174> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

szabályokat,²³¹ azonban anélkül, hogy konkrétan meghatározná ezeket vagy annak feltételeit, amelyek alapján egy kereskedelmi társaság stratégiai jelentőségűnek minősül.

Románia európai uniós csatlakozását követően a piacgazdaság alapjainak megerősödése és a Román Nemzeti Bank készpénzkészleteinek bővülése, valamint a makrogazdasági mutatók folyamatos növekedése, a pénzügyi és adóügyi reformok, az állami vállalatok teljesítményközpontú irányítása, mind megannyi érveként szolgáltak, hogy 2017-ben a parlamenti képviselők egy csoportja kezdeményezze a privatizációs eljárások felfüggesztését, elsődlegesen a nagy jelentőségű, az állam biztonságát szavatoló állami vállalatok esetében.²³²

A kezdeményezők hivatkoztak Románia Alkotmányára²³³ is, amely rögzíti, hogy az államnak szükséges biztosítani a nemzeti érdekek megvédését a gazdasági, pénzügyi és valutatevékenységekben, valamint más európai uniós országok gyakorlatára is.

A törvénytervezet – a Szenátus mint első ház által elfogadott formájában²³⁴ – tartalmazza az állam stratégiai jelentőségű és biztonságát szolgáló gazdasági ágazatainak felsorolását,²³⁵ a következők szerint:

- a) az ásványi kincsek felkutatása, kibányászása, termelése és feldolgozása;
- b) az út, vasúti, folyami, légi, kikötői és repülőtéri, valamint a közlekedés ellenőrzési és irányítási infrastruktúra építése és ügykezelése;

²³¹ A 2002. évi 137-es számú törvény 5¹ cikkely 1. és 2. bekezdése.

²³² A 2017. évi PL-x 489. számú törvénytervezet az állam gazdasági érdekeinek megvédését szolgáló néhány intézkedésről indokolása (Proiect de Lege PL-x nr. 489/2017 privind unele măsuri pentru protejarea intereselor economice ale statului), forrás:

<http://www.cdep.ro/proiecte/2017/400/80/9/em621.pdf> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

²³³ Románia Alkotmánya 135. cikkely 2. bekezdés b) pontja.

²³⁴ A 2017. évi PL-x 489. számú törvénytervezet az állam gazdasági érdekeinek megvédését szolgáló néhány intézkedésről (Proiect de lege 2017 privind unele măsuri pentru protejarea intereselor economice ale statului), forrás:

<http://www.cdep.ro/proiecte/2017/400/80/9/se621.pdf> 6 (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

²³⁵ A 2017. évi törvénytervezet 6. cikkely 1. bekezdése.

- c) az elektromos és hőenergia termelése, szállítása, elosztása és szolgáltatása;
- d) fegyver és lőszer gyártása és értékesítése;
- e) az orvosi és rohammentő szolgálatok, a gyógyszer, orvosi eszközök, szérum és vakcina gyártása és értékesítése;
- f) vízgazdálkodás, vízművek, az ivóvíz és öntözésre használt víz begyűjtése, kezelése és szolgáltatása;
- g) mezőgazdaság, halászat és ezt kiegészítő tevékenységek, élelmiszer-előállítás és élelmiszer-biztonság;
- h) erdészet, vadászat, erdőkitermelés és fafeldolgozás;
- i) posta, távközlés és információs technológia;
- j) oktatás, tudományos kutatás, a nemzeti kulturális örökség megőrzése és a sport.

Összehasonlító elemzés a jogszabályok által meghatározott gazdasági ágazatokról	
1997. évi 88-as számú sürgősségi kormányrendelet	2017. évi PL-x 489. számú törvénytervezet
a villamos-, hő- és nukleáris energia termelése és szállítása	az elektromos és hőenergia termelése, szállítása, elosztása és szolgáltatása
a bányászat és a földgáz-, kőolajfeldolgozás	az ásványi kincsek felkutatása, kibányászása, termelése és feldolgozása
posta és távközlés	posta, távközlés és információs technológia
vasúti szállítás	út, vasúti, folyami, légi, kikötői és repülőtéri, valamint a közlekedés ellenőrzési és irányítási infrastruktúra építése és ügykezelése
-	fegyver és lőszer gyártása és értékesítése
-	orvosi és rohammentő szolgálatok, a gyógyszer, orvosi eszközök, szérum és vakcina gyártása és értékesítése
	vízgazdálkodás, vízművek, az ivóvíz és öntözésre használt

	víz begyűjtése, kezelése és szolgáltatása
	mezőgazdaság, halászat és ezt kiegészítő tevékenységek, élelmiszer-előállítás és élelmiszer-biztonság
	erdészet, vadászat, erdőkitermelés és fafeldolgozás
	oktatás, tudományos kutatás, a nemzeti kulturális örökség megőrzése és a sport

Forrás: saját szerkesztés

A kezdeményezők javaslata szerint a törvény hatályba lépésétől számított öt évig a privatizációs eljárás felfüggesztésre kerül az előbb említett, stratégiai jelentőségű és az állam biztonságát szolgáló gazdasági ágazatokban tevékenykedő kereskedelmi társaságok tekintetében. Utólag, 2020-ban a tervezet véglegesen lekerült a parlament napirendjéről.

Megállapítható egyrészt, hogy a törvénytervezet egyrészt kitágítja a stratégiai jelentőségű gazdasági ágazatokat, hozzákapcsolva az állam biztonságát szavatoló gazdasági ágazatokat, noha feltételezhető, hogy ez az utóbbi kiegészítés valójában egy pluszkritérium vagy egy pontosítás arra vonatkozóan, hogy stratégiai ágazatokon kívül ugyanolyan fontossággal bír és az állam kiemelt figyelmét garantálja.

Másrészt, joggal értelmezhető úgy is, hogy az állam biztonságát szavatoló tevékenységek már eleve részét képezik a stratégiai jelentőségű gazdasági ágazatoknak, annál is inkább, hogy mind az állami gazdasági egységek önállóan gazdálkodó vállalatokká és kereskedelmi társaságokká való átszervezéséről szóló 1990. évi 15. számú törvény, mind pedig a gazdasági ágazatok és területek meghatározása, amelyben az országos jelentőségű önálló ügyvitelű vállalatok működhetnek szóló 1993. évi 266. számú kormányhatározat tartalmazza ezeket a tevékenységeket.

Továbbá a törvénytervezet jelentősen kibővíti az állam stratégiai jelentőségű gazdasági ágazatait, és az előző jogszabályokhoz képest új területekként említi a következőket: az egészségügyi szolgáltatások, a víz- és erdőgazdálkodás, a mezőgazdaság és az oktatás.

Annak ellenére, hogy a törvény nem került elfogadásra, 2020-ban, a világméretű járványügyi helyzetre való tekintettel is, az előbbi tervezet egy módosított formában mégis elfogadásra került.²³⁶

A kezdeményezők a törvény indoklásában²³⁷ a Románia Alkotmánya által előírt kötelezettséget, amely szerint az államnak szükséges biztosítani a nemzeti érdekek megvédését a gazdaságban, valamint a koronavírus-pandémia által előreláthatatlan piaci ingadozásokat sorolták fel, és ennek megfelelően javasolták az állami tulajdonban levő társasági részek privatizációjának felfüggesztését két évre. Ugyanakkor az indoklás szerint az államnak szükséges lehetővé tenni, hogy stratégiai jelentőségű ágazatokban működő vállalatokban részesedést szerezhessen.

Az elfogadott törvény²³⁸ felsorolja azokat a gazdasági területeket, amelyeken belül tevékenységeket folytató társaságokban részesedést szerezhet:

- a) a gyógyszer, orvosi eszközök, szérum és vakcina gyártása és értékesítése, az orvosi és rohammentő szolgálatok;
- b) a gépgyártás, a kohászati, az élelmiszeri, a mezőgazdasági, az erdészeti és a fakitermelési ipar;
- c) az elektromos és hőenergia termelése, szállítása, elosztása és szolgáltatása;
- d) az ásványi kincsek felkutatása, kibányászása, termelése és feldolgozása;
- e) a szállítás, az út, vasúti, folyami, légi infrastruktúra építése és ügykezelése;
- f) az ivóvíz és öntözésre használt víz begyűjtése, kezelése és szolgáltatása;
- g) posta, távközlés és információs technológia.

²³⁶ A gazdasági tevékenységek keretében a nemzeti érdekek megvédését szolgáló néhány intézkedésről szóló 2020. évi 173-as számú törvény (Legea nr. 173/2020 privind unele măsuri pentru protejarea intereselor naționale în activitatea economică), forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/229111> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

²³⁷ A 2020. évi 173-as számú törvény indoklása, forrás: <http://www.cdep.ro/proiecte/2020/300/10/4/em406.pdf> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

²³⁸ A 2020. évi 173-as számú törvény 4. cikkely 1. bekezdése.

Összehasonlító elemzés a jogszabályok által meghatározott gazdasági ágazatokról	
2017. évi PL-x 489. számú törvénytervezet	2020. évi 173-as számú törvény
az elektromos és hőenergia termelése, szállítása, elosztása és szolgáltatása	az elektromos és hőenergia termelése, szállítása, elosztása és szolgáltatása
az ásványi kincsek felkutatása, kibányászása, termelése és feldolgozása	az ásványi kincsek felkutatása, kibányászása, termelése és feldolgozása
posta, távközlés és információs technológia	posta, távközlés és információs technológia
út, vasúti, folyami, légi, kikötői és repülőtéri, valamint a közlekedés ellenőrzési és irányítási infrastruktúra építése és ügykezelése	a szállítás, az út, vasúti, folyami, légi infrastruktúra építése és ügykezelése
fegyver és lőszer gyártása és értékesítése	-
orvosi és rohammentő szolgálatok, a gyógyszer, orvosi eszközök, szérum és vakcina gyártása és értékesítése	gyógyszer, orvosi eszközök, szérum és vakcina gyártása és értékesítése, az orvosi és rohammentő szolgálatok
vízgazdálkodás, vízművek, az ivóvíz és öntözésre használt víz begyűjtése, kezelése és szolgáltatása	az ivóvíz és öntözésre használt víz begyűjtése, kezelése és szolgáltatása
mezőgazdaság, halászat és ezt kiegészítő tevékenységek, élelmiszer-előállítás és élelmiszer-biztonság	élelmiszer és a mezőgazdasági ipar
erdészet, vadászat, erdőkitermelés és fafeldolgozás	erdészeti és a fakitermelési ipar
oktatás, tudományos kutatás, a nemzeti kulturális örökség megőrzése és a sport	-
	gépgyártás és a kohászati ipar

Forrás: saját szerkesztés

Az elfogadott 2020. évi 173-as számú törvény által felsorolt gazdasági területek, amelyeken belül az állam részesedést szerezhet, kísérteties módon hasonlít, illetve megegyezik az előző 2017-ben kezdeményezett törvénytervezetben, a stratégiai jelentőségű és az állam biztonságát szolgáló gazdasági ágazatainak felsorolásával. A 2017-es tervezethez képest a 2020-ban elfogadott törvényből kimaradt két gazdasági ágazat: a fegyver és lőszer gyártása és értékesítése, valamint az oktatás, tudományos kutatás, a nemzeti kulturális örökség megőrzése és a sport, illetve bekerült két pluszágazat: a gépgyártás és a kohászat.

A 2020. évi 173-as számú törvény másik sajátossága, hogy addig, amíg a 2017-es tervezet arról rendelkezett, hogy csak a stratégiai gazdasági ágazatokban működő állami vállalatok privatizációját függesztik fel öt évre, addig a 2020-ban elfogadott törvény minden vállalatra, amelyben az állam valamilyen részesedéssel (egyedüli, többségi vagy kisebbségi tulajdon) rendelkezik, két évre a privatizációs eljárások felfüggesztésre kerülnek. Továbbá a 2020-as évi törvény indoklásában a kezdeményezők a stratégiai gazdasági ágazatokra hivatkoznak, a törvényben viszont már kimaradt ez a meghatározás, és korlátozódtak a tevékenységek felsorolására.

A felsorolt gazdasági tevékenységek, amelyeken belül működő társaságokban részesedést szerezhet az állam, mind az indoklásban szereplő érvrendszer, mind a 2017-es tervezet logikai folytatása arra enged következtetni, noha ez egyértelműen a törvényben nem jelenik meg, hogy valójában a 2020. évi 173-as számú törvényben található felsorolás a stratégiai jelentőségű gazdasági ágazatok tartalmi elemei.

4.3. A stratégiai vállalatok jogszabályi meghatározásának összefoglalása

Az előbb felsorolt és részletesen elemzett, érvényben levő romániai jogszabályok, amelyek kiemelten vagy érintőlegesen foglalkoznak a stratégiai jelentőségű állami vállalatok kérdéskörével (az 1990. évi 15. számú törvény, az 1993. évi 266. számú kormányhatározat, az 1997. évi 88. számú sürgősségi kormányrendelet, a 2002. évi 137. számú törvény, valamint a 2020. évi 173. számú törvény), együttes értelmezése alapján szükséges meghatározni a stratégiai állami vállalat fogalmát.

A fent elhangzott érvek, valamint a jogalkotási folyamatok történeti elemzése alapján a stratégiai állami vállalat az a vállalat, amely a törvény által meghatározott egyik stratégiai ágazatban tevékenykedik, valamint természetes monopolt képez, vagy országos jelentőségű közérdeket szolgál, vagy az ország védelméhez és biztonságához szükséges alapvető javakat és szolgáltatásokat biztosít.

5. A BUDAPESTI ÉRTÉKTŐZSDÉN JEGYZETT, STRATÉGIAI JELENTŐSÉGŰ, KÖZTULAJDONBAN ÁLLÓ, GAZDASÁGI TÁRSASÁGOKRA VONATKOZÓ FELELŐS TÁRSASÁGIRÁNYÍTÁSI AJÁNLTÁSOK

5.1. Bevezető gondolatok

A felelős társaságirányítás (corporate governance) mind szabályozási rendszer már egy ideje elindult egy önállósodási úton, ami előbb vagy utóbb valószínűleg egy külön tudományágban fog kiteljesedni. Ezt a folyamatot nemcsak transzdiszciplináris jellege segíti elő, amely nemcsak a jogtudományt ötvözi a közgazdaságtudománnyal, azon belül a polgári jog, a társasági jog, a vállalatgazdaságtan, vezetés és szervezés tudományágakkal, hanem az állami vállalatok esetében a közigazgatási és a közigazgatási eljárási joggal.²³⁹ Sőt egyes kutatók azt állítják, „hogya a felelős társaságirányítás ma a társasági jog egyik központi kérdésköre, a piaci visszaélésekre adott válaszreakció, amely a társaságok működése során a jogalkotás hatókörébe korábban nem vont, új jogi tények/érdekek jogi szabályozását jelenti”.²⁴⁰

Az új különálló tudományág megszületésének indokoltságát a téma aktualitása, a téma iránti érdeklődés és kutatások tengernyi közleménye támasztja alá. A jelen tanulmány elkészítése időpontjában a Scopus keresőmotor, corporate governance kulcsszó megjelölése esetén 2186 eredményt, 1073 honlapot, 1038 könyvet és 75 folyóiratot talál.²⁴¹ Ha a jelen tanulmány főszereplőjét, a state-owned enterprise is elemezzük ugyanazon módszerrel, akkor további 17 653 összes eredményt, 4809 honlapot, 12 417 könyvet és 427 folyóiratot fedezünk fel.²⁴²

²³⁹ A Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa által összeállított új, korszerűsített tudományági nomenklatúra, forrás: <https://mta.hu/doktori-tanacs/tudomanyagi-nomenklatura-106809> (a letöltés dátuma: 2021. február 5.).

²⁴⁰ Auer Ádám: *Corporate governance. A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017, szakmai lektor: Prof. Dr. Papp Tekla egyetemi tanár, 15–16. oldal.

²⁴¹ A Scopus keresőmotor hivatalos honlapja, forrás: <https://www.elsevier.com/search-results?query=corporate%20governance> (a letöltés dátuma: 2021. április 25.).

²⁴² A Scopus keresőmotor hivatalos honlapja, forrás: <https://www.elsevier.com/search-results?query=state-owned%20enterprise> (a letöltés dátuma: 2021. április 25.).

Természetesen a tudományos tevékenységet, a tárggyal kapcsolatos kutatásokat tovább gazdagítja az egyes országok saját nyelvükön megjelent eredményei, például magyar nyelvterületen a felelős társaságirányítás és a köztulajdonban álló gazdasági társaság.

Mivel a fenti érvek alapján is a tudományterület nehezen áttekinthető, illetve a nagy érdeklődést figyelembe véve, jelen tanulmány korlátozódik a vizsgálat tárgyát képező, a Budapesti Értéktőzsdén jegyzett, stratégiai jelentőségű, köztulajdonban álló, gazdasági társaságokra vonatkozó felelős társaságirányítási szabályozására, és célul tűzi ki, hogy két konkrét példán (a RÁBA Járműipari Holding és a MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyilvánosan Működő Részvénytársaságok) keresztül szemléltesse a tisztelt olvasóval ezek gyakorlati életbeültetésének körülményeit.

A Budapesti Értéktőzsde a felelős társaságirányítás tekintetében ajánlásokat fogalmaz meg, miközben sok más ország értéktőzsdéje kódexbe foglalja az előírásokat, az Európai Bizottság vállalatirányítási jelentéstétel minőségére vonatkozó ajánlásának megfelelően. A következőkben arra keresem a választ, hogy mi vezérelte és készítette a Budapesti Értéktőzsde Zrt. vezetőségét és Felelős Társaságirányítási Bizottságát arra, hogy kivételesen ajánlásokat fogalmazzanak meg.

Ezzel párhuzamosan más európai uniós országokban kódexbe foglalják az alapelveket és rendelkezéseket, ennek megfelelően kiválasztottam és megvizsgálom a felelős társaságirányítás szabályozásában legnagyobb múlttal rendelkező ország, Nagy-Britannia gyakorlatát. Továbbá arra keresem a választ, milyen elvi és tartalmi különbségek mutathatók ki az ajánlások gyűjteménye és a kódex között, milyen „kényszerítő” hatása lehet a tőzsdén jegyzett társaságokra a felelős társaságirányítási elvárásoknak való megfelelés.

Ugyanakkor megkísérlem, hogy felfedezzek sajátos jegyeket arra vonatkozóan is, hogy az üzleti életben, ahol a kockázat és bizonyos szinten a spekuláció jellemzően jelen van, milyen mértékben sérülhet a vállalkozói szabadság a tőzsdei puha szabályozás, illetve a kötelező jellegű rendelkezések terhe alatt.

A társasági jog a piacgazdaság legfontosabb szereplőjének, a gazdasági társaságnak az elemzési anyaga. Mi sem tükrözi jobban ennek a területnek a döntő fontosságát, mint a jelenlegi statisztikai adatok.

Ezek szerint 2020-ban, Magyarországon összesen 1 810 356 vállalkozót (503 066 gazdasági társaság és 1 295 875 egyéni vállalkozó)²⁴³ tartanak nyilván, ami 0,89%-kal magasabb, mint az egy évvel ezelőtti szám, ami 1 794 409 vállalkozó (503 544 gazdasági társaság és 1 279 135 egyéni vállalkozó) volt. A vállalkozók számának megítélése szempontjából még egy érdekes adat: a 2020-ra érvényes adatok alapján Magyarországon a lakónépesség száma 9 769 526.²⁴⁴ A tíz évvel ezelőtti, azaz 2001. évi népszámlálási adathoz képest, amely szerint Magyarország lakónépessége 9 985 722 fő volt, enyhe népességfogyást mutat.

A köztulajdonban álló gazdasági társaságok mint gazdasági szereplők ugyanazokkal a kihívásokkal és versenyhelyezettel küszködnek, mint a magántulajdonban levő gazdasági társaságok. Viszont esetükben az állami tulajdonosi háttér miatt a közvagyon felhasználásának észszerűsége és hatékonysága a tét. Az állami vállalatok kormányzásának kontrollja hozzájárul ahhoz, hogy az előbb említett közösségi elvárásokat sikerüljön haladéktalanul teljesíteni.

Természetesen nem minden állami részesedéssel rendelkező vállalat teljesíti a köztulajdonban álló gazdasági társaságok meghatározására vonatkozó jogszabályi kritériumrendszert, és ennek megfelelően nem tartozik a köztulajdonban álló gazdasági társaságokra vonatkozó különleges jogszabályok hatálya alá.

Magyarországon a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. (MNV Zrt.) közel tizenhatezer milliárd forint értékű állami vagyon felett gyakorol tulajdonosi jogokat, ami Magyarország éves GDP-jének közel fele. Nagyságrendileg százötven állami tulajdonú gazdasági társaság esetében végeznek tulajdonosi felügyeletet.

5.2. Fogalommeghatározások

Köztulajdonban álló gazdasági társaság – az a gazdasági társaság, amelyben a magyar állam, helyi önkormányzat, a helyi önkormányzat jogi személyiséggel rendelkező társulása, többcélú kistérségi társulás, fejlesztési tanács, nemzetiségi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat

²⁴³ A Központi Statisztikai Hivatal hivatalos honlapja, forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0002.html (a letöltés dátuma: 2021. április 25.).

²⁴⁴ A Központi Statisztikai Hivatal hivatalos honlapja, forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0034.html (a letöltés dátuma: 2021. április 25.).

jogi személyiségű társulása, költségvetési szerv vagy közalapítvány külön-külön vagy együttesen számítva többségi befolyással rendelkezik.²⁴⁵

Állami gazdasági társaság – olyan gazdasági társaság, amelyben a magyar állam a szavazatok legalább 90%-át biztosító befolyással rendelkezik.²⁴⁶

Állami tulajdonban levő vállalat – az a társaság, amelyben az állam tulajdonnal rendelkezik, mint például részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság és társulás.²⁴⁷

Az állam kontrollja – az OECD-irányelvek szerinti fogalom meghatározásánál azt jelenti, hogy vagy az állam a vállalat többségi tulajdonosa mint a szavazati jogokat biztosító részvények többségének a tulajdonosa, vagy ezzel egyenértékű kontrollt gyakorol felette. Az ezzel egyenértékű kontroll azt jelenti például, hogy törvényes vagy a társasági szerződés előírásainak megfelelően az állam állandó kontrollja biztosított a vállalat vagy az igazgatótanács felett, a kisebbségi részvénytulajdon esetében is.

5.3. Elemzési módszertan

A jogszabályi elemzés módszertanát tekintve kiindulási alapnak a Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásokat tekintetem, és minden egyes előírást összevettem a jogszabályi előírásokkal, az általánostól (a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény²⁴⁸ Harmadik Könyv A jogi személy Harmadik rész Gazdasági társaság XIV. cím Részvénytársaság) haladva a különlegesig (például a köztulajdonban álló gazdasági

²⁴⁵ A köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény 1. cikkely db) pontja szerinti meghatározás alapján.

²⁴⁶ A köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény 1. cikkely a) pontja szerinti meghatározás alapján.

²⁴⁷ OECD (2015): *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises*, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris. Forrás: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244160-en> (a letöltés dátuma: 2021. február 15.), 14. oldal.

²⁴⁸ A törvényt az Országgyűlés a 2013. február 11-i ülésnapján fogadta el. A kihirdetés napja: 2013. február 26. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2013-5-00-00> (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény,²⁴⁹ a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény²⁵⁰ stb.), kitérve az európai uniós szabályozás vonatkozó előírásaira is.

Ugyanakkor a Gazdasági Együtműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development) kidolgozta az állami tulajdonban levő vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítás irányelveket.²⁵¹ Ezek az ajánlások hozzájárulnak egy megbízható, kiszámítható és átlátható gazdasági környezet kialakításához. Ennek következtében biztosítva lesz a hosszú távú beruházások megtérülése, a pénzügyi stabilitás és egy egészséges üzleti szemlélet, hozzájárulva egy erőteljesebb gazdasági növekedéshez és egy jóval befogadóbb társadalomhoz. Kétségtelenül a szervezet által kidolgozott alapelvek ideális esetben megjelennek az érvényben levő hazai jogi szabályozásban, valamint az BÉT FT Ajánlásokban is.

Továbbá az elemzés elve a szakjog elsődlegességének szempontja alapján (*lex specialis derogat lex generalis non derogat*) a köztulajdonban álló gazdasági társaságokra vonatkozó jogszabályi előírásai felülírják a társasági törvénykezést az elsődleges jogforrás a részvénytársaságként működő köztulajdonban álló gazdasági társaságok szervezése és működése szabályozásának tekintetében. Ugyanakkor azon köztulajdonban álló gazdasági társaságokra – részvénytársaságok esetében –, amelyek részvényeit szabályozott piacon tranzakcionálják, a tőkepiacra vonatkozó jogszabályok is érvényesek.

²⁴⁹ A törvényt az Országgyűlés a 2009. november 9-i ülésnapján fogadta el. A kihirdetés napja: 2009. november 26. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2009-122-00-00> (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

²⁵⁰ A törvényt az Országgyűlés a 2001. december 18-i ülésnapján fogadta el. A kihirdetés napja: 2001. december 25. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2001-120-00-00> (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

²⁵¹ OECD (2015): *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises*, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244160-en> (a letöltés dátuma 2021. február 15.).

A tanulmány ennek megfelelően tovább kívánja szűkíteni az elemzés tárgyát, az általánostól haladva a speciális keretig, a társaságok közül a részvénytársaságok, ezek közül a köztulajdonban álló gazdasági társaságok kategóriájába sorolt, azon belül a tőzsdén jegyzett, és azok közül is a stratégiai állami vállalatok kerülnek célkeresztbe.

Mivel ezek a vállalatok kiemelt közérdekű feladatokat látnak el, az állam szempontjából stratégiai fontosságú gazdasági területeken tevékenykednek, illetve jelentős gazdasági befolyással rendelkeznek, hasznos elemezni a szabályozási keretet, amely szavatolja a köztulajdonban álló gazdasági társaságok kormányzását a teljesítményközpontú felelős társaságirányítási elvek alapján.

A piacgazdaság versenyfeltételei új kihívások elé helyezték a köztulajdonban álló gazdasági társaságokat, hiszen a magánszektorba beáramlott külföldi tőke és tudáshalmaz (know-how), a globalizáció egyre erősebben érzékelhető hatása kihangsúlyozta azt az igényt, illetve felgyorsította a köztulajdonban álló gazdasági társaságok versenyképessége biztosítására alkalmas jogkeret megalkotásának fontosságát.

Annak ellenére, hogy a köztulajdonban álló gazdasági társaságok szervezésének és működésének szabályozása nagyon sokat fejlődött az elmúlt években, továbbra is értékes következtetésekre juthatunk, ha elemezzük a tőzsdén jegyzett, stratégiai jelentőségű, köztulajdonban álló gazdasági társaságok felelős társaságirányításra vonatkozó szabályozásán keresztül ezek kormányzásának körülményeit: döntési jogköreit, javadalmazását, a tanács működését, felelősségeit, teljesítménymérését, a kormányzás felügyeletét, az átláthatósági és jelentési kötelezettségeit.

Ennek megfelelően a jelen tanulmány célja a tőzsdén jegyzett, stratégiai jelentőségű, köztulajdonban álló gazdasági társaságokra vonatkozó felelős társaságirányítási ajánlások ismertetése és összehasonlítása, kiindulópontként a Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásokat tekintve és ennek magyarázata a Polgári törvénykönyv, a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működésére vonatkozó törvény, illetve egyes területek speciális jogszabályi előírásai alapján.

5.4. Az esettanulmány tárgyát képező társaságok kiválasztásának módszertana

A tanulmányom során annak érdekében, hogy összehasonlítható legyen a romániai elemzéssel, egy hasonló állami vállalatot (OECD-meghatározásnak megfelelően) próbálok meg kiválasztani, amely tőzsdén jegyzett és stratégiai jelentőségű. A második szempont az volt, hogy a konkrét esettanulmányt képező társaság, a tőzsdén jegyzett egyik legjelentősebb (üzleti érték, forgalom szempontjából), stratégiai jelentőségű (a törvényes előírásoknak megfelelően), állami vállalat (többségi állami tulajdon, kontroll stb.) esetét tanulmányozzam.

A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény²⁵² 2. melléklete meghatározza a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon körét, illetve ezen belül a nemzeti vagyonba tartandó állami tulajdonban álló társasági részesedést. A lista 62 társaságot tartalmaz, ezek közül egy, a RÁBA Járműipari Holding nyilvánosan működő részvénytársaság, azaz ennek a társaságnak jegyzik a részvényeit a tőzsdén.

Ugyanakkor a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő (MNV) Zrt. frissített, 2021. február 12-i keltezésű kimutatása szerint portfóliójában a többségi tulajdonú társaságok közül két társaság – a KARTONPACK Doboziipari és a RÁBA Járműipari Holding – működik Nyilvánosan Működő Részvénytársasági formában. A kisebbségi tulajdonú társaságok közül pedig három – a MOL Magyar Olaj- és Gázipari, a RICHTER GEDEON Vegyészeti Gyár és a TAKARÉK Jelzálogbank – Nyilvánosan Működő Részvénytársaság.²⁵³

Az előbbi kiválasztási kritériumok alapján két céget fogok vizsgálni a felelős társaságirányítási ajánlásoknak való megfelelés tekintetében, éspedig a RÁBA Járműipari Holding és a MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyilvánosan Működő Részvénytársaságokat.

²⁵² A törvényt az Országgyűlés a 2011. december 23-i ülésnapján fogadta el. A kihirdetés napja: 2011. december 30. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-196-00-00> (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

²⁵³ A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő (MNV) Zrt. hivatalos honlapja, forrás: http://www.mnv.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/mnvportfolio/tarsasagiportfolio/kisebbségi_tarsasagok (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

Ezen ismertetési és összehasonlítási tanulmány során végigkísérem és kiértékelem ezen szabályok gyakorlati életbeültetését, a legjelentősebb, tőzsdén jegyzett, stratégiai jelentőségű két köztulajdonban álló gazdasági társaság, a RÁBA Járműipari Holding és a MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyilvánosan Működő Részvénytársaságokat, 2019-es év beszámolóí és jelentései alapján.

Végül, de nem utolsósorban, az elemzett adatok alapján a jelen tanulmány célja egy jövőkép felvázolása, jogszabályi módosításokra, illetve a Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlások további fejlesztésére vonatkozó észrevételek megfogalmazása által, amely lehetőséget biztosíthat a felelős társaságirányítási célkitűzések minél eredményesebb életbeültetésében.

Magyarországon, a 2010–2012 közötti időszak tekintetében elkészült a Budapesti Értéktőzsde felelős társaságirányításra vonatkozó ajánlásgyűjtemény, harminckilenc jegyzett társaság nyilatkozatának elemzése alapján.²⁵⁴ A könyv részletesen ismerteti az olvasóval – elsősorban Magyarország példájából kiindulva és ebből a nézőpontból vizsgálva – a felelős társaságirányítás alkalmazását a gazdasági társaságokon belül. A könyv elemzési módszertana kiterjed a dogmatikai eszköztár felhasználására is, a szabályozás jellegének meghatározására, a különböző felsőbbrendű jogszabályokkal való logikai kapcsolatára. A könyv, illetve a benne felhasznált könyvészet jó kiindulási alapot, sőt referenciát jelent jelen kutatásom tárgyában.

5.5. A Budapesti Értéktőzsde és a felelős társaságirányítási ajánlások

A Budapesti Értéktőzsde Zrt. Felelős Társaságirányítási Bizottsága által elkészített és a Budapesti Értéktőzsde Zrt. Igazgatósága által 2020. december 8-án jóváhagyott Felelős Társaságirányítási Ajánlások²⁵⁵ 2021. január 1-től léptek hatályba.

Az új kiadás, a 2018. július 23-án jóváhagyott Felelős Társaságirányítási Ajánlásokat²⁵⁶ bővíti tovább, amelyek 2018. augusztus 1-től léptek hatályba.

²⁵⁴ Auer Ádám: *Corporate governance, A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói*, Szakmai lektor: Prof. Dr. Papp Tekla egyetemi tanár, 2017, Dialóg Campus Kiadó; Nordex Kft., 99–145. oldal.

²⁵⁵ A Budapesti Értéktőzsde Zrt. Felelős Társaságirányítási Ajánlások. Forrás: https://bet.hu/pfile/file?path=/site/Magyar/Dokumentumok/Kibocsatok/FT_ajanlasok_20210101_HU.pdf1 (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlások első fejezete, a részvényesek jogai és a közgyűlés hat alfejezetből áll, ezek: az általános elvek, a közgyűlés összehívása és lebonyolítása, a közgyűlést érintő egyéb kérdések, javadalmazás, az átláthatóság és nyilvánosságra hozatal.

A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlások összefoglalása			
Fejezet	Cím	Ajánlás	Javaslat
1	A részvényesek jogai és a közgyűlés		
1.1	Általános elvek	3	1
1.2	A közgyűlés összehívása	5	2
1.3	A közgyűlés lebonyolítása	7	3
1.4	A közgyűlést érintő egyéb kérdések	0	1
1.5	Javadalmazás – hatályon kívül helyezve ²⁵⁷	0	0
1.6	Átláthatóság és nyilvánosságra hozatal	9	2

Forrás: saját szerkesztés

A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlások második fejezete, az irányítás, ellenőrzés és kockázatkezelés kilenc alfejezetből áll. Ezek a következők: a feladat- és hatáskörmegosztás a társaságon belül, az igazgatóság/igazgatótanács, a felügyelőbizottság, az igazgatóság/igazgatótanács és a felügyelőbizottság ülései és tagjai, az

²⁵⁶ A BET Zrt. 2018. július 23-án jóváhagyott Felelős Társaságirányítási Ajánlások. Forrás: <https://www.bet.hu/pfile/file?path=/site/Magyar/Dokumentumok/Kibocsatok/felelos-tarsasagiranyitasi-ajanlasok> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

²⁵⁷ „Az ajánlások 2020-as felülvizsgálata során a Felelős Társaságirányítási Bizottság hatályon kívül helyezte a javadalmazásra vonatkozó 1.5 fejezetben, valamint az 1.6.7 pontban szereplő ajánlásokat, illetve ennek megfelelően módosította az 1.6.2, 1.6.9 és 2.2.2 pontokat és az 1. sz. mellékletet, tekintettel arra, hogy 2019 júliusától a javadalmazásra vonatkozó szabályokat a hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2019. évi LXVII. törvény rendezi.”

igazgatótanács/felügyelőbizottság tagjainak függetlensége, az igazgatósági/igazgatótanácsi, valamint a felügyelőbizottsági tagok összeférhetlensége – a bennfentes kereskedés, a belső kontrollrendszerek és kockázatkezelés és a külső tanácsadó, könyvvizsgáló.

A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlások összefoglalása			
Fejezet	Cím	Ajánlás	Javaslat
2	Irányítás, ellenőrzés és kockázatkezelés		
2.1	Feladat- és hatáskörmegosztás a társaságon belül	1	0
2.2	Igazgatóság/igazgatótanács	2	0
2.3	A felügyelőbizottság	1	0
2.4	Az igazgatóság/igazgatótanács és a felügyelőbizottság ülései	3	0
2.5	Az igazgatóság/igazgatótanács és a felügyelőbizottság tagjai	3	0
2.6	Az igazgatótanács/felügyelőbizottság tagjainak függetlensége	4	0
2.7	Az igazgatósági/igazgatótanácsi, valamint a felügyelőbizottsági tagok összeférhetlensége – a bennfentes kereskedés	4	0
2.8	Belső kontrollrendszerek és kockázatkezelés	8	0
2.9	Külső tanácsadó, könyvvizsgáló	1	1

Forrás: saját szerkesztés

5.5.1. A részvényesek jogai és a közgyűlés

5.5.1.1. Általános elvek

Az ajánlások első fejezete, A részvényesek jogai és a közgyűlés hat alfejezetből áll, ezek közül az első Az általános elvek.

Az első ajánlás arra vonatkozik, hogy a társaság befektetői kapcsolattartással foglalkozó szervezeti egységet működtet, vagy erre a feladatra kijelöl egy személyt, amely biztosítja a folyamatos kommunikációt a részvényesekkel az átláthatóságra és a nyilvánosságra hozatalra vonatkozó előírásoknak, valamint a társaság nyilvánosságra hozatali elveinek megfelelően.

Ebben az esetben a megválaszolandó kérdés: A társaságnál befektetői kapcsolattartással foglalkozó szervezeti egység működik, vagy erre kijelölt személy látja el ezen feladatokat.

Az első ajánlás tekintetében a magyar jogrendben sem az általános, sem a speciális jogszabályokban nem található előírás. Az európai uniós szabályozásban az állami tulajdonban levő vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítás OECD-irányelv tartalmaz ilyen jellegű általánosan megfogalmazott kötelezően elérendő célkitűzést. Az irányelv IV. fejezete, a részvényesek és egyéb befektetők méltányos bánásmódjával kapcsolatban, A pontja 3. alpontja előírja, hogy az állami tulajdonban levő vállalat szükséges kidolgozzon egy aktív kommunikációs és tanácskozási stratégiát minden részvényessel. Ennek érdekében javasolt beazonosítani a részvényeseket, időben és rendszeresen, teljes körű tájékoztatást, illetve elegendő háttérinformációt nyújtani számukra.

A RÁBA Járműipari Holding Nyilvánosan Működő Részvénytársaság (a továbbiakban Rába Nyrt.) 2020-as évre vonatkozó Felelős Társaságirányítási Jelentése a Felelős Társaságirányítási Ajánlásokban foglaltaknak való megfelelésről szóló nyilatkozat²⁵⁸ (a továbbiakban Rába Nyrt. FTJ) alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak. Sajnos a vállalat honlapján nem sikerült azonosítani a szervezeti felépítést bemutató ábrát, valamint nem áll rendelkezésre az az információ sem, hogy a befektetői kapcsolattartással foglalkozó szervezeti egység működik, vagy erre kijelölt személy látja el ezen feladatokat.

A MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyilvánosan Működő Részvénytársaság (a továbbiakban MOL Nyrt.) 2020-as évre vonatkozó Felelős Társaságirányítási Jelentése a Felelős Társaságirányítási Ajánlásokban foglaltaknak való megfelelésről szóló Felelős

²⁵⁸ A Rába Nyrt. 2020-as évre vonatkozó Felelős Társaságirányítási Jelentése a Felelős Társaságirányítási Ajánlásokban foglaltaknak való megfelelésről szóló nyilatkozat, forrás: https://www.bet.hu/newkibdata/128545677/R%C3%A1ba%20Nyrt_Fejel%C5%91s%20T%C3%A1rsas%C3%A1gir%C3%A1ny%C3%ADt%C3%A1si%20Jelent%C3%A9s_2021.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

Társaságirányítási Nyilatkozat²⁵⁹ (a továbbiakban MOL Nyrt. FTJ) alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak. A MOL Befektetői Kapcsolatok szervezetet hozott létre, a csoport honlapján megtalálható elérhetősége,²⁶⁰ illetve külön fejezet foglalkozik a részvényeseket és a pénzügyi világ tagjait érintő kérdésekkel.

Az első ajánlás tekintetében az a véleményem, hogy kellőképpen ellenőrizhető legyen, egyrészt érdemes lenne, hogy a társaságok elérhetővé tegyék azt az információt, hogy szervezeti egységet vagy egy személyt jelöltek ki a befektetőkkel való kapcsolattartásra. Az előbbi esetben tegyék közzé a szervezeti ábrát, megjelölve a felelős egységet, az utóbbi esetben pedig jelöljék meg a kijelölt személyt, illetve mindkét esetben legyen elérhető a kapcsolatfelvétel módja (legalább telefon és e-mail-elérhetőség megjelölésével). Továbbá azt gondolom, hogy nem elegendő a felelős egységet/személyt kijelölni, hanem szükséges a társaság honlapján erre a célra külön létrehozott felület biztosítása, pontosabban a részvényesekkel való kapcsolattartásra, ahol elérhető legyen minden közérdekű adat, valamint a kapcsolattartásért felelős szervezet/ személy elérhetősége.

A második ajánlás a társaság hatályos alapszabályának honlapján való közzétételére vonatkozik. Ebben az esetben a megválaszolendő kérdés: A társaság alapszabálya a társaság honlapján megtekinthető. Az első ajánlás tekintetében a magyar jogrendben sem az általános, sem a speciális jogszabályokban nem található előírás.

Az OECD állami tulajdonban levő vállalatokra vonatkozó irányelve VI. fejezete, a közzétételre és átláthatóságra vonatkozó szabályai rendelkeznek általánosságban a közérdekű dokumentumok nyilvánosságra való hozataláról.

²⁵⁹ A MOL Nyrt. 2020-as évre vonatkozó Felelős Társaságirányítási Jelentése a Felelős Társaságirányítási Ajánlásokban foglaltaknak való megfelelésről szóló Felelős Társaságirányítási Nyilatkozat, forrás: https://molgroup.info/storage/documents/altalanos_dokumentumok/fobb_tarsasagiranyitasi_dokumentumok/mol_bse_corporate_governance_declaration_hu_2021.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

²⁶⁰ A MOL-csoport hivatalos honlapja, Befektetői Kapcsolatok szervezet elérhetősége, forrás: <https://molgroup.info/hu/befektetoi-kapcsolatok/kapcsolat> (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

A Rába Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak. A társaság honlapján, a Befektetői oldal menüpont alatt, az Alapdokumentumok résznél megtalálható az Alapszabálya.²⁶¹ A MOL Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak. A társaság honlapján, nem a Befektetői kapcsolatok menüpont alatt, noha ez tűnne célszerűnek a BÉT FTA alapján, hanem a MOL-csoportról menüpont alatt, a Főbb társaságirányítási dokumentumok pontnál található a társaság Alapszabálya.²⁶²

A második ajánlással kapcsolatban, úgy érzem, érdemes lenne pontosítani és meghatározni, hogy a társaság alapdokumentumai elérhetőek kell legyenek a társaság honlapján, a Befektetőkkel való kapcsolattartás menüpont alatt. Ellenkező esetben kicsit időigényes lehet felfedezni, hol található meg a hivatkozott dokumentum. Ha a társaság úgy ítéli meg, hogy akár több helyen is elérhetővé teszi a dokumentumot, akkor mindenképpen a Befektetői kapcsolattartás menüpont alatt is megtalálható legyen. Ilyen módon harmonikusabban összhangba lehetne hozni a BÉT FTA előírásaival is, és a befektetők számára könnyű elérhetőséget biztosítani.

A harmadik javaslat arra vonatkozik, hogy az alapszabály lehetővé teszi azt, hogy a részvényes szavazati jogát a távollétében is gyakorolhassa. A megválaszolandó kérdés: A társaság alapszabálya lehetőséget ad arra, hogy a részvényes szavazati jogát távollétében is gyakorolhassa.

A javaslat tekintetében a Ptk. tartalmaz szabályozást, amikor is a közgyűlésen való részvétel részben arról rendelkezik, hogy a nyrt. alapszabálya alapján megengedheti, hogy a részvényes a szavazati jogát, a közgyűlést megelőzően, postai úton gyakorolja.²⁶³ Továbbá lehetőség nyílik konferencia-közgyűlés tartására is, azaz hogy a részvényesek személyes megjelenés

²⁶¹ A Rába Nyrt. alapszabálya, forrás: http://www.raba.hu/befektetoi_oldal/befektetoi.raba.hu/doctar/Alapdokumentumok/2021/Raba_Nyrt_Alapszabaly_20201203.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

²⁶² A MOL-csoport alapszabálya, forrás: https://molgroup.info/storage/documents/altalanos_dokumentumok/fobb_tarsasagiranyitasi_dokumentumok/molnyrt_alapszabaly_2020_06_04.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

²⁶³ A Ptk. 2013. évi V. tv. 3273. cikkely (4) bekezdése.

helyett elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével vegyenek részt, amennyiben az alapszabály lehetővé teszi ezt.²⁶⁴

Továbbá konferencia-közgyűlés tartása esetében, amely keretében a részvényes elektronikus hírközlő eszköz segítségével szavazott, erre vonatkozó visszaigazolást szükséges kapjon, ellenkező esetben a részvényes a közgyűlés által hozott határozat bírósági felülvizsgálata iránt akkor is jogosult pert indítani, ha a határozat meghozatalához szavazatával hozzájárult.²⁶⁵

Az európai uniós szabályozásban, az Európai Parlament és a Tanács 2007/36/EK irányelve²⁶⁶ és a Bizottság (EU) 2018/1212 végrehajtási rendelete²⁶⁷ tartalmaz erre vonatkozó célkitűzéseket. Ennek a rendeletnek a 4–7. terjedő cikkei szabályozzák a közgyűlés összehívására, a részvényesi jogok közgyűlésen való gyakorlására vonatkozó jogosultság visszaigazolására, a részvényes közgyűlésen való részvételéről szóló értesítésére, valamint a szavazatok leadására, illetve rögzítésére és beszámítására vonatkozó visszaigazolásra érvényes minimális elvárásokat.

Továbbá európai uniós szinten az állami tulajdonban levő vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítás OECD-irányelv tartalmaz ilyen jellegű általánosan megfogalmazott kötelezően elérendő célkitűzést. Az irányelv IV. fejezete, a részvényesek és egyéb befektetők méltányos bánásmódjával kapcsolatban, A pontja 4. alpontja előírja, hogy a társaságot érintő alapvető döntésekben való részvételhez szükséges elősegíteni a kisebbségi részvényesek

²⁶⁴ A Ptk. 2013. évi V. tv. 3280–3281. cikkely.

²⁶⁵ A hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2019. évi CXVII. számú törvény 7. cikkelye.

²⁶⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/36/EK irányelve az egyes részvényesi jogok gyakorlásáról a tőzsdén jegyzett társaságokban. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007L0036&from=HU> (a letöltés dátuma: 2021. június 12.).

²⁶⁷ A Bizottság (EU) 2018/1212 végrehajtási rendelete a 2007/36/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek a részvényesek azonosítására, az információk továbbítására és a részvényesi jogok gyakorlásának megkönnyítésére vonatkozó rendelkezések tekintetében történő végrehajtására vonatkozó minimumkövetelmények megállapításáról. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1212&from=RO> (a letöltés dátuma: 2021. június 12.).

jelenlétét a közgyűlésen. Ez többek között biztosítható a részvényesek távollétükben történő szavazás vagy elektronikus eszközök felhasználásának lehetősége által, a közgyűlésen való részvétellel kapcsolatos költségek csökkentése érdekében.²⁶⁸

A Rába Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz alkalmazza a javaslatot. A társaság Alapszabálya lehetővé teszi a részvényesek számára, hogy szavazati jogukat meghatalmazott képviselő útján gyakorolják.²⁶⁹ Másrészt az igazgatóság az üléseit telekommunikációs úton (telefonkonferencia vagy virtuális konferencia) is megtarthatja,²⁷⁰ a felügyelőbizottság pedig konferencia telefonos ülést tarthat.²⁷¹

A MOL Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz alkalmazza a javaslatot, azonban a következő magyarázattal szolgál: „A közgyűlésen a részvényesek meghatalmazotton keresztül tudják részvényesi jogaikat gyakorolni, valamint az alapszabályban meghatározottak szerinti formanyomtatványon (Proxy-card) keresztül is képviseltethetik magukat, amelynek feltételei a közgyűlési meghívóban a társaság honlapján közzétételre kerülnek. A közgyűlésen az elektronikus hírközlő eszközökön keresztül való részvételt a társaság alapszabálya nem teszi lehetővé.”²⁷²

A társaság alapszabálya lehetővé teszi, hogy a részvényes a közgyűlésen személyesen, részvényesi meghatalmazott vagy meghatalmazott képviselő útján szavazzon, illetve a szavazás számítógépes (gépi) úton, vagy a szavazatok számlálásával is történhet.²⁷³

²⁶⁸ OECD (2015), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244160-en> (a letöltés dátuma 2021. április 18.), 53. oldal.

²⁶⁹ A Rába Nyrt. 2020. december 3-án 13-14. számú határozattal elfogadott Alapszabály 17.1 pontjának megfelelően, 13. oldal.

²⁷⁰ A Rába Nyrt. 2020. december 3-án 13-14. számú határozattal elfogadott Alapszabály 20.2 pontjának megfelelően, 15. oldal.

²⁷¹ A Rába Nyrt. 2020. december 3-án 13-14. számú határozattal elfogadott Alapszabály 23.5 pontjának megfelelően, 22. oldal.

²⁷² A MOL Nyrt. 2020-as FTJ 28. oldal.

²⁷³ A MOL Nyrt. 2020. június 4-én kelt határozatával elfogadott Alapszabály 14.2 pontjának megfelelően, 14. oldal.

Úgy ítélem meg, hogy a BÉT FT ezen javaslata nem teljes mértékben egyértelmű, azaz pontosabban mit ért a részvényes szavazati jogának a távollétében való gyakorlása alatt. A Ptk. előírásait és az OECD irányelveit párhuzamosan és komparatív figyelembe véve, ez elsősorban a levélben történő vagy az elektronikus kommunikációs eszközök segítségével történő szavazás lehetőségének biztosítására vonatkozik. Ezt a véleményt tűnik alátámasztani a Rába Nyrt. 2020-as FTJ is, amely igaz, nem a részvényesek közgyűlésére vonatkozik. A Rába Nyrt. az igazgatóság számára lehetővé teszi, hogy az üléseit telekommunikációs (telefonkonferencia vagy virtuális konferencia), a felügyelőbizottság számára pedig konferencia telefonos úton is megtarthassa. Mindezen felsorolt indokok alapján azt gondolom, hogy a BÉT FTA következő kiadásánál érdemes lenne pontosítani, hogy a javaslat valójában a részvényesek levélben vagy elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szavazási lehetőségének biztosítására vonatkozik.

A negyedik ajánlás megválaszolható kérdése: Amennyiben a társaság alapszabálya lehetővé teszi a részvényesek számára a távollétükben történő joggyakorlást, a társaság közzétette honlapján annak módjait és feltételeit, ideértve a szükséges dokumentumokat is.

A negyedik ajánlás a harmadik javaslat folytatása, és csak abban az esetben van indokoltsága, amennyiben az előző megválaszolható kérdésre a társaság igennel válaszolt. Erre vonatkozóan a Ptk. tartalmaz szabályozást, éspedig a közgyűlés összehívásának speciális szabályai részben, amikor arról rendelkezik, hogy a nyrt. a közgyűlést megelőzően nyilvánosságra hozza, többek között a levélben történő szavazáshoz használandó nyomtatványokat.²⁷⁴

A Rába Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak.

A társaság alapszabálya előírja, hogy a közgyűlési meghívóban és hirdetményben egyebek mellett meg kell jelölni a részvényesi jog gyakorlásának feltételeit, valamint a közgyűlés napirendi pontjaihoz kapcsolódó előterjesztéseket és egyéb dokumentumokat hol és mikor tekinthetik meg a részvényesek.²⁷⁵ Továbbá ugyancsak az alapszabályban rendelkezik arról,

²⁷⁴ A Ptk. 2013. évi V. tv. 3272. cikkely (3) bek. c) pontja.

²⁷⁵ A Rába Nyrt. 2020. december 3-án 13–14. számú határozattal elfogadott Alapszabály 16.2 pontjának megfelelően, 13. oldal.

hogy „a társaság a hirdetőanyagait – ha jogszabály azokat nem rendeli a Céglapban vagy más meghatározott lapban, illetve helyen közzétenni – a Társaság honlapján (www.raba.hu) és a BÉT hivatalos elektronikus honlapján teszi közzé.”²⁷⁶

A társaság honlapján, a Befektetői oldal menüpont alatt, egyrészt a közgyűlés, másrészt a letölthető dokumentumok alponban teszi közzé a részvényesek távollétükben történő szavazás eljárását (meghatalmazott által) és a szükséges dokumentumokat.²⁷⁷

A MOL Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak, ugyanakkor megismétli azt a magyarázatot, amit a harmadik javaslatnál tett. A társaság alapszabálya megszabja, hogy a közgyűlési meghívóban és hirdetőanyagban, egyebek mellett, „meg kell jelölni a szavazati jog gyakorlásához az Alapszabályban előírt feltételeket, valamint a határozattervezetek és a közgyűlés elé terjesztendő dokumentumok eredeti és teljes terjedelmű szövege elérhetőségének helyét.”²⁷⁸ Továbbá az alapszabály rendelkezik arról is, hogy „a közgyűlési meghívónak és hirdetőanyagnak tartalmaznia kell, hogy a részvényes a közgyűlési jogait képviselő útján is gyakorolhatja”.²⁷⁹

Ugyanakkor „a Társaság hirdetőanyagait a törvényben vagy tőzsdei szabályzatokban előírtakon túl a Társaság honlapján, törvényben meghatározott esetekben a Céglapban, a közgyűlés összehívására vonatkozó hirdetőanyag szövegét a Társaság honlapján teszi közzé”.²⁸⁰

²⁷⁶ A Rába Nyrt. 2020. december 3-án 13–14. számú határozattal elfogadott Alapszabály 36. pontjának megfelelően, 26. oldal.

²⁷⁷ A Rába Nyrt. hivatalos honlapja, Befektetői oldal menüpont, forrás: http://www.raba.hu/befektetoi_oldalak/kozgyules.html és http://www.raba.hu/befektetoi_oldalak/letoltheto_dokumentumok.html (a letöltés dátuma 2021. április 18.).

²⁷⁸ A MOL Nyrt. 2020. június 4-én kelt határozatával elfogadott Alapszabály 13.2 pontjának megfelelően, 12. oldal.

²⁷⁹ A MOL Nyrt. 2020. június 4-én kelt határozatával elfogadott Alapszabály 13.3 pontjának megfelelően, 13. oldal.

²⁸⁰ A MOL Nyrt. 2020. június 4-én kelt határozatával elfogadott Alapszabály 26. pontjának megfelelően, 21. oldal.

A társaság honlapján, a Befektetői kapcsolatok menüpont alatt, az Események fejezetben, az éves rendes közgyűlés alpontban teszi közzé az ajánlásban megfogalmazott eljárást és dokumentumokat.²⁸¹

Azt gondolom, hogy ez a kötelező jellegű ajánlás a következménye, illetve a harmadik, nem kötelező jellegű javaslatra vonatkozó megválaszolendő kérdésre adott pozitív válasz feltétele, ezért célszerű lenne a javaslatot ajánlássá előléptetni. Annál is inkább indokoltnak tartom a kötelező jellegű minősítést, mivel a Ptk. erre vonatkozóan lehetőséget, az OECD állami tulajdonban levő vállalatokra vonatkozó irányelvek kötelező célkitűzést fogalmaz meg, illetve egyértelműen a részvényesek szavazati jogai gyakorlásának elősegítését szolgálja.

5.5.1.2. A közgyűlés összehívása

Az ajánlások első fejezete, A részvényesek jogai és a közgyűlés hat alfejezetből áll, ezek közül a második, A közgyűlés összehívása, amely 5 ajánlást és 2 javaslatot tartalmaz. Az első ajánlás megválaszolendő kérdése, hogy a társaság összefoglaló dokumentumban a honlapján közzétette a közgyűlések lebonyolítására és a részvényes szavazati jogának gyakorlására vonatkozó szabályokat.

Erre az ajánlásra vonatkozóan első sorban a Ptk. tartalmaz előírásokat, a XXXIII. fejezet A részvénytársaság alapítása részben, ahol a 3250 cikkely az alapszabály tartalma tekintetében az 1. bekezdésben rendelkezik arról, hogy „az alapszabálynak – az általánosan kötelező tartalmi elemeken túl – tartalmaznia kell” többek között „c) a közgyűlés összehívásának módját, a szavazati jog gyakorlásának feltételét és módját...”²⁸²

Ezen jogszabályi előírás tekintetében, amennyiben feltételezzük, hogy az ajánlásban említett „összefoglaló dokumentum” akár a társaság alapszabályát is jelölheti, akkor az első alfejezet, Általános elvekben található második ajánlás folytatása, akár annak újbóli megerősítése, de akár annak redundanciájának is lehet tekinteni. Ugyanis az Általános elvek második ajánlása megválaszolendő kérdése, hogy a társaság alapszabálya a társaság honlapján megtekinthető, illetve amennyiben az alapszabály, a törvény értelmében, kötelező tartalmi eleme a

²⁸¹ A MOL Nyrt. hivatalos honlapja, Befektetői kapcsolatok menüpont alatt, az Események fejezetben, az éves rendes közgyűlés alpontban, forrás: <https://molgroup.info/hu/befektetoi-kapcsolatok/eves-rendes-kozgyules> (a letöltés dátuma 2021. április 18.).

²⁸² A Ptk. 2013. évi V. tv. 3250. cikkely (1) bek. c) pontja.

közgyűlések lebonyolítására és a részvényes szavazati jogának gyakorlására vonatkozó szabályok, akkor ez az ajánlás már megtalálható az első alfejezetben.²⁸³

A következő megállapítás, hogy érdekes módon az ajánlás első része a közgyűlés lebonyolításáról, míg a Ptk. a közgyűlés összehívásának módjáról rendelkezik, ebben az esetben érdemes lenne eldönteni, hogy a lebonyolításnak részét képezi vagy sem az összehívás, illetve ha nem tekintjük a részének, akkor mindenképpen indokolt lenne az ajánlást kibővíteni a Ptk. rendelkezéseivel összhangban is a közgyűlés összehívásának és lebonyolításának szabályaival.

Az ajánlás második része, a részvényes szavazati jogának gyakorlása esetében, a Ptk. az ajánláshoz képest a szavazati jog gyakorlásának feltételéről és módjáról rendelkezik. Azt hiszem, hogy a jogszabály pontosabban leírja a követendő magatartást és egyértelműbben fogalmazza meg azt az elvárást, hogy az alapszabálynak nem általánosságban kell tartalmaznia a részvényesi szavazati joggyakorlás szabályait, hanem ennek feltételéről és módjáról konkrétan szükséges rendelkezni. Ennek megfelelően azért, hogy az ajánlás összhangba kerüljön a Ptk.-vel, az ajánlásban a részvényesek szavazati joga gyakorlásának feltételéről és módjáról szóló tájékoztatás kellene szerepeljen.

A közgyűlés összehívásáról és lebonyolításáról részletesen a Ptk. XXXV. fejezet A részvénytársaság szervezete 1. A közgyűlés²⁸⁴ részben, valamint a részvényes szavazati jogának gyakorlásával kapcsolatban a Ptk. XXXIV. fejezet Részvényesi jogok és kötelezettségek²⁸⁵ és a Ptk. XXXV. fejezet A részvénytársaság szervezete 1. A közgyűlés²⁸⁶ részben rendelkezik.

A vonatkozó ajánlás tekintetében a magyar jogrendben sem az általános, sem a speciális jogszabályokban nem található előírás. Az OECD állami tulajdonban levő vállalatokra vonatkozó irányelve VI. fejezete, a közzétételre és átláthatóságra vonatkozó szabályai rendelkeznek általánosságban a közérdekű dokumentumok nyilvánosságra való hozataláról.

A Rába Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak. A társaság honlapján, a Befektetői oldal menüpont alatt, az

²⁸³ Lásd részletesen a jelen tanulmány 5.5.1.1. Általános elvek alfejezetet.

²⁸⁴ A Ptk. 2013. évi V. tv. 3.268. – 3.272 cikkelyek.

²⁸⁵ A Ptk. 2013. évi V. tv. 3.260 cikkely.

²⁸⁶ A Ptk. 2013. évi V. tv. 3.273. – 3.281 cikkelyek.

Alapdokumentumok részénél megtalálható a Társaságirányítási kódexe.²⁸⁷ Ezen dokumentum 3.3 cikkelyében arról rendelkezik, hogy „a közgyűlés hatáskörére, a közgyűlés összehívására, lebonyolítására, a közgyűlésen való részvételre és szavazásra vonatkozó szabályokat a Társaság közgyűlése által elfogadott mindenkor hatályos Alapszabály tartalmazza”. Az Alapszabály²⁸⁸ 16. cikkelye szabályozza a közgyűlés összehívására vonatkozó előírásokat, majd a 17. cikkely tartalmazza a részvényesek szavazati joga gyakorlásának lehetőségeit.

Az előbbi elemzés alapján kijelenthető, hogy a Rába Nyrt. nem egy különálló dokumentumban, hanem az Alapszabálya keretében, amely elérhető a honlapján, tette közzé a közgyűlések lebonyolítására és a részvényes szavazati jogának gyakorlására vonatkozó szabályokat.

A MOL Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak. A társaság honlapján, Befektetői kapcsolatok menüpont alatt, az Éves rendes közgyűlés részben a hirdetmény keretében található útmutatás a közgyűlések lebonyolítására és a részvényes szavazati jogának gyakorlására vonatkozóan. Azonban ez nem egy különálló, összefoglaló és kizárólag ilyen tárgyú dokumentumban található meg, hanem egyrészt a társaság Alapszabályában,²⁸⁹ másrészt a hirdetményben²⁹⁰ található meg, mindkét dokumentum elérhető a társaság honlapján.

Az első ajánlással kapcsolatban, úgy érzem, érdemes lenne ezt összhangba hozni a Ptk. vonatkozó előírásaival, másrészt mivel az Alapszabályzat kötelező tartalmi eleme, ezért akár mellőzni is lehetne, hiszen ez az ajánlás már megtalálható az első alfejezetben, azaz a társaság alapszabálya a társaság honlapján megtekinthető. Amúgy az esettanulmány 2 társasága sem

²⁸⁷ A Rába Nyrt. hivatalos honlapja, forrás: http://www.raba.hu/befektetoi_oldal/befektetoi.raba.hu/doctar/Alapdokumentumok/Raba_Nyrt_Felelos_Tarsasagiranyitasi_Kodex_2014.pdf (a letöltés dátuma: 2021. június 12.).

²⁸⁸ A Rába Nyrt. hivatalos honlapja, forrás: http://www.raba.hu/befektetoi_oldal/befektetoi.raba.hu/doctar/Alapdokumentumok/2021/Raba_Nyrt_Alapszabaly_20201203.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

²⁸⁹ A MOL-csoport hivatalos honlapja, forrás: https://molgroup.info/storage/documents/altalanos_dokumentumok/fobb_tarsasagiranyitasi_dokumentumok/molnyrt_alapszabaly_2020_06_04.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

²⁹⁰ A MOL Nyrt. hivatalos honlapja, forrás: <https://molgroup.info/hu/befektetoi-kapcsolatok/eves-rendes-kozgyules#nav-hirdetmeny> (a letöltés dátuma: 2021. június 12.).

tartotta indokoltnak külön dokumentumban rögzíteni ezeket a szabályokat, ilyen szempontból is indokoltnak tűnik a BÉT FTJ következő kiadásában egyszerűsíteni és kihagyni ezt a redundáns előírást.

A második ajánlás megválaszolható kérdése, hogy a társaság pontos dátum feltüntetésével közzétette, hogy mely napra vonatkozóan állapítják meg az adott társasági eseményen való részvételre jogosultak körét (fordulónap), továbbá azt a dátumot, amely napon utoljára kereskednek az adott társasági eseményre való jogosultságot biztosító részvényekkel.

5.6. Összegzés, következtetések és javaslatok

Amint a fent felsorolt érvek bizonyítják, a Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlások, a vonatkozó kötelező jellegű ajánlások és a nem kötelező jellegű javaslatok nagyjából összhangban vannak az európai és magyarországi jogszabályokkal. Bizonyos esetekben azonban indokoltnak tűnik továbbfejleszteni az ajánlásokat, esetleg elgondolkozni kódexszé való fejlesztését, valamint egyértelműbbé, világosabbá és átláthatóbbá tételét.

Egyrészt javasolt lenne az ajánlásokban használt kifejezéseket összhangba hozni a jogszabályokban, valamint az európai uniós jogrendben használt magyar jogi szakkifejezésekkel és fogalmakkal. Másrészt az ajánlásoknak egyértelműen többlet- vagy részletesebb szabályokat kellene tartalmazniuk a jogszabályokhoz képest, illetve abban az esetben, ha a jogszabály lehetővé tesz egy adott magatartást és az egyértelműen a különböző szereplők érdekeit támogatja és elősegíti, akkor ezt irányadónak kellene tekinteni, lásd például a részvényesek postai úton szavazzanak, vagy személyes megjelenés helyett elektronikus hírközlő eszköz igénybevételel vegyenek részt a közgyűlésen.

Továbbá azt gondolom, hogy a Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlások újrakiadása alkalmából érdemes lenne fogalmi szempontból tisztázni, hogy a javaslat vagy az ajánlás a kötelezőbb érvényű, illetve az irányelveket a kötelezőbb érvényű fogalommal együtt használni.

Véleményem szerint, mivel két elkülönített jellegű, érvényű és kötelező előírásról van szó, ezért külön kellene szerkeszteni, először az ajánlásokat, majd a javaslatokat. Annak ellenére, hogy logikai vezérfonal és a megválaszolható kérdések szempontjából indokoltnak tűnik a kétféle előírás váltakozó megjelenítése, úgy gondolom, hogy sokkal átláthatóbb és követhetőbb a két kategória szerves elválasztása.

Ami az esettanulmányra kiválasztott legjelentősebb, tőzsdén jegyzett, stratégiai jelentőségű két köztulajdonban álló gazdasági társaságot, a RÁBA Járműipari Holding és a MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyilvánosan Működő Részvénytársaságokat illeti, a 2020-as évi beszámolójuk, a felelős társaságirányítási jelentésük és ennek mellékletét képező nyilatkozatuk, valamint a honlapjukon elérhető többi dokumentum alapján megállapítható, hogy majdnem teljes mértékben tiszteletben tartják, megfelelnek mind a kötelező jellegű ajánlásoknak, mind pedig alkalmazzák a nem kötelező jellegű javaslatokat.

Végül, de nem utolsósorban, a tanulmányban bemutatott elemzett adatok alapján, a jelen tanulmány nem titkolt célja egy jövőkép felvázolása is. Ennek megfelelően konkrét jogszabályi módosításokra, illetve a Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlások további fejlesztésére vonatkozó javaslatokat fogalmaztam meg. Mindezen javaslatok továbbgondolása és -fejlesztése lehetőséget biztosíthat a felelős társaságirányítási célkitűzések minél eredményesebb életbeültetésére, és meggyőződésem, hogy minden esetben a részvényesek elsődleges érdekeit tartja szem előtt.

6. ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS A MAGYAR, ROMÁN ÉS EGYESÜLT KIRÁLYSÁGI FELELŐS TÁRSASÁGIRÁNYÍTÁSI GYAKORLAT KÖZÖTT

6.1. Kötelező vagy önszabályozás? A láthatatlan határ a felelős társaságirányítás területén

A Budapesti Értéktőzsde (BÉT) a felelős társaságirányítás tekintetében ajánlásokat fogalmaz meg, azon belül is egyrészt kötelező jellegű ajánlásokat, másrészt pedig nem kötelező jellegű javaslatokat. Ezzel szemben sok más ország értéktőzsdéje kódexbe foglalja az előírásokat, az Európai Bizottság (EB) vállalatirányítási jelentéstétel minőségére vonatkozó ajánlásának megfelelően. A következőkben arra keresem a választ, hogy mi vezérelte és készítette a BÉT Zrt. vezetőségét és a Felelős Társaságirányítási Bizottságát (FTB) arra, hogy kivételesen ajánlásokat fogalmazzanak meg.

A tanulmány ugyanakkor tartalmaz egy összehasonlító elemzést más országok felelős társaságirányítási szabályozásával, amelyek kódexbe foglalják az alapelveket, rendelkezéseket és megfelelési elvárásokat. Ennek megfelelően kiválasztottam és megvizsgálok a felelős társaságirányítás szabályozásában legnagyobb múlttal rendelkező országot, az Egyesült Királyság gyakorlatát. Továbbá a szomszédos országot, a romániai példát is elemzem, amely sok szempontból hasonló fejlődésen ment keresztül. Ugyanakkor Romániában törvénnyel rendelkeznek a felelős társaságirányítással kapcsolatban. A téma az ESG (Environmental, Social, Governance) alapelvek és szabályozásokba való integrálás szempontjából nyer aktualitást.

A három ország merőben eltérő álláspontja három lehetséges megoldást vázol fel egy átlátható, egészséges (tőzsdei) gazdasági környezet kialakítására. A három út áll előttem, melyiket válasszam kérdésre ezen tanulmány nem biztosít egyértelmű választ, azonban támpontot nyújthat előnyökre és hátrányokra, valamint lehetőséget biztosíthat szabályozásfejlesztési javaslatok megfogalmazására. Ezek alapján többek között arra keresem a választ, milyen elvi és tartalmi különbségek mutathatók ki az ajánlások gyűjteménye és a kódexek között, a felelős társaságirányítási elvárásoknak való megfelelés milyen „kényszerítő” hatása lehet a tőzsdén jegyzett társaságokra.

Ugyanakkor megkísérlem, hogy felfedezzek sajátos jegyeket arra vonatkozóan is, hogy az üzleti életben, ahol a kockázat és bizonyos szinten a spekuláció jellemzően jelen van, a vállalkozói szabadság milyen mértékben érvényesülhet a tőzsdei puha szabályozás, illetve sérülhet a kötelező jellegű rendelkezések terhe alatt.

Amint az összefoglalóban már említettem, a BÉT Zrt. ajánlásokat fogalmazott meg a tőzsdén jegyzett vállalatok tekintetében. A BÉT FTA két fejezetben került szerkesztésre, egyrészt a részvényesek jogai és a közgyűlés, másrészt az irányítás, ellenőrzés és kockázatkezelés. Mind a két fejezet rendelkezik alfejezetekkel, egy-egy adott témakörben, illetve minden alfejezetben felsorolásra kerülnek a kötelező jellegű ajánlások és a nem kötelező jellegű javaslatok.

6.2. A BÉT FTA szabályozásának jellege

Amint az Ajánlások Preambulumában megfogalmazásra kerül, „az Ajánlások a magyar jogi szabályozás kiegészítésének tekinthetők,” valamint „betartása a jogszabályoknak való megfelelést, továbbá az etikus, a saját felelősséget előtérbe helyező magatartást és üzleti gyakorlatot is megköveteli”.²⁹¹

Az FTA kéttípusú előírást tartalmaz, egyrészt kötelező jellegű ajánlásokat, másrészt pedig nem kötelező jellegű javaslatokat. „A kibocsátók a kötelező jellegű ajánlásoktól és a nem kötelező jellegű javaslatoktól egyaránt eltérhetnek. Az ajánlásoktól való eltérés esetén a kibocsátók kötelesek az eltérést a felelős társaságirányítási jelentésben nyilvánosságra hozni és megindokolni [...] Javaslatok esetén a kibocsátóknak azt kell feltüntetni, hogy alkalmazzák-e az adott irányelvet, vagy sem, és lehetőségük van arra is, hogy a javaslatoktól való eltérést megindokolják.”²⁹²

Az előbb említett fogalomrendszer használata a következő összefüggésekben mutatható be:

²⁹¹ BÉT FTB: *FTA*, 2021. január 1., Preambulum, 4.

²⁹² BÉT FTB, *Felelős Társaságirányítási Ajánlások*, 2021. január 1., Preambulum, 5.

BÉT Zrt. FTA fogalomrendszere		
Tartalom	A kibocsátók eltérhetnek	Eltérés esetén
Kötelező jellegű ajánlások	Igen	Nyilvánosságra kell hozni és megindokolni
Nem kötelező jellegű javaslatok	Igen	Nem kötelező megindokolni

Forrás: saját szerkesztés

A BÉT felelős társaságirányításra vonatkozó szabályzata az ajánlások fogalmát használja, feltehetően abból kiindulva, amint a dokumentumból hangsúlyosan kiderül, hogy a kibocsátók eltérhetnek mind a kötelező jellegű ajánlásoktól, mind pedig a nem kötelező jellegű javaslatoktól. A szabályzat indokolása és logikai felépítése arra enged következtetni, hogy igazából fakultatív, nem kötelező jellegű, a kibocsátók széles döntési szabadságára van bízva, hogy milyen mértékben óhajtsák és találják indokoltnak a megfelelést.

Az ajánlások fogalmának használatát az is alátámaszthatja, hogy a szabályozás megkülönbözteti a kötelező jellegű ajánlásokat a nem kötelező javaslatoktól. Továbbá a két iránymutató kategória között további különbség az, hogy amennyiben a kibocsátó úgy dönt, hogy eltér az adott kötelező jellegű ajánlástól, akkor azt muszáj nyilvánosságra hozni és megindokolni. A nem kötelező javaslat esetén pedig a kibocsátóknak csak azt kell feltüntetni, hogy alkalmazzák-e az adott irányelvet, vagy sem, illetve rájuk van bízva a döntési szabadság, hogy a javaslatoktól való eltérést megindokolják vagy sem.

6.3. Vissza a fogalom latin eredetéhez

Ahhoz, hogy jobban megértsük az egyes fogalmak használatát, szükséges ezek eredetét és időbeli értelmének alakulását feltárni. A kódex latin eredetű szó és egyrészt „a rómaiaknál fa- vagy elefántcsont táblákból álló viasszal bevont lapok, amelyekbe az írást bekarcolták,” másrészt „a jogtudományban törvénygyűjteményt, törvénykönyvet” jelent.²⁹³ A latin–magyar szótár szerint a (*codex*) szó jelentése fatörzs, könyv, irat, jegyzék, számviteli könyv.

²⁹³ *Idegen szavak és kifejezések kéziszótára*, Könyvmíves Könyvkiadó, Budapest, 2003, 201.

A *codicillus* pedig kis törzset, írótablát, levelet, kérvényt, végrendeleti függelék, császári leiratot, rendeletet jelenthet.²⁹⁴ A szó latin eredetének értelmében megállapíthatjuk, hogy ez egyrészt császári rendeletet, azaz jelenkori helyzetben törvénykönyv megjelölésére kerül használatra, másrészt jegyzéket jelöl, azaz egy szabályzatgyűjteményre utal.

6.4. Az európai uniós jogalkotás rendszere

Ha az európai uniós jogrendben használt magyar szakkifejezéseket elemezzük, akkor megállapíthatjuk, hogy az ott használt fogalmak és a mellette levő tartalom nincs összhangban az FTA terminológiával. Ennek megfelelően a BÉT FTA alapján a nem kötelező javaslat esetén a kibocsátónak fel kell tüntetni, hogy alkalmazza-e az adott irányelvet. A BÉT FTA nyelvi és logikai összefüggésében a nem kötelező javaslat egy adott irányelv fakultatív alkalmazására vonatkozik.

Az európai uniós jogrendben az irányelv „az elérendő célokat illetően minden címzett tagállamra kötelező, azonban a forma és az eszközök megválasztását a nemzeti hatóságokra hagyja”.²⁹⁵ Ugyancsak az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) alapján az ajánlások és a vélemények nem kötelezők. Az ajánlás jogi fogalma „nem kötelező, semmilyen jogi következménye nincsen. Az ajánlás lehetővé teszi az intézmények számára álláspontjuk közlését, és azt, hogy intézkedési stratégiára tegyenek javaslatot, anélkül, hogy az ajánlás címzettjeire bármilyen jogi kötelezettséget rónának”.²⁹⁶

A javaslat fogalma a jogalkotási folyamatban az előkészítő dokumentumok kategóriájába tartozik, a többi irathoz hasonlóan, mint a jelentések, zöld és fehér könyvek stb. A bizottság által közzétett „*fehér könyvek*” konkrét javaslatokat tartalmaznak, míg a „*zöld könyvek*” európai szintű gondolatébresztőként szolgálnak.

²⁹⁴ Schmidt József: *Latin–magyar zsebszótár a középiskolások számára*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1909, 51.

²⁹⁵ Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata (EUMSZ) (2012. október 26.), HL C 326., 2012.10.26., 47–390. o. 288. cikke. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

²⁹⁶ Uo.

A jogalkotási aktusok elfogadására irányuló eljárás tekintetében a bizottság kezdeményezési joga alapján indítja el és dolgozza ki az érintett uniós intézkedésre vonatkozó javaslatot.²⁹⁷

Az előbbi meghatározás alapján, az EU-jogban, a javaslat valójában egy szabályozást indítványozó intézmény kiindulási pontját tartalmazó dokumentum, amittől szabadon el lehet térni az elfogadásig tartó eljárásban, illetve csak jóváhagyás után válik kötelezővé. Azonban mivel nem minden javaslat kerül végül elfogadásra, ilyen értelemben a javaslat sokkal inkább a tervezet jogi fogalmával egyenértékű. Az EU-jogrendben használt kifejezések értelme és tartalma a következőképpen szemléltethető:

Az európai uniós szabályozásban használt kifejezések		
Jogi norma	Jellege	Tárgya
Irányelv	Kötelező	Elérendő célkitűzést állapít meg
Ajánlás	Nem kötelező	Álláspont közlését teszi lehetővé
Javaslat	Nem kötelező	Előkészítő dokumentum

Forrás: saját szerkesztés

Ha az EU-szaknyelvet tekintjük iránymutatónak, akkor az FTA keretében egyrészt a javaslat kellene kötelező jellegű legyen, az ajánlás pedig fakultatív, amennyiben a BÉT FTA megfogalmazott irányelv alkalmazásáról szól. Másrészt, ha mégis a javaslat tekintetében a nem kötelező jelleg megmarad, akkor a meghatározásánál mindenképpen érdemes lenne az alkalmazandó irányelv fogalmat mellőzni, hiszen ezen fogalom arra enged következtetni, hogy valójában a javaslat kötelezően végrehajtandó célkitűzést állapít meg. Az előbbi állítást tűnik megerősíteni és visszaigazolni a vállalatirányítási jelentéstétel minőségéről szóló EB ajánlása is.²⁹⁸

²⁹⁷ Az Európai Bizottság hivatalos portálja, forrás: <https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/hu/> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

²⁹⁸ Az EB Ajánlása a vállalatirányítási jelentéstétel minőségéről (a „betart vagy indokol” elv) (2014/208/EU), Brüsszel, 2014. április 9. Az Európai Unió hivatalos portálja, forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014H0208&from=HU> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

Egyrészt a bizottsági ajánlás kizárólag kódexről rendelkezik, másrészt a preambulumban a kódex tartalmát tekintve két kategóriába sorolja: egyrészt fő elvek, másrészt ajánlások.²⁹⁹ Azonban a bizottsági ajánlás két helyen használja a kódex célkitűzései fogalmát is.³⁰⁰ Továbbá a bizottsági ajánlás alapján célszerű egyértelműen megkülönböztetni a kódex azon részeit, amelyekről eltérés nem lehetséges, a „betart vagy indokol” elv alapján alkalmazható részeket, valamint a teljes mértékben szabadon alkalmazható részeket.³⁰¹ Ugyanakkor az ajánlás a nemzeti szintű vállalatirányítási kódexekért felelős szervek terminológiát használja a nyomon követési rendszer tekintetében.³⁰²

A bizottsági ajánlás alapján a következő megállapítások körvonalazódhatnak. A felelős társaságirányítási nyilatkozat tartalmi elemeit tekintve ennek részét szükséges képezze a társaság által alkalmazott kódex, ugyanakkor az ajánlás országos szintű nyomon követését a kódexekért felelős szervek illetékességét határozza meg, amely előírásokból következik, hogy formai és fogalmi szempontból a kódex megnevezés használatos. Másrészt a kódex tartalmát tekintve a bizottsági ajánlás egyrészt három elemről, éspedig a fő elvekről, az ajánlásokról és a célkitűzésekről tesz említést, másfelől a kötelező előírások jellegét tekintve másik három, konkrétan a kötelező, a betart vagy indokol elv alapján alkalmazható, valamint a szabadon alkalmazható kategóriát jelöli meg.

Másik fontos következtetés lehet, hogy amennyiben a kódex az előbb említett három tartalmi eleme nem kötelező jellegű, illetve egy adott ország kódexe csak és kizárólag ajánlásokat tartalmaz, illetve azok a betart vagy indokol elv alapján alkalmazható és a szabadon alkalmazható előírásokat tartalmazza, akkor a kódex egy gyűjtőfogalom is lehet, amely ha összhangba kerül az említett tartalommal, akkor gyakorlatilag ajánlássá alakulhat át, azaz az ajánlás a kódex részét is képezheti, és önállóan is létezhet, ha az előírásai csak erre korlátozódnak. Ahhoz, hogy még jobban szemléltethessem a különböző szabályozásokban használt fogalmak jelentését, táblázatokban mutatom be ezek szótani és értelmezési összefüggéseit a következőképpen:

²⁹⁹ Az EB Ajánlása 15. bekezdés, 44.

³⁰⁰ Az EB Ajánlása 17. bekezdés, 45.

³⁰¹ Az EB Ajánlása 45.

³⁰² Az EB Ajánlása 47.

Az EB Ajánlása a vállalatirányítási jelentéstétel minőségéről (2014/208/EU)		
Vállalatirányítási Kódex		
Kontextusa	Tartalom	Kötelező jelleg
Alkalmazott kódex	Fő elvek	Kötelező, eltérés nem lehetséges
Kódexekért felelős szervek	Ajánlások	Betart vagy indokol elv alapján alkalmazható
Kódex betartása	Célkitűzések	Szabadon alkalmazható

Forrás: saját szerkesztés

6.5. A BÉT FTB Monitoring jelentése

Magyarországon az EB ajánlásának nemzeti szintű nyomon követése a BÉT szakmai bizottságának, az FTB feladata. Továbbá feladatai közé tartozik, „hogy irányítsa a Felelős Társaságirányítási Ajánlások továbbfejlesztését a hazai szakmai igények, az EU-jogszabályok és más közösségi jogi aktusok és az általános nemzetközi tendenciák figyelembevételével, valamint képviselje a szakmai szempontokat a társasági jog továbbfejlesztése terén”.³⁰³

A BÉT szakmai bizottságának, az FTB 2018-as évre vonatkozó Monitoring jelentése keretében az ajánlásoknak való megfelelést elemzi, valamint azt, hogy a kibocsátók milyen mértékben alkalmazták „a BÉT által kiadott Felelős Társaságirányítási Ajánlások meghatározott pontjaiban megfogalmazott ajánlásokat, javaslatokat saját társaságirányítási gyakorlatuk során”.³⁰⁴

A Monitoring jelentésben használt kifejezések arra engednek következtetni, hogy az ajánlásoknak való megfelelés általánosan az egész dokumentumra értendő, illetve hogy az Ajánlásokban megfogalmazásra került ajánlások és javaslatok között nem lenne különbség. Az Ajánlások ugyanakkor ajánlásokat tartalmaznak, ami egy redundancia is lehet, vagy éppenséggel annak kihangsúlyozása, hogy a kiadó és szabályozó szerv mennyire fontosnak tartja, hogy előírásai szabadon alkalmazhatóak, illetve teljes mértékben el lehet térni ezektől.

³⁰³ A BÉT Zrt. FTB Monitoring Jelentése az FTA-val való megfelelésről, a 2018-as év vonatkozásában, 2019. december 12., I. Bevezetés, 2.

³⁰⁴ Uo. 6.

Tehát a Monitoring jelentésben használt fogalmak értelme a következőképpen foglalható össze.

A BÉT Zrt. FTB Monitoring jelentés, 2018	
Ajánlások értékelése:	Ajánlásokban megfogalmazott:
Ajánlásoknak való megfelelés	1. Ajánlások
Ajánlások alkalmazásának mértéke	2. Javaslatok

Forrás: saját szerkesztés

6.6. A hazai kutatók álláspontja

A hazai kutatók széles körben foglalkoznak a felelős társaságirányítás kérdéskörével, külön kitérve ennek a területnek a fontosságára, lényegére, jogi szabályokkal való kapcsolatára. Papp Tekla külön kihangsúlyozza ezen terület sikerének feltételrendszerét, „a felelős társaságirányítás ezen hasznai csak akkor jelentkeznek, ha a magyar jogi környezet honorálja a felelős, és szankcionálja a rossz (például: bennfentes információkkal visszaélés, részrehajló szerződések kötése, a társaság rovására folytatott tevékenységek etc.) társaságirányítást”.³⁰⁵ A szerző a két vonatkozó EB-ajánlással (2004/913/EK, 2005/162/EK), valamint az Amerikai Kereskedelmi Kamara közleményével összefüggésben mutatja be a BÉT FTA megjelenését 2004-ben.³⁰⁶

A szótani elemzés és értelmezés kérdésében, Auer Ádám megállapítása alapján: „Az ajánlások és javaslatok tekintetében egyöntetű véleményként rögzíthetjük, hogy a rendelkezések soft law-nak minősülnek.”³⁰⁷ Ugyancsak a szerző véleménye alapján „ameddig egy kívánt magatartás nem ölt jogszabályi vagy soft law szabályformát, addig ezek a jogtudományi gondolatok legfeljebb a »de lege ferenda« javaslatok szintjét érhetik el”.³⁰⁸

³⁰⁵ Papp Tekla: *Corporate Governance – Társaságirányítási Rendszerek*. In Acta Conventus de Iure Civili Tomus X., A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszékének kiadványa, Lectum, Szeged, 2009, 186.

³⁰⁶ Uo. 187.

³⁰⁷ Auer Ádám: *Corporate governance. A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói*. Dialóg Campus, Budapest, 2017, szakmai lektor: Prof. Dr. Papp Tekla egyetemi tanár, 213.

³⁰⁸ Uo. 99.

Ugyanakkor a szerző nem rögzít éles határt az ajánlás és kódex megjelölés között, hiszen néhány esetben a BÉT FTA kódexként említi, valószínűleg a nemzetközi gyakorlat elemzése alapján használt terminológiának megfelelően.

Egy másik kutató, Kantár Tamás szerint „az ajánlási jelölés, illetve az irányítói szerep egyértelművé teszi, hogy az abban foglaltak betartása nem kötelező a társaságok számára. Ez pedig azt jelenti, hogy azok nem kikényszeríthetők, valamint nem szankcionálhatók”.³⁰⁹ Továbbá véleménye szerint „az ajánlás a »legjobb működés« lehetőségét kívánja bemutatni a hazai és uniós jogszabályok keretei között [...] Tekintettel arra, hogy ajánlásokról beszélünk, társaságunk válogathat a bennük foglaltakból, saját hasznossági belátása alapján dönthet a különböző eszközök bevezetéséről [...] Ha ezek az ajánlások kötelező érvényűek lennének, minden bizonnyal a vállalkozás szabadságának korlátozását jelentenék, hiszen szűkítenék a működés kereteit, azokban az esetekben is, amikor nem lenne indokolt.”³¹⁰

Kecskés András, a magyar és a brit tőkepiacra vonatkozó szabályok említésekor az ajánlás szót használja, noha Nagy-Britannia esetében a felelős társaságirányítási elvárásokat kódexbe foglalták össze. A szerző a következőképpen említi a brit felelős társaságirányítási kódexet: „A piacok azonban eltérő jelentőségűek, hiszen nem hasonlítható össze példának okáért a Londoni Értéktőzsde és a Budapesti Értéktőzsde Európában betöltött szerepe. Noha mindkét piac rendelkezik a saját ajánlásaival [...]” Továbbá véleménye szerint „a vállalati botrányok tanulsága [...] az, hogy a kötelező erejű rendelkezések megfelelő tartalma és e tartalom szigorú betartatása jelenthet kellő visszatartó erőt a csalárd magatartástól.”³¹¹ A kutató összegzőképpen megállapítja, „hogy az üzleti szféra önszabályozó mechanizmusai által

³⁰⁹ Kantár Tamás: *A felelős társaságkormányzás elméleti és gyakorlati kérdései*. Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2019, 163. Forrás: http://real-phd.mtak.hu/834/1/KANTAR_Tamas_PhD_ertekezes_watermark.pdf (a letöltés dátuma: 2021. március 17.).

³¹⁰ Uo. 163–164.

³¹¹ Kecskés András: *A felelős társaságirányítás fejlődési tendenciái – Szabályozási koncepciók Európában és az Egyesült Államokban*. Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Gazdasági és Kereskedelmi Jogi Tanszék, Pécs, 2010, 12. Forrás: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15680/kecskes-andras-phd-2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (a letöltés dátuma: 2021. március 17.).

kialakított ajánlásokról, corporate governance kódexekről beszélhetünk, amelyeknek a rendelkezései ugyan nem kötelezőek, de a meghatározó európai tőzsdék a regisztráció feltételei között határozhatják meg azok betartását, illetőleg ennek elmulasztása esetében indoklás közzétételét arról, hogy a társaság miért követ eltérő üzleti gyakorlatot. Ez a megoldás a korábban már többször említett comply or explain szabályozási modell.”³¹²

6.7. Az Egyesült Királyság Felelős Társaságirányítási Kódex szabályozás jellege

Azért, hogy tovább szélesítsük a vizsgálat tárgyát képező szabályozási keretet, érdekesnek tartom, hogy elemezzek a magyar felelős társaságirányítási gyakorlattól eltérő példákat is. Ahhoz, hogy értékes következtetéseket tudjak levonni, először a témában a 30 év régiséggel³¹³ rendelkező brit felelős társaságirányítási tapasztalatot vettem alapul.

Ugyanakkor egy olyan országot akartam kiválasztani, amely értéktőzsdéje kódexbe foglalja az előírásokat, és ez az Egyesült Királyság. Ennek megfelelően a Londoni Értéktőzsde³¹⁴ az EK FTK-ban³¹⁵ foglalt elvárásokat tekinti alkalmazandónak. A kódexet 2018. júliusban tette közzé a Financial Reporting Council (FRC),³¹⁶ és 2019. január 1-től lépett hatályba.

³¹² Uo. 165.

³¹³ Az Egyesült Királyságban, 1991. májusban alapították meg a Felelős Társaságirányítás Pénzügyi Vonzatát Vizsgáló Bizottságot (The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance). Forrás: <https://www.frc.org.uk/directors/corporate-governance-and-stewardship/uk-corporate-governance-code/history-of-the-uk-corporate-governance-code> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

³¹⁴ A Londoni Értéktőzsde hivatalos honlapja, forrás: <https://www.londonstockexchange.com/> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

³¹⁵ Az Egyesült Királyság Felelős Társaságirányítási Kódexe, Financial Reporting Council (FRC), The UK Corporate Governance Code, July 2018, forrás: <https://www.frc.org.uk/getattachment/88bd8c45-50ea-4841-95b0-d2f4f48069a2/2018-UK-Corporate-Governance-Code-FINAL.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

³¹⁶ Financial Reporting Council (FRC) – A Pénzügyi Jelentési Bizottság mint az audit tevékenység illetékes hatósága az Egyesült Királyságban dolgozza ki az EK FTK, A részvénytulajdonosi Kódexet és az Egyesült Királyságban érvényes szabványokat a

A Londoni Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási útmutatója³¹⁷ értelmében a törvények és jogszabályok határozzák meg a gazdasági társaságok alapvető kormányzási és átláthatósági szabványait, miközben a nem törvényerejű kódex önszabályozást tartalmaz a hatékony felelős társaságirányítás alkalmazására.

A kódex szabályozási keretének általános célja, hogy egy alapelveken fekvő felelős társaságirányítási rendszert hozzon létre, amelyet az arányosság, a rugalmasság jellemez, azonban ez nem kivitelezhető egy kaptafás megközelítéssel (*cannot be achieved through a 'one size fits all' approach*).³¹⁸

Ugyancsak az útmutatóban található szómagyarázat értelmében az EK FTK a jógyakorlatokra vonatkozó alapelvek halmaza olyan területeken, mint az igazgatóság összetétele, kockázatkezelés és javadalmazás. A Prémium kategóriába tartozó társaságoktól elvárásként jelenik meg, hogy a kódex rendelkezéseit teljesítsék, vagy ellenkező esetben magyarázatot adjanak, melyik rendelkezéseit és miért nem teljesítik.³¹⁹

A tőzsdei jegyzés szabályait tartalmazó kézikönyv³²⁰ alapján a társaságoknak nyilatkozniuk kell arra vonatkozóan, hogyan alkalmazták a kódexben található alapelveket, olyan módon, hogy a részvényesek fel tudják becsülni ennek mértékét.

könyvvizsgálói és a biztosítási matematikai tevékenységekhez. Forrás: <https://www.frc.org.uk/> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

³¹⁷ A Londoni Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási útmutatója, London Stock Exchange Group: *Corporate Governance for main market and AIM companies*. White Page Ltd., United Kingdom, 2012.

³¹⁸ Frances Murphy, Pdraig Cronin, Slaughter and May Law Firm (<https://www.slaughterandmay.com/>), London Stock Exchange Group: *Corporate Governance for main market and AIM companies*. The UK regulatory framework, White Page Ltd., United Kingdom, 2012, 17.

³¹⁹ London Stock Exchange Group: *Corporate Governance for main market and AIM companies*, Glossary of terms and useful sources, White Page Ltd., UK, 2012, 240.

³²⁰ Handbook on Listing Rules, Release 3, January 2021, forrás: <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/LR.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

A kódexben található alapelvek gyakorlati alkalmazását a rendelkezésekről szóló magas minőségű jelentés kellene alátámassza. Ezen rendelkezések tiszteletben tartása az alkalmazd vagy magyarázd (*comply or explain*) elven alapszik. Abban az esetben, ha a társaság a magyarázatot választja, ezt építő jellegű kommunikációs lehetőségként lehet tekinteni, nem pedig visszterhes kötelezettségként.³²¹

A tőzsdei jegyzés szabályait tartalmazó kézikönyv alapján az éves pénzügyi jelentés kiegészítő részének kötelező tartalmi eleme a nyilatkozat arra vonatkozóan, hogy a jegyzett társaság milyen módon alkalmazta az EK FTK-ban meghatározott alapelveket.³²²

Továbbá az éves pénzügyi jelentésnek tartalmaznia kell egy olyan nyilatkozatot, hogy a jegyzett társaság a pénzügyi év során teljesítette vagy nem az EK FTK-ban az összes vonatkozó rendelkezést. Amennyiben a társaság nem teljesítette az összes vonatkozó rendelkezést, akkor a nyilatkozatnak tartalmaznia kell azokat a rendelkezéseket, amelyeket nem teljesített. Abban az esetben, ha a rendelkezések folyamatos jellegűek, akkor a nyilatkozatnak tartalmaznia kell azt az időszakokat is, amikor nem teljesítette az illető rendelkezéseket. Minden esetben, amikor a társaság nem teljesített egy rendelkezést, a nyilatkozatba bele kell foglalni ennek okát.³²³

Érdemes megemlíteni még két dokumentumot, amelyek a felelős társaságirányítás kérdését szabályozzák. Az egyik a Londoni Értéktőzsde által kiadott, a regisztrációs és közzétételi elvárásokat tartalmazó dokumentum,³²⁴ amely keretében meghatározásra kerültek azok a

³²¹ Financial Reporting Council (FRC), The UK CGC, Introduction, Reporting on the Code, July 2018, 2.

³²² Handbook on Listing Rules, Release 3, January 2021, LR 9 – Continuing obligations, Section 9.8 Annual financial report, Chapter 9.8.6 Additional information, Point (5), 161.

³²³ Handbook on Listing Rules, Release 3, January 2021, LR 9 – Continuing obligations, Section 9.8 Annual financial report, Chapter 9.8.6 Additional information, Point (6), 161.

³²⁴ London Stock Exchange Admission and Disclosure Standards, effective from 1 January 2021, forrás:

https://docs.londonstockexchange.com/sites/default/files/documents/admission_disclosure_standards_01012021_website.pdf (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

szabályok és kötelezettségek, amelyek a társaságok tőzsdei jegyzésre való regisztrációjára és a folyamatos közzétételi kötelezettségekre vonatkoznak.³²⁵

Az információk közzétételét érintő szabványok a folyamatos kötelezettségek fejezetben kerülnek bemutatásra, és azokat az elvárásokat tartalmazzák, amelyeket egy kibocsátó nyilvánosságra kell hozzon a részvényesek jogait érintő bármilyen társasági eseménnyel kapcsolatban.³²⁶

A közzétételi szabványok állandó elvárásai között szerepelnek a felelős társaságirányításra vonatkozó kötelezettségek. Ennek megfelelően a kibocsátó köteles az éves pénzügyi beszámolójába belefoglalja, hogy melyik kódex vagy gyakorlat vonatkozik rá, egy nyilatkozatot arra vonatkozóan, hogyan alkalmazza a fő elveket, és egy második nyilatkozatot arról, hogy mely előírásoknak felelt meg, illetve amennyiben nem felelt meg egyes előírásoknak, azok felsorolását, valamint a nem megfelelésre vonatkozó ok magyarázatát, harmadrészt pedig ha a rendelkezések folyamatos jellegűek, akkor a nyilatkozatnak tartalmaznia kell az időszakot is, amikor nem teljesítette az illető rendelkezéseket.³²⁷

A másik dokumentum, amelyre mindenképpen szeretnék hivatkozni, a Financial Conduct Authority (FCA)³²⁸ által elkészített kézikönyv.³²⁹ A kézikönyv egyik részét képezi a Közzétételi útmutató és az Átláthatósági szabályok.³³⁰ Ezen különleges rész 7. fejezete rendelkezik a felelős társaságirányításra vonatkozó közzétételi útmutatóról és átláthatósági szabályokról. Ezek három területre fókuszálnak, és pedíg az auditbizottságra, a felelős társaságirányításra vonatkozó nyilatkozatra és a kapcsolt felekkel folytatott ügyletekre, mindegyikre vonatkoznak mind közzétételi útmutatások, mint átláthatósági szabályok.

³²⁵ Uo. 11.

³²⁶ Uo. 15.

³²⁷ Uo. 73.

³²⁸ Financial Conduct Authority (FCA) – Pénzügyi Igazgatási Hatóság egy egyesült királyságbeli független közérdekű szervezet, amely szabályozza a pénzügyi szolgáltatások piacát, forrás: <https://www.fca.org.uk/about/the-fca> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

³²⁹ FCA Handbook, forrás: <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

³³⁰ FCA Handbook, Disclosure Guidance and Transparency Rules sourcebook, forrás: <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/DTR.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

Az FCA Kézikönyv – Közzétételi útmutató és Átláthatósági szabályok			
Fejezet	Cím	Szabályok	Útmutatások
7.1	Az auditbizottságok	3	3
7.2	Felelős társaságirányítási nyilatkozatok	9	2
7.3	Kapcsolt felekkel folytatott ügyletek	9	5

Forrás: saját szerkesztés

Az EK FTK öt fejezetet tartalmaz, ezen belül alapelvek és rendelkezések kerülnek felsorolásra, valamint a következő területek szabályozását tartalmazza: a tanács vezetői képessége és a társaság célja, a felelőségek szétválasztása, (a tanács) összetétele, utódlás és kiértékelése, az audit, kockázat és belső kontroll, valamint a javadalmazás.

Az EK FTK összefoglalása			
Fejezet	Cím	Alapelvek	Rendelkezések
1	A tanács vezetői képessége és a társaság célja	5	8
2	A felelőségek szétválasztása	4	8
3	(A tanács) összetétele, utódlás és kiértékelése	3	7
4	Audit, kockázat és belső kontroll	3	8
5	A javadalmazás	3	10

Forrás: saját szerkesztés

6.8. A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódex szabályozás jellege

A felelős társaságirányítás szabályozásának összehasonlítása egy másik példája Románia, ahol a Bukaresti Értéktőzsdén jegyzett vállalatokra az FTK³³¹ tartalmaz előírásokat, azonban azon részvénytársaságok esetében, amelyek állami vállalatnak minősülnek, törvény rendelkezik erről. A nemzetközi pénzügyi intézetekkel szemben vállalt kötelezettségek, az Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) az állami vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítási alapelvei³³² mielőbbi alkalmazásának szükségessége, valamint a 2008-ban elkezdődött világgazdaság recessziója felgyorsította az ilyen irányú jogalkotási folyamatot. Ilyen előzmények mellett Románia Kormánya elfogadta az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendeletet, amelyet utólag a parlament jóváhagyott a 2016. évi 111-es számú törvény által.

A BUK ÉT FTK általános elveket és kötelezően tiszteletben tartandó előírásokat tartalmaz, amely ugyancsak az alkalmazd vagy magyarázd elven működő szabályozáson alapszik, azzal a megjegyzéssel, hogy a tőzsdén jegyzett állami vállalatokra vonatkozóan törvény is rendelkezik, valamint általánosságban kiegészül az 1990. évi 31-es számú romániai társasági törvény hasonló tárgyú rendelkezéseivel.

A BUK ÉT FTK előírja, hogy a társaságoknak kötelezően bele kell foglalniuk éves jelentéseikben egy külön fejezetet, amely egy önértékelést tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a társaság milyen mértékben alkalmazta a kötelezően tiszteletben tartandó előírásokat, valamint a foganatosított intézkedéseket azon kötelező előírások esetében, amelyeket nem sikerült teljes mértékben alkalmazni.

³³¹ A jelenleg hatályos BUK ÉT FTK 2016. január 4-én lépett hatályba, és a 2008-ban megjelent javított kiadást helyettesíti, forrás:

https://bvb.ro/info/Rapoarte/Diverse/RO_Cod%20Guvernanta%20Corporativa_WEB_single.pdf (a letöltés dátuma: 2021. június 10.).

³³² OECD (2015), *G20/OECD Principles of Corporate Governance*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264236882-en>.

Minden esetben, amikor a társaság nem alkalmazta teljes mértékben a kötelező jellegű előírásokat, kötelezően jelteni kell a piac szereplőinek folyó jelentés formájában.³³³

A társaságnak nyilatkoznia kell arról, hogy a kötelezően tiszteletben tartandó előírásokat teljes mértékben, vagy csak részben, illetve egyáltalán nem teljesítette, illetve ha csak részben vagy egyáltalán nem teljesítette, akkor erre vonatkozóan magyarázattal kell szolgálnia, illetve nyilatkoznia kell ennek okáról és hogy milyen intézkedéseket fogantatosított ennek kompenzálása érdekében.

Az előbb említett fogalomrendszer használata a következő összefüggésekben mutatható be:

BUK ÉT FTK		
Tartalom	A kibocsátók eltérhetnek	Eltérés esetén
Általános elvek	Igen	Nem kötelező
Kötelezően tiszteletben tartandó előírások	Igen	Nyilvánosságra kell hozni, megindokolni, milyen intézkedéseket fogantatosított

Forrás: saját szerkesztés

6.9. Összegzés – Következtetések

A Londoni Értéktőzsdén alkalmazott FTK tekintetében néhány sajátos és megkülönböztető tulajdonság figyelhető meg. Először is a kódexet nem a Londoni Értéktőzsde dolgozza ki, hanem egy független bizottság, a Financial Reporting Council (FRC), azaz a Pénzügyi Jelentési Bizottság mint az Egyesült Királyság audittevékenység illetékes hatósága. A második sajátos jegy, hogy a FTK megnevezése az Egyesült Királyságra vonatkozik, nem a Londoni Értéktőzsdére, valamint alkalmazása nemcsak az Egyesült Királyságban bejegyzett részvénytársaságokra vonatkozik, hanem minden, Prémium kategóriába sorolt tőzsdén jegyzett társaságra.

³³³ A Bukaresti Értéktőzsde Szabályozott Piac működtető Kódex alapján, forrás: https://bvb.ro/Juridic/files/Cod%20BVB%20-OPR_in%20vigoare%2011032021_final_site.pdf (a letöltés dátuma: 2021. június 10.).

A harmadik megkülönböztető tulajdonság, hogy az EK FTK alapelveket és rendelkezéseket tartalmaz. Továbbá a tőzsdei jegyzés szabályait tartalmazó kézikönyv alapján a tőzsdén jegyzett társaságoknak nyilatkozniuk kell mind az alapelvek alkalmazásának módjáról, mind az összes vonatkozó rendelkezés teljesítéséről.

A Londoni Értéktőzsdén alkalmazott FTK egy másik különleges jellemzője, amelyre Auer Ádám hívja fel a figyelmet. „A felelős társaságirányítási elvek ugyanakkor nem kizárólag önszabályozó ajánlásgyűjteményt jelentenek, ki kell emelni azok társasági törvénnyel (Companies Act, 2006)³³⁴ való viszonyát is. A kódexnek a törvénnyel szemben kiegészítő funkciója van.”³³⁵

Az EK FTK-val nagyon sok közös jellemző fedezhető fel a BUK ÉT FTK összehasonlításakor. A BUK ÉT FTK is általános elveket és kötelezően tiszteletben tartandó előírásokat tartalmaz, viszont az utóbbi esetében az általános elvek alkalmazásáról nem kell nyilatkozni.

Azonban a romániai példa esetében mindenképpen megkülönböztető jel az, hogy az állami vállalatok esetében törvény tartalmazza a felelős társaságirányítási szabályokat.

Az előzőek alapján azt gondolom, hogy a BÉT FTA újrakiadása alkalmából érdemes lenne fogalmi szempontból tisztázni, hogy a javaslat vagy az ajánlás a kötelezőbb érvényű, illetve az irányelveket a kötelezőbb érvényű fogalommal együtt használni, valamint esetleg az EU-s jogrendben használt fogalmakkal összhangba hozni.

Véleményem szerint, mivel két elkülönített jellegű, érvényű és kötelező előírásról van szó, külön kellene szerkeszteni, először az ajánlásokat, majd a javaslatokat. Annak ellenére, hogy logikai vezérfonal és a megválaszolendő kérdések szempontjából indokoltnak tűnik a kéttípusú előírás váltakozó megjelenítése, úgy gondolom, hogy sokkal átláthatóbb és követhetőbb a két kategória szerves elválasztása. Az ajánlások vagy kódex kérdésköre vonatkozásában addig, amíg a piaci szereplők nem érzik ezen kérdés rendezésének szükségességét, valószínűleg elméleti fontossággal fog bírni ez a különbség.

³³⁴ Companies Act, az Egyesült Királyság 2006. évi társasági törvény, Forrás: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

³³⁵ Auer Ádám: *Corporate governance. A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói.* Dialóg Campus, Budapest, 2017, szakmai lektor: Prof. Dr. Papp Tekla egyetemi tanár, 74.

7. JÁRVÁNY. KÉNYSZER VAGY HATÉKONYSÁG?

A NYRT. KÖZGYŰLÉSÉNEK ELEKTRONIKUS HÍRKÖZLŐ ESZKÖZ IGÉNYBEVÉTELÉVEL TÖRTÉNŐ SZERVEZÉSE A MAGYAR ÉS ROMÁN JOGSZABÁLYOK TÜKRÉBEN

7.1. BEVEZETÉS

A koronavírus-járvány elleni védekezés és az ezzel kapcsolatos intézkedések új megvilágításba helyezik a gazdasági társaságok legfőbb szervének működésére vonatkozó azon jogszabályokat, amelyek lehetővé teszik a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezését. A világjárvány nemkívánatos hatásai elleni védekezés érdekében elfogadott törvényes előírások a gazdasági társaságok, azon belül pedig a legfőbb szerv működését is érintik. A tanulmányom a magyar és a román példákon keresztül elemzi a járványidőszakban elfogadott különleges szabályok hatását a közgyűlések működésére vonatkozóan, valamint ajánlást fogalmaz meg a jövőre vonatkozóan.

A jelen tanulmányban, a nyrt. vonatkozásában feltérképezem az állami tulajdonú gazdasági társaságokra vonatkozó esetleges sajátos követelményeket és előírásokat a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezése tekintetében. Ilyen módon sikerül eljutni a közgyűlés a részvényesek távollétében történő szervezésének általános rendelkezéseitől a különlegesig, éspedig a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvénytől – a továbbiakban Ptk. – a tőzsdén jegyzett, állami tulajdonú gazdasági társaságokra érvényes szabályokig, beleértve az ajánlásokat is.

Ugyanakkor a tanulmány célul tűzi ki, hogy a személyes jelenlét nélkül szervezett közgyűlésekre vonatkozó jogszabályokat megvizsgáljam nemcsak az európai és hazai szintű szabályozás, valamint a Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásai³³⁶ – a továbbiakban BÉT FTA – alapján, hanem a járványügyi intézkedések céljából elfogadott jogszabályok szemszögéből is.

³³⁶ A Budapesti Értéktőzsde Zrt. Felelős Társaságirányítási Bizottsága: Felelős Társaságirányítási Ajánlások. Budapesti Értéktőzsde Zrt., Budapest, 2020.

Forrás: <https://www.bet.hu/Kibocsatok/Ajanlasok-kibocsatoknak/Felelos-tarsasagiranyitas> (a letöltés dátuma: 2022. január 25.).

Továbbá azért, hogy a tanulmány az elméleti sík mellett gyakorlati elemekkel is gazdagodjon, a különböző szabályok és ajánlások alkalmazását, valamint gyakorlati életbeültetését két konkrét példán keresztül szemléltetem.

A tőzsdén jegyzett, Prémium kategóriába sorolt, stratégiai jelentőségű, állami részesedéssel rendelkező gazdasági társaság, a MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt. – a továbbiakban MOL Nyrt. – és a RÁBA Járműipari Holding Nyrt. – a továbbiakban RÁBA Nyrt. – 2020-as évi beszámolója és jelentései alapján mutatom be a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezésére vonatkozó jogszabályok és ajánlások gyakorlati alkalmazását.

Végül, de nem utolsósorban a tanulmány tartalmaz egy kitekintést a szomszédos ország, Románia hasonló tárgyú szabályozásainak bemutatása révén. Ebben az esetben is egy konkrét, üzleti forgalom szempontjából az egyik legjelentősebb, tőzsdén jegyzett, romániai állami vállalat, a ROMGAZ Természetes Földgáz Országos Társaság Rt. – a továbbiakban ROMGAZ Rt. – példáján keresztül szemléltetem a tisztelt olvasóval a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezésére vonatkozó jogszabályok és a Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe³³⁷ – BUK FTK – előírásainak gyakorlati életbeültetésének körülményeit.

³³⁷ A Bukaresti Értéktőzsde Rt., Nestors Advisors (<https://www.nestoradvisors.com/>, a letöltés dátuma: 2022. január 25.), Nestor Nestor Diculescu Kingston Peterson (<https://www.nndkp.ro/>, a letöltés dátuma: 2022. január 25.) és a Concept Kft.: Felelős Társaságirányítási Kódex. Bukaresti Értéktőzsde Rt., Bukarest, 2015. Forrás: https://www.bvb.ro/info/Rapoarte/Diverse/ENG_Corporate_Governance_Code_WEB_single.pdf (a letöltés dátuma: 2022. január 25.).

7.2. Az Európai Unió és a világszervezetek által kidolgozott irányelvek

Az európai uniós szabályozásban az Európai Parlament és a Tanács 2007/36/EK irányelve³³⁸ és a Bizottság (EU) 2018/1212 végrehajtási rendelete³³⁹ tartalmaz a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz használatával történő szervezésére vonatkozó célkitűzéseket. Ennek a rendeletnek a 4-től 7-ig terjedő cikkei szabályozzák a közgyűlés összehívására, a részvényesi jogok közgyűlésen való gyakorlására vonatkozó jogosultság visszaigazolására, a részvényes közgyűlésen való részvételéről szóló értesítésére, valamint a szavazatok leadására, illetve rögzítésére és beszámítására vonatkozó visszaigazolásra érvényes minimális elvárásokat.

Továbbá világszinten a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet – Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) – dolgozott ki irányelveket az állami vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányításra vonatkozóan.³⁴⁰

Az OECD-irányelv tartalmaz a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezését érintő általánosan megfogalmazott, kötelezően elérendő célkitűzést. Az OECD-irányelv IV. fejezete, a részvényesek és egyéb befektetők méltányos bánásmódjával kapcsolatban, A pontja 4. alpontja előírja, hogy a társaságot érintő alapvető döntésekben való részvételhez szükséges elősegíteni a kisebbségi részvényesek jelenlétét a közgyűlésen.

³³⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2007/36/EK irányelve az egyes részvényesi jogok gyakorlásáról a tőzsdén jegyzett társaságokban. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32007L0036&qid=1646488195296> (a letöltés dátuma: 2022. február 12.).

³³⁹ A Bizottság (EU) 2018/1212 végrehajtási rendelete a 2007/36/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek a részvényesek azonosítására, az információk továbbítására és a részvényesi jogok gyakorlásának megkönnyítésére vonatkozó rendelkezések tekintetében történő végrehajtására vonatkozó minimumkövetelmények megállapításáról. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1212&from=RO> (a letöltés dátuma: 2021. június 12.).

³⁴⁰ OECD (2015), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244160-en> (a letöltés dátuma: 2022. február 12.).

Ez többek között biztosítható a részvényesek távollétükben történő szavazás vagy elektronikus eszközök felhasználásának lehetősége által, a közgyűlésen való részvétellel kapcsolatos költségek csökkentése érdekében.³⁴¹

7.3. A magyarországi szabályozás

7.3.1. Általános szabályozás

Magyarországon a Ptk.-ban található az erre vonatkozó szabályozás, a HARMADIK RÉSZ GAZDASÁGI TÁRSASÁG, XIV. CÍM Részvénytársaság, XXXV. fejezet A részvénytársaság szervezete 1. A közgyűlés pontban. A Ptk. a közgyűlésen való részvétel részben arról rendelkezik, hogy a nyrt. alapszabálya alapján megengedheti, hogy a részvényes a szavazati jogát a közgyűlést megelőzően postai úton gyakorolja.³⁴² Továbbá lehetőség nyílik konferencia-közgyűlés tartására is, azaz hogy a részvényesek személyes megjelenés helyett elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével vegyenek részt, amennyiben az alapszabály lehetővé teszi ezt.³⁴³

Továbbá konferencia-közgyűlés tartása esetén, amely keretében a részvényes elektronikus hírközlő eszköz segítségével szavazott, erre vonatkozó visszaigazolást kell kapjon, ellenkező esetben a részvényes a közgyűlés által hozott határozat bírósági felülvizsgálata iránt akkor is jogosult pert indítani, ha a határozat meghozatalához szavazatával hozzájárult.³⁴⁴

A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény – a továbbiakban Tpt. – részletesen szabályozza a részvényesi meghatalmazott – nominee – részére vonatkozó kötelezettségeket. Egyebek mellett „a részvényesi meghatalmazott köteles a részvényest a szerződésben meghatározott módon és időben tájékoztatni a részvénytársaság ... közzétett hirdetőanyagairól, a közgyűlés határozatairól és azok tartalmáról, valamint a részvényesi jogok gyakorlása körében tett intézkedéseiről és azok következményeiről.”³⁴⁵

³⁴¹ OECD (2015), 53. oldal.

³⁴² A Ptk. 3273. paragrafus (4) bekezdés.

³⁴³ A Ptk. 3280–3281. paragrafus.

³⁴⁴ A hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2019. évi CXVII. számú törvény 7. paragrafus.

³⁴⁵ A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (Tpt.) 154. paragrafus (1) bekezdés.

Ugyanakkor a tőzsde is köteles a saját honlapján nyilvánosságra hozni többek között „a közgyűlések összehívását a napirend közlésével, valamint a közgyűlés által hozott határozatokat”.³⁴⁶

7.3.2. A járványügyi intézkedésekkel összefüggő szabályozás

Magyarországon a járványügyi intézkedések keretében, a veszélyhelyzet idején, kormányrendeletet – a továbbiakban Korm. rendelet – fogadott el a személy- és vagyonegyesítő szervezetek működésére vonatkozó eltérő rendelkezésekről.³⁴⁷

A Korm. rendelet hatályon kívül helyezése után újabb rendeletek születtek hasonló rendelkezésekkel,³⁴⁸ ezért jelen tanulmányban korlátozódok erre az egyre. A jogszabály megtiltotta, hogy a jogi személy döntéshozó szervének gyűlése személyes részvétellel történjen, valamint hogy az ülés csak elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő részvétellel tartható meg, akkor is, ha a létesítő okirat erről a lehetőségről nem, vagy a rendeletben foglaltaktól eltérően rendelkezik.³⁴⁹

A fenti szabályok a nyrt.-kre nem alkalmazhatók, azaz esetükben a járványügyi intézkedések nem írtak elő különleges szabályokat a döntéshozó szervek gyűléseinek elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezése tekintetében.³⁵⁰ A zrt.-kre viszont az általános rendelkezés érvényes, azaz a döntéshozó szerv ülése kizárólag elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő részvétellel tartható meg, ennek megfelelően hozott határozata bírósági felülvizsgálata során az érintett határozat bírósági hatályon kívül helyezésére annak létesítő okiratba ütközése miatt nem kerülhet sor, ha a határozat kizárólag a veszélyhelyzetben alkalmazandó jogszabályi rendezések alkalmazása miatt ütközik a létesítő okiratba.³⁵¹

³⁴⁶ A Tpt. 332. paragrafus (1) bekezdés e) pontja.

³⁴⁷ A veszélyhelyzet során a személy- és vagyonegyesítő szervezetek működésére vonatkozó eltérő rendelkezésekről szóló 102/2020. (IV. 10.) kormányrendelet.

³⁴⁸ Barta Judit: *Covid-19 és részvétel a gazdasági társaság legfőbb szervének döntésében*. Gazdaság és Jog, 2021/11-12. 7. oldal.

³⁴⁹ Korm. rendelet 3. paragrafus 1. és 2. bekezdés.

³⁵⁰ Korm. rendelet 9. paragrafus 1. bekezdés.

³⁵¹ Korm. rendelet 8. paragrafus 1. és 3. bekezdés.

Az állami vállalatok esetében a Korm. rendelet nem tér ki a közgyűlés szervezése módjának különleges szabályaira, csak arra korlátozódik, hogy amennyiben a tulajdonos vagy állami tulajdonos joggyakorló által jelölt testületi tag helyettesíthető.³⁵²

7.3.3. A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Ajánlásai

A BÉT FTA első fejezete, A részvényesek jogai és a közgyűlés, első alfejezete, az Általános elvek harmadik javaslata vonatkozik a részvényes szavazati jogának a távollétében történő gyakorlására. A megválaszolandó kérdés az ajánlás tükrében az, hogy a társaság alapszabálya lehetőséget ad arra, hogy a részvényes szavazati jogát távollétében is gyakorolhassa?

A MOL Nyrt. 2020-as Felelős Társaságirányítási Jelentésben található Nyilatkozatában a Felelős Társaságirányítási Ajánlásokban foglaltaknak való megfelelésről – a továbbiakban MOL Nyrt. FTJ – igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz alkalmazza a javaslatot. Megjegyzésként azonban a következő magyarázattal szolgál: „A közgyűlésen a részvényesek meghatalmazotton keresztül tudják részvényesi jogaikat gyakorolni, valamint az alapszabályban meghatározottak szerinti formanyomtatványon (Proxy-card) keresztül is képviselhetik magukat, amelynek feltételei a közgyűlési meghívóban a társaság honlapján közzétételre kerülnek. A közgyűlésen az elektronikus hírközlő eszközökön keresztül való részvételt a társaság alapszabálya nem teszi lehetővé.”³⁵³

A MOL Nyrt. alapszabálya lehetővé teszi egyrészt, hogy a részvényes a közgyűlési jogait képviselő útján is gyakorolhatja,³⁵⁴ másrészt, hogy a részvényes a közgyűlésen személyesen,

³⁵² Korm. rendelet 6. paragrafus 3. bekezdés.

³⁵³ A MOL Nyrt. 2020-as Felelős Társaságirányítási Jelentés 28. oldal. Forrás: https://molgroup.info/storage/documents/altalanos_dokumentumok/fobb_tarsasagiranyitasi_dokumentumok/mol_bse_corporate_governance_declaration_hu_2021.pdf (a letöltés dátuma: 2022. február 19.).

³⁵⁴ A MOL Nyrt. 2021. december 22-én kelt határozatával elfogadott Alapszabály, hatályba lépésének időpontja: 2022. január 1., 13.3 pontjának megfelelően, 13. oldal. Forrás: https://www.bet.hu/newkibdata/128670475/MOLNyrt_Alapszabaly_2022_01_01.pdf (a letöltés dátuma: 2022. február 19.).

részvényesi meghatalmazott vagy meghatalmazott képviselő útján szavazzon, illetve a szavazás számítógépes (gépi) úton, vagy a szavazatok számlálásával is történhet.³⁵⁵

A RÁBA Nyrt. 2020-as Felelős Társaságirányítási Jelentésben található Nyilatkozatában a Felelős Társaságirányítási Ajánlásokban foglaltaknak való megfelelésről – a továbbiakban RÁBA Nyrt. FTJ – igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz alkalmazza a javaslatot.³⁵⁶ A társaság Alapszabálya lehetővé teszi a részvényesek számára, hogy szavazati jogukat meghatalmazott képviselő útján gyakorolják.³⁵⁷ Másrészt az igazgatóság az üléseit telekommunikációs úton (telefonkonferencia vagy virtuális konferencia) is megtarthatja,³⁵⁸ a felügyelőbizottság pedig konferencia telefonos ülést tarthat.³⁵⁹

Amint megállapítható az előbb említett két társaság nyilatkozata alapján, a részvényes szavazati jogának a távollétében történő gyakorlása esetén nem az elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével lehetséges, hanem meghatalmazott alapján, ami ugyancsak egyenértékű a személyes jelenléttel nem feltételező részvétellel. Azonban ebben az esetben nem érvényesül a Ptk.-ban előírt lehetőség a részvényes postai úton vagy elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szavazata gyakorlásának biztosítása.

Úgy ítélem meg, hogy a BÉT FTA ezen javaslata nem teljes mértékben egyértelmű, azaz pontosabban mit értenek a szabályozók a részvényes szavazati jogának a távollétében való gyakorlása alatt. Elegendő a meghatalmazott által biztosított lehetőség, vagy igény mutatkozik az elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szavazat biztosítására is.

³⁵⁵ A MOL Nyrt. Alapszabálya 14.2 pontja, 14. oldal.

³⁵⁶ A RÁBA Nyrt. 2020-as Felelős Társaságirányítási Jelentése, 17. oldal. Forrás: https://www.bet.hu/newkibdata/128545677/R%C3%A1ba%20Nyrt_Fejeles%20Tarsasagiranyitasi_Jelentes_2021.pdf (a letöltés dátuma: 2022. február 19.).

³⁵⁷ A RÁBA Nyrt. 2021. szeptember 30-án, 4-5. számú határozattal elfogadott Alapszabály 17.1 pontjának megfelelően, 13. oldal. Forrás: https://www.bet.hu/newkibdata/128636564/R%C3%A1ba%20Nyrt_Alapszabaly_20210930.pdf (a letöltés dátuma: 2022. február 19.).

³⁵⁸ A RÁBA Nyrt. Alapszabálya 20.2 pontja, 15. oldal.

³⁵⁹ A RÁBA Nyrt. Alapszabálya 23.5 pontja, 22. oldal.

A Ptk. előírásait, a Tanács 2007/36/EK irányelve és a Bizottság (EU) 2018/1212 végrehajtási rendelete, valamint az OECD irányelveit párhuzamosan és komparatív figyelembe véve, a BÉT FTA javaslata elsősorban a levélben történő vagy az elektronikus kommunikációs eszközök segítségével történő szavazás lehetőségének biztosítására vonatkozhat. Ezt a véleményt tűnik alátámasztani a Rába Nyrt. 2020-as FTJ-e is, amely, igaz, nem a részvényesek közgyűlésére vonatkozik, hanem az igazgatóság és a felügyelőbizottság üléseinek megszervezésére. A Rába Nyrt. az igazgatóság számára lehetővé teszi, hogy az üléseit telekommunikációs (telefonkonferencia vagy virtuális konferencia), a felügyelőbizottság számára pedig konferencia telefonos úton is megtarthassa. Mindezen felsorolt indokok alapján azt gondolom, hogy a BÉT FTA következő kiadásánál érdemes lenne pontosítani, hogy a javaslat valójában a részvényesek levélben vagy elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szavazási lehetőségének biztosítására vonatkozik.

A BÉT FTA negyedik ajánlása megválaszolandó kérdése: Amennyiben a társaság alapszabálya lehetővé teszi a részvényesek számára a távollétükben történő joggyakorlást, a társaság közzétette honlapján annak módjait és feltételeit, ideértve a szükséges dokumentumokat is?

A negyedik ajánlás a harmadik javaslat folytatása, és csak abban az esetben van indokoltsága, amennyiben az előző megválaszolandó kérdésre a társaság igennel válaszolt. Erre vonatkozóan a Ptk. tartalmaz szabályozást, éspedig a közgyűlés összehívásának speciális szabályai részben, amikor arról rendelkezik, hogy a nyrt. a közgyűlést megelőzően nyilvánosságra hozza többek között a levélben történő szavazáshoz használandó nyomtatványokat.³⁶⁰

A MOL Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak, ugyanakkor megismétli azt a magyarázatot, amit a harmadik javaslatnál tett. A társaság alapszabálya megszabja, hogy a közgyűlési meghívóban és hirdetményben egyebek mellett „meg kell jelölni a szavazati jog gyakorlásához az Alapszabályban előírt feltételeket,... valamint a határozattervezetek és a közgyűlés elé terjesztendő dokumentumok eredeti és teljes terjedelmű szövege elérhetőségének helyét”.³⁶¹

³⁶⁰ A Ptk. 3272. paragrafus (3) bekezdés c) pontja.

³⁶¹ A MOL Nyrt. Alapszabálya 13.2 pontja, 12. oldal.

Továbbá az alapszabály rendelkezik arról is, hogy „a közgyűlési meghívónak és hirdetésnek tartalmaznia kell, hogy a részvényes a közgyűlési jogait képviselő útján is gyakorolhatja”.³⁶² Ugyanakkor „a Társaság hirdetményeit a törvényben vagy tőzsdei szabályzatokban előírtakon túl a Társaság honlapján, törvényben meghatározott esetekben a Céglőnyben, a közgyűlés összehívására vonatkozó hirdetés szövegét a Társaság honlapján teszi közzé”.³⁶³ A társaság hivatalos honlapján, a Befektetői kapcsolatok menüpont alatt, az Események fejezetben, a Közgyűlés alpontban teszi közzé az ajánlásban megfogalmazott hirdetményeket, dokumentumokat, meghatalmazási mintákat és részvételi feltételeket.³⁶⁴

A RÁBA Nyrt. a 2020-as FTJ alapján igennel válaszol a megfogalmazott kérdésre, azaz megfelel az ajánlásnak. A társaság alapszabálya előírja, hogy a közgyűlési meghívóban és hirdetésben egyebek mellett meg kell jelölni a részvényesi jog gyakorlásának feltételeit, valamint a közgyűlés napirendi pontjaihoz kapcsolódó előterjesztéseket és egyéb dokumentumokat hol és mikor tekinthetik meg a részvényesek.³⁶⁵ Továbbá ugyancsak az alapszabályban rendelkezik arról, hogy „a társaság a hirdetményeit – ha jogszabály azokat nem rendeli a Céglőnyben vagy más meghatározott lapban, illetve helyen közzétenni – a Társaság honlapján (www.raba.hu) és a BÉT hivatalos elektronikus honlapján teszi közzé”.³⁶⁶ A társaság hivatalos honlapján, a Befektetőknek oldal menüpont alatt, egyrészt a Közgyűlések alpontban, másrészt a Főoldal menüpont alatt, a letölthető dokumentumok alpontban teszi közzé a részvényesek távollétükben történő szavazás eljárását (meghatalmazott által) és a szükséges dokumentumokat.³⁶⁷

³⁶² A MOL Nyrt. Alapszabálya 13.3 pontja, 13. oldal.

³⁶³ A MOL Nyrt. Alapszabálya 26. pontja, 21. oldal.

³⁶⁴ A MOL Nyrt. hivatalos honlapja. Forrás: <https://molgroup.info/hu/befektetoi-kapcsolatok/eves-rendes-kozgyules> (a letöltés dátuma 2022. február 19.).

³⁶⁵ A RÁBA Nyrt. Alapszabálya 16.2 pontja, 12. oldal.

³⁶⁶ A RÁBA Nyrt. Alapszabálya 36. pontja, 25. oldal.

³⁶⁷ A RÁBA Nyrt. hivatalos honlapja. Forrás: [https://raba.hu/befektetoknek/](https://raba.hu/befektetoknek/content/uploads/letoltheto_dokumentumok/kozgyulesi_meghatalmazas_minta_maganszemely.docx) és https://raba.hu/wp-content/uploads/letoltheto_dokumentumok/kozgyulesi_meghatalmazas_minta_maganszemely.docx (a letöltés dátuma: 2022. február 19.).

Azt gondolom, hogy ez a kötelező jellegű ajánlás a következménye, illetve a harmadik, nem kötelező jellegű javaslatra vonatkozó megválaszolendő kérdésre adott pozitív válasz feltétele, ezért célszerű lenne a javaslatot ajánlássá előléptetni. Annál is inkább indokoltnak tartom a kötelező jellegű minősítést, mivel a Ptk. erre vonatkozóan lehetőséget, az OECD állami tulajdonban levő vállalatokra vonatkozó irányelvek kötelező célkitűzést fogalmaz meg, illetve egyértelműen mind a javaslat, mind pedig az ajánlás a részvényesek szavazati jogainak gyakorlása elősegítését szolgálja.

7.4. A romániai szabályozás

7.4.1. Az általános szabályozás

Romániában a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezését lehetővé tevő jogszabályok, az 1990. évi 31-es számú romániai társasági törvény – a továbbiakban Ttv. – általánosan minden rt.-re érvényes. Az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet – a továbbiakban ÁvFT. – különleges szabályozást tartalmaz az állami vállalatokra vonatkozóan.

Ez az elv megjelenik a Ttv. szabályozásában, azonban csak a zártkörűen működő részvénytársaságok esetén lehet rögzíteni az alapító okiratban, hogy a közgyűlésen való részvétel levelezés által is történhet.³⁶⁸ A jogszabály alaposabb elemzése során megállapítható, hogy a közgyűlésen levelezés útján való részvétel egy lehetőség, azaz egy alternatíva a közgyűlés személyes jelenléttel történő megszervezésére. Továbbá hogy az adott lehetőség nem egy kötelezettség és nem egy kizárólagos módja a közgyűlés szervezésének, hanem a személyes részvétel mellett levelezés útján is megszervezhető a közgyűlés, viszont a jogszabály csak és kizárólag a zártkörűen működő részvénytársaságokra érvényes.

A Ttv. nem tartalmaz az elektronikus szavazás módjára vonatkozóan szabályokat, viszont az ÁvFT. már egyértelműen előírja, hogy az állami vállalatok esetében a közgyűlésen a részvényesek szavazhatnak személyesen, képviselő útján, levélben vagy elektronikus úton.³⁶⁹

³⁶⁸ A romániai Ttv. 1990. évi 31. tv. 122. paragrafus.

³⁶⁹ Az ÁvFT. 44. paragrafus.

A részvényesek szavazatukat a közgyűlés előtt legalább 48 órával el kell juttassák a társasághoz, levélben vagy elektronikus úton, ennek feltételeit az állami vállalatok kötelező módon szükséges megteremtsék.³⁷⁰

7.4.2. A járványügyi intézkedésekkel összefüggő szabályozás

A koronavírus-járvány elleni védekezéssel kapcsolatban Románia Kormánya elfogadta a veszélyhelyzetben a társaságokra vonatkozó egyes intézkedéseket, pontosabban annak szerveinek működésére vonatkozó eljárásokat.³⁷¹ Ez a jogszabály lehetővé tette a veszélyhelyzet idején, hogy a társaságok közgyűlése levélben vagy elektronikus hírközlő eszközök igénybevételével kerüljön megszervezésre, abban az esetben is, ha az alapító okirat ezt nem teszi lehetővé, vagy éppenséggel megtiltja ezt a lehetőséget.³⁷² Ebben az esetben a veszélyhelyzettel összefüggésben a konferencia-közgyűlés tartása is lehetővé válik, annak ellenére, hogy ezt sem a Ttv., sem az ÁvFT., sem az alapító okirat nem írja elő mint lehetőség. Ez a következtetés abból is levonható, hogy a szavazat nemcsak elektronikus úton, a közgyűlés előtt 48 órával való elküldésével lehetséges, hanem közvetlen elektronikus kommunikációs eszközök segítségével is. Ugyanakkor a jogszabály lehetővé teszi mind a konferencia-közgyűlés tartását, mind az elektronikus hírközlő eszközök igénybevételével történő szavazást.

7.4.3. A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe

A BUK FTK D fejezete – Hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által általános része tartalmaz általános elveket a közgyűlések elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezésére vonatkozóan. A hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által című fejezet második általános elve szerint a társaság szükséges megtegyen minden erőfeszítést, amely által biztosítani tudja a részvényesek számára a közgyűlésen való részvételt, ösztönözve az elektronikus hírközlő eszközöket, a) élőben közvetítve a közgyűlést és/vagy b) a közvetlen kommunikációt, amely által a részvényesek hozzászólhatnak egy másik helyszínről, mint ahol folyik a közgyűlés.

³⁷⁰ Az ÁvFT. 45. paragrafus 5–6. bekezdés.

³⁷¹ A társaságokra vonatkozó egyes intézkedések elfogadásáról, a társaságok szervei gyűléseinek lebonyolításáról szóló 2020. évi 62. számú romániai sürgősségi kormányrendelet.

³⁷² A RSKr. 3 paragrafus 1. bekezdés.

A hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által című fejezet harmadik általános elve szerint a társaságnak biztosítania kell a közgyűléseken az elektronikus szavazás, beleértve a távolsági elektronikus szavazás lehetőségét is.

Érdekes módon a hozzáadott érték a befektetőkkel való kapcsolattartás által rész általános elvei közül kettő, éspedig a közgyűlések online módon történő megszervezése, valamint az elektronikus szavazás, beleértve a távolsági elektronikus szavazás lehetőségének biztosítása, nem kerül egyértelműen kifejezésre a megfelelési elvárásoknál, amit jelentős hiányosságnak találok. Azonban közvetve az első megfelelési elvárás alapján, amely szerint a társaság szükséges létrehozzon a befektetőkkel való kapcsolattartásért felelős ügyosztályt, és szükséges teljesítsen hét átláthatósági kritériumot, saját honlapján elérhetővé téve többek között a társaság legfontosabb korporatív szabályozásait: az alapító okiratot, a közgyűlésekre vonatkozó eljárásokat, részben mégis megerősítést nyernek az előbb kijelentett általános elvek.

Mivel az általános elvektől a kibocsátó társaságok eltérhetnek, illetve eltérés esetén nem szükséges megindokolják, illetve nem kötelesek egyéb intézkedéseket fogantatosítani, ezek tartalma egyszerű elvi nyilatkozatnak tekinthetők. Az általános elveknek való megfelelésről a társaságoknak nem is szükséges nyilatkozniuk éves jelentéseikben, a BUK FTK előírásaival való megfelelésről szóló jelentésben, a formanyomtatvány alapján. Ezzel szemben a BUK FTK megfelelési elvárásai olyan előírások, amelyeket a társaságok tiszteletben kell tartsanak, illetve eltérés esetén magyarázattal kell szolgálnak.

Ennek megfelelően ahhoz, hogy az esettanulmányra kiválasztott állami vállalat – a ROMGAZ Rt. alkalmazza vagy sem az előző két általános elvet, valamint az első megfelelési elvárást, nem elegendő a társaság 2020-as évi beszámolója, illetve az ennek részét képező felelős társaságirányítási nyilatkozata, hanem szükséges a társaság hivatalos honlapján³⁷³ elérhető többi dokumentum elemzése is.

A Romgaz Rt. a 2020-as jelentése alapján a nyilatkozatnak megfelelően csak részben teljesíti ezt az elvárást, a nem megfelelési oknál / a megfelelés magyarázatnál a vállalat a

³⁷³ A Romgaz Rt. hivatalos honlapja: <https://www.romgaz.ro/en>.

következőket közli: „Minden gyűlés alkalmával a közgyűlés szervezését érintő elemek bemutatásra kerülnek a részvényesek számára.”³⁷⁴

A Romgaz Rt. vállalat létrehozta hivatalos honlapján a Befektetői menüpontot. A Felelős társaságirányítás almenüpontban, az alapdokumentumok részénél letölthető a vállalat alapító okirata, 2017. augusztus 9-i keltezéssel. Az alapító okirat lehetővé teszi a részvényesek számára a személyes, meghatalmazott útján és a levélben történő szavazást.³⁷⁵ A Befektetői menüpont, Közgyűlések almenüpontban megtalálható a különböző közgyűlések összehívója és a kapcsolódó dokumentumok.³⁷⁶ Példának okáért a legutóbbi, 2022. február 28-i közgyűlés összehívója³⁷⁷ tartalmazza a közgyűlés szervezésének módját, és részletes tájékoztatást nyújt a részvényeseknek a meghatalmazott útján vagy levélben történő szavazás eljárásról, formanyomtatványt³⁷⁸ is biztosítva ilyen célból.

³⁷⁴ A Romgaz Rt. 2020-as jelentése, VIII. fejezet Felelős Társaságirányítás, I. melléklet, 85. oldal.

Forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2021-04/2020%20Annual%20Report.pdf> (a letöltés dátuma: 2022. február 26.).

³⁷⁵ A ROMGAZ Rt. alapító okirata, 15. cikkely 1. és 7. bekezdés. Forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2020-02/Articles%20of%20Incorporation%20of%20SNGN%20ROMGAZ%20SA%20updated%20on%20August%209%2C%202017_0.pdf (a letöltés dátuma: 2022. február 26.).

³⁷⁶ A ROMGAZ Rt. hivatalos honlapja közgyűlésekre vonatkozó szabályai: <https://www.romgaz.ro/en/shareholder-meetings> (a letöltés dátuma: 2022. február 26.).

³⁷⁷ A ROMGAZ Rt. 2022. február 28-i közgyűlése összehívója. Forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/2022-01/Convening%20Notice%20OGMS%20February%2028%2C%202022%20-%20unsigned_0.pdf (a letöltés dátuma: 2022. március 5.).

³⁷⁸ A ROMGAZ Rt. 2022. február 28-i közgyűlésén levélben való szavazat formanyomtatványa.

Forrás: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.romgaz.ro%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2F2022-01%2FVoting%2520Ballot%2520for%2520Individual%2520Shareholders.docx&wdOrigin=BROWSELINK> (a letöltés dátuma: 2022. március 5.).

Az előbb említett iratok elemzése alapján kijelenthető, hogy a Romgaz Rt. csak részben teljesíti a BUK FTK azon megfelelési elvárását, miszerint a honlapján közölnie szükséges a közgyűlések szervezésére vonatkozó szabályozást. A jelen tanulmány készítése időpontjában a vállalat honlapján nem találtam meg a közgyűlések szabályaira és eljárásaira vonatkozó különálló dokumentumot. Annak ellenére, hogy valószínűleg nem került elfogadásra a közgyűlésekre vonatkozó külön szabályozás, a társaság minden közgyűlési összehívóban részletesen szabályozza a meghatalmazott útján és a levélben való szavazás szabályait.

A BUK FTK két általános elve szerint – a konferencia-közgyűlések tartása lehetőségének megteremtése és az elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezése – egyértelműen kijelenthető, hogy nem teljesül a Romgaz Rt. esetében. Azonban mivel a Romgaz Rt. állami vállalat, illetve a társaságra vonatkoznak az ÁvFT. különleges szabályai, éspedig hogy a közgyűlésen a részvényesek szavazhatnak személyesen, képviselő útján, levélben vagy elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével.

Amint megállapítható, az ÁvFT. nem rendelkezik a közgyűlés megszervezésének módjáról, kizárólag a szavazás módjára korlátozódik. Továbbá a Romgaz Rt. az első három szavazást – személyesen, képviselő útján, levélben – biztosítja, azonban az elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szavazást már nem. Ezt a megállapítást tűnik alátámasztani mind a társaság alapító okirata, mind a közgyűlés összehívójában található közgyűlés szervezésére vonatkozó szabályozások. Azonban a társaság lehetővé teszi a részvényesek számára, hogy szavazatukat e-mailben juttassák el a társasághoz, a secretariat.aga@romgaz.ro e-mail-címre azzal a feltétellel, hogy a levélben történő szavazáshoz rendelkezésre bocsátott formanyomtatvány fokozott biztonságú elektronikus aláírással is el legyen látva, amely egyenértékű a kézzel írt, hagyományosan hitelesített irattal.³⁷⁹

Azonban e-mailben történő szavazás esetén is a részvényesek a közgyűlést megelőzően legalább 48 órával el kell juttassák szavazatukat a társasághoz mint a szavazás érvényességének a feltétele.

Ilyen módon a Romgaz Rt. teljes mértékben teljesíti az ÁvFT.-ban rögzített szabályokat a szavazás lehetséges módjaival kapcsolatban, azonban a BUK FTK második alapelve, amely

³⁷⁹ A romániai elektronikus aláírásról szóló 2001. évi 455. tv.

szerint a társaság szükséges megteremtse a közgyűlés online módon történő szervezésének feltételeit, egyelőre nem teljesül.

7.5. Összegzés, következtetések és javaslatok

Magyarországon a jogszabályi környezet, a Ptk. előírásai alapján adott, hogy nyrt. esetében a részvényesek levélben vagy konferencia-közgyűlésen elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével szavazzanak, ha az alapító okirat ezt lehetővé teszi. Azonban ez lehetőségként jelenik meg és nem kötelezettséggként, illetve a járványügyi intézkedések sem változtattak ezeken a szabályokon. A BÉT FTA két vonatkozó ajánlása a részvényesek távollétükben történő szavazásáról szól, amit a két vizsgált társaság – a MOL Nyrt. és a RÁBA Nyrt. – olyan módon értelmez és felel meg az elvárásnak, hogy biztosítja a közgyűlésen való részvételt meghatalmazott útján, viszont a Ptk. által előírt lehetőségeket a döntése alapján nem alkalmazza.

Romániában a Ttv. csak a zártkörűen működő társaságok esetében írja elő azt a lehetőséget, hogy a részvényesek levélben szavazhassanak, azonban az állami vállalatokra érvényes különleges ÁvFT. meghatározza, hogy a részvényesek szavazhatnak személyesen, képviselő útján, levélben vagy elektronikus úton, azonban szavazatukat 48 órával a közgyűlés előtt szükséges eljuttassák a társasághoz.

A járványügyi intézkedések kibővítették a közgyűlés megszervezését és a szavazás módjait, hiszen lehetővé tették a konferencia-közgyűlés tartását és az elektronikus hírközlő eszközök igénybevételével történő szavazást. A BUK FTK tartalmazott általános elvek csak átvitt értelemben jelennek meg a megfelelési elvárásoknál, ezért az egy vizsgált állami vállalat – a Romgaz Rt. – a törvényes kötelezettségnek eleget tesz, azaz biztosítja a részvényesek számára a levélben vagy elektronikus postán történő szavazást, azonban az erre vonatkozó eljárást még nem hozta nyilvánosságra.

Az előbb említett értelmezések és alkalmazások során megállapítható, hogy a két országban igazából három különböző módon lehetséges teljesíteni a távollétben történő szavazást: meghatalmazott útján, postán keresztül – ebben az esetben hagyományos és elektronikus levélben –, minden esetben fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátva, és konferencia-közgyűlésen elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével.

A járványügyi kihívásokkal és korlátozásokkal való hatékony küzdelem szükségessége a kisebbségi részvényesek közgyűlésen való részvételének elősegítése és a közgyűlések távollétben, ugyanakkor aktív részvétellel való megszervezése, azaz konferencia-közgyűlés szervezése – költséghatékonyság növelése érdekében – az elkövetkező időszakban a jogszabályi és/vagy a társasági okiratok szabályozásának átgondolását teszi szükségessé.

8. AZ ÁLLAMI VÁLLALATOK KONTROLLJA SZERVEZÉS- ÉS VEZETÉSELMÉLETEK SZEMSZÖGÉBŐL

8.1. Bevezetés

A szervezés- és vezetéselméletek századok óta foglalkoztatják a filozófusokat, befolyásos gondolkodókat, különböző szakterületek tudósait. A szervezet, jelen esetben az állami vállalatok, hatékony menedzsmentjének „előfeltétele vagy a nagyon alapos kutatás, vagy a vizsgálandó szervezettel való együttélés”.³⁸⁰

A múlt században három fő irányvonal köré csoportosult a szakma: a modern, szimbolikus és posztmodern perspektíva. Az állami vállalatok mint gazdasági szereplő, valamint a tulajdonosi jogokat gyakorló állami intézmény kontroll hatáskörének vizsgálata sajátos következtetések levonására szolgálhat a szervezés- és vezetéselméletek összehasonlító elemzése alapján.

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development) kidolgozta az állami vállalatokra vonatkozó felelős társaságirányítás irányelveket.³⁸¹ Ezek az ajánlások hozzájárulnak egy megbízható, kiszámítható és átlátható gazdasági környezet kialakításához.

A szervezés- és vezetéselméletek alapos elemzése által megismerhetjük a szervezet szerkezetét (struktúráját), műveleteit és vezetési módszereit (menedzsmentjét), és lehetőséget biztosít arra, hogy az ott dolgozók közötti kölcsönhatásokat kontrasztos perspektívából értékelhessük. A célja bátorítani a tudatosság és az érzékenység fejlődését a menedzsmentfolyamatok iránt a dolgozók magatartását és teljesítményét befolyásoló szervezeti tényezők megismertetése által.³⁸²

³⁸⁰ Belényesi Emese, Koronváry Péter, Szabó Szilvia: *Közszolgálati szervezés- és vezetéselmélet*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, 76. oldal.

³⁸¹ OECD (2015), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244160-en>.

³⁸² Laurie J. Mullins, *Management and organisational behaviour*, Eighth edition, Prentice Hall, Financial Times, 2007, 18. oldal.

Az állami vállalatok mint gazdasági szereplők ugyanazokkal a kihívásokkal és versenyhelyezettel küszködnek, mint a magáncégek. Viszont esetükben az állami tulajdonosi háttér miatt a közvagyon felhasználásának észszerűsége és hatékonysága a tét. Az állami vállalatok kormányzásának kontrollja hozzájárul ahhoz, hogy az előbb említett közösségi elvárásokat sikerüljön haladéktalanul teljesíteni.

Romániában, az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet megteremtette az alapvető keretét és feltételeit az állami vállalatok szakszerű és profitorientált kormányzásának, viszont az életbeültetése (kivitelezése) még akadozik bizonyos hiányosságok, illetve következetesség mellőzése miatt.³⁸³

Mivel ezek a vállalatok többnyire közérdekű feladatokat látnak el, az állam szempontjából stratégiai gazdasági területeken tevékenykednek, illetve jelentős gazdasági befolyással rendelkeznek, hasznos lehet megvizsgálni szervezés- és vezetéselméletek összehasonlító elemzése alapján.

8.2. Elméleti megalapozás

A piacgazdaság versenyfeltételei új kihívások elé állították az állami vállalatokat, hiszen a magánszektorba beáramlott külföldi tőke és tudáshalmaz (know-how), a globalizáció egyre erősebben érzékelhető hatása kihangsúlyozta azt az igényt, illetve felgyorsította az állami vállalatok versenyképessége biztosítására alkalmas jogkeret megalkotásának fontosságát.

A nemzetközi pénzügyi intézetekkel szemben vállalt kötelezettségek, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development) felelős társaságirányítási alapelvei mielőbbi alkalmazásának szükségessége, valamint a 2008-ban elkezdődött világgazdaság recessziója felgyorsította a jogalkotási folyamatot. Ugyanakkor szervezés- és vezetéselméletek szempontjából is értékes következtetésekkel szolgálhat a joganyag elemzése.

³⁸³ Emőd Veress, The state's role as owner of enterprises: mandatory rules of corporate governance in Romania, Pro publico bono – Public Administration, 2017/ Special edition 1, 62–78.

Jelen tanulmányban arra keresem a választ, hogy a tulajdonosi jogokat gyakorló állami intézmények, hogyan gyakorolhatják kontrolljukat, a már előbb említett szervezés- és vezetélméletek három tudományos iskola (modern, szimbolikus és posztmodern) szempontjából és milyen megoldásokat kínálnak a kitűzött célok megvalósítása érdekében.

8.3. Az állam kontrollja az OECD-irányelvek tükrében

Az OECD-irányelvek átültetése a romániai jogrendbe, valamint a szervezés- és vezetélméletek komparatív és polemikus módszerek tükrében.

Amint a bevezetőben is megállapítást nyer, az Irányelvekben fellelhető és részletesen szabályozott fogalom, a tulajdonos mint minőség, szerep vagy tulajdonság (ownership) mindig az állam kontrollját jelenti és feltételezi.³⁸⁴

Az Irányelvek fogalom meghatározásánál az állam kontrollja azt jelenti, hogy vagy az állam a vállalat többségi tulajdonosa mint a szavazati jogokat biztosító részvények többségének a tulajdonosa, vagy ezzel egyenértékű kontrollt gyakorol felette. Az ezzel egyenértékű kontroll azt jelenti például, hogy törvényes, vagy a társasági szerződés előírásainak megfelelően az állam állandó kontrollja biztosított a vállalat vagy az igazgatótanács felett, a kisebbségi részvénytulajdon esetén.

Romániában az egyik leggyakoribb formája az állam ilyen jellegű kontrolljának az aranyrészvény szabályozása, elsősorban a privatizációs folyamatok kapcsán.³⁸⁵

Amint a fentiekben már meghatároztuk az OECD-irányelvek tükrében, az állam kontrollját elsősorban az I. és II. fejezetek juttatják kifejezésre. A jelen tanulmány során a terjedelmi korlátokat figyelembe véve kiemelten az I. fejezetben – Az állami tulajdon észszerűsége (elvárásai) ajánlásaival kívánok részletesen foglalkozni.

8.4. Az OECD I. fejezetének ajánlásai az állam kontrolljára vonatkozóan

8.4.1. Az OECD I. fejezetének A pontja

Az I. fejezetnek négy alpontja, ennek megfelelően négy részajánlása van. Az első részajánlás a következőképpen került meghatározásra: Az állami vállalatok elsődleges célja a társadalom

³⁸⁴ OECD (2015) 15. oldal.

³⁸⁵ Veress Emőd: *A részvény mint értékpapír*, Forum Iuris Kiadó, Kolozsvár, 2018, 147. oldal.

számára biztosított érték maximalizálása kellene legyen, az erőforrások hatékony felhasználása révén.³⁸⁶

Ez az ajánlás konkrétan azt feltételezi, hogy az állami vállalat milyen módon tud hozzáadott értéket teremteni a közösség tagjai számára, akik végső soron a tulajdonosai. Az államnak el kell döntenie, hogy milyen módon tudja biztosítani az állampolgárai számára az erőforrások hatékony felhasználását, létrehozva vagy megtartva az állami vállalatot vagy más tulajdonosi szerkezetben esetleg.

Abban az esetben, ha az állami vállalat közszolgáltatást végez, egy sor hatékonysági kritériumot feltételez. A közösség akkor van szolgálva a legjobban, ha a szolgáltatások hatékonyan és átlátszóan működnek, valamint a hasonló pénzügyi források semmilyen más alternatív felhasználása nem biztosított volna magasabb színvonalat.

Abban az esetben, ha az állami vállalat a piaci verseny feltételei között gazdasági tevékenységet végez, akkor szolgálja a legjobban a közösséget, ha hosszú távon az értékét maximalizálja és megfelelő szintű bevételt generál.

A modern szervezeti elmélet alapján az állam, mint tulajdonos, tudományos igényességgel és alaposággal, ok-okozati összefüggések megmagyarázásában keresné a megoldást, legtöbbször matematikai és statisztikai sémák alapján.³⁸⁷ Ez azt feltételezi, hogy a tulajdonos az állami vállalat teljesítményét folyamatosan követi és ellenőrzi, összehasonlítja más gazdasági szereplők eredményeivel, és tevékenységét statisztikai-gazdasági érvek alapján értékeli.

A szimbolikus szervezeti gondolkodás alapján a szubjektív elemeket is beépíti a gondolkodásba, mint a kulturális hagyományok, szimbólumok, a személyes tapasztalat megismerése és megértése céljából.³⁸⁸ A szimbolikus nézőpont alapján a tulajdonos a

³⁸⁶ OECD A. The ultimate purpose of state ownership of enterprises should be to maximise value for society, through an efficient allocation of resources.

³⁸⁷ Mary Jo Hatch, Ann L. Cunliffe, *Organization Theory, modern, symbolic and postmodern perspectives*, Third Edition, Oxford University Press, 2013, 9. oldal.

³⁸⁸ Mary Jo Hatch, Ann L. Cunliffe, *Organization Theory, modern, symbolic and postmodern perspectives*, Third Edition, Oxford University Press, 2013, 9. oldal.

tulajdonában levő vállalatok teljesítményének értékelésénél figyelembe veszi az adott gazdasági terület sajátosságait, az ország kulturális hagyományait, gazdasági gondolkodását, a közösség igényeit és elvárásait, mint a javak tulajdonosa és haszonélvezője, eladó és vásárló kettősségét.

A posztmodern szervezeti nézőpont hangsúlyozza a kritikus szemléletet, nagyobb tudatosságot biztosít a morális és etikai szempontoknak, nem hierarchiában gondolkodik, hanem emocionális empátiában és esztétikai értékelésben és elismerésben.³⁸⁹ Ebből a szemszögből nézve az állam megvizsgálja a gazdasági életben elfoglalt helyét, kritikusan szemléli befolyási lehetőségét a magánpiaci szereplőkre, és egyenlő szereplőként és partnerként tekint a gazdasági versenytársakra.

Romániában az OECD-irányelvek átültetése a jogrendbe az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet által valósult meg. A jogszabály megjelenése óta hétszer módosították és egészítették ki, legutóbb 2019-ben. A jogszabály előszavában elvi szinten megfogalmazásra kerültek az előbbi ajánlásban leszögezett elvárások, noha nem tesznek különbséget a közszolgáltatást és a gazdasági tevékenységet folytató állami vállalat között.

A sürgősségi kormányrendelet előírja a tulajdonos-közintézmény részére, hogy minden évben szükséges készítsen egy jelentést az állami vállalatairól, és ezt közzé kell tenni a honlapján a folyó év legkésőbb júniusáig. A jelentésnek tartalmaznia kell legalább a következő információkat: a tulajdonos részvényesi politikája, a vállalat működését érintő stratégiai változások, a pénzügyi és nem pénzügyi teljesítménye, a gazdasági és szociális politikák életbeültetése és ezek költsége vagy előnyei, a könyvvizsgáló minősítése okát, egyéb információkat.

A tulajdonos részvényesi politikája legalább a következőket szükséges tartalmazza: a célját, a gazdasági-pénzügyi és nem pénzügyi mutatókat, az állam tulajdonhányadának alakulását, az osztalékot, az ügyvezetők és igazgatók kiválasztását, valamint a megbízásuk végrehajtását.

³⁸⁹ Uo.

A következő év augusztusáig a Pénzügyminisztérium összesíti az adatokat és elkészít egy éves jelentést, amelyet bemutat a kormánynak, és közzétesz a honlapján. A legutóbbi ilyen jelentés 2018-as év vonatkozásában került közlésre a Pénzügyminisztérium honlapján.³⁹⁰

Noha a jelentés nagyon részletes, csak részben foglalja magába a törvényben meghatározott tartalmi elemeket. A jelentés elsősorban egy összegzést tartalmaz a romániai állami vállalatok gazdasági-pénzügyi teljesítményére vonatkozóan, két nagy és elkülönített csoportban vizsgálva a társaságokat: központi és helyi tulajdonban levő vállalatok.

A jogszabály vonatkozó cikke nem egyértelmű arra vonatkozóan, hogy ex ante tervek (célok, stratégiák), vagy ex-post politika (beszámoló) meghatározását írja elő az állami vállalatok tulajdonosai számára. A Pénzügyminisztérium összesítése egyértelműen ex-post elemzést tartalmaz az előző év tekintetében, és külön érdemes kiemelni, hogy a jelentés végén megjelennek ajánlások is, többek között arra vonatkozóan, hogy a tulajdonosok folytassák az állami tulajdon arányának csökkentési folyamatát privatizáció, átszervezés és a vagyon értékesítése által.

Mivel a Pénzügyminisztérium adatai a tulajdonos-közintézmény jelentéseire támaszkodik, logikailag az is következik, hogy ezen a szinten is egy előzőleg lezárt évre vonatkozó beszámoló kerül elkészítésre, noha a jogszabály alapján ez nem annyira egyértelmű. Mindenképpen fogódzó lehet a meghatározott júniusi határidő, hiszen Romániában általában május 31. az előző évre vonatkozó pénzügyi beszámolók benyújtásának határideje. Azonban ha elfogadjuk ezt a feltételezést, akkor ez a jelentési kötelezettség nem a tulajdonosi stratégiát hivatott megszabni, hanem sokkal inkább egy utólagos beszámolási és átláthatósági elvárás teljesítése, és mint ilyen, csak részben teljesül az OECD 1.A részajánlásában elvárásként meghatározott tulajdonosi cél egyértelműsítése.

Amint az előbbieken bemutattam, az sem egyértelmű, hogy a Pénzügyminisztérium összesített jelentése milyen tartalmi követelményeket szükséges magába foglaljon.

Addig, amíg a tulajdonos esetében egyértelműen fel vannak sorolva a tartalmi követelmények, mint például a tulajdonos részvényesi politikája, a Pénzügyminisztérium esetében ez elmulasztásra került. De lege ferenda módosítási javaslat az lenne, hogy

³⁹⁰ A romániai Pénzügyminisztérium hivatalos honlapja, forrás: https://mfinante.gov.ro/documents/35673/220982/rapactivintreppub2018_120920198.pdf

harmóniába kerüljön a két jelentés tartalmi szempontból, és az országos, egységes beszámoló is tartalmazza a tulajdonosokra vonatkozó elemeket.

Továbbá ahhoz, hogy az első részirányelvben meghatározott elvárás teljesüljön, nemcsak beszámolóra lenne szükség, hanem a stratégiák, célok és politikák meghatározására is. Noha a jogszabályban ez az elvárás megfogalmazódott, a gyakorlatban ez teljes mértékben hiányeleme az állam, mint tulajdonos, részvényesi politikáját tartalmazó stratégiai dokumentumban. De lege ferenda, hogy hasonlóan az éves beszámolóhoz, ezzel párhuzamosan, de időben ezt megelőzően létezzen egy hosszú távú stratégiai dokumentum is ilyen irányban.

8.4.2. Az OECD I. fejezetének B pontja részajánlása

A második részajánlás arra vonatkozik, hogy az államnak a kormányon keresztül szükséges kialakítania egy tulajdonosi politikát. Ez a politika többek között meg kell határozza az állami tulajdon általános szükségszerűségét, az állam szerepét a vállalatok kormányzásában, az állam milyen módon valósítja meg tulajdonosi politikáját, és a megvalósításban részt vevő állami intézmények szerepét és felelősségét.³⁹¹

Ennek az ajánlásnak a keretében az állam mint tulajdonos szerepkörének egyértelmű meghatározása a piaci szereplők számára biztosítja a tervezhetőséget, előreláthatóságot és a céljainak megértését. A tulajdonosi politika tömör, egyértelmű és stratégiai célok meghatározását tartalmazó dokumentum kell legyen. Ugyanakkor ennek a politikának tartalmaznia kell az állam tulajdonosi jogai gyakorlásának módját, fontosabb szerepeit és felelősségeit. Továbbá szükséges összefoglalja az állami vállalatokra vonatkozó általános politikákat, jogszabályokat és szabályozásokat, valamint irányvonalakat. Ugyancsak fontos lenne, ha ez a dokumentum tartalmazna privatizációra vonatkozó terveket és politikákat.

A modern szervezeti elmélet legtöbbször arra törekedik, hogy megtalálja a helyes utat a szervezeti problémák felmérésére és megoldására, ilyen módon versenyelőnyre szert tenni és maximalizálni a jövedelmezőséget. Ez a megközelítés azt jelenti, hogy a szervezet törekedik a

³⁹¹ B. The government should develop an ownership policy. The policy should inter alia define the overall rationales for state ownership, the state's role in the governance of SOEs, how the state will implement its ownership policy, and the respective roles and responsibilities of those government offices involved in its implementation.

külső és belső egyensúly megteremtésére, a belső képességek erősítésére és alkalmazkodik a változásokhoz. Mindezt a szűkös erőforrások felhasználásának észszerűsítésével a hatékonyság elérése érdekében.³⁹² Ennek alapján kerül meghatározásra az állami vállalat politikája és ennek megfelelően dől el az állami tulajdon szükségszerűsége.

A szimbolikus szervezeti gondolkodás a szociológia, a szociál-pszichológia és a kulturális antropológia tudományterületek egy új elmélete, amely a társadalmi háló szubjektív és a társadalmi felépítés kapcsolatán alapul. A társadalmifelépítés-elmélet a szervezet társadalmi felépítésére támaszkodik a szervezeten belüli társadalmi élet összetevőin alapján. Az elrendelés elmélete alapján a szervezet csak a tagok fejében létezik, a vezetők pedig rendelkeznek a szervezet általános képéről. A kihirdetés, az értelemadás és a társadalmi felépítés nem megmagyarázható objektív, racionális tényekkel. Ennek megfelelően az állam a társadalmi berendezkedés és felfogás, igények és elvárások, valamint a kulturális hagyományok alapján dönti el stratégiáját és hosszú távú célkitűzéseit.³⁹³

A posztmodern szervezeti tézis a szabadságra, a változásokra és az áramlásokra helyezi a hangsúlyt, a humántudományok és művészetek ihlette kritikai értékelés fontosságát hangsúlyozzák.³⁹⁴ Ebből a szempontból az államnak mint tulajdonosnak következetesen arra kell figyelnie, hogy tulajdonosi minőségéből fakadóan mindig arra törekedjen, hogy szabad kezet biztosítson a közösség számára beleszólni, befolyásolni és meghatározni az állami vállalatok gazdasági politikáját.

Az állami vállalatok felelős társaságirányításról szóló jogszabály preambulumban elvi szinten meghatározásra kerülnek a tulajdonos által követett célok.

Ezeket a célokat röviden és tömören úgy lehet összefoglalni, hogy a nemzetközi pénzügyi szervezetekkel kötött megállapodás, a Nemzetközi Valutaalappal szemben vállalt kötelezettség, az OECD-irányelvek életbeültetése és a 2008-ban kezdődő pénzügyi válság kényszere váltotta ki.

³⁹² Mary Jo Hatch, Ann L. Cunliffe, *Organization Theory, modern, symbolic and postmodern perspectives*, Third Edition, Oxford University Press, 2013, 29. oldal.

³⁹³ Uo., 33. oldal.

³⁹⁴ Uo., 47. oldal.

A tulajdonos részére előírt kötelezettségek közé tartozik, többek között, egy elváráslevél³⁹⁵ megszerkesztése, amiben a részvényesek meghatározzák legalább négyéves időtartamra a vállalat ügyvezetésével szembeni teljesítményi elvárásokat, valamint a tulajdonosi politikát azokban a vállalatokban, amelyek közszolgáltatást végeznek. Ez az elváráslevél képezi az alapidokumentumát az ügyvezetők kiválasztási eljárásának elkezdéséhez.

Az előbbi jogszabályi előírás első kritikáját rögtön a stratégiai dokumentum megnevezése váltja ki, hiszen akár megtévesztő is lehet, de mindenképpen fogalmilag nem pontosan fedí le az OECD részajánlásában megfogalmazott tartalmat. Az elváráslevél inkább enged következtetni a munkaköri leírásban megfogalmazott követelményekre, mint egy vállalati stratégiai dokumentumra. Véleményem szerint a tulajdonos leginkább fejlesztési tervbe foglalhatja össze a terveit és elvárásait.

A második észrevétel az elváráslevélben megfogalmazott célkitűzések időhorizontja, ami legalább négyéves időtartamra kell szóljon. Amint az előbb említettem, az elváráslevél valójában a tulajdonos stratégiája kellene legyen, amely egy hosszú távú tervet feltételez. Ennek a fejlesztési tervnek lehetnek középtávú célkitűzései, amelyek például megegyeznek a jogszabályban az ügyvezetők mandátumára vonatkozó négy évre korlátozott időszakával.

Másrészt a hosszú távú stratégia legalább hét évre, az EU-s tervezési időtartammal összhangban, vagy több mint tíz évre kellene szóljon, vagy akár jóval hosszabb időperiódust kellene felöleljen, amennyiben nemzetközi célkitűzések megvalósítását is tartalmazza, például a Klíma akcióterven belül 2030-ig, valamint 2050-ig.³⁹⁶

A jogszabály végrehajtási rendeletében lehetővé válik a hosszabb távra való célkitűzés meghatározása, de csak abban az esetben, ha az első négy év vonatkozásában meg lehet határozni egy részidőtartamra vonatkozó átmeneti elvárást. Azonban a négy évnél hosszabb távú célkitűzések esetében csak akkor lehet meghatározni egy pontos ütemtervet vagy részhatáridőket, ha és amennyiben ezt törvény szabályozza.

³⁹⁵ Románul: scrisoare de așteptare, angolul: letter of expectations.

³⁹⁶ Az Egyesült Nemzetek Szervezete hivatalos honlapja, forrás: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/climate-change/> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.)

A harmadik szempont, amelyet meg lehet kérdőjelezni, a dokumentum célja, illetve a jogszabályban kinyilatkozott tartalom és a valós szándék kettőssége. Egyrészt a dokumentum célja az ügyvezetők kiválasztása, illetve a teljesítményi elvárások meghatározása, másrészt tartalmi szempontból tartalmaznia kell a tulajdonos politikáját a vállalat tekintetében. Ennek összhangban kell lennie az általános jogi környezettel, a jó gyakorlatokkal, a szabályozási és piaci közép- és hosszú távú kilátásaival és az üzleti modellel.³⁹⁷

8.5. Az OECD ajánlásainak összegzése

Az OECD-irányelveket, illetve -ajánlásokat hét témaköbe csoportosítja:

- Az állam tulajdonosi szerepét igazoló ajánlások.
- Az állam tulajdonosi szerepére vonatkozó ajánlások.
- Az állami tulajdonú vállalatok piaci magatartására vonatkozó ajánlások.
- A privát társtulajdonosok, befektetők egyenlő bánásmódjára vonatkozó ajánlások.
- Érdekelt felekkel való kapcsolatokra és a felelős vállalati magatartásra vonatkozó ajánlások.
- Nyilvánosságra és átláthatóságra vonatkozó ajánlások.
- Állami tulajdonú vállalatok igazgatóságának és felügyelőbizottságának felelősségi köreire vonatkozó ajánlások.

Az OECD-irányelvek tükrében a romániai jogszabályban átültetett elvárás az állami vállalatok kormányzásának teljes körű függetlenségének kérdését feszegeti mint a kormányzás kontrolljának egyik fontos elvárása.

Ez a nagyon szép és elvszerű megközelítés, ami a sürgősségi kormányrendelet 4. cikkely 1. bekezdésében található, mind elméletben, mind gyakorlatban sok kérdést vet fel.

A jogszabályi környezet egy sor olyan ügyben biztosít (sőt kötelező módon előír) beleszólási lehetőséget a tulajdonosnak, amely enyhén szólva megkérdőjelezi az előbbi függetlenségi elvet, mint például:

³⁹⁷ A 2011. évi 109-es számú sürgősségi kormányrendelet 2016-i végrehajtási rendelete.

- 1) az állami vállalat éves költségvetésének jóváhagyása, beleértve az éves beruházási listát, a 2013. évi 26-os számú kormányrendeletnek megfelelően;
- 2) az állami vállalat szervezeti struktúrájának jóváhagyása a 2013. évi 26-os számú kormányrendeletnek, illetve a Szervezési és Működési Szabályzatnak (Alapszabályzat) megfelelően;
- 3) az állami vállalat árpolitikájának jóváhagyása a 2011. évi 61-es számú sürgősségi kormányrendeletnek megfelelően;
- 4) az állami vállalat ügykezelésében található közvagyon tárgyát képező javak bérbeadása árpolitikájának jóváhagyása, a bevétel 50–100% közötti részének átvétele a tulajdonos részéről, a közigazgatási kódexnek megfelelően.

A sort lehetne folytatni azokkal az esetekkel, amikor a jogszabályi környezet egy sor biztosítékot vagy kontrolleszközt épített be a rendszerbe annak érdekében, hogy a tulajdonos állam vagy önkormányzat folyamatosan irányíthassa és felügyelje az állami vállalatok mindennapi működését.

Egy másik, az OECD által meghatározott kontroll irányelv a tulajdonos jogköreinek gyakorlásához szükséges kapacitás és kompetencia szükségessége. Kérdés, hogy a helyi és megyei önkormányzatok szintjén létrejött a sürgősségi kormányrendelet által előírt szakapparátus, amely elsősorban vagy esetleg, ideális esetben kizárólag, a felelős társaságirányítás ellenőrzésével foglalkozzon. Ha létrehozásra kerül ilyen osztály, biztosítani kell a szükséges számbeli és szakmai háttérrel rendelkező munkatársak jelenlétét.

Egy másik kontrolleszköz, az állam, tájékozott és aktív tulajdonosi minőségéből fakadó hatáskörök gyakorlása. Ennek kapcsán is maradt néhány tisztázandó körülmény a 2011. évi 109-es sürgősségi kormányrendeletben.

Jelenleg nagy általánosságban irányozza elő a közérdekű információk, ezen belül az állami vállalatokra vonatkozó nyilvános adatok közzétételét előíró kötelezettséget.

Mivel a legtöbb állami vállalat versenyhelyzetben van a piacon, ezért nagyon érzékeny kérdéssé válhat, milyen jellegű információkat köteles közölni a közvéleménynek. Vannak olyan gazdasági területek, ahol a szerződés titoktartási záradékot tartalmaz, komoly pénzügyi büntetéseket helyeznek kilátásba ezek megszegése esetén.

Például a 109-es sürgősségi kormányrendelet szerint kötelező az igazgatótanácsi határozatokat az elfogadástól számított 48 órán belül közzétenni. Mivel minden fontos üzleti döntés az igazgatótanács hatáskörébe tartozik, ezért nagyon nehéz ennek a kötelezettségnek eleget tenni úgy, hogy ne sérüljenek esetleges üzleti titkok.

Érdeemes elemezni azt is, hogy a 109-es sürgősségi kormányrendelet milyen módon biztosítja az alapot a tulajdonosi jogkör érvényesítéséhez. A jogszabály tükrében ez két irányból is lehetséges:

- a) az önállóan gazdálkodó vállalat esetében az igazgatótanács egyik tagját a Pénzügyminisztérium delegálja (ez láthatja el a központi – egységesített ellenőrzést);
- b) a tulajdonos minisztériumi vagy önkormányzat keretében létrehozott szakigazgatóság, amelynek feladatköre az alárendelt állami vállalatok felelős társaságirányítás ellenőrzése.

8.6. Jövőkép és következtetések

A fenti elemzés alapján az egyik következtetés: ahhoz, hogy hatékony legyen a tulajdonosi kontroll, érdemes lenne megalkotni egy részletes alkalmazási szabályozást (végrehajtási rendeletet). Elsősorban nagyon fontos lenne pontosan meghatározni az állam tulajdonosi jogkörét ellátó megbízott személy felelősségeit és hatásköreit, konkrétan meghatározni a célokat és feladatokat, illetve a számonkérést is biztosítani a folyamatban. A felelős társaságirányítással foglalkozó szakigazgatóság esetében, noha nagyon pontosan és részletesen körül van írva minden feladat és hatáskör azért, hogy működőképes lehessen, biztosítani kellene a szakemberállományt és felkészíteni akár célorientáltan az illető gazdasági területnek megfelelő szakembereket. Minden esetben, „az új korszak szervezetei, ha sikeresek akarnak maradni, egyre inkább az önálló munkára is képes szakemberekre szükséges támaszkodjanak.

A hagyományos intézményeknek ehhez változnia kell, ami jelentős kihívásokat jelent.”³⁹⁸ És ez teljes mértékben igaz az állami vállalatok tekintetében is, ahol fontos lenne hangsúlyt fektetni nemcsak a normatív szabályozásra, hanem az életbeültetés módjára is.

³⁹⁸ Hülvely Lajos, Koronváry Péter, Some thoughts on 21st century challenges of management education and practice, *Hadtudományi Szemle*, Budapest, 5. évfolyam 3–4. szám, 190–195., 2012., 194. oldal.

A szervezés- és vezetéselméletek megismerése az állami vállalatok keretében is számos előnnyel kecsegtet, hiszen általános célok megfogalmazását és elérését teszik lehetővé. Célját tekintve „(1) egyéni szinten a vezető munkájának segítése, (2) csoportszinten a szinergikus működések hatékonyság- és kreativitásnövelő, a vezetővé válást elősegítő folyamatainak megismer(tet)ése és támogatása, illetve a vezetői csoportkultúra terjesztése, (3) szervezeti szinten a versenyelőny növelése, a vezéregyéniségek kifejlesztése, (4) társadalmi szinten pedig a demokrácia fennmaradási esélyeinek növelése minél több, minél jobban képzett vezető előállításával”.³⁹⁹

³⁹⁹ Koronváry Péter: *Gondolatok a vezetéstudomány feladatáról*, *Hadmérnök*, III. évfolyam 2. szám, 161–168., 2008. június, 168. oldal.

9. FELHASZNÁLT IRODALOM

9.1. Jogszabályok

Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata (EUMSZ) (2012. október 26.), HL C 326., 2012. 10. 26., 47–390. o. 288. cikke. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/452 rendelete (2019. március 19.) az Unióba irányuló közvetlen külföldi befektetések átvilágítási keretének létrehozásáról. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32019R0452> (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

A Tanács hetedik irányelve (1983. június 13.) a Szerződés 54. cikke (3) bekezdésének g) pontja alapján az összevont (konszolidált) éves beszámolóról (83/349/EGK). Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=CELEX%3A31983L0349> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.), utólag hatályon kívül helyezte az Európai Parlament és a Tanács 2013/34/EU irányelve (2013. június 26.) a meghatározott típusú vállalkozások éves pénzügyi kimutatásairól, összevont (konszolidált) éves pénzügyi kimutatásairól és a kapcsolódó beszámolókról, a 2006/43/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv módosításáról, valamint a 78/660/EGK és a 83/349/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről EGT-vonatkozású szöveg. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0034> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Bizottság 1126/2008/EK rendelete (2008. november 3.) az 1606/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel összhangban egyes nemzetközi számviteli standardok elfogadásáról. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32008R1126> (a letöltés dátuma: 2020. november 23.).

A Bizottság 2005/162/EK ajánlása a jegyzett társaságok nem ügyvezető igazgatói, illetve felügyelőbizottsági tagjai szerepéről és az igazgatóság (felügyelőbizottság) által létrehozott bizottságokról II. számú melléklete L52/63. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005H0162&from=HU> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Az Európai Parlament és a Tanács 2007/36/EK irányelve az egyes részvényesi jogok gyakorlásáról a tőzsdén jegyzett társaságokban. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007L0036&from=HU> (a letöltés dátuma: 2021. június 12.).

A Bizottság (EU) 2018/1212 végrehajtási rendelete a 2007/36/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek a részvényesek azonosítására, az információk továbbítására és a részvényesi jogok gyakorlásának megkönnyítésére vonatkozó rendelkezések tekintetében történő végrehajtására vonatkozó minimumkövetelmények megállapításáról. Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1212&from=RO> (a letöltés dátuma: 2021. június 12.).

Az EB Ajánlása a vállalatirányítási jelentéstétel minőségéről (a „betart vagy indokol” elv) (2014/208/EU), Brüsszel, 2014. április 9. Az Európai Unió hivatalos portálja, forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014H0208&from=HU> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

A TANÁCS (EU) 2024/210 HATÁROZATA (2023. december 30.) a schengeni vívmányok rendelkezéseinek a Bolgár Köztársaság és Románia általi teljes körű alkalmazásáról. Forrás: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202400210 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

Legea nr. 129/1924 privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului (Románia Hivatalos Közlönye, 1924. június 7-én jelent meg a 121. szám alatt, Az állam gazdasági vállalatainak kereskedéséről és ellenőrzéséről szóló 1924. évi 129. számú törvény, amelyet 1924. június 24-én hagytak jóvá az 1769-es számú rendelettel.).

Legea nr. 27/1929 pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice (Románia Hivatalos Közlönye, 1929. március 16-án jelent meg a 62. szám alatt, A köztulajdonban levő vállalatok és vagyon gazdasági alapokon történő szervezéséről és ügykezeléséről szóló 1929. évi 27. számú törvény, amelyet az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium, valamint a Pénzügyminisztérium kezdeményezett, 1929. március 15-én hagyták jóvá a 806-os számú rendelettel.).

Decret nr. 199/1949 pentru organizarea și funcționarea întreprinderilor și organizațiilor economice ale Statului (Románia Hivatalos Közlönye, 1949. május 14-én jelent meg a 29.

szám alatt, Az állam vállalatainak és gazdasági szervezeteinek szervezéséről és működéséről szóló 1949. évi 199. számú rendelet, amelyet a Nagy Nemzettanács fogadott el, a Miniszteri Tanács 449-es számú 1949. május 11-i döntése alapján.).

A Román Szocialista Köztársaság Alkotmánya 1965.

Legea nr. 11 din 21.10.1971 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat (România Hivatalos Közlönye, 1971. október 21-én jelent meg a 130. szám alatt, Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről szóló 1971. évi 11. számú törvény, amelyet a Nagy Nemzettanács fogadott el 1971. október 21-én.).

Legea nr. 5 din 06.07.1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, precum și la funcționarea acestora pe baza autoconducerii muncitorești și autogestiunii economico-financiare (România Hivatalos Közlönye, 1978. július 7-én jelent meg az 56. szám alatt, Az állami szocialista egységek szervezéséről és vezetéséről, valamint a munkások öngazgatásán és önálló gazdasági-pénzügyi ügyvitelen alapuló működéséről szóló 1978. évi 5. számú törvény. A törvényt újra közzölték 1982. január 27-én a 11. számú 1982. január 27-i Hivatalos Közlönyben.).

Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale (România Hivatalos Közlönye, 1990. augusztus 8-án jelent meg a 98. szám alatt, Az állami gazdasági egységek önállóan gazdálkodó egységekké és kereskedelmi társaságokká való átszervezéséről szóló 1990. évi 15. számú törvény), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=7755 (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

Hotărâre de Guvern nr. 266/1993 privind ramurile și domeniile în care funcționează regiile autonome de interes național (A gazdasági ágazatok és területek meghatározása, amelyben az országos jelentőségű önálló ügyvitelű vállalatok működhetnek szóló 1993. évi 266. számú kormányhatározat), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htm?act_text?id=6532 (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 88/1997 privind privatizarea societăților comerciale (A kereskedelmi társaságok privatizációjáról szóló 1997. évi 88. számú sürgősségi kormányrendelet), forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/64756> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

Ordonanța de urgență nr.75/1999 privind activitatea de audit financiar (A könyvvizsgálói tevékenységről szóló 1999. évi 75. számú sürgősségi kormányrendelet), forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/18351> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény elfogadva az Országgyűlés 2001. december 18-i ülésnapján. A kihirdetés napja: 2001. december 25. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2001-120-00-00> (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

A romániai elektronikus aláírásról szóló 2001. évi 455. törvény.

Legea nr. 137/2002 privind unele măsuri pentru accelerarea privatizării (A privatizáció felgyorsítását elősegítő néhány intézkedésről szóló 2002. évi 137. számú törvény), forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/45174> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern (A közérdekű belső kontrollról szóló 2002.évi 672. számú törvény), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.frame (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

Legea nr. 297/2004 privind piața de capital (A tőkepiacról szóló 2004. évi 297. számú törvény), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=50285 (a letöltés dátuma: 2024. január 27.).

A köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény, elfogadva az Országgyűlés 2009. november 9-i ülésnapján. A kihirdetés napja: 2009. november 26. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2009-122-00-00> (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

O.U.G. nr. 51/2013; O.G. nr. 26/2013; O.U.G. nr. 10/2015; Legea nr. 111/2016; O.U.G. nr. 29/2017; O.U.G. nr. 73/2018; O.U.G. nr. 89/2018; Legea nr. 13/2019; Legea nr. 187/2023; O.G. nr. 24/2023; Legea nr. 296/2023; OUG nr. 117/2023. Legea – törvény, O.U.G. – sürgősségi kormányrendelet, O.G. – kormányrendelet.

Ordonanța de urgență nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice, az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109. számú sürgősségi kormányrendelet. Forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=107455 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

Az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109. számú sürgősségi kormányrendelet jóváhagyásáról szóló 2016. évi 111. számú törvény, forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=137404 (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109. számú sürgősségi kormányrendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtási szabályairól szóló 2016. évi 722. számú kormányrendelet 1. melléklete 1. cikkely 1. pont, forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/182501>, (a letöltés dátuma: 2024. február 10.).

A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény elfogadva az Országgyűlés 2011. december 23-i ülésnapján. A kihirdetés napja: 2011. december 30. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-196-00-00> (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény, elfogadva az Országgyűlés 2013. február 11-i ülésnapján. A kihirdetés napja: 2013. február 26. Forrás: <https://njt.hu/jogszabaly/2013-5-00-00> (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

Proiect de Lege PL-x nr. 489/2017 privind unele măsuri pentru protejarea intereselor economice ale statului (A 2017. évi PL-x 489. számú törvénytervezet az állam gazdasági érdekeinek megvédését szolgáló néhány intézkedésről), forrás: <http://www.cdep.ro/proiecte/2017/400/80/9/em621.pdf> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

Legea nr. 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare anuale consolidate și de modificare a unor acte normative (Az éves pénzügyi jelentések könyvvizsgálatáról szóló 2017. évi 162. számú törvény), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.frame (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

Legea nr. 126/2018 privind piețele de instrumente financiare (A pénzügyi eszközök piacáról szóló 2018. évi 126. számú törvény), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=151700 (a letöltés dátuma: 2024. január 27.).

Legea nr. 236/2018 privind distribuția de asigurări (A biztosítások értékesítéséről szóló 2018. évi 236. számú törvény), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=153640 (a letöltés dátuma: 2024. január 27.).

A hosszú távú részvényesi szerepvállalás ösztönzéséről és egyes törvények jogharmonizációs célú módosításáról szóló 2019. évi CXVII. számú törvény.

A veszélyhelyzet során a személy- és vagyonegyesítő szervezetek működésére vonatkozó eltérő rendelkezésekről szóló 102/2020. (IV. 10.) kormányrendelet.

A társaságokra vonatkozó egyes intézkedések elfogadásáról, a társaságok szervei gyűléseinek lebonyolításáról szóló 2020. évi 62. számú romániai sürgősségi kormányrendelet.

Legea nr. 173/2020 privind unele măsuri pentru protejarea intereselor naționale în activitatea economică (A gazdasági tevékenységek keretében a nemzeti érdekek megvédését szolgáló néhány intézkedésről szóló 2020. évi 173. számú törvény), forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/229111> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

Legea nr. 187/2023 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice (Az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109. számú sürgősségi kormányrendelet módosításáról és kiegészítéséről szóló 2023. évi 187. számú törvény), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=195546 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

Az állami vállalatok felelős társaságirányításáról szóló 2011. évi 109. számú sürgősségi kormányrendelet rendelkezéseinek végrehajtási szabályairól szóló 2023. évi 639. számú kormányrendelet, amelyből kikerült ez a jogszabályi meghatározás, forrás: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/273381> (a letöltés dátuma: 2024. február 10.).

Legea nr. 296/2023 privind unele măsuri fiscal-bugetare pentru asigurarea sustenabilității financiare a României pe termen lung (Románia hosszú távú pénzügyi fenntarthatósága biztosításának érdekében tett adóügyi-költségvetési intézkedésekről szóló 2023. évi 296. számú törvény), forrás: https://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.http_act?ida=198232 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

Companies Act, az Egyesült Királyság 2006. évi társasági törvény, forrás: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

9.2. Jelentések, beszámolók

Ministerul Finanțelor: Raport anual privind activitatea întreprinderilor publice în anul 2021 (Románia Pénzügyminisztériuma: Az állami vállalatok tevékenységéről szóló éves beszámoló a 2021-es évre vonatkozóan), forrás: https://mfinante.gov.ro/documents/35673/220982/RAPORTANUALIP2021_25082022.pdf (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

A Ziarul Financiar pénzügyi lap által készített számítások, a Bukaresti Értéktőzsdén 2020. január 14-én érvényes adatok alapján. Forrás: <https://www.zf.ro/burse-fonduri-mutuale/statul-detine-57-de-companii-listate-la-bursa-in-valoarea-de-26-8-mld-lei-romgaz-si-petrom-50-din-portofoliu-18712810> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A CEC Bank Rt. hivatalos honlapja, forrás: <https://www.cec.ro/despre-noi/istoric-cec-bank> (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

A CEC Bank Rt. hivatalos honlapja, forrás: <https://www.cec.ro/despre-noi> (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

A romániai Pénzügyminisztérium által az állami vállalatokról szóló 2018-as évre vonatkozó jelentése, forrás: https://www.mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/guvernanta/rapactivintreppub2018_120920198.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A romániai Pénzügyminisztérium az állami vállalatokra vonatkozó 2019. évi jelentése, forrás: https://www.mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/guvernanta/rapanual2019_26082020.doc (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

A romániai Pénzügyminisztérium gazdasági társaságokra vonatkozó tájékoztatója, forrás: <http://www.mfinante.gov.ro/infocodfiscal.html> (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

A Román Posta Nemzeti Vállalat Rt. hivatalos honlapja, forrás: <https://www.posta-romana.ro/cnpr-data/editor/files/2015-10/Raport%20Anual%202010.pdf> (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

A Romániai Cégjegyzék Országos Hivatala (Oficiul Național al Registrului Comerțului) hivatalos honlapja, forrás: <https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici?id=242> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

A Romániai Országos Statisztikai Hivatal (Institutul Național de Statistică) hivatalos honlapján elérhető 2011. október 20-i romániai népszámlálási adatok a lakosság számának tekintetében: <http://www.recensamantromania.ro/noutati/volumul/> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

A Bukaresti Értéktőzsde hivatalos honlapja, forrás: <https://www.bvb.ro/infocont/infocont19/OLT051119.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

9.3. Könyvek, szaklapok, dokumentumok

A Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa által összeállított új, korszerűsített tudományági nomenklatúrát lásd: <https://mta.hu/doktori-tanacs/tudomanyagi-nomenklatura-106809> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

A Magyar Nemzeti Vagyonkezelő (MNV) Zrt. hivatalos honlapja, forrás: http://www.mnv.hu/felso_menu/tarsasagi_portfolio/mnvportfolio/tarsasagiportfolio/kisebbsegi_tarsasagok (a letöltés dátuma: 2021. február 12.).

A Scopus keresőmotor hivatalos honlapja, forrás: <https://www.elsevier.com/search-results?query=corporate%20governance> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

A Scopus keresőmotor hivatalos honlapja, forrás: <https://www.elsevier.com/search-results?query=state-owned%20enterprises&page=1> (a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

A Központi Statisztikai Hivatal hivatalos honlapja, forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0002.html (a letöltés dátuma: 2021. április 25.).

Auer Ádám: Corporate governance, A felelős társaságirányítás jelenkori dimenziói. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017, szakmai lektor: Prof. Dr. Papp Tekla egyetemi tanár.

Axenciuc Victor: Evoluția economică a României, cercetări statistice-istorice 1859–1947, Románia gazdaságának alakulása, Statisztikai-történelmi kutatások, 1859–1947, I. kötet Az ipar, vol. I. Industria, Bukarest, 1992.

Barta Judit: Covid-19 és részvétel a gazdasági társaság legfőbb szervének döntésében. *Gazdaság és Jog*, 2021/11–12.

Bătae Oana-Marina, Feleagă Liliana: Guvernanța corporativă în societățile listate și controlate de stat din sistemul energetic românesc, *Corporate Governance in Listed and State-Controlled Companies in the Romanian Energy System*, *Audit Financiar*, vol. XVIII, no. (158) 2/2020, pp. 395–410, DOI: 10.20869/AUDITF/2020/158/014.

Belényesi Emese, Koronváry Péter, Szabó Szilvia: Közszolgálati szervezés- és vezetéselmélet, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.

Berend T. Iván: Válságos évtizedek. Közép- és Kelet-Európa a két világháború között, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1982.

Berend T. Iván: Terelőúton. Szocialista modernizációs kísérlet Közép- és Kelet-Európában 1944–1990, Vince Kiadó, Budapest, 1999,

Bogdan Constanța, Platon Adrian: Capitalul străin în societățile anonime din România în perioada interbelică (A külföldi tőke a romániai részvénytársaságokban az interbellumban), Editura Academiei Republicii Socialiste România Könyvkiadó, Bukarest, 1981.

Boncz Imre, Lampek Kinga, Horváthné Kívés Zsuzsanna: Kutatásmódszertani alapismeretek, 1. fejezet Általános kutatásmódszertani alapok, Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, 2015.

A Budapesti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Bizottsága: Felelős Társaságirányítási Ajánlások. 2021. január 1. Forrás: https://www.bet.hu/pfile/file?path=/site/Magyar/Dokumentumok/Kibocsatok/FT_ajanlasok_20210101_HU.pdf1 (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

A BET Zrt. 2018. július 23-án jóváhagyott Felelős Társaságirányítási Ajánlások, forrás: <https://www.bet.hu/pfile/file?path=/site/Magyar/Dokumentumok/Kibocsatok/felelos-tarsasagiranyitasi-ajanlasok> (a letöltés dátuma: 2021. március 01.).

A Bukaresti Értéktőzsde hivatalos honlapja, forrás: <http://www.bvb.ro/AboutUs/Overview> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódex elérhetősége az intézmény hivatalos honlapján, forrás: http://www.bvb.ro/info/Rapoarte/Diverse/RO_Cod%20Guvernanta%20Corporativa_WEB_singule.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Bukaresti Értéktőzsde Piacműködtető kódexe (Rulebook of the Bucharest Stock Exchange Market Operator) 2019. október 21-től lépett érvénybe, forrás: http://www.bvb.ro/Juridic/files/Cod%20BVB%20-OPR_in%20vigoare%2021102019.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Bukaresti Értéktőzsde Szabályozott Piac működtető Kódex alapján, forrás: https://bvb.ro/Juridic/files/Cod%20BVB%20-OPR_in%20vigoare%2011032021_final_site.pdf (a letöltés dátuma: 2021. június 10.).

Costin C. Kirişescu Országos Kutatóintézet, Kincstár, 1990, I. rész, A Román Akadémia Gazdasági tájékoztató és adatgyűjtő Központja, Bukarest, 1990 (Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirişescu”, Tezaur, 1990, Volumul I, Academia Română, Centrul de Informare și Documentare Economică, București, 1990, forrás: <http://www.cide.ro/tezaur%20I.pdf> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

A Depozitarul Central Rt. (a Bukaresti Értéktőzsde tagja, a tőzsdén jegyzett társaságok részvényesek jegyzékének nyilvántartója) által közölt, 2020. 06. 30-án érvényes adatok alapján, forrás: <https://www.roclear.ro/Emitenti/Emisiuni/DetaliiEmitent?simbol=SNG> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Dochia Aurelian, Necula Dan Paulopol, Nichita Georgiana: Evaluarea implementării Ordonanței de Urgență nr. 109/2011, Raport final (Az állami vállalatok felelős társaságirányítására vonatkozó 2011. évi 109. számú sürgősségi kormányrendelet életbeültetésének kiértékelése, Végleges jelentés), forrás: <https://www.mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/guvernanta/Finalreport10919feb2015.doc> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Dül János, Lehoczki Zóra Zsófia, Papp Tekla, Veress Emőd: Társasági jogi lexikon, Dialóg Campus Kiadó, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2019.

Az Európai Bizottság hivatalos portálja, forrás: <https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/hu/> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

Az Egyesült Királyság Felelős Társaságirányítás Pénzügyi Vonzatát Vizsgáló Bizottsága (The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance), forrás: <https://www.frc.org.uk/directors/corporate-governance-and-stewardship/uk-corporate-governance-code/history-of-the-uk-corporate-governance-code> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

Az Egyesült Királyság Felelős Társaságirányítási Kódexe, Financial Reporting Council (FRC), The UK Corporate Governance Code, July 2018, forrás: <https://www.frc.org.uk/getattachment/88bd8c45-50ea-4841-95b0-d2f4f48069a2/2018-UK-Corporate-Governance-Code-FINAL.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

Az Egyesült Nemzetek Szervezete hivatalos honlapja, forrás: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/climate-change/> (a letöltés dátuma: 2024. április 6.).

Financial Reporting Council (FRC), Egyesült Királyság Pénzügyi Jelentési Bizottsága hivatalos honlapja, forrás: <https://www.frc.org.uk/> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

Financial Conduct Authority (FCA) – Pénzügyi Igazgatási Hatóság egy egyesült királyságbeli független közérdekű szervezet, amely szabályozza a pénzügyi szolgáltatások piacát, forrás: <https://www.fca.org.uk/about/the-fca> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

FCA Handbook, forrás: <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

FCA Handbook, Disclosure Guidance and Transparency Rules sourcebook, forrás: <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/DTR.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

Frances Murphy, Pdraig Cronin, Slaughter and May Law Firm (<https://www.slaughterandmay.com/>), London Stock Exchange Group: Corporate Governance for main market and AIM companies. The UK regulatory framework, White Page Ltd., United Kingdom, 2012.

Handbook on Listing Rules, Release 3, January 2021, forrás: <https://www.handbook.fca.org.uk/handbook/LR.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

Hornyacsek Júlia: A tudományos kutatás elmélete és módszertana, Szakkönyv tudományos munkát végzők és doktori tanulmányokat folytatók számára, Nemzetközi Közszolgálati Egyetem, 2014.

Hülvely Lajos, Koronváry Péter, Some thoughts on 21st century challenges of management education and practice, Hadtudományi Szemle, Budapest, 5. évfolyam 3-4. szám, 190–195., 2012,

ELECTRICA részvénytársaság, NUCLEARELECTRICA részvénytársaság (nukleáris energiatermelés) és NUKLEÁRIS TEVÉKENYSÉGEK önálló ügyvitelű vállalat (nehéztvízgyártás). Bővebb felvilágosítás található a cég honlapján: <https://www.electrica.ro/en/the-group/about/hystory/> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

Idegen szavak és kifejezések kézisztára, Könyvmíves Könyvkiadó, Budapest, 2003.

Az ICAEW – az Angliai és Walesi Mérlegképes Könyvvizsgálók Intézete hivatalos honlapja, forrás: www.icaew.com (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Ionescu Toader: Istoria gândirii economice din România (1900–1944), A gazdasági gondolkodás története Romániában (1900–1944), Editura Economică Könyvkiadó, Bukarest, 1996. III.

Kantár Tamás: A felelős társaságkormányzás elméleti és gyakorlati kérdései, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2019, forrás: http://real-phd.mtak.hu/834/1/KANTAR_Tamas_PhD_ertekezes_watermark.pdf (a letöltés dátuma: 2021. március 17.).

Kárpáti Andrea, Zempléni András, Norman D. Verhelst, Niels H. Velduijzen, Diederik W. Schönau: A zsűrizés mint értékelési módszer a vizuális nevelésben, MAGYAR PEDAGÓGIA, 97. évf. 3-4. szám, 203–234. (1997).

Kecskés András: A felelős társaságirányítás fejlődési tendenciái – Szabályozási koncepciók Európában és az Egyesült Államokban, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Gazdasági és Kereskedelmi Jogi Tanszék, Pécs, 2010, 12. Forrás: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15680/kecskes-andras-phd-2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (a letöltés dátuma: 2021. március 17.).

Király Gábor, Dén-Nagy Ildikó, Géring Zsuzsanna, Nagy Beáta (2014): Kevert módszertani megközelítések. Elméletek és módszertani alapok. KULTÚRA ÉS KÖZÖSSÉG. 2.

Koronváry Péter: Gondolatok a vezetéstudomány feladatáról, Hadmérnök, III. évfolyam 2. szám, 161–168, 2008.

Laurie J. Mullins, Management and organisational behaviour, Eighth edition, Prentice Hall, Financial Times, 2007.

A Londoni Értéktőzsde hivatalos honlapja, forrás: <https://www.londonstockexchange.com/> (a letöltés dátuma: 2021. március 1.).

A Londoni Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási útmutatója, London Stock Exchange Group: Corporate Governance for main market and AIM companies. White Page Ltd., United Kingdom, 2012.

London Stock Exchange Group: Corporate Governance for main market and AIM companies, Glossary of terms and useful sources, White Page Ltd., UK, 2012.

London Stock Exchange Admission and Disclosure Standards, effective from 1 January 2021, forrás:

https://docs.londonstockexchange.com/sites/default/files/documents/admission_disclosure_standards_01012021_website.pdf (a letöltés dátuma: 2021. március 6.).

Madgearu Virgil Traian N.: Bazele noiei politici economice (Az új gazdaságpolitika alapjai), Atelierele Grafice Socec and Co. Könyvkiadó, Bukarest, 1929.

Madgearu Virgil Traian N.: Curs de economie politică. Studiul practic al întreprinderilor comerciale și industriale (Gazdaságpolitikai tárgy. A kereskedelmi és ipari társaságok gyakorlati elemzése), Institutul de cercetări economice, Bukarest, 1944.

Mary Jo Hatch, Ann L. Cunliffe, Organization Theory, modern, symbolic and postmodern perspectives, Third Edition, Oxford University Press, 2013.

A Mazars LLP cég hivatalos honlapja, forrás: <https://www.mazars.co.uk/> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A MOL Nyrt. 2020-as évre vonatkozó Felelős Társaságirányítási Jelentése a Felelős Társaságirányítási Ajánlásokban foglaltaknak való megfelelésről szóló Felelős

Társaságirányítási Nyilatkozat, forrás: https://molgroup.info/storage/documents/altalanos_dokumentumok/fobb_tarsasagiranyitasi_dokumentumok/mol_bse_corporate_governance_declaration_hu_2021.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

A MOL-csoport hivatalos honlapja, Befektetői Kapcsolatok szervezet elérhetősége, forrás: <https://molgroup.info/hu/befektetoi-kapcsolatok/kapcsolat> (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

A MOL-csoport alapszabálya, forrás: https://molgroup.info/storage/documents/altalanos_dokumentumok/fobb_tarsasagiranyitasi_dokumentumok/molnyrt_alapszabaly_2020_06_04.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

A MOL Nyrt. hivatalos honlapja, Befektetői kapcsolatok menüpont alatt, az Események fejezetben, az éves rendes közgyűlés alpontban, forrás: <https://molgroup.info/hu/befektetoi-kapcsolatok/eves-rendes-kozgyules> (a letöltés dátuma 2021. április 18.).

A MOL-csoport hivatalos honlapja, forrás: https://molgroup.info/storage/documents/altalanos_dokumentumok/fobb_tarsasagiranyitasi_dokumentumok/molnyrt_alapszabaly_2020_06_04.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

A Nagy-Britanniai Audithatóság hivatalos honlapja, forrás: www.nao.org.uk (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Nestors Advisors cég hivatalos honlapja, forrás: <https://www.nestoradvisors.com/> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Nestor Nestor Diculescu Kingston Peterson cég hivatalos honlapja, forrás: <https://www.nndkp.ro/> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Nicolescu Ovidiu: Profesorul Virgil Madgearu – Evocări. Studii. (Virgil Madgearu professzor – Felidézések. Tanulmányok.), Editura Academiei Republicii Socialiste România könyvkiadó, Bukarest, 1987.

OECD (2015), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264244160-en> (a letöltés dátuma: 2024. január 20.).

Oltchim Rt. vállalat hivatalos honlapját, lásd bővebben:
http://www.oltchim.ro/uploaded/2019/RC24092019_procedura%20faliment+Sentinta_sgn.pdf
(a letöltés dátuma: 2020. november 20.).

Papp Tekla, Corporate Governance – Társaságirányítási Rendszerek, in Acta Conventus de Iure Civili Tomus X., A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszékének kiadványa, Lectum, Szeged, 2009.

A Rába Nyrt. 2020-as évre vonatkozó Felelős Társaságirányítási Jelentése a Felelős Társaságirányítási Ajánlásokban foglaltaknak való megfelelésről szóló nyilatkozat, forrás:
https://www.bet.hu/newkibdata/128545677/R%C3%A1ba%20Nyrt_Fe%C5%91s%20T%C3%A1rsas%C3%A1gir%C3%A1ny%C3%ADt%C3%A1si%20Jelent%C3%A9s_2021.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

A Rába Nyrt. alapszabálya, forrás:
http://www.raba.hu/befektetoi_oldal/befektetoi.raba.hu/doctar/Alapdokumentumok/2021/Raba_Nyrt_Alapszabaly_20201203.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

A Rába Nyrt. hivatalos honlapja, Befektetői oldal menüpont, forrás:
http://www.raba.hu/befektetoi_oldal/kozgyules.html és
http://www.raba.hu/befektetoi_oldal/letoltheto_dokumentumok.html (a letöltés dátuma 2021. április 18.).

A Rába Nyrt. hivatalos honlapja, forrás:
http://www.raba.hu/befektetoi_oldal/befektetoi.raba.hu/doctar/Alapdokumentumok/Raba_Nyrt_Fe%C5%91s_Tarsasagiranyitasi_Kodex_2014.pdf (a letöltés dátuma: 2021. június 12.).

A Rába Nyrt. hivatalos honlapja, forrás:
http://www.raba.hu/befektetoi_oldal/befektetoi.raba.hu/doctar/Alapdokumentumok/2021/Raba_Nyrt_Alapszabaly_20201203.pdf (a letöltés dátuma: 2021. április 18.).

A Romániai Alkotmánybíróság 2013. évi 44. számú döntése, lásd: Románia Alkotmánybíróságának hivatalos honlapja, forrás: <https://dosare.ccr.ro/#/CautareDosare> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapja elérhető a következő címen:
<https://www.romgaz.ro/> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontja román nyelven, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/relatia-cu-investitorii> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a befektetőkkel való kapcsolattartás menüpontja angol nyelven, forrás: <https://www.romgaz.ro/en/content/investor-relations> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat alapító okirata, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Act%20Constitutiv%20SNGN%20ROMGAZ%20S%20A%20actualizat%20la%20data%20de%209%20august%202017_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. igazgatótanácsának és az igazgatótanácson belül működő konzultatív bizottságok összetétele, forrás: <https://www.romgaz.ro/consiliu-administratie> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. 2019. október 1-től érvényben levő szervezeti ábrája, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/ORGANIGRAMA%2001.10.2019.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsi beszámolója, forrás: https://www.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. igazgatótanács belső szabályzata, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Regulament%20Intern%20al%20Consiliului%20de%20Administratie_1.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat saját felelős társaságirányítási kódexe, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Cod%20de%20guvernanta%20corporativa%20ROMGAZ_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. Etikai és Feddhetetlenségi Kódexe, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/COD%20DE%20ETICA%20SI%20INTEGRITATE_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. igazgatótanácsa kiértékelésének szabályzata, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20evaluarea%20Consiliului%20de%20Administratie.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. tanács keretében működő bizottságok belső szabályzatai, forrás: <https://www.romgaz.ro/documente-de-referinta> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. igazgatótanácsán belül működő jelölő- és javadalmazási bizottság saját belső szabályzata, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Regulamet%20Intern%20al%20Comitetului%20de%20Nominalizare%20si%20Remunerare.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. tanács keretében működő jelölő. és javadalmazási bizottság 2019-es évre vonatkozó beszámolója, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raport%20anual%202019%20al%20Comitetului%20de%20Nominalizare%20si%20Remunerare.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. tanács keretében működő auditbizottság belső szabályzata, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Regulament%20Intern%20al%20Comitetului%20de%20Audit%20Intern_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. 2019-es éves igazgatótanácsai beszámolója 1-es számú melléklete a BET FTK való megfelelés táblázata, forrás: https://www.bvb.ro/infocont/infocont20/SNG_20200422221132_SNG-Raport-anual-2019.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. leányvállalataival való ügyleteit érintő politikája, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20tranzactiile%20cu%20partile%20afiliate.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat osztalékra vonatkozó politikája, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20dividendele_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat előrejelzésekre vonatkozó politikája, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20previziunile_0_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat javadalmazási politikája, amelyet a tanács a 2019. március 12-i gyűlésén fogadott el, forrás:

<https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica%20privind%20remunerarea.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat támogatási politikája, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Politica-sponsorizari-Romgaz_0_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat támogatási pályázati útmutatója, forrás: https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Ghid%20privind%20sponsorizarile_martie%202017_0.pdf (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat éves jelentései, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/rapoarte-anuale> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat a BET FTK való megfelelésre vonatkozó jelentése, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/conformare-cu-codul-de-gv-al-bvb> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a közgyűlésekre vonatkozó adatok menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/aga> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának az osztalék kifizetésével kapcsolatos információk, valamint a határidőkre és az alkalmazott elvekre vonatkozó tájékoztatás menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/dividende-romgaz-0> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának befektetőkkel való kapcsolattartásért felelős osztály elérhetőségei, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/contact-relatia-cu-investitorii> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat negyed- és féléves jelentései a kulstényezőkről, román nyelven, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Raport%20trimestrial%20%28T3-2020%29%20si%20Situatii%20financiare%20la%2030%20septembrie%202020.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat negyed- és féléves jelentései a kulcstényezőkről, angol nyelven, forrás: <https://www.romgaz.ro/sites/default/files/Quarterly%20Report%20%28Q3-2020%29%20and%20Financial%20Statements%20at%20September%2030%2C%202020.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a részvényeseknek szánt bemutatók összefoglalása menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/sumar-rezultate-prezentari-investitori> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a Befektetőkkel való kapcsolattartás menüponton belül kialakított Gyakori kérdések alpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/intrebari-frecvente> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

A Romgaz S.A. vállalat hivatalos honlapjának a Társadalmi felelősségvállalásra (Corporate Social Responsibility) vonatkozó menüpontja, forrás: <https://www.romgaz.ro/ro/content/responsabilitate-sociala> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Sárközy Tamás: Vállalati önállóság, vállalatirányítás, társulások, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972.

Sárközy Tamás: A gazdaságirányítás és a vállalatok, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1979.

Sárközy Tamás: A szocialista vállalatelmélet jogtudományi alapjaihoz, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1981.

Sárközy Tamás, Sólyom László: Az állami vállalat a fejlett tőkés államokban, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának közleményei. X. kötet 1–2. szám, 1976.

Schmidt József: Latin–magyar zsebszótár a középiskolások számára, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1909.

Szilágyi Péter: Jogi alaptan, ELTE Eötvös Kiadó, 2014.

A tanács felmérésének kérdőíve: Feloldani a tanácsod minden képességét, forrás: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2013/02/Board-Evaluation-questionnaire.pdf> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Taşcă Gheorghe: Situația financiară internațională de după război (A háború utáni nemzetközi pénzügyi helyzet) in Mircea Djuvara, Dem. Negulescu, D. Iancovici, V. N. Madgearu, Gr. L. Trancu-Iași, Gh. Tașcă, Gr. L. Antipa, Vintilă Brătianu, A. Corteanu, Eugen P. Botez, C. Diamandy, Iuliu Maniu, Erik Colban, N. Iorga, Al. Vaida-Voevod, Dr. G. Marinescu, E. Pangrati, Albert Thomas, D. Gusti, România külpolitikája, 19 nyilvános előadás, Bukarest, Institutul Social Român, Politica externă a României, Cultura Națională, 1924.

Totu Ioan V.: Progresul economic în România 1877–1977, A gazdasági fejlődés Romániában 1877–1977, Editura Politică Könyvkiadó, Bukarest, 1977.

V. Kasturi Rangan, Lisa Chase and Sohel Karim: The Truth About CSR – Most of these programs aren't strategic – and that's OK, Harvard Business Review Magazine, January-February 2015, forrás: <https://hbr.org/2015/01/the-truth-about-csr> (a letöltés dátuma: 2021. február 11.).

Veress Emőd: A kapitalizmustól az utópiáig – Közép- és kelet-európai vállalatok kommunista államosítása (Az eredeti cím: From Capitalism to Utopia – Communist Nationalization of Companies in Central and Eastern Europe), Romania Acta Universitatis Sapientiae, Legal Studies, 4, 1 (2015) (125–137).

Veress Emőd: Az állam szerepe mint vállalattulajdonos: A felelős társaságirányítás kötelező szabályai Romániában (Az eredeti cím: The state's role as owner of enterprises: mandatory rules of corporate governance in Romania), PRO PUBLICO BONO – Public Administration, Budapest, Special edition 1, 62–78., 2017.

Veress Emőd: A részvény mint értékpapír, Forum Iuris Kiadó, Kolozsvár, 2018.

Veress Emőd, Fegyveresi Zsolt, Pál Előd: Román társasági jog, Forum Iuris Könyvkiadó, Budapest–Kolozsvár, 2019.

Vlagyimir Iljics Uljanov – Lenin: Notes for a Report „Five years of the Russian Revolution and the prospects of the World Revolution” at the 4-th Congress of the Comintern <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1922/nov/13b.htm> (a letöltés dátuma: 2020. november 24.).

Voszka Éva: Az állami tulajdon pillanatai, Gazdaságtörténeti és tudománytörténeti nézőpontok, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2018.

Zaharioaie Marina: Rolul întreprinderilor publice în dezvoltarea economică a statelor din centrul și estul Europei (The role of public enterprises in the economic development of the countries of Central and Eastern Europe) (Az állami vállalatok szerepe a közép- és kelet-európai országok gazdaságának fejlődésében), MPRA Paper 41458, University Library of Munich, Németország, 2012. Forrás: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/41458/3/Rolul_intreprinderilor_publice_in_dezvoltarea_economica_a_statelor_din_Centrul_si_Estul_Europei.pdf (a letöltés dátuma: 2020. március 10.).

10. MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

Peti András: *Veress Emőd – Fegyveresi Zsolt – Pál Előd: Román társasági jog, recenzió.* – In. Erdélyi Jogélet, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem – Scientia Kiadó, 2020/1. III. folyam, 1. évf., 1. sz. – p. 111–131. ISSN: 2734-6226 (nyomtatott), ISSN: 2734-7095 (online), ISSN-L: 2734-6226, DOI: 10.47745/ERJOG.2020.01.08, MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;31640911>.

Peti András: *Az erdélyi magyarok geopolitikai-geostratégiai helyzete és jövőképe a 21. században. The 21st century Geopolitical and Geostrategic Situation and Future Vision of Hungarians in Transylvania* – In. Polgári Szemle, Polgári Szemle Alapítvány Kiadó, 2020, 16. évf., 4–6. sz. p. 425–434., ISSN 1786-6553, DOI: 10.24307/psz.2020.1034, MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;31673250>.

Peti András: *A Bukaresti Értéktőzsde Felelős Társaságirányítási Kódexe a romániai állami vállalatok szabályozásának tükrében* – In. Erdélyi Jogélet, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem – Scientia Kiadó, 2021/1. III. folyam, 2. évf., 1. sz. – p. 195–217. ISSN: 2734-6226 (nyomtatott), ISSN: 2734-7095 (online), ISSN-L: 2734-6226, DOI: 10.47745/ERJOG.2021.01.16, MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;32073500>.

Peti András: *Istoria dreptului întreprinderilor publice din România în prima parte a secolului al XX-lea. State-owned enterprises in Romanian legal history in the first part of the 20th century (A romániai állami vállalatok jogtörténete a XX. század első felében)* – In. Revista Română de Istoria Dreptului / Romanian Journal of Legal History, Forum Iuris Kiadó, 2021/1, 1 évf., 1. sz. – p. 139–157. ISSN: 2784 – 1219, MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?mode=browse¶ms=publication;32095737>.

Peti András: *Kötelező vagy önszabályozás? A láthatatlan határ a felelős társaságirányítás területén. Mandatory or Self-regulation? The Invisible Nature of Rules in Corporate Governance* – In. Jogtudományi Közlöny, ORAC Kiadó, 2022/7-8, LXXVII. évf. – p. 316–322. ISSN: 0021-7166, MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/frontend/#view/Publication/SmartQuery/1127/edit/Publication/32662845/>

Peti András: *Az állami vállalatok kontrollja szervezés- és vezetélméletek szemszögéből – Kuncz Ödön munkásságának méltatása. The control of the state-owned enterprises based on the theory of organization and management – Appreciation of the work of Kuncz Ödön* – In. Erdélyi Jogélet, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem – Scientia Kiadó, 2022/01. III. folyam, II. évfolyam, 1. sz. – p. 43–54. ISSN: 2734-6226 (nyomtatott), ISSN: 2734-7095 (online), ISSN-L: 2734-6226, DOI: 10.47745/ERJOG.2022.01.04, MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/frontend/#view/Publication/SmartQuery/1127/edit/Publication/32656379/>

Peti András: *Comparative analysis of the legal definition of strategic enterprises in Romania and Hungary* – In. The Juridical Current Journal. Curentul Juridic. Year XXV, No. 1 (88), 2022. – p. 24–35. ISSN: 1224-9173 (nyomtatott), 2247-8361 (online). MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/frontend/#view/Publication/SmartQuery/1127/edit/Publication/32769278/>

Peti András: *Járványkényszer vagy hatékonyság? A nyrt. közgyűlésének elektronikus hírközlő eszköz igénybevételével történő szervezése a magyar és román jogszabályok tükrében. Epidemic constraint or efficacy? Organization of the general meeting of joint-stock company by means of electronic communications equipment in the light of Hungarian and Romanian legislation* – In. Gazdaság és Jog, ORAC Kiadó, 2022/5-6, XXX. évf. – p. 40–46. ISSN 1217-2464, MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/frontend/#view/Publication/SmartQuery/1833/32871840>.

PETI András: *Emőd Veress: Contract law in East Central Europe*, recenzió román nyelven – In. Revista „Dreptul”, 2024/1, CLIII. év, XXXV. új évf. – p. 203–206., ISSN: 1018-0435, MTMT link: <https://m2.mtmt.hu/frontend/#view/Publication/SmartQuery/1833/34570830>.

11. TUDOMÁNYOS KONFERENCIA-ELŐADÁSOK

2022. május 27-én részt vettem a XVII. Doktoranduszkonferencián, a Debreceni Egyetem – Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola által szervezett EFOP3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosító számú – „Tehetségből fiatal kutató” – A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban projekt keretén belül. Az angol nyelvű előadásom címe: *Comparative analysis of the legal definition of strategic enterprises in Hungary and Romania*. A program linkje: <https://martongezadi.unideb.hu/hu/node/99>.

2022. március 25-én Kolozsváron előadóként részt vettem a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Jogtudományi Intézete által szervezett Collegium 48 című konferencián. Az előadásom címe: *Az állami vállalatok kontrollja szervezés- és vezetéselméletek szemszögéből. Kuncz Ödön munkásságának méltatása*. A program linkje: <http://jog.sapientia.ro/hu/konferenciak-rendezvenyek/collegium-48-kolozsvar>.

2021. október 14–17. között részt vettem a Collegium 48: Kolozsvár konferencia keretében szervezett Miskolc–Eperjes tanulmányúton és a Miskolci Egyetemen belül ezen alkalommal szervezett konferencián. A program linkje: <http://jog.sapientia.ro/hu/konferenciak-rendezvenyek/collegium-48-kolozsvar>.

2020. december 3–4-én került sor Győrött, a Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája által szervezett, A jogtudomány sajátossága 2020 – The Pecularity of Jurisprudence 2020 című konferenciára. Az előadásom címe: *A romániai stratégiai vállalatok szabályozása a múltban és jelenben*. A program linkje: <https://letsmeet.sze.hu/dfk25>.

2020. február 6–7-én jelen voltam a Romániai Magyar Doktoranduszok és F fiatal Kutatók Szövetsége által Kolozsváron szervezett Kárpát-medencei Magyar Doktoranduszok Interdiszciplináris Konferenciája címet viselő tudományos eseményen. Az előadásom címe: *Az erdélyi magyarok jelene és jövője geopolitikai-geostratégiai szempontból*. A program linkje: <https://rodosz.ro/felhivasok/2020-ban-ismet-rodosz-konferencia/>.

2019. november 21-én részt vettem a Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája által szervezett Doktoranduszok Fóruma – Magyar Tudomány Ünnepe című konferencián. Ez alkalommal bemutattam *Az állami vállalatok jogtörténete a 20. századi Romániában* című előadásomat. A program linkje: https://jogikar.uni-miskolc.hu/phd_kepzes_hirek.